

Paul
Féval

Banda Cadet

Paul Feval

Banda Cadet

Capitolul I - Strada Culture

Într-o seară de iarnă a anului 1840, pe un frig umed și pătrunzător, un biet om intra în postul de pază de pe strada Culture-Sainte-Catherine.

Avea un chip cumsecade, naiv și puțin mirat. Purta un costum burghez foarte uzat și un șorț de ajutor de farmacist, al cărui buzunar imens se căsca în dreptul pântecului său. În acel buzunar se afla un pachet destul de voluminos, înfășurat în hârtie de ambalaj.

Ceru voie să se încălzească lângă soba metalică, ceea ce i se îngădui cu bunăvoință. Afară se întuneca tot mai mult, și în interiorul corpului de gardă era aproape beznă. Încă nu aprinseseră lampa cu ulei.

Când sărmanul om plecă, nimeni nu observă că în buzunarul șorțului său mare nu se mai afla nici un pachet.

La câțiva pași mai departe de postul de pază se înălța o casă cu înfățișarea destul de impunătoare, a cărei fațadă era apărută de un zid. I se spunea palatul Fitz-Roy. Ultimul duce de Clare (cel care purta titlul de prinț de Souzay) îl locuise un timp împreună cu prințesa, soția sa. Se credea că acum trăiau despărțiți. Iar casa fusese părăsită, în așa măsură încât, în urma decesului unui portar bătrân, care rămăsese acolo ca un câine în cotețul său după plecarea stăpânilor, poarta cea mare pentru trăsurile nu mai fusese niciodată văzută deschizându-se.

De la parter și până la ultimul etaj al palatului, obloanele închise — atât iarna cât și vara — mascau ferestrele, fapt ce-i cam indispucea pe locuitorii cartierului.

Nu fără dreptate, negustorii de prin împrejurimi spuneau:

— E ca și cum am avea pe strada noastră un monument din cimitirul Père-Lachaise. Să vândă, sau să închirieze! Încap acolo douăș'pe familii de rentieri sau o fabrică de obiecte din bronz, care-ar da un imbold comerțului.

Ieșind din corpul de gardă, omul cu pachetul se strecură pe o alee îngustă și întunecoasă, situată vis-à-vis de palatul Fitz-Roy. Poate că intrase acolo pur și simplu spre a se adăposti, căci începuse să plouă. Trebuie totuși să spunem că, în locul în care se refugiase, asemănător cu o gheretă, părea mai curând o santinelă la pândă.

Să adăugăm că nu era singur. Pe o altă alee, tot atât de adâncită în beznă și care se afla dincolo de palatul Fitz-Roy, un alt individ stătea și el la adăpost de ploaie. Acesta avea lipită de buze o țigară, pe

cap o pălărie veche, cenușie și ponosită, pusă pieziș pe părul lui lins, de un blond decolorat, iar haina îi era o redingotă de forma zisă "elegantă", care nu valora mai mult decât o zdreanță. Toate acestea se puteau întrezări la lumina slabă a lămpii unui felinar pe care vântul o clătina chiar deasupra lui.

Dar amândoi oamenii nu fură vizibili mult timp. De îndată ce acela care ieșise din corpul de gardă schimbă cu el un semn, de departe, se adânciră și unul și altul în întunericul "gheretei" respective.

Cam un sfert de oră mai târziu, o umbrelă șiroind de ploaie dădu colțul străzii Saint-Antoine. Apăra, de bine de rău, un bărbat cu înfățișare modestă și relativ în vârstă, care ținea de mână o fetiță de câțiva anișori.

Pălăria cenușie fluieră și zise, atât de tare cât abia să se poată auzi:

— Échalot!

Celălalt răspunse printr-un fluierat asemănător și mormăi:

— Aici sunt, Amédée, mereu la datorie, până la moarte!

Când trecură prin fața corpului de gardă, bărbatul cu umbrela și fetița fură luminați, timp de o clipă, de flacăra pâlpâitoare a lămpii cu ulei. Copila, ca și tatăl său, era îmbrăcată cu totul în negru. Se lipea de el, ținându-l cu pași mărunți și sporovăia râzând, în ciuda frigului care-i îmbujora obraji.

Échalot — omul cu pachetul — o privea cu o expresie blândă.

— Când Saladin va ajunge la vârsta asta, spuse, sunt sigur că va fi cel puțin tot atât de drăgălaș!... Ia te uită! Nu-l mai văd pe Amédée! Atenție! Este chiar taica Morand cu micuța lui Tilde.

Se trase repede înapoi, în umbră.

Bătrânul și fetița ajunseră în fața porții mari a palatului. Se opriră.

Și atunci se petrecu ceva ce aproape c-ar putea fi numit un eveniment și care, fără îndoială, i-ar fi atras în pragurile lor pe toți negustorii din cartier, dacă ar fi avut cunoștință de cele ce se întâmplau; și asta, în ciuda ploii reci și a vântului.

Dar nimeni nu mișcă, fiindcă nimeni nu știa.

Taica Morand, cum îl numise Échalot, îi dădu fetiței să țină umbrela, spunându-i:

— Fii cuminte, domnișoară Tilde, și ai grijă să nu te uzi.

Între timp, scoase din buzunar două chei mari, dintre care una fu imediat vârâtă în broasca principală a porții pentru trăsuri. Dar cu asta, treaba nu era rezolvată. Échalot, privind cu o curiozitate lacomă, gândi cu dreptate: "Trebuie să fi ruginit groaznic, de-atâta vreme!"

Într-adevăr, zadarnic se căznea mâna tremurătoare a bătrânului, broasca rezista.

"Va fi nevoie de o moașă!" gândea deja Échalot. "Hai, tată,

încearcă să-nfigi ceva în bucla cheii!"

Ca și cum ar fi dat curs acelei sugestii mute, bătrânul trecu cea de-a doua cheie prin inelul celei dintâi și, folosind-o ca pe-o pârghie, apăsă cu amândouă mâinile. Broasca se deschise!

— Bravo! se bucură în șoaptă Échalot. Acum e rândul lacătului!

Morand pipăia deja gaura acestuia, cu cea de-a doua cheie a lui. De data aceasta, treaba nu fu nici lungă, nici grea. Poarta masivă se roti scârțâind în balamale, lăsând să se vadă o deschidere largă, tăcută și întunecată ca pragul neantului.

— Vino repede, îi spuse fetei, de-abia avem timp.

Dar în loc să-i dea ascultare, copila se trase înapoi speriată.

— Nu vreau! îngăimă. Mi-e frică.

— Și de ce ți-e frică, prostuțo?

— Parcă poți să știi? De stafii.

— Doamne! exclamă Échalot, locul e numai bun pentru așa ceva.

Se înfioră el însuși puțin, înainte de a adăuga:

— Deși astea-s tâmpenii. Morții n-au nici labe, nici picioare cu care să se plimbe.

Cu nerăbdarea caracteristică bătrâneții, Morand apucă brațul fetei și, cu toate țipetele ei, o împinse înainte.

— Taci odată! îi porunci.

Și, ștergându-și fruntea transpirată în pofida ploii reci, murmură:

— Nici măcar n-am fost văzuți!

În privința aceasta știm că se înșela. De-abia se reînchisese poarta palatului, că omul cu pălăria cenușie se repezi afară din ascunzătoarea lui. Era, în toată puterea cuvântului, un individ cu o înfățișare ce nu inspira încredere, trădând mizeria plină de ifose, viciul fanfaron și hidoasa eleganță a filfizonului bălăcit în noroaie până-n creștet. În privința acestei specii, Parisul adăpostește adevărate comori: în cele mai adânci străfunduri ale drojdiei sale umane mișună tipul pur al don Juanului, urât, zdrențaros, dar mereu învingător.

Échalot veni în întâmpinarea colegului său și-i întinse cordial mâna:

— Cum îți mai merge, Amédée, de trei zile de când nu te-am văzut?

Similor (acesta era numele de familie al lui Amédée) se îndură să-i ofere un deget — purta mănuși!

— L-ai recunoscut, este chiar el? întrebă.

— La naiba! Bineînțele! răspunse Échalot. De altminteri, a venit și azi-dimineață, înainte de răsăritul soarelui, cu lemnăria unui pat, saltele și două coșuri, cu vin și haleală... Da' tu nici măcar nu te interesezi de Saladin?

Similor înălță din umeri.

— Ți-am lăsat ție în seamă grijile materiale, replică. Ești bun

pentru așa ceva. Eu, în schimb, mă ocup de viitorul său. Când va împlini vârsta potrivită pentru a primi o educație aleasă, mi-l voi lua în seamă.

— Știi unde l-am pus?

— Mi-e indiferent...

— N-ai inimă de tată, Amédée, față de fiul tău natural, pentru care eu nu sunt decât doica și "adoptivul", îl întrerupsese Échalot cu reproș. L-am pus în sânul guvernământului, aici, aproape... și în loc să fumezi havane cu muștiuc, ai face mai bine să contribui cu un franc pentru laptele lui. Știi doar că nu posed nici o avere.

— N-ai decât să notezi cheltuielile pentru hrană, se răsti Similor, o să-ți achit mai târziu. Nu-mi pot pierde vremea cu mărunțișurile casnice. Hai să discutăm afaceri: până la noi ordine, tu ești de planton, aici.

— Spune-mi cel puțin despre ce-i vorba, se rugă Échalot. Sunt, într-adevăr, Fracurile-Negre?...

Mâna lui Similor îi astupă gura, ca un căluș.

— Nenorocitele! exclamă. În plină stradă! O taină ca asta!

— Mi-a scăpat, bâigui Échalot.

— Acum, te iert, dar... prudență! zise Similor.

După ultimul cuvânt puse trei semne de exclamație și continuă:

— Eu mă duc până la cafeneaua *L'Epi-Scié*, să-i spun domnului Tupinier că bătrânul și micuța au sosit. Asta ține la mine din cauza capacităților mele, deși-l cam zgârie să mă vadă că am mai mult succes la dame decât el.

— Ar trebui să cauți mult, declară Échalot cu o adâncă și duioasă admirație, pe vreunu' înzestrat cu nenumăratele tale calități. Dacă ai avea și-un pic de sensibilitate față de mine, cel mai bun prieten al tău, și pentru fiul tău, pe care-l alăptez eu...

Échalot se cam lungea cu vorba când se referea la probleme de inimă. Frumosul Amédée i-o reteză scurt, bătându-l ușor pe umăr și trăgând concluzia:

— Așadar, rămâi aici, bătrâne, și de îndată ce apare trăsura, trage-i o fugă până la *L'Épi-Scié*. Vei întreba de...

— De domnul Tupinier, la naiba!

— Ba, deloc! Vei întreba de mine, Amédée Similor, a cărui importanță sporește zi de zi. Știi ceva? Când nu va mai fi posibil să ne tutuim unul pe altul, o să te anunț.

Îi întoarse spatele și se îndepărtă în direcția bulevardului.

Rămas singur, Échalot îl urmări cu privirea până la colțul străzii.

— Tare-i priceput să se îmbrace mereu așa încât să-ți ia ochii, n-ai ce zice, spuse clătinându-și capul; gura-i umblă ca o meliță, imaginația îi zburdă, culoarea părului e la modă, are și îndrăzneală față de sexul frumos și, ce mai, nu-i lipsește nimic din toate câte mă fac să-l

invidiez: se bucură de succesul pe care-l avea Adonis în antichitate! Dar ca să aibă ceva ce bate sub vestă, o fărâma de inimă — asta, niciodată! Habar n-are de elanurile firești din căminul casnic. Se spune că așa trebuie să fii pentru a urca mai confortabil pe scara ambiției și a profiturilor. Dacă-i adevărat, atunci halal! Eu, unul, prefer să ignor bucuriile amorului propriu, decât să le plătesc cu prețul sufletului meu simțitor! Ia să mă duc să-l alăptez pe Saladin.

Se înapoie la corpul de gardă și-și regăsi, în colțul în care-i lăsase, pachetul de hârtie legat cu sfoară. Îl luă și-l deschise prin partea de deasupra, așa cum se procedează cu pungile ce conțin piper. Imediat, în ambalaj ceva începu să se miște și să țipe.

— Tacă-ți ciocul, Saladin otravă mică! spuse Échalot cu intonația duioasă a unei mame. Nu-i momentul să te înfurii tocmai când ți se oferă băutura!

Între timp, scoase din buzunarul încăpător al șorțului său o retortă de sticlă, al cărei capăt fu înhățat de o enormă gură de copil, ivită din pachet și începând să bea cu lăcomie.

Era Saladin, fiul natural al lui Similor și, totodată, cel adoptiv al lui Échalot.

Oamenii ce făceau parte din personalul corpului de gardă se apropiară, făcând cerc în jurul celor doi.

* * *

În curtea palatului Fitz-Roy, taica Morand încerca s-o convingă pe fetița care plângea, stăpânită de una din acele spaime de copil, imposibil de potolit prin orice mijloace, în afară de o lumină bună. Ceea ce o înconjura nu avea, în sine, nimic ce te-ar fi putut speria: era o curte, năpădită de ierburi ca un câmp, în dreapta aflându-se loja portarului, în stânga — un peron ale cărui trepte dispăreau sub mulțimea tufelor înalte ale unor plante uscate.

Bătrânul intră în lojă și, amețit de țipetele copilului, bâjbâi îndelung. În cele din urmă găsi pe jos, lângă sobă, o lanternă și, imediat, scăpărând un chibrit, lumină interiorul încăperii, în care nu mai rămăsese nici o mobilă.

Fetița tăcu, dar continuă să se lipească de el, plimbându-și de jur-împrejur privirile curioase și speriate.

— Vezi bine că nu-i nici o fantomă, îi spuse bătrânul încercând să zâmbească.

Însă copila răspunse:

— Când încă era întuneric?

Purtând într-o mână umbrela, căci ploaia rece și torențială își sporise intensitatea, iar în cealaltă lanternă, bătrânul ieși din cabina portarului și străbătu curtea. Micuța Tilde îl urma, ținându-l de poala

redingotei, dar se împiedica la fiecare pas, fiindcă iarba dislocase pietrele caldarâmului. Ajunseră la peron, ale cărui trepte desprinse se clătinau, și urcară prin pădurea de bălării uscate. Acum bătrânul avea la brâu o legătură mare de chei.

Deschise ușa de la intrare și pătrunse într-un vestibul umed și rece în care nu se afla nimic, cu excepția unui obiect care-i smulse copilului un țipăt de groază.

Era scheletul unui ogar dintr-o specie mare, fărâmițat de trecerea timpului așa cum ar fi putut s-o facă cel mai îndemânatic preparator al unei săli de disecție; zăcea pe dalele negre și albe, la câțiva pași de prag.

— E clar că mai bine-l duceam în altă parte pe César, bombăni bătrânul printre dinți. Strânse umbrela, puse pe jos lanterna și târî rămășițele câinelui într-un colț al vestibulului, adăugând:

— Astâmpără-te, domnișoară Tilde, César n-o să te muște dacă ești cuminte. Pe când trăia, era un animal bun și frumos. Odată, mâncase unul dintre căldărașii ticălosului ăla de Jaffret; pariez că el este cel care l-a închis aici... Ah! Că multă vreme a trecut, din seara aceea!

Luă din nou lanterna și urcă scara. Fața sa, acum luminată, părea mai puțin bătrână decât întreaga-i alură. Exprima blândețe, încăpățănare și o inteligență nu prea vie.

Micuța Tilde suia în urma lui, tremurând toată. Nu mai scotea nici o vorbă, dar pe mutrișoara ei inteligentă se citea limpede spaima tulbure pe care i-o inspira acea casă lipsită de viață.

Aici, într-adevăr, totul era mort, iar scheletul nobilului prieten al foștilor stăpâni, câinele César, culcat de-a curmezișul pragului, putea sluji drept firmă a tristeții ce apăsa asupra locuinței părăsite.

Copila și ghidul ei străbătură mai multe încăperi goale, ale căror tapiserii putrezite atârnav, zdrențuite; nimic nu mai rămăsese, nici măcar un scaun. Pașii lăsau urme într-un colb gros și, în ciuda adăpostului oferit de obloanele închise, vântul de afară pătrundea prin geamurile sparte.

De când trecuseră de vestibul, nu întâlniseră nici un obstacol. Toate ușile erau deschise.

În cea de-a patra cameră de la primul etaj, domnul Morand se opri, în fine, în fața unei uși închise și, în timp ce alegea o cheie din legătura sa, îi spuse fetei:

— Aici, nu-ți va mai fi teamă, domnișoară Tilde. Vei avea un foc bun, la care să te încălzești și, dacă o să-mi râzi puțin, capeți o prăjitură.

Împinse ușa. Trebuie să recunoaștem că flacăra lanternei arunca o lumină slabă asupra unei încăperi prin nimic asemănătoare cu cele pe care le traversaseră. Era o sală de mari dimensiuni, cu patru ferestre în

fața cărora cădeau în falduri grele niște draperii de culoare închisă, dar frumoase. Câteva scaune a căror formă și sculptură le trăda marea vechime, se înșiruiau de-a lungul pereților îmbrăcați în splendide lambriuri, pe care erau agățate tablouri mari cu rame aurite, înnegrite de vreme. Deasupra portretelor ce cu greu se deslușeau — căci razele lanternei de-abia reușeau să lupte cu întunericul — se puteau vedea niște blazoane, și cadrele acestora, sub lumina lanternei, păreau că scânteiază.

În capătul cel mai îndepărtat al camerei, focul cel zdravăn anunțat, care, ce-i drept, trebuie să fi ars cu putere, dar ai cărui tăciuni sfârșeau prin a se stinge sub cenușă, mocnea în vatra unui șemineu înalt și lat, din marmură sculptată, ce sprijinea o oglindă venețiană prinsă într-o ramă monumentală.

Printre toate acele lucruri, mari ca amintirile de odinioară, două obiecte moderne, în aparență meschine dar curate, stârneau mirare. Mai întâi, un pat din lemn de mahon, nou-nouț și părând abia ieșit dintr-un magazin de mărfuri ieftine de pe strada Cléry; apoi, un gheridon subțiratic, furniruit cu același mahon și de aceeași proveniență arhiburgheză, și pe care se afla o tavă cu cele necesare ceaiului, o friptură rece de pasăre, prăjituri, o carafă și câteva sticle.

Când pași pragul acestei camere, chipul domnului Morand deveni, dacă e cu putință, și mai grav. Parcă fără voie, își descoperi capul — sar fi spus că intra într-o biserică.

— Așa-i că este frumos, Tilde, ștregărița mea? o întrebă.

Copila deschidea niște ochi mari, plini de curiozitate dar supărați. Era limpede că nimic de acolo nu i se părea frumos, poate doar mahonul lucios al patului și al măsuței. Nici măcar nu se uita la prăjituri.

Domnul Morand o ridică în brațe și o așează într-un fotoliu enorm, în care dispărea ca o ciocârlie friptă care-ar fi servită pe una din acele tăvi mari de argint, dimensionate pe măsura poftei de mâncare a strămoșilor noștri și a scuturilor cavalerilor medievali. Domnul Morand împinse fotoliul lângă gheridon, îndulci cu zahăr un pahar cu vin, trase mai aproape prăjiturile și spuse:

— Hai, papă, dacă vrei. Eu am ceva de lucru.

Și, suflecându-și mânecile, se apucă, într-adevăr, să trebăluiască, absorbit într-o activitate cu totul neobișnuită, începu prin a îngrămădi butuci de lemn în vatră, reaprinzând focul. Apoi, luând o mătură, curăță energic parchetul, după care, cu aceeași râvnă, șterse praful de pe mobile. Transpirația îi șiroia pe frunte, însă nici nu-și dădea seama. Vorbea de unul singur:

— Mi-a făcut plăcere să revăd blazoanele familiei de Clare! Copila nu știe ce înseamnă soarele acela de aur strălucind pe un câmp azuriu... Aici, se află la ea acasă, înconjurată de strămoșii ei. Dar,

aproape că mi-e rușine să-mi privesc strămoșii... Ah! Ah! În zilele noastre, descendenții regilor nu prea mai valorează mare lucru.

Izbucni într-un ușor râs amar și, ridicând salteaua, dădu dovadă, în facerea patului, de o vigoare pe care niciodată n-ai fi bănuțit-o, văzându-i bietul trup extenuat.

— Fitz-Roy! Fitz-Roy! bombănea cu o voce întretăiată de eforturile pe care le făcea. Fiu de rege! Fiu de rege(2)! E numele meu, este al ei. Și pentru ce i-ar fi teamă în casa părinților săi? Am căutat un post de portar, ca să-i asigur pâinea, și nu l-am găsit. Fiu de rege! Fitz-Roy! Eram foarte bogați și atât de puternici!

Aprinse lumânările candelabrelor și pe cele ale lustrei, făcând astfel încât să iasă în evidență personajele de pe tapiserii, redându-le viață marilor seniori care, în cadrele lor, se sprijineau pe mânerul săbiilor și frumoaselor doamne surâzătoare a căror mână ținea un trandafir sau un evantai. Sub lumina strălucitoare, totul se reînsuflețea. Brocartul mobilelor sclipea, și soarele de aur, repetat la nesfârșit pe toate armurile, părea să-și scuture coama de raze. Splendida pendulă fu remontată și potrivită la ora indicată de sărăcăciosul ceas de argint al lui Morand: opt fix.

Când termină, înconjură încăperea cu privirile, tamponându-și fruntea și tâmplele lac de sudoare. Declară satisfăcut:

— Este ca pe vremuri, domnul duce poate veni!

Apoi, întorcându-se către copila de care uitase și constatând că nici nu se atinsese de vinul îndulcit și de prăjituri, veni spre ea mînios.

— De ce nu mănânci, prostituță mică? o întrebă cu asprime.

În ochii înspăimântați ai Tildei apărură lacrimi:

— Pentru că aici îți intră frigu-n oase, spuse. Hai să ne ducem la noi acasă, îmi plăcea mai mult podul nostru...

* * *

În momentul acela, la corpul de gardă de pe strada Culture, Échalot scotea capătul ciobit al retortei din "ciocul" lui Saladin, în sfârșit sătul, și le răspundea cu bunăvoință oamenilor din post, care, curioși, îi puneau tot felul de întrebări.

— Este drept, spunea el, că lăsându-mi pachetul, așa, la noroc, într-o instituție militară, ar fi trebuit să-l anunț pe caporal, ca să nu se așeze nimeni pe el, putându-l răni, de vreme ce este viu...

— Plin de viață ca un șoarece, mormolocul ăsta urât! îl întrerupse caporalul. Și, Doamne, are-o gură ca o peșteră!

Échalot închise la loc partea de deasupra a pachetului, a cărui hârtie era străpunsă de mai multe găurele, și o prinse cu două ace.

— Perforațiile, explică el, sunt pentru funcția respiratorie. Așa

cum îl vedeți, personajul acesta va fi marchiz, sau prinț — ăsta-i este destinul, și posedă toate documentele necesare, păstrate într-un loc tainic, în urma nenorocirii ce s-a abătut asupra strămoșilor săi. Persoanele interesate în a persecuta frageda-i tinerețe mi-au oferit o avere pentru a-i turna în lapte trei picături de otravă pentru șoareci, dar mai curând aș muri.

Militarul este o ființă romantică — Échalot era înconjurat de ochi pe care uimirea îi deschisese larg. Totuși, caporalul întrebă:

— Dar cu ce te ocupi, de fapt, dumneata, omule? Ai o-nfățișare care nu-mi pare tocmai în ordine.

În timp ce-și punea pachetul închis în buzunarul său încăpător, Échalot răspunse:

— În afară de alăptarea lui Saladin și prietenia lui Similor, cu care sunt așa ca Oreste cu Pilad, mă îndeletnicesc cu intriga, însă niciodată în dauna onoarei!

Rostind aceste cuvinte remarcabile, avea o expresie modestă și totodată mândră. Ostașii din post se priviră între ei, iar caporalul își ciocăni fruntea cu degetul, șoptind:

— Am impresia că asta n-a inventat-o!

Ceilalți izbucniră în râs.

Échalot înțelese. Chipul lui mirat și naiv exprima cea mai adâncă indignare. Era pe punctul de a replica de la înălțimea demnității sale ofensate, când, afară, se auzi un hureit de roți.

Imediat se repezi spre prag.

— Mă cheamă glasul datoriei, spuse. Nu vă port pică: enigma purtării mele este mai presus de puterea voastră de înțelegere. Vă las cu bine. Dacă mai trec prin cartier, voi intra să vă zic un bonjurică, de dragul lui Saladin, căruia îi place temperatura de la voi.

După ce ieși, toate glasurile întrebară în cor:

— Ce mai e și cu arătarea asta?

Cu un amestec de dispreț și bunăvoință, caporalul declară:

— Ceea ce-i sigur este că nu are aspectul unui asasin, dușman al guvernului!

Zgomotul de roți provenea de la o trăsură de călătorie de mari dimensiuni, trasă de patru cai ce mergeau la pas. Vehiculul se opri în fața palatului Fitz-Roy și vizitiul strigă:

— Poarta, vă rog!

Échalot își și reluase postul de pândă pe aleea din față.

Cele două panouri ale porții se deschiseră. Trăsura intră în curte, în care taica Morand stătea ținându-și lanterna.

Un slujitor purtând o livrea de culoare închisă coborî de pe capră și alți doi, îmbrăcați la fel, ieșiră din trăsura din care scoaseră, nu fără greutate, un bolnav de o paloare cadaverică. Acestui bolnav, bătrânul Morand îi spuse, înclinându-se plin de respect:

— Domnule duce, vă salut, fiți binevenit în casa domniei voastre.
Bolnavul răspunse printr-un semn din cap abia perceptibil.

Cei trei servitori, ajutați de Morand, puseră salteaua bolnavului pe o targă și, astfel, urcară cu el scările.

Micuța Tilde îi urma, ducând lanterna.

Capitolul II - "Intrați, doamnă"

În timp ce bolnavul era transportat, vizitiul închidea poarta cea mare.

Abia atunci își iți Échalot mutra speriată din locul său de pândă. O clipă rămase cu gura căscată, privind poarta închisă, apoi spuse:

— Am văzut totul, ca urmare a dibăciei mele, dar ce poate să-nsemne, habar n-am. Vezi tu, Saladin, astea-s mistere și probleme din care chiar și ăl cu rolul trădătorului de la teatrul "Ambigu" n-ar pricepe-o iotă! Ni se pare că știm, nu-i așa, că Amédée este cel ce ți-a dat viață, împreună cu Ida, pe care pasiunea mea a respectat-o întotdeauna, pân-a răposat; ei, bine! Asta nu-nseamnă că nu s-ar putea ca tatăl tău legitim să facă parte dintre oamenii aceia, și că tu n-ai avea dreptul la o moștenire babană de pe urma lui. La baza tuturor misterelor se află bani, deși uneori, tot căutându-i, găsești moartea, dacă nu cunoști modul în care să acționezi. Hai, să mergem să ne facem raportul. La *L'Épi-Scié* o să vezi cum se joacă "găina"⁽³⁾.

Pronunțând ultimele cuvinte, Échalot, căruia puțin îi păsa de stropii de noroi, pleoscăia deja prin bălți, gonind în direcția pieței Royale.

Strada Culture rămăsese pustie, în ploaia înghețată. Prin vitrinele magazinelor cu aspect modest și abia luminate puteai vedea rafturile la care nu se oprea nici un client, domnișoarele moțând la casă și, tocmai în fundul încăperii, în ungherul destinat familiei, patronii înghesuiți în jurul vetrei sărăcăcioase.

Se pare că în Marais poți face avere, ocupându-te cu comerțul, ca în oricare altă parte, însă fără a da această impresie.

Locuitorii cartierului sunt peste măsură de curioși, în proporție directă cu însuși plictisul tăcut ce parcă plutește deasupra acestei zone cenușii care, deși în Paris, ai zice că se află la o sută de leghe depărtare de el. Dacă un suflet milostiv ar fi întredeschis fiecare ușă, șoptind știrea referitoare la misteriosul eveniment — vizita nocturnă făcută casei moarte de către câțiva necunoscuți — nici ploaia, nici frigul n-ar fi împiedicat ieșirea tuturor în praguri, ca într-o zi de revoluție. Din străfundurile străduțelor întunecate s-ar fi ivit un furnicar omenesc mișunând aproape fără zgomot — mulțime ciudată

mirosind a putregai și a aer închis, gloată vorbărească dar timidă, ce-și pune surdina când strigă și care, în aer liber, nu se simte în largul său.

Am văzut uneori așa ceva, atunci când tunul bubuie în Paris cu prilejul vreunei sărbători sau pentru o bătălie, când se anunță ora la care poate fi văzută coada cometei; când primul zvon despre o "afacere Tropmann" stârnește un freamăt teribil și plin de veselie în acele adâncuri în care chiar și *Le Petit Journal* este prea scump... Nici un cartier nu este locuit cu atâta abundență ca acest Marais pustiu. Am văzut ferestrele de la toate etajele deschizându-se simultan, oferind privirii lucruri, femei și bărbați în imagini atât de neverosimile, încât revista ilustrată *Tour du Monde*⁽⁴⁾ n-ar îndrăzni să tipărească gravuri care să le reprezinte.

Și toate acestea într-un mod liniștit, discret, potolit, chiar puțin suspicios, ca și cum o lege de oțel, impunând cu forța decența îi interzicând zgomotul, ar fi apăsât anume pe aceste meleaguri care dorm între țipetele din piața Bastiliei, viorile din zona școlilor și eterna vânzoleală gălăgioasă a bulevardelor. Norocul vine când nici nu te aștepți, spune zicală, dar asta nu înseamnă că nu trebuie să fii prompt și să-l înhați. Nu cunosc nici o cometă cu coadă, nici o răzmeriță, nici o afacere Tropmann în stare să intereseze strada Culture în egală măsură cu enigma ce li se înfățișa locuitorilor ei încă de câțiva ani: părăsirea acelei case mari care, de atâta amar de vreme, de dimineață până seara, sfida curiozitatea publică.

Ei, bine! Dezlegarea șaradei tocmai trecuse pe stradă, într-o trăsură cu patru cai, și nimeni nu bănuise nimic! Ușa în permanență închisă (câte priviri o pândeau de obicei!) se deschisese, și nimeni nu știa. Inutilul corp de pază nu-și trimisese oamenii să anunțe, cu trompete, marea veste. Trăsura cu patru cai intrase; cei doi batanți ai grelei porți se reînchiseseră asupra enigmei și, cu ajutorul frigului, al ploii și al leneviei somnolente a serilor de iarnă, nici un bărbat, nici o femeie de pe strada Culture nu știa că fericirea era la îndemâna lor: șaradă, enigmă, rebus, dramă sumbră precum cele ce se petrec în preajma porții Saint-Martin — toate, chiar acolo și putând fi urmărite pe gratis!

Când în turla bisericii Saint-Paul orologiul bătu ora nouă, se iscă o oarecare mișcare. Ultimele dughene își închiseră zăvoarele. Ploaia continua să cadă, monotonă și rece, dar cine-ar fi putut bănui existența dramei în spatele zidului negru dincolo de care moțăia palatul Fitz-Roy, la fel ca în toate celelalte seri, la adăpostul obloanelor baricadate?...

În marele salon cu patru ferestre, bolnavul din trăsură zăcea pe patul de mahon, fără perdele, instalat în dreapta șemineului. Alături de el, pe noptieră, se afla o casetă deschisă și goală.

Lustra fusese stinsă — fără îndoială, la ordinele lui — și un

paravan vechi îi apăra ochii de lumina candelabrelor, în felul acesta, chipul lui palid rămânea în umbră.

Era încă tânăr; părul negru, bogat și buclat, răspândit pe pernă, alcătuia un cadru feței sale livide, cu trăsături regulate și nobile, dar a cărei slăbiciune te ducea cu gândul la un sfârșit apropiat.

Te izbea, mai ales, linia îngrijorată și tristă care trage în jos colțurile gurii, alungind buza superioară. Cu toate acestea, ochii rămăneau calmi în orbitele lor mărite.

Muribundul — căci nici un alt cuvânt nu-l putea defini mai bine — se numea William-Henry Fitz-Roy Stuart de Clare, prinț de Souzay. Nu avea nici treizeci de ani. De-abia de câteva luni devenise duce de Clare, prin moartea generalului cu același nume, unul dintre nobilii Franței și cap al acelei familii devenite franceză în urma căderii regelui Jacques Stuart, al cărui fiu nelegitim se spunea că ar fi fost primul Fitz-Roy.

Trecuse aproximativ o oră de când domnul duce de Clare fusese adus, pe salteaua sa, prin camerele devastate. De atunci nu se mișcase, ci căzuse culcat pe spate, cu ochii deschiși și cu privirea fixă.

Valeții în livrea de culoare întunecată plecaseră.

În salon nu mai rămăseseră decât domnul Morand și Tilde, care, curioasă dar tremurând, se ascunsese între faldurile perdelei, cât mai departe de patul de moarte.

Se auzi bătaia pendulei. O luminiță se aprinse în pupilele lipsite de viață ale bolnavului, în timp ce numără până la nouă sunetele armonioase.

— E vremea, spuse cu un glas al cărui timbru cavernos îi făcu să tresară pe fetiță, în colțul ei, și pe Morand, în fotoliul său.

Erau primele cuvinte rostite de domnul duce de Clare, prinț de Souzay. Adăugă:

— Va veni.

Morand se ridică și se apropie de pat, rămânând în picioare lângă acesta, într-o atitudine tristă și supusă.

Domnul duce își întoarse către el privirea binevoitoare și blândă.

— Am suferit mult, vere, dovadă că voi muri, dar asta nu mă scuză defel pentru faptul de a te fi uitat.

— Prințe, răspunse Morand, sărutându-i mâna palidă cu respect dar și cu duioșie, nu-mi datorați nimic și nu am a mă plânge.

— Ba da, Stuart, dumneata ești ruda mea și nu ești bogat. Când eram copil, mă iubeai...

— Și încă vă mai iubesc, prințe, din toată inima!

— Cred, sper... Nu-i așa că ai o fiică, Morand?

Micuța Tilde se ascunse și mai bine în perdea, în timp ce tatăl ei răspundea:

— Mulțumită lui Dumnezeu, acesta-i adevărul, prințe. Copila este

tot ce mi-a rămas pe lume.

Pleoapele grele ale bolnavului se lăsară din nou în jos. Tăcu o clipă, cufundat în gânduri. Apoi, șopti, ca spre a-și liniști conștiința:

— Va fi bogată. Este o Stuart de Clare, ca și mine, vreau să fie bogată.

Și, cu un glas mai puternic, adăugă:

— Am și eu un fiu!

— Desigur, vere... începu Morand.

Dar bolnavul îl întrerupse cu o mișcare dureroasă a mâinii, și pronunță atât de încet, încât cu greu fu auzit:

— Oare *am* un fiu?...

Urmă o tăcere.

Bolnavul își închisese de tot ochii și respirația îi horcăia în piept.

După o clipă, repetă:

— Oare am un fiu? Și întrebă: — Morand, vere, câte minute arată pendula peste ora nouă?

Morand dădu ocol paravanului, se uită la ceas și răspunse:

— Cinci minute.

— A întârziat, constată bolnavul, iar eu mă simt foarte slăbit.

— Vreți un deget de vin, prințe?

— Nu...

Buzele continuă să i se miște, dar fără a scoate nici un sunet. Lui Morand i se păru a înțelege că cerea un doctor.

— Avem unul care locuiește aproape de aici, spuse, un savant și un sfânt. Eu nu l-am văzut niciodată, însă toată lumea îl cunoaște pe doctorul Abel Lenoir.

Numele acesta produse un efect extraordinar asupra bolnavului, care se ridică în capul oaselor, ca și cum ar fi suferit o descărcare electrică, iar chipul său livid căpătă o expresie atât de înspăimântătoare, încât Tilde se lipi de perete, scoțând un țipăt de groază.

— Iertați-mă, bolborosi Morand, n-am vrut...

— Oare am un fiu? rosti pentru a treia oară muribundul, lăsându-se să recadă pe pernă.

Nu trecu mai mult de o secundă și întrebă din nou:

— Câte minute peste ora nouă?

— Opt, răspunse Morand.

— Ai avut grijă să lași deschisă ușa de la capătul grădinii?

— Da, prințe. V-am dat ascultare în această privință, ca și în tot ce-mi porunca scrisoarea dumneavoastră.

— Opt minute, șopti bolnavul, și-i scrisesem: "Sunt pe moarte..."

Se întrerupse, părând că-și încordează auzul.

— Ascultă! zise.

Taica Morand se strădui să prindă vreun zgomot, dar nu percepu

nici unul.

— Asta pentru că nu ești în pragul morții, spuse domnul de Clare cu zâmbetul său lipsit de viață. Pleacă, dar nu în camera alăturată. Du-te la parter, vreau ca nimeni să nu audă cele ce se vor spune aici.

— Totuși, obiectă Morand dacă ați avea nevoie...

Cordonul unei sonerii atârna lângă colțul șemineului.

Domnul de Clare arătă că, întinzând brațul, ar putea ajunge la el.

Morand ieși, iar Tilde, eliberată, îl urmă în fugă.

De îndată ce domnul duce rămase singur, își încordă din nou auzul și, deși nu părea să se audă nimic, își ridică glasul pentru a rosti:

— Intrați, doamnă!

Și, imediat, ușa din fața celei prin care ieșise Morand se deschise.

Capitolul III - Angèle

În prag apăru o femeie, oprindu-se acolo spre a arunca o privire în salon. Era înaltă și deosebit de grațioasă, cu o talie fină scoasă în evidență de rochia ei neagră. Un vâl gros din dantelă neagră îi acoperea fața și totuși ceva ca o strălucire de tinerețe și frumusețe păru să lumineze atmosfera lugubră a salonului.

"Venus nu se deghizează", a spus un poet latin: *incessu patuit dea*(5) — o mișcare o trădează, un gest o dă în vileag. Așa se întâmplă cu toate capodoperele lui Dumnezeu. Ascundeți cu trandafir: parfumul său îl va scoate la iveală.

Însă în versul lui Virgiliu, Venus pășește, și mersul ei divin este cel după care e recunoscută. Cea de acum, femeia oprită în prag, nu se mișcă; farmecul straniu despre care tocmai am vorbit izvora din însăși imobilitatea sa.

— Angèle! murmură bolnavul în ai cărui ochi se aprinse o lumină arzătoare, în timp ce bieții săi obraji palizi recăpătau o nuanță de viață — apropie-te de mine! Îți mulțumesc că ai venit.

Femeia străbătu imediat camera cu pași repezi dar tăcuți. Pantera, acea făptură fermecătoare și cumplită, merge pe pernițe de catifea. Bolnavul tremura ca un copil care a dorit cu ardoare ceva și care, deodată, își vede dorința îndeplinită.

Ea se opri la doi pași de căpătâiul soțului său (căci acea femeie era prințesa de Souzay și, de la moartea generalului, ducesă de Clare), chiar în locul ocupat mai înainte de Morand.

Încă nu vorbise, dar totul în ea exprima adâncă emoție ce o stăpânea.

— Angèle! repetă bolnavul, ca și cum, pronunțând acel nume, ar fi simțit o voluptate supremă care-l exalta și totodată îl zdrobea —

apropie-te!

Ea se supuse.

— Dă-mi mâna!

Din nou, ea-i făcu pe voie, dar când bolnavul vru să ducă la buze mâna pe care i-o oferise, și-o retrase șoptind:

— Nu faceți asta, domnule duce!

Răspunsul lui avu intonația unei rugăminți:

— Nu vezi că voi muri?

Stofa rochiei și voalul părură că se înfioară.

— Aș vrea — spuse femeia cu glasul ei grav și armonios ca un cântec — aș vrea să vă prelungesc viața cu prețul zilelor mele!

Un zâmbet neîncrezător flutură pe buzele domnului de Clare, care murmură:

— După moartea mea vei fi liberă.

Ea își lăsă capul în jos și nu replică nimic.

— Lasă-mă să te mai văd o dată, spuse el.

Femeia își ridică imediat voalul.

Fu ca și cum, în camera aceea de doliu, s-ar fi aprins brusc o lumină orbitoare: o frunte de fată tânără, strălucind de nobilă candoare sub bogăția unor încântătoare bucle blonde, de acea nuanță care arde și răcorește gura ce le sărută: o privire de femeie, blândă dar și tăioasă ca tăișul săbiilor călite în care oțelul mat strălucește ca aurul; un nas drept, cu nări fine; o gură serioasă, în care se ghiceau farmecele surâsului; un gât grațios, cu contururi dulci, și peste toate acestea, vraja sublimă, care nu poate fi definită, farmecul desăvârșirii — dar abia îmbobocit, împrăștiind cu dărnicie comoara primelor sale miresme.

Vârsta ei? Cel mai mare dintre fiii săi avea doisprezece ani, însă frumusețea perfectă conține un miracol al tinereții. Iar femeia aceasta era "înnebunitor de frumoasă", după cum spusese prințul de Souzay, încă nedevenit duce de Clare, atunci când o văzuse pentru prima oară.

Frumoasă în mod absolut, de o frumusețe clasică dar și picantă, plină de duioșii dar și de mândrie, veselă și demnă; semeată, dar cu flexibilități neașteptate — era înzestrată cu toate darurile, până și cu dragălalășenie, care putea să pară o însușire prea mărunță pe lângă toate celelalte calități ale sale.

Când își ridică vălul, două lacrimi prinse de genele ei lungi se rostogoliră pe obrajii săi palizi și catifelati.

Ducelui îi scăpă un geamăt. Bucuria îmbinată cu durerea pe care-o simți era prea puternică pentru el. Își coborî pleoapele peste ochii parcă orbiți.

— Ești mai frumoasă decât în amintirile fericirii mele! spuse cu un glas ca în extaz, părând că vorbește ca pentru sine. Adeseori mi-am reproșat că te-am iubit; dar cine-ar fi putut să nu te iubească?... Dar ai

suferit și dumneata, Angèle? continuă, după ce se întrerupsese s-o contemple.

— Da, spuse ea, este adevărat, sufăr.

— Ți-ar fi o ușurare, dacă te-aș ierta înainte să mor?

Cu o mișcare iute ca fulgerul, femeia se aplecă și-i sărută mâna.

El se zgudui ca de un șoc a cărui violență îi secătui puterile, și îngăimă, plângând la rândul său:

— Cât de fericiți am fi fost, dacă nu mi-ai fi înșelat încrederea!

Ea își îndreptă trupul; emoția îi pierise.

— Niciodată nu v-am înșelat, domnule duce, pronunță cu răceală. Dacă vă accept cu recunoștință iertarea, o fac pentru că eu am fost nenorocirea dumneavoastră, dar asta fără voia mea și împotriva dorinței mele.

Din nou, bolnavul închise ochii. După o clipă, întrebă:

— Fiul meu este în viață?

— Da.

— Și al dumitale?

— Da.

Era același cuvânt, însă intonația fusese atât de diferită, încât domnul de Clare recăzu în tristețea sa lipsită de viață. Spuse doar:

— Voi avea grijă de soarta fiului dumitale, doamnă.

— Nu v-am cerut nimic, replică ea.

— Este adevărat, ești mândră pentru el. Pe acela îl iubești, dar pe celălalt... Fiul meu e condamnat. N-a avut niciodată un tată, și nu va avea mamă. Angèle! Angèle! Te iubesc și te blestem!

Angèle nu mai plângea, dar își lăsă în piept frumosul cap, părând îngândurată.

— Prințe, spuse, nu știți nimic despre mine. Fiul dumneavoastră este fiul meu. Dumnezeu mi-e martor că vreau să-mi îndeplinesc îndatoririle de mamă. Pentru asta mă aflu aici. Vă înșelați crezând că mă urâți, și nu aveți dreptul de a mă blestema.

Glasul ei răsună cu semeție, dar cu inflexiuni de o blândețe îngerească. Deodată, genunchii i se îndoiră și bolnavul uimit o văzu prosternată la căpătâiul său. Vru să protesteze, însă ea îi închise gura cu o mână plină de duioșie, pe care, fără voia lui, o sărută cu patimă.

— William, continuă ea, nu am venit spre a implora iertare, ci pentru a o acorda pe-a mea, cât și pentru a vă da posibilitatea de a mă auzi mai de aproape și de a privi mai bine în străfundurile sufletului meu. Eram logodnica unui bărbat care mă iubea cu înflăcărare și pe care credeam că-l iubesc. În fața lui Dumnezeu eram soția lui și față de el sunt criminală, căci aveam cu el un fiu. Bărbatul despre care vorbesc și al cărui nume, cândva, vă producea durere...

— Abel Lenoir! o întrerupse domnul de Clare cu amărăciune.

— Abel Lenoir, continuă ea, nu se dădea înapoi în fața căsătoriei

noastre, dimpotrivă. În el, ceva este mai puternic decât dragostea — datoria...

— Pe el îl iubeai!

— De-ar fi dat Dumnezeu să-l iubesc așa cum merita! Sunt femeie. Poate că noblețea, mai curând sfințenia acelei inimi de care niciodată nu s-a apropiat vreun gând egoist sau rău era prea mult deasupra mea...

— Dar atunci, pe cine iubeai? nu se putu opri să întrebe domnul de Clare.

— Pe fiul meu, răspunse ea coborându-și privirea, pe copilășul ce se afla în leagănul său, între noi doi...

— Și l-ai părăsit pe tatăl lui! exclamă ducele.

Se ridicase, sprijinindu-se într-un cot. Glasul îi prinsese putere din cauza indignării.

Îndurerată și umilită, Angèle își înclină capul. Sinceritatea pocăinței sale era evidentă. Stând astfel, era atât de frumoasă, încât ducele se lăsă să cadă pe spate, învins de iubire.

— Da, spuse ea repetând cuvântul deja rostit, față de el am fost criminală, și el, numai el ar avea dreptul să mă blesteme...

— Ce importanță are? Îl urăsc. L-ai mai văzut?

— Niciodată, dar nu am venit spre a vorbi despre el, ci despre dumneavoastră. Fac apel la amintirile dumneavoastră, William. Erați frumos, strălucitor, păreați a purta acea cunună de pasiuni și nebunii care, se spune, ne atrage pe noi, femeile; erați aproape tot atât de nobil cât un rege, iar bogăția v-ar fi îngăduit să îndepliniți dorințele din basmele cu zâne. Când destinul nostru nefericit ne-a adus unul în fața celuilalt, aduceți-vă aminte cum ați fost întâmpinat!

Domnul de Clare rămase tăcut.

— Ați uitat, continuă Angèle, că de multe ori, ah! de mai bine de o sută de ori v-am spus: "există un secret care mă desparte de dumneavoastră?"

— Credeam că era un pretext, îngăimă ducele. Mă îngrozea gândul că n-aș fi iubit!

— Erați iubit, William — cum v-aș putea spune asta? — iubit cu un alt fel de dragoste, dar poate mai intens decât Abel. Eram abia un copil — împlinisem șaisprezece ani. Vă vedeam ca pe un soare, însă printre raze vedeam totuși pete. Persoana dumneavoastră trezea în mine toată curiozitatea vârstei mele și toate spaimile. Și totuși — iar asupra acestui punct vreau să fiu clară — niciodată n-aș fi consimțit să devin soția dumneavoastră dacă n-ar fi fost sfaturile marchizului...

— Tatăl dumitale, spuse domnul de Clare cu un ușor dispreț.

— Oh!... exclamă Angèle ridicându-se în picioare.

În glasul său se simțea oroare și dezgust.

— Domnul marchiz de Tupinier nu-i tatăl dumitale?

— Nu, slavă cerului! Măcar de această rușine, de această durere am fost scutită.

— Atunci, cum de-am putut crede astfel atât de multă vreme?

Cuvintele năvăleau spre buzele Angèlei, se vedea bine că era convinsă că ar învinge, cu condiția de a i se îngădui să pledeze. Însă de câteva minute, privirea sa, ațintită asupra ochilor bolnavului, urmărea cu îngrijorare regresul vizibil al forțelor lui.

— Domnule duce, îl întrebă, nu vreți să vă odihniți o clipă? Oboseala vă copleșește.

— Vorbește, ripostă domnul de Clare, a cărui voce uscată și înfundată se stingea din ce în ce. Nu mai am mult timp, așa că, te rog, nu-l cheltui cu subterfugii.

Angèle păru să se reculeagă și zise:

— Voi vorbi, veți afla, în sfârșit, tot ce mă privește, dar, vă previn, voi relata pe scurt, fiindcă nu pentru mine am venit aici.

— Vrei să spui că ai venit pentru mine?

— Nu voi minți, domnule duce, sunteți soțul meu și, în ciuda greșelilor dumneavoastră, vă păstrez o respectuoasă afecțiune. Dar am venit mai ales pentru fiul meu, pentru acela dintre fiii mei care vă aparține și care, în această calitate, urmează să fie, după dumneavoastră, prinț de Souza și duce de Clare.

Capitolul IV - Nașul Angèlei

— Niciodată nu mi-ați vorbit decât de dragoste, continuă Angèle, până în ziua în care-am consimțit să vă însoțesc în Scoția, unde am fost cununați împotriva voinței familiei dumneavoastră. Cercetați-vă memoria: pe vremea aceea, de fiecare dată când încercam să pornesc o explicație, îmi închideai gura, deoarece vi se părea că aș fi vrut să invoc pretexte împotriva îndeplinirii dorințelor dumneavoastră. Îl numeam pe domnul marchiz de Tupinier "nașul" meu, fiindcă sunt, într-adevăr, fina lui. S-ar putea ca el să vă fi spus că era tatăl meu...

— Așa mi-a spus, afirmă bolnavul.

— Bănuiesc în ce scop. I-ați plătit sume mari...

— Lasă asta! Omul acela este un ticălos.

— Chiar mult mai ticălos decât vă puteți închipui. La el am fost dusă când am ieșit din pension, unde aflasem de moartea tatălui meu și a mamei mele. Împlinisem de curând zece ani. De atunci, el a fost toată familia mea. Abel a fost cel care m-a salvat de primele lui tentative și, dacă nu era marchizul, aș fi fost soția lui Abel...

— Și fericită, o întrerupse ducele cu amară ironie.

— Posibil... Marchizul îl ura de două ori pe Abel, care era sărac,

și bun, și curajos. Abel îl înspăimânta, și de la el nu se putea scoate nimic. Și pe dumneavoastră vă ura, dar dumneavoastră erați bogat, și lăcomia lui l-a făcut să vă aleagă. Știți din ce rasă ne tragem. Marchizul intrase pe ușa cea bună: posedea o avere onorabilă și un nume nepătat și era înrudit cu familiei nobile — faptul de a fi vărul nostru vă onora, domnule duce. La vremea căsătoriei noastre, din toate acestea nu rămăsese nimic, decât o aparență de care numai puțini oameni se mai lăsau înșelați și, de multe ori, am crezut că greșeala dumneavoastră era voită. Marchizul decăzuse foarte mult; de atunci a mai coborât câteva trepte și căderea îi va fi și mai adâncă. Nu mă întrebați cărui viciu își datorează prăbușirea, le are pe toate și nu s-ar opri nici în fața crimei — în noroiul sufletului lui se află sânge. Pentru a-și realiza planurile — și avea tot felul de proiecte — fusese nevoit să se poarte față de mine, încă din copilăria mea, cu o extraordinară bunătate. Mărturisesc că mă bucurasem să părăsesc mănăstirea spre a veni în casa lui: îl iubeam; mă răsfăța. Indignarea lui, când a descoperit sărmanul roman de dragoste al tinereții mele, m-a impresionat puternic. A avut dibăcia de a-l îndepărta pe Abel cu ajutorul unei scrisori false, așa-zis redactată de mine, în care, chipurile, îl goneam reproșându-i că abuzase de neștiința mea și, profitând de plecarea lui, i-a pus absența în seama trădării. Când v-am văzut întâia dată, mă credeam părăsită. Și nu vă pot spune cât de recunoscătoare îi eram nașului meu, tutorelui meu, omului, în fine, care-mi ținea loc de tată, pentru blândețea și duioasa lui indulgență. Prin purtarea lui mi-a câștigat încrederea. Mi-a spus: *"De acum înainte, iau asupra mea reabilitarea ta. Dacă îmi urmezi cu sfințenie sfaturile, trecutul tău va fi mort și te voi ajuta să poți face fericirea unui bărbat cinstit, iar fiul tău va fi fericit."* Ah! Nu neg — acea iubire mare, pătimașă, pe care v-o citeam în ochi, m-a atras ca o vrajă. Am fost împinsă către dumneavoastră de însăși puterea pasiunii dumneavoastră. Și, în definitiv, de ce să nu spun: am dorit să fiu prințesă. Viața dumneavoastră, plină de strălucire, mi se părea atât de minunată încât nu-i puteam rezista... Și într-o seară, când marchizul s-a întors acasă beat, am fost obligată să mă apăr de el... Din acel moment, locuința lui mă umplea de silă și groază, și am început s-o văd pe-a dumneavoastră ca pe un refugiu. Pe de altă parte, de îndată ce marchizul mi s-a arătat în adevărata sa lumină, am încetat să mă mai încred în sfaturile lui; am simțit nevoia de a-mi deschide inima în fața dumneavoastră. El vă convinsese să evitați orice întârziere, orice explicație. Mie, de asemenea, îmi era teamă acum, căci dacă v-aș fi pierdut, aș fi recăzut în puterea lui... Căsătoria noastră a fost oficiată de preotul scoțian, iar a doua zi după nuntă, nașul meu mi-a cerut cu nerușinare să-i plătesc prețul afacerii pe care o încheiase pentru mine... Constat că vă cutremurați — da, prețul era dublu. Parcă-l

revăd și azi, așa cum mi-a spus atunci, fără a-și pierde zâmbetul obraznic: "*Îmi trebuie cele două chei: cea a camerei tale și cea a casei lui de bani; dacă nu mi le dai, păzea! Mica mea prințesă!...*" Am venit la dumneavoastră, v-am mărturisit totul — era prea târziu. Cunoșteți deja povestea mea...

— El a fost cel care mi-a spus-o! murmură ducele, iar eu n-o crezusem!

În momentul acela, pe chipul său se întipărise o suferință de nesuportat. Fruntea, care căpătase nuanțe cenușii, era inundată de o sudoare rece.

Angèle se aplecă și șterse cu batista ei acea transpirație — mai grăitoare decât orice alt simptom al apropierii morții.

Ducele reținu batista cu ambele mâini. Îi aspiră parfumul cu o aviditate ce-ți provoca spaimă și compasiune.

— Voi muri iubindu-te! îngăimă.

Apoi, făcând eforturi să respire, căci se sufoca, adăugă:

— Dacă m-ai fi iubit, Angèle! Tu, visul și încântarea mea! Tu, nebulie a simțurilor și a sufletului meu! Angèle, Angèle! Inima mea, beția mea! Ah! Măcar dacă m-ai fi iubit!

Ea păli, căci gândi: "*Va muri.*"

Continuă totuși să vorbească pe același ton blând și rece pe care-l adoptase la începutul întrevederii:

— Îmi cereați atunci ceea ce nu vă puteam da; ați fost necruțător...

— Față de mine mai mult decât față de dumneata, doamnă, interveni ducele, părând să se trezească dintr-un vis. Am părăsit casa pe care-o alesesem spre a o transforma într-un paradis al meu, și m-am cufundat, cu trup și suflet, în orgia infernală în care, în cele din urmă, mi-am găsit moartea. A fost nevoie de mult timp pentru a desăvârși această sinucidere...

— Erați atât de tânăr! suspină Angèle, a cărei voce tremura fără ca ea să-și dea seama. Atât de tânăr și atât de puternic... și atât de frumos!

Bolnavul își împreună mâinile și, pe un ton de rugă, spuse:

— Atunci, răspunde-mi — te implor ca și cum aș îngenunchea la picioarele dumitale; este dorința unei inimi ce va înceta să bată, și care nu bătea decât pentru dumneata, doamnă! Răspunde-mi, dumneata, care nu m-ai mințit niciodată — proclam acest lucru în ultimele mele clipe: pentru ce nu m-ai putut iubi?

Întrebarea o tulbură pe Angèle. Obrajii i se îmbujorară ușor.

— Pentru ce? repetă.

— Fii sinceră ca întotdeauna, spuse bolnavul, ațintind asupra ei o privire chinuită de dorința de a ști.

Și era cu adevărat cumplit să vezi flacăra concentrată în ochii

acelui chip lipsit de viață, tot astfel cum ultima scânteie se refugiază, și mai strălucitoare, la capătul fitilului pe cale să se stingă.

— Ei, bine! rosti Angèle cu glas coborât — ezit, deoarece niciodată nu mi-am pus mie însămi această întrebare. Îmi cercetez conștiința pentru a vă spune adevărul adevărat, de vreme ce doriți să-l auziți. Nu l-am iubit pe Abel mai mult decât pe dumneavoastră, afirm acest lucru. Ba chiar, poate l-am iubit mai puțin...

— Dar, atunci, pe cine-ai iubit? exclamă ducele, ars de febră. Pe cine?

De data aceasta, ea răspunse fără șovăire:

— Pe nimeni.

Și, într-adevăr, în miraculoasa frumusețe a acelei femei exista ceva intact și rece care-i întărea spusele și repeta: "*Pe nimeni!*"

— Nu mă credeți, continuă lăsând să-i fluture pe buze o umbră de surâs încărcat de melancolie. Nu-mi îndrept prea des privirile spre trecutul meu, atât de trist. Nu l-am iubit — în felul în care gândiți — nici pe bunul meu Abel, căruia-i păstrez o dulce, o încântătoare amintire, și nici pe dumneavoastră, care totuși îmi înflăcărați imaginația ca un prinț din povești. Abel era prietenul meu, iar dumneavoastră, înainte de a mă părăsi — așa cum eram, de două ori mamă — trăiați ca un sclav, prosternat la picioarele mele.

— Și după aceea?

Surâsul Angèlei avu o strălucire plină de mândrie când replică:

— Îl aveam pe fiul meu.

— Pe care din ei? întrebă ducele.

— Îi aveam pe cei doi copii ai mei, se corectă Angèle, oarecum rușinată.

— Pe care? repetă domnul de Clare, ai cărui ochi pe jumătate închiși o priveau nespus de intens. Despre care vorbeai când ai spus: "*Îl aveam pe fiul meu?*"

După o scurtă tăcere, ea se hotărî să răspundă curajos:

— Vorbeam despre acela care nu este decât al meu și care nu mă are decât pe mine, despre primul copil...

Se întrerupse brusc, adăugând apoi:

— Și iată! Acesta este secretul meu! Nu vi l-am putut spune doar cu un minut mai devreme, fiindcă nu-l cunoșteam nici eu însămi: nu-l puteam iubi decât pe stăpânul meu. Copilul acela poruncește, iar eu mă supun. Iată pentru ce îl ador!

Sprâncenele bolnavului se încruntară. Păru să facă un mare efort spre a șopti o întrebare:

— Celălalt i se supune și el?

— Se iubesc, replică Angèle. Vor fi frați buni.

Domnul duce de Clare, care de câteva clipe părea calm, se așeză și făcu un efort să se răsucescă pe pat.

— Nu-ți iubești decât unul din fii, doamnă, roști pe un ton foarte mândros, ești o mamă rea!

— Cu toate acestea, răspunse ea cu umilință, mă aflu aici pentru celălalt, pentru acela pe care, după cum spuneți, nu-l iubesc, și care nu are nevoie să fie iubit, deoarece posedă tot ceea ce nu are fratele său: un nume mare, o avere imensă; va fi fericit în viață și încununat de glorie, dacă tatăl său muribund nu-l va părăsi așa cum m-a alungat pe mine soțul meu pe când era în viață. Eu eram vinovată — cel puțin prin tăcerea mea. Domnule duce, fiul dumneavoastră este nevinovat.

Femeia nu mai vedea chipul bolnavului, întors către perete. Fiindcă el nu răspundea, continuă:

— Nu cer iertare pentru mine, iar pentru celălalt n-aș accepta nimic. Vin să cer, pentru fiul dumneavoastră, titlul și averea sa. Dacă nu m-ați înșelat în mod josnic, vă sunt soție legitimă. Am venit spre a obține actul meu de căsătorie, încheiat potrivit uzanțelor scoțiene, și actul de naștere al copilului dumneavoastră. Le aveți?

— Le am, răspunse bolnavul.

— Dați-mi-le!

De data aceasta, domnul de Clare păstră tăcerea.

— Dați-mi-le, repetă Angèle, dacă nu vreți ca fiul dumneavoastră să rămână, ca și mama sa, fără resurse materiale și lipsit de nume!

Un spasm scutură trupul bolnavului, care chemă cu glas slab:

— Morand! Vere Morand!

Încercând zadarnic să se salte într-un cot, adăugă:

— S-a terminat! Mor...

— William! strigă Angèle înspăimântată, ai pe aici vreun medicament? Ce să-ți dau?

Privirea ei cerceta camera.

Din pieptul bolnavului ieși un geamăt smuls de eforturile sale disperate. Se întoarse atât de brusc, încât Angèle fu nevoită să-l sprijine spre a nu cădea din pat.

O împinse cu un fel de groază.

— Sufăr chinuri infernale! izbucni cu acel glas strident caracteristic uneori agoniei. Morand! Tardennois! Larsonneur! Jaffret! Ajutor! Goniți-o pe această femeie!... Dumneata, să nu mă atingi! Mă sfâșii și mă arzi!... Nu l-am văzut niciodată pe fiul meu! Nu știu dacă am un fiu... unde este?

— L-am ascuns.

— Poate pentru a-l jefui...

— William! William!...

— Fiul meu!... Unde-i fiul meu? Un medic! Mor!...

— Mă duc să aduc copilul! promise Angèle alergând înnebunită către ușă. Un medic! Un medic!

Ducele de Clare recăzuse pe perne, nemișcat și mut.

Angèle deschise cu putere ușa prin care intrase cu câteva clipe mai înainte și se izbi de un bărbat ce părea să fi stat acolo trăgând cu urechea.

— Marchizul! spuse ea, retrăgându-se, ca și cum ar fi fost pălmuită. Nașul meu!

— Draga mea, spuse omul zâmbind cu nerușinarea ticăloșilor care au depășit orice limită, iată-l pe medic! La bătrânețe, m-am făcut doctor, ca să vezi ce potriveală!

Și strângând-o brusc în brațe, îi strivi buzele sub o sărutare zgomotoasă.

Capitolul V - Două foi de hârtie

Era un bărbat deja bătrân, de talie mijlocie, foarte slab, îmbrăcat ca un burghez cumsecade și purtând ochelari cocoțați pe un nas lung și ascuțit. Fața lui, de o urâciune rar întâlnită, avea înfățișarea aceea acvilină pe care mulți oameni o consideră drept un semn de rasă; dar în ochii săi rotunzi, precum cei de vultur, se citea un cinism respingător. Era chel, în felul acela deosebit și destul de neobișnuit care nu lasă în jurul craniului nici măcar coroana de păr ce iese de sub pălărie; asta-i sporea asemănarea cu păsările de pradă.

Îi cunoaștem numele, deoarece l-am întâlnit de mai multe ori în cursul capitolelor precedente. Era marchizul de Tupinier și nu părea să-și merite titlul, în ciuda nasului său de aristocrat.

Nu numai că pusese cu forța, așa cum am arătat, acel sărut indecent pe gura fermecătoare a doamnei ducese de Clare, dar o mai și trase, prin câțiva pași de vals bine executați, departe de ușa pe care o închise la loc.

— Frumoasa mea căprioară, îi spuse pe un ton de bună dispoziție, să fiu al dracului dacă n-ai făcut bine c-ai venit! Este cel mai potrivit moment, dar țin să-ți subliniez că ar fi trebuit să mă previi. Care va să zică, nu-l mai iubim pe nașicu'? Și ai mai și închis cu zăvorul poarta grădinii. Am fost obligat să sar peste gard și să intru pe fereastră... la vârsta mea!

Degetul său arătă spre un geam tăiat cu un diamant de geamgiu și prin a cărui deschidere pătrundea un curent de aer înghețat.

Angèle rămăsese în fața lui, total uluită.

— Tare-ai vrea să știi cine l-a înștiințat pe nașicu', nu-i așa, scumpeteo? continuă celălalt rânjind. E secret. Avem și noi poliția noastră. Hai să vorbim despre micuț, care valorează acum cât greutatea lui în aur. Niciodată nu l-am scăpat din ochi pe puștiul ăsta, e o dulceață. Ai venit cu trăsura?

— Da, răspunse Angèle în mod automat.

— Perfect! Să plecăm! E drum lung de-aici până la cioplitorul în marmură de pe bulevardul periferic.

— Chiar vrei să vii cu mine?

— La naiba! Bineînțeles, nu te mai părăsesc, draga mea.

— Dar... încercă să protesteze ducesa.

Marchizul îi tăie vorba.

— Ai dreptate! Văd că tu nu-ți pierzi busola! Țasta ar putea "*crăpa*" în lipsa noastră și atunci... Însă n-ar fi totul pierdut, știi? Am eu mijloacele mele, și-i o bună bucată de timp de când studiez afacerea.

— Cum să chemăm ajutoare? gândi cu glas tare Angèle.

— Da, cum? Ai cam băgat-o pe mânecă! Prima partidă ai pierdut-o, și n-ai vrea s-o mierlească înainte de cea de-a doua manșă... Eram aici, și vă ascultam. M-ai ponegrit frumușel, dar nu-ți port pică. Cât despre rolișorul tău, ți l-ai jucat prost, foarte prost! Oamenilor sănătoși trebuie să le ții bucațica de zahăr sus, dar pe muribunzi îi răsfeți, îi mângâi...

— Totuși, nu mă pot duce în anticameră să-i caut pe valeți, mai spuse ducesa.

— Sigur că nu! Te-ar întreba de unde-ai răsărit. Sunt vreo trei-patru, printre care i-am recunoscut pe virtuosul Tardenois, pe bunul Jaffret cel cu păsărelele, pe Larsonneur...

Angèle făcu un pas spre ușa salonului. Simțea că-și pierde capul. Marchizul o opri.

— Nu-i nevoie, dacă ai de gând să suni. Nu ne aflăm într-o casă locuită, în care fiecare-și are clopoțelul său. Cel de aici e la fel de bun ca oricare altul, vei vedea.

Se apropiase de șemineu și trase de două ori cordonul soneriei.

— Să plecăm! continuă. Sunt sigur că Tardenois și bătrânul Morand urcă deja scara cea mare cu câte patru trepte de-odată. Vino!

Angèle îl lăsă să-i ia brațul.

În clipa următoare, duhoarea de țuică și de pipă umplu interiorul cupeului care-o adusese pe doamna ducasă. Marchizul purta cu el, pretutindeni, aceste parfumuri. Calul pornise deja în lungul străzii Saint-Antoine, îndreptându-se către bulevard. Vizitiului i se poruncise: "*La cimitirul Montmartre!*"

Angèle stătea ghemuită într-un colț al trăsurii și tăcea; în schimb, marchizul vorbea cât doi.

— Nu te învinuiesc — îi spunea — că l-ai angajat pe micul duce ucenic la constructorul de monumente funerare, în timp ce-l păstrai alături de tine pe celălalt. Nu te învinuiesc, e o meserie bună, și mamele au preferințe dintr-astea, dar, la urma urmei, pentru ce nu i l-ai adus ducelui de Clare pe fiul lui Abel, spunându-i: "*Iată-l pe duce.*" N-ar fi avut nici cea mai mică bănuială. Credeam că așa aveai de

gând.

Femeia își lăsă capul în mâini.

— Mă așteptam la așa ceva, pe cuvânt, continuă marchizul, și n-aș fi zis nimic, cu condiția să-mi capăt partea mea. Nu eu ți-aș fi creat probleme! Așa dicta însăși situația, deoarece domnul de Clare nu-l cunoaște nici pe unul nici pe celălalt...

Un hohot de plâns zgudui pieptul ducesei Angèle, care făcea eforturi să-și stăpânească spaima. Se vedea limpede că nu spera nici o milă.

— Îmi iubesc amândoi copiii, șopti, sunt singură și n-am pe nimeni să mă sfătuiască. Dacă l-am ascuns pe unul din ei...

Marchizul o întrerupse izbucnind într-un râs zgomotos:

— Ia te uită! Ca să vezi! zise. Vasăzică, scopul era de a-l ascunde? Și te pomenești că de mine, așa-i, frumoaso? Sărman îngerăș! Nu ești destul de puternică spre a lupta împotriva nășicului!

După o clipă de tăcere, continuă:

— Dar dacă nu ți-ai mai găsi micul duce la dugheană? Te-ai gândit la asta, draga mea?...

* * *

În momentul în care în anticamera palatului Fitz-Roy răsunase clopoțelul, Tardenois, Jaffret și ceilalți slujitori ai domnului duce de Clare erau strânși în jurul unui foc puternic ce fusese aprins în cămin. Domnul Morand stătea mai la o parte, iar Tilde dormea într-un colț, învelită cu pelerina vizitiului.

Domnul Morand se ridică și spuse:

— Prieteni, domnul duce a poruncit ca nimeni altul în afară de mine să nu intre în camera lui. Vă rog totuși să urcați și voi, rămânând în apropiere. Ca și voi, nu știu ce se petrece aici, dar, în noaptea asta, mă tem să nu se întâmple o mare nenorocire.

Se îndreptă repede către scară și ceilalți îl urmară.

Intră singur în salonul cu patru ferestre, însă ieși aproape imediat, tremurând și strigând:

— Un medic! Cât mai urgent! Cu orice preț!

Tardenois o luă la goană pe ușă afară.

— Veniți și ajutați-mă, continuă domnul Morand, adresându-li-se celor rămași.

Patul ducelui era gol, iar el însuși, întins pe jos, cu fața la podea, părea mort.

Lângă perete se afla un cufăr ce fusese adus din trăsură în același timp cu domnul duce, la porunca sa expresă. Bolnavul își pierduse cunoștința tocmai încercând să ajungă la acel cufăr, spre a-l deschide. Explicația aceasta îi sărea în ochi — sărmanul încă mai ținea în mână

cheia, iar brațul său drept era întins până sub încuietoare.

Fu din nou ridicat pe brațe și dus pe pat, fără a da vreun semn de viață.

Pendula, remontată ceva mai înainte de Morand, arăta ora zece fără un sfert.

După un răstimp de aproximativ douăzeci de minute, Tardenois se întoarse anunțând:

— Am găsit un doctor.

Se trase în lături, spre a-i permite medicului să intre. Acesta era un bărbat cu o siluetă impunătoare, dar tânăr și cu un chip deosebit de frumos. Se spune că în regulamentul *quaker*-ilor⁽⁶⁾ există un articol care poruncește să privești sincer orice s-ar întâmpla. Este o regulă bună și care le face cinste *quaker*-ilor. Sinceră era și privirea calmă și blândă cu care tânărul medic îi învăluie pe cei de față, în timp ce străbătea camera.

Se apropie de pat. Părea să fie de aceeași vârstă cu bolnavul.

Tânărul doctor își examinează noul pacient după tot tipicul meseriei, cu mare atenție dar și foarte repede, ca un om sigur pe știința sa.

— N-a murit, declară, dar clipele îi sunt numărate.

— Își va mai recăpăta cunoștința? Întrebă domnul Morand.

— Cred că da. Turnați apă într-un pahar.

Medicul scosese din buzunarul său o cutie îmbrăcată în piele de căprioară, de culoare neagră, ceva mai mare decât o tabacheră, și pe care se putea citi un dicton latin, scris cu litere de aur: *simila simili bus curantur*⁽⁷⁾. O deschise și alese, dintre multe altele, o sticlură de cristal și-i scoase dopul microscopic. Cei din jur îl priveau plini de curiozitate — acțiunile medicilor care practică metoda lui Samuel Hahnenann⁽⁸⁾ erau mult mai puțin cunoscute pe vremea aceea, decât astăzi.

În timp ce globulele transparente cădeau, una câte una, în paharul cu apă curată, Tardenois spuse în șoaptă:

— Toți medicii din cartier sunt plecați! Providența mi l-a scos în cale pe acesta. Tocmai ieșea din postul de pază de alături, unde o pusese pe picioare pe o biată nenorocită, leșinată de frig sau de foame, și eu l-am înhățat din zbor.

După ce-și agitasе amestecul, care rămânea limpede ca apa de izvor, doctorul puse paharul pe noptieră și apăsă ușor tâmples bolnavului, cu degetele mâinii drepte. Peste deschiderea în "V" a acestora suflă răcorind mijlocul frunții. Apoi, ridicând pledul, își așeză mâna stângă, cu palma întinsă, pe epigastrul⁽⁹⁾ bolnavului.

După câteva minute, pieptul ducelui păru că se desumflă, printr-un oftat îndelungat, pe care toți îl putură auzi.

Atunci, tânărul doctor luă din pahar o linguriță plină de apă și o lăsă să curgă în gura întredeschisă a pacientului, care-și ridică pleoapele aproape imediat.

— Unde-i ea? Întrebă cu un glas ce părea că vine de pe cealaltă lume.

— Despre cine vorbește? Întrebă medicul.

Și, deoarece nimeni nu-i răspundea, se aplecă deasupra bolnavului repetându-și întrebarea:

— Despre cine vorbiți?

Nici acum nu primi vreun răspuns. Ochii bolnavului se reînchiseseră.

Doctorul își luă pălăria, pregătindu-se de plecare.

— Îi veți da câte o linguriță din sfert în sfert de oră, spuse.

— Și asta-i tot? Întrebă Tardenois.

— Asta-i tot.

— Dar dacă va fi nevoie de dumneavoastră?

— Nu va fi nevoie de mine.

— Totuși... insistă Morand.

Medicul, ajuns deja în pragul ușii, se opri și-și scoase portofelul, din care extrase o carte de vizită. I-o dădu lui Morand și ieși. Pe cartonaș scria: Doctor Abel Lenoir.

Cei de față se priviră lung. Nimeni nu-l văzuse vreodată pe cel ce tocmai plecase, însă numele le era cunoscut tuturor.

— A plecat? Întrebă bolnavul cu un glas abia inteligibil.

Auzind răspunsul afirmativ ce-i fu dat, deschise ochii fără prea mare efort și, văzând în jurul său atâta lume, păru să se mânie. Își ridică mâna, de parcă ar fi încercat să le arate ușa.

— Domnul duce vrea să ieșim? traduse Tardenois.

O mișcare a capului răspunse: "Da"

— Și nimeni nu trebuie să rămână cu domnul duce, nici chiar eu? insistă valetul preferat.

Bolnavul reuși să îngaiame:

— Nu, numai vărul meu Morand.

Slujitorii se retraseră îndată, și pe chipul palid al muribundului se ivi o expresie de mulțumire. Îi făcu semn lui Morand să se apropie.

— Vreau să beau, spuse.

Morand se grăbi să umple lingurița, dar bolnavul o respinse și ceru:

— Vin.

— Nu vă temeți...? începu Morand, speriat.

— Nu mă mai tem de nimic: vin!

Vărul cel sărac nu îndrăzni să nu i se supună. Se apropie de măsuță, scoase dopul unei sticle și turnă un deget de vin pe fundul unui pahar.

Bolnavul izbutise să se ridice într-un cot, tremurând din tot trupul. Privind cupa, spuse:

— Mai mult!

Morand adăugă câteva picături.

— Mai mult! repetă bolnavul, cutremurându-se de febră și de nerăbdare.

De data aceasta, Morand turnă până la jumătatea paharului și i-l aduse, spunând:

— O fac spre a vă da ascultare, vere.

Ducele luă băutura cu lăcomie. Înainte de a-și putea duce la buze paharul, răspândi o parte din ea, căci mâna îi tremura de-ți stârnea mila. Dar cupa se ciocni în cele din urmă de dinții lui, care-o mușcară convulsiv, și el reuși să bea.

— Ah! suspină epuizat, lăsând paharul să se rostogolească pe pled, până căzu și se sparse pe pardoseală.

Peste o clipă, adaugă:

— Parcă am foc în gâtlee.

Apoi, o ușoară roșeață îi coloră obrazul; se ridică în capul oaselor și întrebă:

— Ai trimis înștiințare respectabilului meu prieten, colonelul Bozzo?

— Da.

— Urmează să vină?

— Așa a promis.

— Poate-a venit în timp ce eram fără cunoștință?

— Nu, vă asigur, încă n-a venit.

— Deschide cufărul!

Morand tocmai avea în mână cheia pe care, cu puțin înainte, o smulsese dintre degetele înțepenite ale nobilei sale rude. Îngenunche în fața lăzii și descuie broasca.

Cufărul era plin de haine împăturite cu grijă.

— Scoate toate astea, spuse bolnavul, a cărui voce căpăta din nou putere și care, acum, stătea drept, în șezut. Aș fi putut s-o fac și eu, simt că am din nou forță. Hai! Grăbește-te! Aruncă-le grămadă, știi bine că nu le voi mai folosi.

Cufărul fu golit într-o clipită. Tocmai la fund se aflau niște hârtii.

— Adu-le! porunci bolnavul.

Morand le luă pe toate în brațe și le puse pe pat. Cu fața îmbujorată, cu ochii adânciți de febră, ducele începu imediat să le cerceteze, cu o grabă furioasă. Mâna îi era sigură; vorbirea nu-i mai era tremurătoare.

Aruncă jos din pat primele documente răsfoite, spunând:

— Arde-le!

Și Morand, luând rând pe rând hârtiile, le ducea în vatra căminului, unde se transformau repede în scrum. În cea mai mare parte erau scrisori. Domnul duce săruta în treacăt unele din ele, dar întotdeauna ordona:

— Arde! Arde!

Iar Morand le ardea.

În viteza cu care se desfășura treaba, trierea nu necesită decât câteva minute. Grămada de hârtii dispăruse. Rămăseseră numai două foi îngălbenite, cu aspect de acte oficiale.

Ducele declară:

— Hârtiile astea reprezintă numele fiului meu, dacă am un fiu; este viața și averea lui. Ascultă-mă bine, vere Stuart: în toată existența mea n-am cunoscut decât un om, unul singur, în care să am încredere totală. Jură-mi că, dacă mor sau îmi pierd cunoștința înainte de sosirea lui, îi vei înmâna, fără greș, aceste două documente.

— Care-i numele acelui om? întrebă Morand.

— Colonelul Bozzo-Corona.

Morand întinse mâna dreaptă și spuse:

— Jur că-i voi înmâna, fără greș, aceste două documente colonelului Bozzo-Corona.

Capitolul VI - Mumia

Focul, întetît o clipă prin arderea hârtiilor, se potolise, mocnea sub cenușa lor. Ultimele murmure ale tăcutului cartier Marais amuțeau și abia dacă se mai auzea, la intervale lungi, huruitul îndepărtat al vreunei trăsurii înaintînd pe caldarâmul străzii Saint-Antoine.

Cu bolnavul se întîmplase la fel ca și cu focul. Însuflețirea trecătoare de care se bucurase scădea treptat, și totuși era încă departe de starea de prostrație în care l-am văzut prăbușit mai înainte.

— Îți mulțumesc, îi spuse bătrînului Morand. Știu că mă pot bizui pe dumneata, vere. Colonelul Bozzo îmi cunoaște ultimele dorințe și misiunea pe care i-o încredințez. Va face ceva pentru dumneata. Vreau ca, de acum încolo, să duci, împreună cu fiica dumitale, un trai îndestulat... Dă-mi să beau, te rog!

Dar chiar înainte ca Morand să-i îndeplinească cererea, își schimbă gândul și spuse:

— Nu, la ce bun? Am făcut tot ce voisem să fac. La ce mi-ar mai folosi acum să fiu puternic?

Luase caseta de pe noptieră.

— Vere Stuart, i se adresă deodată, privește-mă în ochi și vorbește-mi sincer: am eu înfățișarea unui om pe moarte?

Bietul om șovăi o secundă, apoi răspunse:

— Când a venit medicul, vă credeam mort. Însă licoarea lui a făcut un miracol. Dacă-ai vrea să-i urmați sfatul și să luați câte o

linguriță din sfert în sfert de oră, cine știe ce s-ar întâmpla?

— Nu licoarea lui, ci vinul a făcut minunea! strigă ducele. Nu ești decât un prost bătrân, taci din gură!

Apoi, devenind brusc violent:

— Ea nu minte niciodată! Spune totul! Nu știi dacă asta este sinceritate sau obrăznicie. O urăsc cumplit, dar o iubesc așa cum nicicând n-a fost iubită vreo femeie. N-ar fi trebuit să i-l las pe fiul meu. Am fost nebun, auzi? Și de-aș fi știut! Ea îi disprețuiește pe cei care adoră în genunchi. Am fost prea bun, trebuia să poruncesc: avea nevoie de un stăpân!

Cele două documente pe care le păstrase se aflau acum în casetă. O reînchise și repetă:

— Un stăpân! Fiul bărbatului aceuia este stăpânul ei! S-a supus tuturor capriciilor lui, l-a otrăvit cu mângâieri, el a devenit tiranul și idolul ei, iar ea îl iubește! Îl iubește nebunie, mă înțelegeți?

— Nu, replică Morand, dar vorba multă vă obosește.

— Îți spun c-am fost prea bun! strigă ducele, pradă unei mâinii nestăvilite. Vai! Dă-mi vin! Vreau ca, timp de încă un ceas, să am puterile unui bărbat!... Și să vină ea! Voi fi stăpânul ei! O voi zdrobi, iar ea mă va iubi!

Mâna, care-i era din nou cuprinsă de spasme, arată cu un gest poruncitor spre sticla începută de pe măsută. Chipul îi era pătat de dungi violacee și livide.

Speriat, Morand încercă să se opună. Însă bolnavul, împreunându-și mâinile, bolborosi:

— Ceea ce-ți cer, ticălosule, e viața! Așadar, vrei să mă asasinezi?!

Morand se repezi către măsută. Tremura ca varga, în vreme ce turna vinul, iar domnul de Clare spunea:

— Un pahar plin! Un pahar plin! Mi-e sete de puteri! Mi-e sete de ură! Nu ghicești? Îl va înlocui pe fiul meu cu al ei. Oare cine-i cunoaște pe cei doi copii? Cine să descopere înșelătoria? Și fiul meu va fi un nenorocit! Iar fiul celui alt va fi duce de Clare! Ah! La dracu! Nu vreau! Un pahar plin, vere, un pahar plin!

Morand aducea paharul — plin, cum i se ceruse — ținându-l cu amândouă mâinile, căci spaima îl făcea să tremure din creștet până-n tălpi.

Și tot cu ambele mâini luă ducele licoarea dorită.

Din nou se auzi clinchetul cristalului ciocnindu-se de dinții înțeleștați convulsiv.

Domnul de Clare bău tot și rămase cu ochii larg deschiși, cu gura căscată, nemișcat ca într-o uluire adâncă.

Încremenirea dură o jumătate de minut, ca și prima dată. Apoi, nuanțele verzui ale obrajilor săi se preschimbară în roz și ochii, cu

pupilele neobișnuit de dilatate, scăpărare.

— Iată forța! exclamă. Voi fi stăpânul ei! Pleacă!

Dădu la o parte pledul și puse sub el caseta.

— Poți constata că mă gândesc la toate, continuă, cu un zâmbet trufaș. Nu o va descoperi. O voi înșela. Pleacă. Ea e-n grădină, vine încoace în fugă, eu sunt stăpânul! Pleacă!

Apucă paharul și-l ridică amenințător. Morand abia avu timp s-o ia la goană — paharul, aruncat cu toată puterea, se sparse izbindu-se de ușa.

Aproape în aceeași clipă, se deschise cealaltă ușă, prin care intră Angèle, despletită. Îmbrăcămintea îi era în dezordine, trăsăturile chipului, atât de pure de obicei, păreau descompuse. Cu greu se ținea pe picioare.

Văzând-o, domnul de Clare scoase un strigăt triumfător.

— Apropie-te! îi zise cu asprime. Nu te voi mai implora. Este rândul meu să poruncesc, iar al tău — să mă iubești!

Ea străbătu încăperea clătînându-se. Nu înțelese și nici măcar nu-i auzise cuvintele. Se prăbuși la picioarele patului, și cu un glas ce inspira milă, șopti anevoie:

— Mi-au furat fiul! Pe fiul dumneavoastră, William! Făptașul este omul acela, monstrul acela, marchizul!

Nici domnul de Clare nu auzi și, fără îndoială, nu înțelese, căci fața lui nu trădă nici un semn de emoție când replică:

— Nu credeam că ai putea fi mai frumoasă. Ai făcut bine că ți-ai despletit părul. Apropie-te și dă-mi o sărutare, mi-o datorezi, ești soția mea!

— Fiul meu! Vă spun că fiul meu este pierdut! strigă ducea, întinzând mâinile spre el. Vrea aur, sunt înseși cuvintele acelui om. Îl ascunsesem, spuneți că nu-l iubesc... Priviți-mă și veți vedea cât sufăr!...

— Frumoasă! Frumoasă... niciodată n-ai fost atât de frumoasă! În brațele tale vreau să mor!

Vorbind astfel, ducele făcu un efort spre a coborî din pat.

Ea se repezi să-l rețină, iar el o îmbrățișă, scuturat de cumplitul tremur al ultimului ceas.

— Nu trebuie să muriți, strigă ea, încercând să scape de sinistrul sărut ce-i căuta buzele. Trebuie să reveniți la viață, William, și vă voi iubi! Sunteți bogat, sunteți puternic. Îi puteți pune la treabă pe toți aceia care se pricep să caute, pe toți cei care-l pot găsi. Oh! William! Soțul meu, ascultați-mă și redați-mi fiul!

Ceva din înțelesul acestor cuvinte pătrundea în creierul amețit al muribundului. Căci, în clipele acestea, domnul duce de Clare era, cu adevărat, un muribund, în ciuda înșelătoarei forțe care-l galvaniza și care, în curând, avea să-l părăsească pentru totdeauna.

— Fiul tău — spuse, urmărind cu gura sa tot mai lividă buzele contractate ale Angèlei — fiul nostru, micul prinț de Souzay, ducele de Clare! El va fi între noi doi. Vezi, nu mă mai rog, poruncesc; eu îți sunt stăpânul. Iubește-mă!

— Îl veți regăsi? întrebă ea, înăbușind sub dragostea sa de mamă oroarea ce i-o inspira acel cadavru viu.

Și-l lăasă să-și lipească buzele de ale ei.

Scoase însă un strigăt găuit și se trase înapoi. Ceva rece o atinsese și, deodată, trupul soțului ei o apăsă cu greutatea unei poveri imense.

De îndată ce nu mai fu sprijinit, ducele de Clare se prăbuși, capul atârându-i în afara patului. Murise.

În momentul în care ducesa, înnebunită, se ridica spre a chema în ajutor, văzu că ușa prin care intrase era larg deschisă și că, la picioarele patului, se afla marchizul de Tupinier, care intrase fără zgomot.

— Sfârșit, sfârșit! Și încă un sfârșit vesel, pe cinstea mea! Bunul băiat s-a dus în timpul unui sărut, este de-a dreptul înduioșător.

Ducesa schiță o mișcare spre a se repezi către ușa dinspre scara cea mare. Însă mușchii picioarelor lui Tupinier se încordară. Dintr-un salt ca de tigru sau ca de acrobat, o ajunse din urmă pe Angèle și-i apucă încheieturile mâinilor.

— Fără figuri dintr-astea, puicuțo! îi spuse. Copilul este aur curat, e adevărat, dar numai cu condiția de a poseda cele două hârtii pe care ai venit să le cauți aici, și pe care le vreau eu, fiindcă eu sunt cel care are copilul.

— Așadar, nu negi! exclamă Angèle, înnebunită.

— La ce mi-ar folosi, fină mult-iubită?

Și, imitând felul în care ea i se adresase cu puțin înainte domnului de Clare, repetă:

— "*Făptașul este omul acela, monstrul acela...*" Ei, bine! da, draga mea, nășicu' este ăl de-a dat lovitura. Într-unele momente dificile, nășicu a fost și el cioplit în marmură; când și când, poate avea și el nevoie de un ucenic. Micuțul nostru Clément este cum nu se poate mai dulce... He! He! Frumoaso, ducele a murit, trăiască ducele! Dacă ești cuminte, o să capeți și tu o bucată din prăjitură.

Printr-o smucitură bruscă, Angèle aproape reuși să scape din strânsoarea lui și strigă:

— Ajutor! Tardenois!

Dar nu avu timp să mai cheme. Folosindu-și întreaga forță, ca și cum s-ar fi luptat cu un bărbat, marchizul o trânti cu brutalitate la pământ, fără a-i elibera mâinile, și-și apăsă fruntea pleșuvă pe gura ei cu atâta putere, încât ea scoase un geamăt disperat.

— Este și fruntea mea un căluș la fel de bun ca oricare altul,

spuse marchizul cu calmul său revoltător, dar, deoarece am nevoie de amândouă mâinile mele, îți vom pune unul adevărat, draga mea. Ești puternică, ai dreptate, dar nășicu e și mai puternic decât tine!

Era puternică, într-adevăr. Urmă o luptă îndârjită, în care marchizul fu nevoit să-și utilizeze toată vigoarea, de altfel remarcabilă, și întreaga sa iscusință de bandit. De mai multe ori, lovi fără milă și fără menajamente. O mână a Angèlei, eliberată la un moment dat, în toiul luptei, sângeră — fiara sălbatică o mușcase.

În cele din urmă, ea rămase nemișcată și învinsă, cu ambele mâini legate, cu gura astupată de cravata zdravăn înnodată a lui Tupinier.

— Acum, spuse acesta închizând zăvoarele ușii principale, vei fi cuminte ca o icoană, iar noi vom căuta să vedem din ce să facem un duce.

Nu dură mult. După ce constatase că în cufăr nu se afla absolut nimic și după ce scotocise peste tot, marchizul descoperi, sub pled, conturul casetei. O scoase imediat și o deschise.

La vederea celor două acte, fu cuprins de o bucurie frenetică.

— Victorie! strigă. Talentul este, în fine, răsplătit!

Strânse caseta într-o îmbrățișare de îndrăgostit. Între bărbatul mort și femeia legată fedeleş, execută niște pași de vals. Nu se mai putea stăpâni. Avea beția oamenilor care-au câștigat lozul cel mare.

Dar, deodată, se opri; genunchii i se îndoieră, ca și cum ar fi primit o lovitură de măciucă în creștet.

— Ia te uită, ia te uită, ia te uită, ia te uită! rostise în spatele lui un glăscior spărtigos. Iată-l pe camaradul meu, Cadet-l'Amour!

Marchizul nici măcar nu se întoarse. Pentru a ști, nu avea nevoie să vadă.

În pragul celei de-a doua ușii, cea prin care intraseră pe rând Angèle și Tupinier însuși, stătea o făptură ciudată, sprijinindu-se cu ambele mâini de tocurile ușii. Era un bătrân care părea să fi depășit cele mai de neînchipuit limite ale vârstei. Era zbârcit ca un măr uscat, scorojit, mai uscat decât o mumie, și atât de slab, încât oasele păreau să-i iasă prin haina vătuită. În plus, pe lângă înfățișarea lui venerabilă, avea o expresie zeflemitoare care lăsa să se ghicească un caracter excelent.

— Intră, Samuel, dragul meu doctor, spuse adresându-i-se unei alte persoane ce încă nu putea fi văzută. Cred că, acum, îngrijirile dumitale sunt inutile, dar vei constata decesul.

Un bărbat de aproximativ patruzeci de ani, cu o înfățișare austeră și gravă, dădu curs invitației sale.

— Ei! L'Amour! continuă mumia vie, situația ta nu-i bună, dar deloc, absolut deloc! Articolul 37 al statutului nostru îi pedepsește cu moartea pe frații de gradul unu și doi care lucrează în afara asociației. Pune caseta pe noptieră și sună — totul trebuie să se petreacă așa cum

trebuie.

Marchizul se supuse fără să crâcnească. Era complet zdrobit.

Înainte de sosirea servitorilor, domnul de Clare fu reșezat cum se cuvine în așternuturile sale, cu capul pe pernă, iar Angèle fu dezlegată; era fără cunoștință.

— Bună-ziuă, Morand, ce mai face fetița? Întrebă mumia, când sosită cei din anticameră. Bună ziua, Tardenois; bună ziua, Jaffret. Domnul duce a murit, foarte liniștit, în brațele dragului nostru marchiz, iar doamna ducese a leșinat. Aveau un menaj draguț.

Morand se apropie de mort și-l sărută pe frunte. Tardenois plângea. Morand spuse:

— Depun mărturie că ultima dorință a nefericitului meu văr fusese să-l vadă pe colonelul Bozzo înainte de a muri.

— Eu sunt cel care i-a dus colonelului mesajul stăpânului, întări Tardenois.

Mumia își șterse ochii.

— Și îndeplinesc ultima dorință a ducelui de Clare, continuă Morand, încredințându-i colonelului Bozzo această casetă... Luați-o, colonele...

Mumia, care era colonelul, luă cutia și o ascunse sub haina sa vătuită, declarând:

— Prieteni, o primesc pentru a da ascultare poruncilor celui ce nu mai este printre noi. Sunteți martori: obiectul va fi mereu la dispoziția justiției. Fără îndoială, este testamentul său. Acum, mă voi ocupa de cele necesare. Bineînțeles, e nevoie de un preot. Îl las aici pe doctorul Samuel, pentru constatări și spre a-i da îngrijiri doamnei ducese. Marchizul mă va însoți. Noapte bună.

— La ordinele dumneavoastră, răspunse domnul de Tupinier, oferindu-și brațul.

Un sfert de ceas mai târziu, omul acela respectabil, singurul în care domnul de Clare avea încredere pe lumea aceasta, colonelul Bozzo-Corona, se afla în trăsura sa închisă, împreună cu marchizul de Tupinier.

— Ei, Cadet-l'Amour, spuse după o tăcere, ce faci, dormi, amice?

— Nu-mi arde de așa ceva, răspunse marchizul.

— La ce te gândești?

— Adineauri m-ai condamnat la moarte, Stăpâne.

— Casetă este la mine, suntem singuri, eu nu-s mai puternic decât o musculiță, iar tu ești asasinul cel mai feroce pe care-l cunosc — și doar cunosc o grămadă de asasini. Pentru ce nu mă strângi de gât, Cadet?

Măinile marchizului se crispară, dar răspunsul său fu:

— La ce bun? Ce poți face oare împotriva diavolului?

Mumia slobozi un mic râs uscat. După o nouă tăcere, întrebă:

- Dacă te-aș ierta, ai fi tu sluga mea, Cadet?
- Aș fi chiar mai mult decât atât.
- Sclavul meu?
- Câinele dumitale, Stăpâne!
- Să batem palma, Cadet! Am nevoie de un câine, și te iert.

Capitolul I - Cortegiul săracului

În 1853 se înfîgea deja târnăcopul în clădirile care înconjurau închisoarea Force⁽¹⁰⁾, ea însăși sortită să dispară în curând. Pe amplasamentul actual al străzii Malher, cam în locul în care aceasta se intersectează cu strada Saint-Antoine, în fața portalului bisericii Saint-Paul, nu rămăsese decât o casă veche și frumoasă, a cărei intrare principală se afla pe strada Culture-Sainte-Catherine.

Casa avea multe nume, inclusiv pe cel adevărat, care era: palatul Fitz-Roy. Vecinii îi spuneau, mai curând, "Casa-cu-Păsări".

De la război încoace⁽¹¹⁾, Parisul nu s-a schimbat prea mult; însă cei care au mai mult de douăzeci de ani își amintesc de anii aceia prăfoși, în care patru sute de mii de zidari întrețineau norul de ipsos în toate arondismentele simultan.

Bulevardele apăreau ca sub atingerea unei baghete magice. Erai nevoit să te informezi asupra drumurilor în Paris, ca într-o pădure. Pe vremea aceea, transformarea a fost atât de bruscă și de totală, încât și astăzi ni se mai întâmplă să căutăm, cu naivitate, în vechile lor locuri, lucruri care ne erau contemporane, dar care sunt mai moarte decât ruinele lăsate de Charlemagne sau de Iulian Apostatul⁽¹²⁾.

Frumoasa și vechea casă privea închisoarea Force pe deasupra dărâmăturilor. Merita, cu siguranță, premiul întâi pentru liniște, printre toate locuințele pașnice care dorm în cartierul Marais. Nu se auzea niciodată vreun zgomot în ea, cu excepția ciripitului păsărelelor, deoarece bunul domn Jaffret, care o locuia, era protectorul și binefăcătorul tuturor vrăbiilor din Paris. De două ori pe zi, locuitorii cartierului veneau, înduioșați, ca să-l vadă împărțindu-și pomenile populației de vrăbiuțe, care se roteau ca un roi enorm deasupra terasei sale.

Se spune că așa ceva dovedește o inimă bună, însă eu, unul, îi prefer pe aceia care, atunci când dispun de ceva pâine în plus, o dau oamenilor.

Pe lângă vrăbii, domnul Jaffret avea, la ferestre, o mulțime de colivii, iar în salonul său, una imensă, care-i ocupa clipele cele mai plăcute.

Trăia singur, cu soția și cu nepoata — sau pupila sa — nu se știa cu precizie.

Nevasta, mult mai în vârstă decât el, gonea păsările cerșetoare, când el nu era de față. Era chiar acuzată că le-ar întinde capcane, căci, câteodată, unele erau găsite pe trotuar, sub terasă.

Pupila, care era foarte tânără și fermecătoare, nu ieșea din casă decât pentru a se duce la biserică, ceea ce nu-i împiedica pe vecini s-o folosească drept subiect de conversație. I se spunea "frumoasa Tilde", fiindcă numele de Tilde se auzea adesea printre persienele trase, rostit de glasul blând al lui taica Jaffret sau de falsetul ursuz al "doamnei" sale.

De altminteri, înșiși soții Jaffret ofereau un bogat material de bârfă clevetitorilor din împrejurimi. Prin preajma bisericii Saint-Paul, mulți oameni se întrebau ce puteau ei să facă în acea casă imensă, cu nepoata lor și doar cu doi slujitori: o bucătăreasă, care servea și de guvernantă, și un valet.

Bucătăreasa nu sporovăia niciodată pe la furnizori. Valetul, om de cincizeci de ani, ar fi putut fi luat drept un rentier când se ducea, seara, să citească ziarul *Le Constitutionnel* în mica sa cafenea preferată din piața Royale. Se numea Laurent. La cafenea, nu fusese auzit vreodată rostind altceva decât două fraze: "Domnule, am onoarea de a reține gazeta după domnia-voastră" și, când i se oferea jurnalul: "Domnule, am onoarea de a vă mulțumi."

În cartierul Marais, lucrurile se petrec cam ca în provincie; ba chiar, nu știu dacă nu cumva cancanurile din Marais nu sunt dintr-o specie mai vioaie și cu o înmulțire mai abundentă decât cele din Romorantin. Alde Jaffret erau foarte bogați, se spunea asta, dar se spunea și exact contrariul; erau considerați, totodată, oameni foarte buni, dar și oameni răi. Casa pe care o locuiau deja de multă vreme aparținuse familiei Fitz-Roy de Clare. Făcea parte din succesiunea Bozzo.

Nu este nevoie să vorbim aici despre colonelul Bozzo-Corona, bine-cunoscutul filantrop de pe strada Thérèse, atât de respectat în decursul vieții sale, dar a cărui amintire fusese pusă în discuție de un proces recent. Pe vremea aceea nu se știa (și se știe oare mai bine astăzi?) dacă bătrânul colonel Bozzo era un sfânt calomniat sau dacă, într-adevăr, adăpostit în spatele aureolei sale, comandase timp de aproape un veac teribila armată de asasini "distingși" cunoscută sub numele de Fracurile-Negre⁽¹³⁾.

Pe când trăia colonelul Bozzo, casa aceea rămânea cel mai adesea în grija unui bătrân, numit Morand, care era socotit a fi o rudă îndepărtată și ruinită a puternicei familii de Clare. Trăia singur, cu o fetiță foarte drăgălașă, numită Clotilde, și pe care o bătea fără milă. Odată, când vecinii veniți în fugă la țipetele micuței, i-au reproșat barbaria, bătrânul le-a răspuns: "Nu vrea să-și învețe rugăciunea". Și niciodată nu s-a putut obține de la el, referitor la același subiect, decât replica: "Vreau să-și învețe rugăciunea".

De două sau de trei ori pe an, la intervale cu totul neregulate, locuința pustie prindea viață. Către seară erau văzute echipaje, iar

Morand, fanaticul profesor de rugăciuni, venea să-și întâmpine oaspeții la poartă.

Cu acele prilejuri, fetița nu apărea niciodată.

După fiecare trăsură care intra, poarta curții era închisă imediat. Cei care izbutiseră să-și strecoare o privire susțineau că misterioșii vizitatori erau întotdeauna aceiași: cinci sau șase domni foarte eleganți, două doamne frumoase, și un bătrânel extrem de în vârstă, care abia se ținea pe picioare și avea înfățișarea unui mort nu prea bine reîncarnat.

În asemenea ocazii, cele patru ferestre ale salonului se luminau, în spatele persienelor lor închise. De obicei, totul rămânea calm; totuși, uneori, izbucnea un zgomot de ceartă, dominat de glasul bătrânului, tremurător și ascuțit.

Către miezul nopții, niciodată mai târziu, Morand redeschidea poarta, vizitatorii plecau, salonul își stingea luminile și străvechea casă readormea în tăcerea ce-o învăluia.

Cu prilejul procesului Fracurilor-Negre, câțiva locuitori ai cartierului au fost chemați la tribunal pentru a depune mărturie în legătură cu toate acestea, însă, deoarece n-au recunoscut pe nici unul dintre acuzați, s-a tras pe bună dreptate concluzia că numai prostovanii din tenebroasa armată se lăsaseră prinși, în vreme ce șefii își luaseră tălpășița.

Oricine știe că asta-i regula.

După moartea colonelului, ale cărui rămășițe au fost însoțite la cimitirul Père-Lachaise de întregul Paris, n-au mai fost văzuți nici Morand, nici fetița, și atunci s-au instalat în casă alde Jaffret. Dar iată ceva ciudat: după luarea locuinței în stăpânire de către soții Jaffret, care închiriaseră sau cumpăraseră palatul — nimeni nu știa prea bine — conciliabulele de seară continuaseră în marele salon, de două sau de trei ori pe an, la intervale neregulate. Doar că cei care veneau nu mai erau aceiași oameni.

Era să omit alt amănunt. Înainte de a pleca împreună cu fetița, Morand, care niciodată nu punea piciorul în biserică, deși preda cu atâta stăruință lecții de rugăciuni în limba latină, s-a dus la preotul de la Saint-Paul, rămânând să discute îndelung cu el. La întoarcere, a adus-o pe fetiță până la ușa presbiteriului și i-a arătat-o, spunându-i: "Ține minte, aici locuiește preotul căruia îi vei recita *oremus* ⁽¹⁴⁾." Lucrurile acestea au fost auzite și văzute. Cu siguranță ascundeau cine știe ce poveste. Dar asta nu-i totul, veți vedea: după doi sau trei ani, Tilde a reapărut, mai mare și mai frumoasă. Cea care a adus-o a fost doamna Jaffret. În trei ani, un copil de vârsta aceea se poate schimba mult, desigur. Tilde se schimbase într-atât, încât vecinii nici n-au vrut s-o recunoască, în ciuda asigurărilor doamnei Jaffret care, de altfel, nu o bătea deloc și o numea "inimioara mea" — după cum se auzea prin

ferestre.

Prefer să vă spun de pe acum legenda care circula în legătură cu misterioasa întoarcere a Tildei, lăsându-vă dreptul de a nu-i da mai multă crezare decât li se acordă, îndeobște, legendelor. Cele știute de mine nu merg până la a aduce lumină asupra unui punct obscur, și anume cum ajunsese acea legendă, cu toate detaliile sale ciudate, din zona Saint-Denis până în cartierul Marais. Iată totuși un fapt cert: pe strada Payenne se afla o cârciumă deocheată, al cărei patron era un fost vizitiu de trăsură, pe nume Lapierre. Din văgăuna aceea ieșise legenda, cel puțin trei sferturi din textul ei.

Adaug că bunul Jaffret fusese unul dintre cei mai conștiincioși obișnuiți ai *Cafenelei Comerțului*, din piața Royale, pe vremea când trăia ca burlac, și că nu mai călca pe-acolo de când doamna Jaffret revenise spre a-i aduce fericirea în casă.

Când, după ce-ai frecventat *Cafeneaua Comerțului*, nu-i mai treci pragul, bârfele vin singure să se așeze în jurul mesei pe care aveai obiceiul s-o ocupi și, acolo, conversația a cincizeci sau șaiszeci de familii onorabile se întreține în exclusivitate pe baza clevetirilor din acel local.

Este posibil ca legenda să fi provenit de la *Cafeneaua Comerțului*. V-o prezint așa cum era povestită în împrejurimile bisericii Saint-Paul, și puteți să-i dați sau nu crezare. Iat-o:

Într-o dimineață de iarnă, dricul săracilor înainta pe drumul ce duce de la capela Saint-Denis la Saint-Ouen, trecând prin fața cimitirului din Clignancourt, tras fiind de o gloabă de cal ce abia-și târa zilele și purtând un sicriu neînvelit.

Cunoașteți admirabila pictură: *Înmormântarea săracului*^[15] — chiar așa era. În terenurile acelea respingătoare, ce nu sunt nici oraș, nici sat, pe pământul murdar, presărat cu insulițe albicioase, în care zăpada nu se topise cu totul, căruța mică și neagră, cu un coviltir ca un capac de cufăr, hurducăia încet și trist, într-o atmosferă de totală părăsire.

Lipsea până și câinele, cel care în imagine urmează cu capul plecat convoiul, inspirând atâta milă.

În locul câinelui era o fetiță slabă, mărunțică, abia îmbrăcată, dar nespus de drăguță, cu fețișoara ei roșie de frig, sub părul bogat și buclat.

Mergea în urma dricului, singură ca și câinele din tablou și, tot ca el, cu capul plecat, cu trupul tremurând, dar nu plângea.

Cimitirul era nou, se termina construirea zidului împrejmuitoar. Cu toate acestea, exista deja un cioplitor de monumente funerare, instalat pe aceeași stradă, într-o cocioabă, iar pe partea cealaltă a drumului o altă cocioabă în curs de înălțare anunța nașterea concurenței. În fața locuinței cioplitorului de marmură, a cărui firmă purta numele de

Cadet, un puști frumos de vreo zece ani își făcea de lucru, jucându-se cu resturi de coroane mortuare. Privea cum trece dricul; niciodată nu văzuse vreunul atât de sărăcăcios, și asta-l făcu să râdă, căci copiii sărmani râd cu ușurință de sărăcie.

— Uite una care-i caraghioasă cât cuprinde, zise văzând-o pe fetița ale cărei șuvițe de păr dezordonate îi cădeau peste față. Parcă nici n-ar avea mutră, sub coama care-i atârnă pe ochi. Te-apucă frigul când o vezi cu fusta aia de pânză subțire. Ah! Vai de capul ei!

Dar își întrerupse joaca, încetând să râdă și, fără să vrea, privirea lui urmări dricul și biata făptură neagră pe care distanța deja o micșora. Și, neștiind de ce, deveni serios.

— Leneșule, uite-ți gustarea, zise un glas gâfâit și înăbușit, din interiorul cocioabei. La școală, și dă-i zor! Sau păzea de bătaie! Tata Cadet nu-i departe!

Băiețelul își luă coșul și porni spre Montmartre. Școala lui se afla la începutul bulevardului *Poissonière*. La colțul străzii, se întoarse încă o dată, să mai vadă punctul acela negru care mergea în urma dricului, și murmură oftând:

— Biata micuță!

N-a durat mult la cimitir. Racla din lemn de brad a fost pusă în groapă cu o rugăciune și o lopată de pământ deasupra, apoi preotul și căruța au plecat. Nu știu de ce fetița se ascunsese în spatele unui mormânt. Când nu mai rămăsese nimeni, ea a revenit și s-a așezat, cu picioarele atârându-i, pe marginea gropii.

Acolo a regăsit-o băiețelul, cel cu școala — cu capul lăsat în piept și cu mâinile încrucișate pe genunchi. S-ar fi putut crede că dormea, dacă n-ar fi fost tremurul care-i agita sărmanul trupșor.

Băiețelul nu îndrăznea să se apropie de ea. O privea cu ochi larg deschiși și umezi de lacrimi.

După o clipă, își scoase șapca de pe cap, ca și cum s-ar fi aflat într-o biserică.

Dar, oare pentru ce era acolo și nu la școală? Nu se știe.

Puțin mai târziu, veni ușurel să îngenuncheze lângă copilă, care-și îndreptă trupul surprinsă, dar fără teamă, privindu-l printre șuvițele de păr.

— Cum te cheamă? a întrebat-o el în șoaptă. Eu sunt Clément, de la cioplitorul în marmură.

— Eu sunt Tilde, a răspuns fetița.

— Cel care a fost adus era tatăl tău?

— Era taica Morand.

— Îl iubeai mult?

— Nu știu.

— Acum aștepți pe cineva?

— Nu.

— Atunci, ce faci aici?

— Nimic.

Dintr-o singură scuturare a capului, și-a aruncat părul spre spate, adăugând:

— Dacă nu mai am nicăieri unde să mă duc!

Ochii lui Clément îl ustură și se umezire.

— Poftim, a zis Tilde, tu plânger și eu nu; cu toate acestea, mi-e tare frig și groaznic de foame.

— Vrei să mănânci gustarea mea? a întrebat-o cu vioiciune Clément, deschizându-și în grabă coșulețul.

Tilde n-a răspuns, dar a mușcat cu poftă din tartina ce i se oferea. Pe sărmana ei fetișoară suferindă a apărut un vag zâmbet. Era atât de dragălașă, încât ți se înmuia inima de milă.

Văzând-o mănâcând cu atâta plăcere, Clément s-a bucurat și a nceput și el să zâmbească.

Cu gura plină, fetița a continuat vorba:

— Taica Morand nu era rău. De bătut nu mă bătea decât ca să învăț rugăciunea.

— Te bătea! a exclamat Clément indignat.

— Pentru că, la început, nu puteam s-o învăț, a răspuns copila, dar am sfârșit prin a o ști toată, și încă foarte bine. Așadar, pe tine nu te bate nimeni?

— Oh! Ba da! Însă eu, eu sunt bărbat. Da' ce rugăciune?

— Vrei să ți-o spun?

Fetița a încetat să mănânce și, cu o ciudată volubilitate, a turuit o înșiruire de cuvinte latinești care începea cu *oremus* și se încheia cu *amen*. Clément a constatat:

— Cunosc catehismul. Rugăciunea ta nu-i nici *pater*-ul, nici *ave*, nici *credo*, nici nimic.

Tilde a zâmbit larg, așa ca cei care dețin un mare secret și nu vor să-l destăinuie. Apoi a reînceput să mănânce.

— Fiindcă-i rugăciunea mea, a replicat. Trebuie s-o repet cel puțin de două ori pe zi, de teamă să n-o uit...

S-a întrerupt, pentru a-l întreba pe un ton bănuitor:

— Tu știi latină?

— Nu încă, a răspuns Clément.

— Oricum, n-am făcut bine că ți-am spus-o, n-o să mi se mai întâmple. Dacă s-ar ști, m-ar omorî... Trebuie să aștept să împlinesc șaisprezece ani. Atunci, mă voi duce la preot. Cunosc strada, e chiar lângă biserică.

— Ce stradă? Și ce biserică? a întrebat Clément, care asculta toate acestea cu impresia că aude un basm cu zâne.

Tilde schiță cu capul o mișcare ștregărească, în urma căreia tot părul îi veni iar peste ochi:

— E-n ordine, m-am uitat destul de mult la ușă, o cunosc bine. Îi voi recita preotului rugăciunea, și el va înțelege din ea tot ce trebuie, iar eu voi fi prințesă. Dar să nu trângănesc!

Capitolul II - Cioplitorul de monumente funerare

Clément rămase o clipă descumpănit de ultimul cuvânt: "prințesă". Adevărul este că suna ciudat în gura acelei sărmane făpturi, care tremura în zdrențele ei. Așa încât Clément, care era un puștan cu o inteligență vioaie și o fire hotărâtă, se rușină de credulitatea lui.

— Astea-s prostii! spuse deodată. Bătrânul și-a bătut joc de tine. Hai cu mine acasă. Tata Cadet e dus la naiba-n praznic, și dacă mama Cadet nu te vrea, vom pleca în lume amândoi.

Se ridicase în picioare. Tilde îl măsura cu privirea.

— Tu ești puternic, spuse. Îmi plac. Oamenii aceia, despre care vorbești, sunt tatăl și mama ta?

Clément ridică din umeri.

— Nu prea pari să-i iubești?

— Pe mama, da, puțin, răspunse Clément.

— Mi-ai spus că și ei te bat?

Clément se făcu roșu ca racul și ochii îi străluciră. Apoi înălță iar din umeri și replică pe un ton de fanfaronadă:

— Mama este prea bolnavă, iar tata se ascunde, de frica jandarmilor.

Era evident că lui Clément așa ceva i se părea simplu. Dar nu același lucru se întâmplă cu fetița, care se strâmbă, constatând:

— Atunci, sunt oameni răi, să plecăm numaidecât. Dacă vrei, când vom fi mai mari ne vom căsători.

Nu vi se pare că era o hotărâre înțeleaptă? Cu toate acestea, punerea în aplicare a acestui plan atât de simplu fu împiedicată de intrarea în scenă a unui nou personaj.

În momentul în care Clément și Tilde ieșeau din cimitir ținându-se de mână și cu capul sus, o trăsură venea pe drum din sens contrar. La portieră se vedea un chip bătrân, înfăolțat într-un fular de lână de un albastru spălăcit.

Era un bărbat de șaiszeci de ani, cu obraji buhăiți și fleșcăiți, cu ochi ce-ți ocoleau privirea și al căror albastru era încă și mai spălăcit decât cel al șalului său. Tremura de frig, dar totuși își scosese mănua de pe mâna dreaptă spre a arunca firmituri de pâine păsărelelor.

— Ia te uită, zise Clément, iată unul care nu va găsi pe nimeni la noi acasă! Tata-i zice ăstuia "bășică de bou bătrân"!

Tilde îl privi la rândul său și îngăimă:

— Domnul Jaffret, bătrânul cu vrăbiile! El este cel care ne-a gonit din casa noastră, sunt pierdută!

Clément îl privi chiondărâș pe Jaffret și spuse:

— Putem oricând să scăpăm de el luând-o la goană.

Dar deja nu mai era timp. Bunul Jaffret o zărise pe fetiță și-i trimise o sărutare din vârful degetelor.

— Am venit să te iau, micuțo, declară.

Apoi, adresându-i-se lui Clément:

— Și tu, băiețel drăguț, du-te să-l previi pe excelentul tău tată că doresc să-i vorbesc.

La o fereastră a casei cioplitorului în piatră apăru o femeie, cu un chip extrem de obosit.

— Bună-ziuă, stimată doamnă Cadet, o salută Jaffret, arătați mult mai bine decât ultima dată când v-am văzut. Știți, îmi pareți proaspătă ca un trandafir. Ce ți-e și cu viața omului! Sărmanul taica Morand, cu care stăteam de vorbă chiar săptămâna trecută... O vom crește pe copila asta. Binele pe care-l faci nu te sărăcește niciodată, doamnă Cadet... Îi putem da bună-ziuă soțului dumneavoastră?

Nefericita femeie răspunse cu greu, înecându-se într-o criză de tuse ce te ducea cu gândul la sicriu:

— Soțul meu este la țară.

În ciuda acestui răspuns, bunul Jaffret deschise portiera trăsurii și coborî. Purta trei paltoane, unul peste altul, și ghetе îmblănite. Îi spuse fetiței, care tremura:

— Intră în casă, scumpa mea, împreună cu micul tău prieten. Îți vom cumpăra îmbrăcăminte bună; nu vei mai suferi niciodată de frig și nici de foame.

Copiii îi dădură ascultare.

Casa nu era altceva decât un soi de hangar, complet deschis la parter, dar având un etaj la care se ajungea urcând o scară cotită. În încăperile de jos erau îngrămădite materiale, printre care se afla și un monument funerar gata terminat. Acesta era de mari dimensiuni și, așa cum stătea, între patru pereți, părea enorm.

Inscripția, strălucitoare cu literele ei aurii nou-nouțe pe marmura neagră, suna astfel:

Aici zace
TATĂL TUTUROR nefericiților,

MICHELE BOZZO-CORONA,
născut în 1739, mort în 1841.

A făcut fapte bune
timp de mai bine de un secol.

Atât în casă cât și afară nu era nici un muncitor.

Tușind întruna și amenințând să cadă la fiecare treaptă, bolnava începu să coboare scara.

— Tocmai mă pregăteam să urc, nu vă deranjați! strigă Jaffret, repezindu-se în întâmpinarea ei.

În momentul în care ajunsese alături de ea, femeia îi spuse în șoaptă:

— Nu-i acasă. A fost prevenit din strada Ierusalim... Vechile povești ies din nou la suprafață, atenție!

Se auzi un fluierat foarte slab. Cu singurătatea ce domnea înăuntru și afară, nimeni n-ar fi putut spune de unde venea acel zgomot.

— Fetița este cu dumneata? întrebă nevasta cioplitorului de monumente funerare, pe care fluieratul o făcuse să tresară.

În urma răspunsului afirmativ al lui Jaffret, spuse:

— Copii, duceți-vă să vă jucați în grădină. Am de discutat afaceri.

Și, când ușa dărăpănată care dădea spre ceea ce numea ea "grădină" se închise, continuă:

— Se pare că vrea să te vadă. Pe dumneata te cheamă. Vino.

— Dar unde-i biroul lui? întrebă bunul Jaffret, privind în jurul său.

Doamna Cadet coborî ultimele trepte și merse drept spre monumentul funerar. Cu cheia pe care-o avea în mână, ciocăni în marmură.

— Fără atâtea fasoane! zise un glas. Să intre, imbecilul!

Doamna Cadet apăsă imediat cu mâinile ei descărnate și lipsite de putere placa frontală centrală a monumentului, care cedă, dând la iveală o gaură întunecată.

În bezna acelei cavități se putea desluși un bărbat, pe jumătate culcat pe o grămadă de paie și care-și fuma pipa cu o expresie dojenitoare. Avea un chip slab, osos și cu trăsăturile puternic acviline, luminat de doi ochi asemănători cu ai păsărilor de pradă.

— Poftim! spuse omul acela, a cărui voce răgușită, dar ciudat de ascuțită, amintea de glasul unei babe. Sunt blocat aici, dragul meu vânzător de scatii; sunt năucit și, pe deasupra, și bolnav, iar nevastă-mea poate crăpa dintr-o clipă într-alta dintr-o criză de tuse tuberculoasă. Ție așa ceva ți se pare nostim? Mie, nu.

Ca și cum ar fi vrut să sublinieze înțelesul expresiei "a crăpa", nevasta își apăsă pieptul cu amândouă mâinile și scoase un horcăit.

— Dar ce ți s-a întâmplat, sărmanul meu l'Amour? întrebă Jaffret, tremurând din tot trupul sub cele trei paltoane ale sale, deși nu din cauza frigului.

— Mi s-a întâmplat, răspunse Cadet, că nu voi termina cavoul colonelului, care era totuși o lucrare drăguță. Îmi vedeam liniștit de

treabă, aici, când, acum câțiva ani, Marguerite a venit cu doctorul Samuel, care ducea sub braț un pachet. Fără să știi despre ce-i vorba, am început prin a spune: "Nu mă amestec! Nu vreau să am necazuri!" Dar Samuel și-a desfăcut pachetul, scoțând din el o sutană, și asta m-a făcut să râd. Știi, mie-mi plac glumele bune, mi-au plăcut întotdeauna.

Izbucni într-un acces de veselie cu adevărat sinistru.

— Potolește-te, îi spuse tuberculoasa, așa ceva aduce nenorocire.

— Nu există oameni mai veseli ca cioplitorii de monumente funerare! replică l'Amour. Hopa, țopa! Noi,ăștia de la pompele funebre, suntem toți voioși, ca niște cintezoii. Și, care va să zică, era vorba să-l spovedim pe domnul Morand, care se pregătea să dea ortu' popii în maghernița lui de pe strada Marcadet. Chestia asta mi-a surâs, cu atât mai mult cu cât Morand știa multe — întotdeauna am crezut așa. Colonelul nu și-a spus secretul nimănui, desigur, dar nu se poate să nu fi lăsat câte un mic indiciu, când și când, n-am dreptate? Și se pricepea să-i facă pe oamenii cinstiți să-l slujească. Morand fusese vreme îndelungată câinele lui de pază, acolo, pe strada Culture! Îmi ziceam: "Dacă Morand nu știe mai bine decât alții unde se află marea agoniseală a bătrânului (dar s-ar putea să știe), măcar aş putea pune mâna-n foc că n-ar trebui să fie tras mult de limbă pentru a destăinui în ce dulap este închisă caseta..." — știi tu, cea în care se aflau două hârtii. Iar zdrențele alea valorează cât aurul pentru cei care cunosc modul de folosire a lor, nu-i așa, tatic al vrăbiilor?

Jaffret aprobă printr-o înclinare a capului. Cioplitorul în marmură continuă:

— Fără a mai pune la socoteală că puteai să pariezi cu zece contra unu că domnul Morand, care era un bătrân gentilom și care-o snopea în bătaie pe fețișoara lui silind-o să-nvețe *Tatăl nostru* pe latinește, n-ar fi vrut să treacă *dincolo* fără spovedanie. Așa încât, puișorule, am îmbrăcat sutana și patrafirul. Se pare că arătam grozav ca preot, așa-i, nevastă?... Dar ea nu va confirma — știi, are ceva bigotism în cutiuță... Și pe urmă, am pornit-o!... În privința locuinței, nu prea o ducea bine Morand ăla, dar ca medicamente, avea tot ce-i trebuia, ba chiar și un medic permanent la picioarele patului. Ghicește cine? Doctorul Abel Lenoir!...

Bunul Jaffret nu înjura niciodată. Însă numele doctorului Lenoir îi smulse un "mama lui...!" exprimat energic.

— Asta a fost cât pe-aci să mă facă praf, continuă l'Amour, însă, din fericire, am trecut noi prin multe. Așa că m-am purtat ca și cum nimic n-ar fi fost, și sunt sigur că doctorul s-a lăsat păcălit. Dar se pare că bătrânul Morand nu era ușor de dus de nas, căci atunci când i-am pomenit de spovedanie m-a trimis să mă plimb și, cel mai ciudat este că, în timpul agoniei sale, nu bălmăjea decât un refren, unu' și-același... Dumneata știi cum o cheamă pe puștoaica lui? În fine, pe

fetița lui?

— Tilde, spuse Jaffret.

— Tilde, întocmai... Ei, bine! îi tot spunea, de parc-ar fi înșirat niște mătăanii: "Nu-ți uita rugăciunea, nu-ți uita rugăciunea, nu-ți uita rugăciunea..." Va trebui să stăm de vorbă cu mucoasa, nu-i așa?

— Este aici, îi aduse la cunoștință Jaffret. Tocmai în căutarea ei venisem.

L'Amour sări în sus pe grămada lui de paie:

— Din partea ta?

— Nu, din partea contesei Marguerite.

— Oricum, interveni doamna Cadet, Morand ăla, care n-a vrut să ți se spovedească, te-a recunoscut totuși, bietul meu bărbat — ca și doctorul Lenoir, de altfel — fiindcă a doua zi de dimineață ne-am pomenit cu agenții la noi.

L'Amour îi făcu lui Jaffret cu ochiul.

— Nu-i spunem nevestei chiar totul. L-am așteptat pe doctorul Lenoir când a ieșit de-acasă, ca să-l conduc o bucată de drum. Garantez că, din noaptea aia, n-a mai denunțat pe nimeni!

Gestul cu care își însoți vorbele nu lăsă nici un dubiu asupra adevăratului înțeles al acestei fraze.

— Atunci, replică Jaffret calm, de-asta a venit micuța singură de tot la cimitir?

— De-asta! confirmă laconic cioplitorul de monumente funerare. Doctorul nu putea veni!

Apoi, adresându-i-se nevestei sale:

— Adu-o aici pe micuță! Imediat!

Copila sosi după câteva clipe.

— O să-ți dau o monedă de doi franci nou-nouță, îi spuse l'Amour pe un ton mângâietor, dacă vrei să-mi reciți rugăciunea ta. Hai! Fii fetiță cuminte!

Tilde venise îmbujorată de plăcere, căci se distrase bine jucându-se cu Clément în grădină. Însă de la primele cuvinte ale cioplitorului în piatră, privirea i se întunecă. Răspunse totuși:

— Păi dacă niciodată n-am putut s-o învăț!... Mă veți bate și dumneavoastră, ca tata Morand?

Și fu cu neputință să se scoată altceva de la ea.

— Femeie, zise l'Amour, fierbând de furie, car-o de aici și du-te să mă cauți în altă parte. Rămân cu amicul Jaffret. Să-nchizi ușa.

Amicul Jaffret nu părea mulțumit de soarta lui, dar se supuse.

După aproximativ o oră, ieși și urcă în trăsura sa, dar singur, și porni din nou spre Paris.

Tilde rămase la cioplitorul de monumente funerare, împreună cu prietenul ei Clément, care-o întrebase deja de zece ori: "Pentru ce n-ai vrut să-i spui lui tata Cadet rugăciunea? Nu știe latină."

În seara aceea, bunul Jaffret, cunoscut ca văduv sau burlac, vorbi pentru prima dată, la *Cafeneaua Comerțului* din piața Royale, despre soția sa, anunțând că aceasta urma să se reîntoarcă la domiciliul conjugal.

Gândul la acea revenire nu părea să-l entuziasmeze.

A doua zi, poliția a efectuat o percheziție amănunțită în atelierele cioplitorului în piatră Cadet. A fost scotocit până și monumentul funerar, iar grădina a fost cercetată și ea. N-a fost găsit nimeni, decât bolnava, care tușea pe culcușul ei mizerabil, în camera de la etaj.

Tata Cadet, micuța Tilde și însuși Clément dispăruseră.

Împreună cu agenții se afla un bărbat, încă tânăr, al cărui chip frumos era foarte palid și care părea să sufere de pe urma unei răni recente.

Vederea acelui bărbat îi provocă bolnavei o mare emoție, amestecată cu remușcări și groază. Ea a fost cea care i-a rostit numele: l-a numit doctorul Abel Lenoir.

După încheierea inutilelor cercetări, doctorul Lenoir l-a tras deoparte pe șeful agenților și i-a promis o recompensă apreciabilă în cazul în care, mulțumită lui, s-ar descoperi noul refugiu al celor doi copii.

Însă nimeni n-a câștigat recompensa. Toate căutările au fost infructuoase.

Aceasta e legenda.

Capitolul III - Domnișoara Clotilde

În legenda asta exista ceva ce stârnea foarte mult curiozitatea, deoarece părea să ascundă un mister de nepătruns.

Ne referim, desigur, la rugăciunea latinească, pe care un tată păgân își silea odrasla s-o învețe prin metoda bătăii.

Tot restul putea rămâne vag, semănând cu cele mai multe dintre aventurile despre care drojdia Parisului vorbește vrute și nevrute. Însă rugăciunea aceea conținea, fără îndoială, *cheia enigmei*. Cu atât mai mult, cu cât existau și unele amintiri chiar mai vechi, și încă și mai vagi.

Nu fuseseră uitate vremurile în care casa mare era goală, nici strania poveste a acelei dimineți de iarnă în care un cortegiu mortuar (cel al prințului de Souzay, duce de Clare) fusese văzut ieșind pe neașteptate din palatul Fitz-Roy, ale cărui uși și ferestre nu se mai deschiseseră de mai bine de zece ani.

Astfel încât puținii locuitori ai cartierului care se apropiaseră întâmplător de domnișoara Clotilde de-abia se putuseră stăpâni să n-o

întrebe în șoaptă: "Și rugăciunea, ați uitat-o?"

Căci, așa cum spuneam, domnișoara Clotilde revenise în vechea și imensa casă, locuită cândva de taica Morand și de fetița lui.

Revenirea aceasta nu avusese loc imediat după întâmplarea cu cioplitorul de monumente funerare. Între moartea lui moș Morand și ziua în care doamna Jaffret — reîntronată în mod solemn în drepturile sale de soție și domnind din nou, în mod despotic, asupra bucătăresei Michèle, asupra lui Laurent, valetul (care n-o văzuse niciodată mai înainte) și, mai ales, asupra blândului Jaffret — adusese cu trăsura, la palatul Fitz-Roy, o fată frumoasă, înaltă și bine făcută, care părea să fi împlinit zece ani.

În cartier, lumea își aducea aminte de Tilde ca despre o biată copilă foarte drăguță, însă delicată și sperioasă. Când a fost văzută revenind atât de stăpână pe ea și promițând să devină frumoasă, unii au recunoscut-o de la prima privire, alții au avut îndoieli.

Să fi fost, cu adevărat, acea Tilde care, odinioară, era auzită plângând, printre jaluzelele lăsate? Aceași Tilde din cimitir și despre care povestea legenda?

Acum nu mai era bătută, bineînțeles. Cânta ca un grangur, din zori și până-n noapte.

Doamna Jaffret (Adèle, cum i se spunea pe strada Culture, oarecum în bătaie de joc, numele acesta contrastând cu înfățișarea ei firoasă) nu știa cum s-o mai mângâie, iar Jaffret o iubea mai mult chiar decât pe pășărelele sale.

Soții Jaffret nu erau niște bigoți, însă mergeau la slujbă, iar preotul de la Saint-Paul, un om respectabil, venea pe la ei din când în când. Dădea dovadă de multă afecțiune mai cu seamă față de domnișoara Clotilde, iar când aceasta s-a apropiat de vârsta de șaisprezece ani, fetei i s-a părut că preotul căuta prilejul de a sta de vorbă cu ea între patru ochi.

Într-o zi — chiar când își sărbătorea împlinirea celor șaisprezece ani — preotul i-a adus în dar un frumos șirag de mătăanii. Oferindu-i-l, a îmbrățișat-o, și sărutând-o, i-a șoptit întrebarea pe care atâția oameni ardeau de nerăbdare să i-o pună:

— Pariez, spuse cu o veselie puțin forțată, că ți-ai uitat rugăciunea?

— Ce rugăciune? întrebă domnișoara Clotilde.

— Oare nu-ți mai amintești de tata Morand? insistă preotul, coborând glasul și cercetând-o cu o privire atentă.

— Ah! Ba da, cum să nu! răspunse fata, fără șovăire.

Cu toate acestea, obrații i se înroșiră ușor.

— Ei, bine, copilă dragă, continuă preotul, îți vorbesc despre rugăciunea pe care te pune tata Morand s-o înveți.

— Rugăciunea cu bătaie? spuse Clotilde izbucnind în râs. O țin

mințe perfect.

— Chiar adevărat?

— Și-n somn.

Pe chipul preotului se citea o ciudată emoție.

— Fiica mea, zise pe un ton grav, te rog să mi-o reciți, însă în așa fel încât să fiu singurul care s-o poată auzi.

Tilde se conformă cu toată bunăvoința și turui curgător *Tatăl nostru*.

Preotul aprecie că rugăciunea fusese bine recitată, dar nu-i mai aminti niciodată despre taica Morand.

În 1853, domnișoara Clotilde avea optsprezece ani și se vorbea despre căsătoria ei. Ați ghicit cumva că misterioasele întruniri ce aveau loc, din când în când, în marele salon cu patru ferestre nu erau altceva decât consiliul de familie al domnișoarei Clotilde? Cât despre membrii vechilor conciliabule de pe vremea lui Morand — frumoșii domni și cele două doamne ce semănau cu niște ducese — puteți crede despre ei orice doriți.

De altminteri, ședințele acestui consiliu de familie se răriseră puțin câte puțin, pe măsură ce domnișoara Clotilde se apropia de vârsta adultă, și în jurul lui Jaffret se formase, pe nesimțite, un cerc mai numeros, dar alcătuit din oameni cunoscuți și chiar respectabili. Printre ei se afla doctorul Samuel, cel atât de căutat în cartierul Saint-Germain; maestrul Souëf (Isidore), notarul marilor averi; contele de Comayrol care, cu tot titlul său de noblețe, se ocupa de industrie; câteva doamne, printre care frumoasa contesă Marguerite du Bréhut de Clare; un abate, și însuși domnul Buin, directorul închisorii Force, unul dintre oamenii cei mai cinstiți și mai stimați din cartierul Marais.

Desigur, nici Michèle, bucătăreasa, și nici Laurent, valetul, nu fuseseră cei care anunțaseră prin vecini căsătoria domnișoarei Clotilde, și totuși toată lumea se interesa de ea, putem spune încă din ziua în care fusese vorba despre așa ceva pentru prima dată. Oamenii de pe-acolo nu sunt mai răi decât în celelalte părți, fapt este însă că între Primăria Parisului și monumentul Coloanei din Iulie vreo două-trei sute de tinere persoane aveau inima grea din cauza acestei căsătorii, iar mămicile lor nu prea erau mulțumite.

Trecuseră cel puțin șase luni de atunci: se răspândise zvonul că domnul conte de Comayrol și maestrul Souëf (Isid.) pescuiseră un pește foarte mare pentru pupila familiei Jaffret. Când ai în mână un notar și un om de afaceri, prăzile *de felul acesta nu sunt rare*. Toate domnișoarele au încercat să spere că era vorba despre un comic din țara Pourceaugnac⁽¹⁶⁾-ilor, însă prințul veni să facă prima sa vizită.

Vă desfid să negați lumina soarelui: era un prinț — un prinț adevărat!

Și, colac peste pupăză, acest prinț adevărat era fermecător: puțin

cam serios, dar câtuși de puțin trufaș.

Nu venea nici din Rusia, nici din Valahia, nici din alt loc în care prinții pot fi culeși cu coșurile: făcea parte din familia de Clare și se numea, pur și simplu, pe franțuzește, prințul Georges de Souzay. Douăzeci și cinci de ani și rente de nu știu câte mii de livre.

S-au înregistrat îmbolnăviri în rândul domnișoarelor bune de măritiș.

Au trecut trei luni. Semiîntunericul din cartierul Marais a fost străbătut de o lumină orbitoare — trusoul domnișoarei Clotilde, despre care începea să se vorbească.

Ați auzit cu toții discutându-se despre cadouri de nuntă. Este un subiect dureros ca o rană. Câte nu se spun, câte nu se trec sub tăcere! Enumerarea captivantă și oribilă a tuturor acelor lucruri care sunt destinate alteia! Ce evaluări, ce exagerări, ce de bârfe! Căci există invidii care subțiază asemenea cadouri și altele care le amplifică.

Și s-a născut și un alt zvon, ce părea să iasă din însuși trusoul de nuntă. În jurul frumoasei frunți a domnișoarei Clotilde a răsărit o aureolă. Ceea ce făcea să pară de necrezut căsătoria ei cu prințul era condiția modestă a familiei Jaffret. Ei, bine! Nici gând! Sărăcăciosul nume Jaffret nu intervenea cu nimic în această treabă, iar domnișoara Clotilde era pe cale să iasă din norul său, la fel ca moștenitoarele necunoscute până-n momentul deznodământului, în dramele jucate în teatrele de lângă Porte Saint-Martin. A ieșit la iveală că ea era fiica... Dar să n-o luăm prea repede.

Cu toate acestea, brusc, prințul n-a mai fost văzut. Așa ceva se-ntâmplă, știți și dumneavoastră — prinții aceștia dispar uneori tot așa cum au apărut. O absență de trei luni! Un suflu de speranță adie, apoi prinse putere. S-a crezut că prințul plecase pentru totdeauna, dar, într-o dimineață, uimirea fu generală: trusoul se afla la alde Jaffret.

Și încă ce trusou! Cuvântul găsit pentru a-l caracteriza a fost: insolent!

Se-ntâmplă totuși rareori, pe lumea asta, ca cele mai amarnice dureri să nu aibă în spatele lor și o consolare, cât de mică. Consolarea pentru trusou fu bârfa care începu să circule, la început timid, apoi cu toată puterea. Domnișoara Clotilde fusese văzută ieșind singură-singurică din palat, seara; și nu doar o dată, ci de cel puțin patru sau cinci ori. Nu pe poarta cea mare, ci prin porțița grădinii, care dădea spre terenul cu demolări.

La colțul închisorii Force o aștepta o trăsură. Oare unde se ducea? Și, mai cu seamă, cum se întorcea acasă? Căci cei care o vedeau ieșind n-o văzuseră niciodată revenind...

Până acum nimeni nu răspunsese la aceste întrebări.

Într-o după-amiază de aprilie, o mică reuniune intimă avea loc în salonul familiei Jaffret, unde trusoul de nuntă era expus într-un coș,

acesta fiind însă închis și acoperit cu un văl de muselină. Jaffret cosea o tapiserie în apropierea unei frumoase colivii în formă de pagodă, în care o jumătate de duzină de căldărași schimbau cu el dulci tachinării. Ar fi nevoie de pana unui poet pentru a spune în ce măsură ochii lui albaștri, puțin obosiți, fruntea sa teșită, cu o chelie ce se întindea până la ceafă, lăsând o coroană îngustă de păr, și obrajii lui durdulii dar fleșcăiți exprimau blândețea și simplitatea sufletească. Vorbea puțin, dar le fluiera cu plăcere vreun compliment căldărașilor săi, mai ales celor numiți Manette și Jules, pe care-i îndrăgea în mod deosebit.

Avea o înfățișare ponosită în hainele lui, deși erau noi. I se adresa nevastei sale spunându-i Adèle și o tutuia, deși cu respect.

Nu știi pentru ce vederea acestui om cumsecade le inspira oamenilor o oarecare neîncredere — cu toate acestea, cintezoii veneau să-și ia mâncarea din mâna lui.

Ca vârstă, nu prea se putea preciza câți ani să fi avut.

Adèle nu-l tutuia.

Această Adèle avea o înfățișare mult mai tăioasă, și nicicând niște ochelari cu rame groase de aur, rotunzi și mari, nu s-au potrivit mai bine pe un nas puternic și încovoiat cu îndrăzneală. Era înaltă, slabă, cu un ten negricios și cu părul cărunt. Parc-am mai spus că asasina pășarelele?

Uneori, ai fi putut jura că miroase a pipă, deși niciodată nu era văzută fumând. Nu vă mirați prea tare: deseori mirosea puternic și a țuică, deși nicicând nu era văzută bând. Ptii!

Vârsta ei aparentă era de șaizeci și cinci de ani. Se îmbrăca într-un fel cam țișător, iar pe părul cărunt își prindea o coadă împletită din mătase neagră.

Indiferent ce-ați putea gândi, alcătuiau un menaj fericit, și într-o clipă de efuziune, bunul Jaffret îi spusese domnului Isidore Souëf: "De când ne-am căsătorit, Adèle încă n-a ridicat mâna asupra mea!"

Domnul Souëf (Isid.) a crezut ce i-a convenit.

Florile cresc pretutindeni, le-am văzut înflorind chiar și printre dărâmături. Domnișoara Clotilde era frumusețea întruchipată, frumusețea zâmbitoare și cutezătoare. Cunoașteți ceea ce pictorii, ducesele și rândașii numesc "rasă" sau "neam". Clotilde era rasată în cel mai înalt grad. Era de neam din cap până-n picioare, deși nimeni pe lume nu știa de fapt de unde apăruse.

Cu excepția, desigur, a celor doi Jaffret care, cu prilejul căsătoriei planuite, trebuie să fi prezentat toate documentele, în perfectă regulă.

Dar, lucru ciudat, numele de familie al domnișoarei Clotilde nu răzbătuse absolut deloc înafară, nici măcar după prezentarea acelor acte. I se spunea, în continuare, frumoasa Tilde, sau nepoata Jaffret-ilor, deși, dincolo de acel mod de vorbire familiar și aproape răuvoitor exista deja, așa cum spuneam, o oarecare spaimă și durere.

Într-adevăr, cam în zefleMEA dar și tremurând, gazetarii din Marais împrăștiAU zvonul că domnișoara Clotilde s-ar trage dintr-o familie ilustră, distrusă de vreuna din acele tragedii care, o dată la zece ani, înfierbântă curiozitatea pariziană; că aceeași Tilde ar avea dreptul la o avere ca-n basme, de care nu se putea atinge, ca urmare a celui mai misterios dintre toate romanele de aventuri; și că strălucitorul tânăr, prințul Georges de SouzaY, n-ar fi venit să-și caute o soție la o asemenea distanță de Operă, tocmai în străfundurile cartierului Saint-Paul, dacă n-ar fi știut dinainte că vechea casă a soților Jaffret ascundea biletul câștigător al unei loterii extrem de bogate!

Cât pe-aci să uităm un ultim membru al familiei — un dulău mare și încărcat de ani, ce răspundea la numele de Bibi. Era un animal neplăcut și care nu iubea pe nimeni, însă de când demolările deschiseseră terenul din spatele palatului, noaptea i se dădea drumul în grădină, unde făcea pază bună.

Capitolul IV - Vis-à-vis de închisoarea Force

Tare bine mai era ascuns fantasticul loz câștigător pe care prințul Georges de SouzaY venea să-l caute atât de departe, iar salonul domnului Jaffret (nu era faimosul salon cu patru ferestre) nu te ducea deloc cu gândul la milioane. În ciuda coșului conținând darurile de nuntă, al cărui înveliș proaspăt făcea, prin contrast, să pară și mai stinse culorile obosite ale fotoliilor, nimic nu prea amintea despre vreo logodnă.

Văzând micul consiliu atât de liniștit, ocupat să discute niște subiecte așa de străine de căsătorie, cu siguranță nimeni n-ar fi ghicit că domnișoara Clotilde își aștepta logodnicul din clipă în clipă, după o absență care durase nu mai puțin de trei luni; și că tocmai în acea seară urma să fie semnat contractul de căsătorie.

Scumpa copilă era mult prea calmă și veselă pentru a se putea bănuI că nunta era pusă la cale împotriva voinței sale, însă, pe de altă parte, totala lipsă de emoție dovedea că inimioara ei nu era deloc răscolită de febra așteptării.

Vă desfid să vă închipuiți o făptură mai drăgălașă, mai frumoasă și mai grațios sprijinită în colțul unei canapele răpănoase!

Era o fată mereu gata să râdă, lucru ce se vedea după gura ei, ca o floare întredeschisă, ce lăsa să se ghicească două șiraguri de perle. Avea o bogăție de plete blonde ondulate, grele în mână, mătăsoase la privit, cărora lumina le smulgea reflexe de aur vechi. Nu știu ce melancolie copilărească îi îmblânzea surâsul, ca spre a reaminti că,

sub acel calm lipsit de griji, exista un suflet. Sufletul strălucea și mai mult și lăsa să se întrevadă gândirea în smaraldul întunecat al ochilor ei mari, aproape negri, umbriți de gene minunate.

Obrazul îi rămăsese catifelat ca cel al unei fete, iar fermecătoarea linie a gâtului său păstra flexibilitatea de lebădă care conferă atâta grație vârstei copilăriei; însă pieptul ei armonios era deja cel al unei tinere femei, ca și siguranța atitudinii și îndrăzneala liniștită a privirii sale.

Uneori, cu greu se reușește împlânzirea unor asemenea persoane dârze; dar altele, cu câtă bucurie devin sclave!

Până acum, domnișoara Clotilde nu opusese rezistență; dar nici nu fusese împlânzită vreodată.

În familiile pe care le cunoaștem, dumneavoastră sau eu, câtă tandrețe nu înconjoară o asemenea copilă, nu-i așa? Și câte mângâieri nu o răsplătesc! Dar la alde Jaffret situația nu era tocmai asta, la ei afecțiunea mutuală era, fără îndoială, atât de bine înțeleasă, o dată pentru totdeauna, încât n-o exprimau niciodată. Bunul Jaffret își avea, de altfel, păsărelele lui, iar Adèle se ocupa de treburile ei, care nu erau lipsite de o anumită importanță, deși încă n-am vorbit despre ele.

În fiecare dimineață și seară, Clotilde își oferea fruntea spre a le primi sărutarea. În restul timpului, trăiau împreună ca mobilele unei aceleiași camere, veșnic vecine și necertându-se vreodată.

Pentru ce s-ar fi discutat despre căsătorie? Era un lucru stabilit și arhistabilit. La ce bun să insiști? Ora la care urma să vină prințul era fixată, nimeni nu avea nici grabă, nici vreo îngrijorare. Atâta vreme cât durase absența lui Georges, acesta scrisese de două ori pe săptămână, cu regularitate, și i se răspunsese cu aceeași conștiinciozitate — asta fusese de ajuns pentru toată lumea.

Pe canapeaua sa, Clotilde tocmai citea o scrisoare a prințului, datată din Londra și care anunța: "Pe joi seara, la ora opt." Astăzi era joi. Clotilde împături din nou epistola și căscă. Apoi luă un binoclu ce se afla lângă ea, pe canapea, și privi prin fereastra deschisă peisajul prăfos al demolărilor din apropierea închisorii Force.

— De acolo unde te afli — spuse în momentul acela domnul Buin, directorul închisorii, care tocmai povestea noutatea zilei — poți vedea fereastra lui.

— Fereastra cui? întrebă Clotilde.

Domnul Buin o amenință în glumă cu degetul.

— Nu m-ai ascultat, domnișoară, te-am prins! Într-o zi ca asta ai altceva la care să te gândești! Mă refer la condamnatul nostru, a cărui celulă se află tocmai sus, în noua clădire, în colțul format de curtea "Datoriei". Îi vezi fereastra? Este singura care are perdele.

Fata își îndreptă binoclul către partea ce-i fusese indicată în construcția din fața ei și începu să caute cu atenție.

— Niște perdele verzi? Întrebă.

— De mătase, mă rog frumos! Îl vezi pe prizonier?

— Nu. Fereastra lui este în umbra zidului acela mare... stați puțin! Oare intrarea le este îngăduită doamnelor?

— Doamnelor?! exclamă directorul, sărind în picioare.

— Nu, se corectă Clotilde, era perdeaua care flutura.

— Cip, cip, cip, cirrrrip, cip! cântă bunul Jaffret pentru căldărașii săi.

— Domnule conte, i se adresează Adèle lui Comayrol, deoarece leneșul acela de notar întârzie, să începem noi doi, de acord? Nu-mi place să stau nefăcând nimic.

Contele de Comayrol trebuie să fi fost cândva un băiat foarte frumos, și încă-și mai aducea pe fruntea înaltă și teșită — avantaj al oamenilor cu norocul pe ducă — niște șuvițe de păr vopsite: pe vreme liniștită, te mai păcăleau, dar cel mai ușor vânt le era fatal. Era originar din sudul Franței, păstrând intact accentul ținuturilor natale, și gesticula cu furie în timp ce discuta — în asemenea hal, încât, atunci când vorbea despre a rupe o coajă de pâine, mima gestul de a-și frânge bastonul pe genunchi, iar spre a exprima ideea unui tânăr care îmbrățișează o carieră, își săruta dragăstos vârful degetelor. Iată de ce niciodată nu se poate lupta împotriva oratorilor din Tarascon!

— La ordinele dumneavoastră, frumoasă doamnă, răspunse. Ce vom avea în astă-seară, dublu-șase sau dama de caro?

Pentru a sugera domino-ul, își înțepă de douăsprezece ori căușul palmei, cu mare energie; ideea damei de caro fu exprimată amestecând cu putere un pachet de cărți de joc imagine. Nu-l prezentăm pe acest gentilom ca pe cel mai de soi specimen din cartierul Saint-Germain, dar își avea meritele lui.

Între timp, domnul Buin, cuprins de o oarecare agitație, se apropiase de Clotilde și-i luase binoclul. Pierdu câteva clipe reglându-l. Când, în cele din urmă, privi fereastra la care fluturau cele două perdele verzi, se uită cu cea mai mare atenție, însă nu văzu nimic.

— Și bietul om care locuiește acolo este condamnat? Întrebă Clotilde.

— La douăzeci de ani de muncă silnică, răspunse domnul Buin. Sentința s-a dat astăzi, vestea e cât se poate de proaspătă.

— Așadar, este, realmente, un mare scelerat?

— Știi cum e cu judecățile... Dar eu credeam că avea să fie achitat.

— Sunt necesare unele exemple, declară Adèle, aranjând cu zgomot piesele de domino. Cei de la Curtea cu Juri sunt prea blânzi.

— Oricum, interveni Jaffret, câtă responsabilitate îi revine juriului! Eu, unul, dac-aș fi obligat să trimit un om la moarte!...

Se cutremură ușor, dar adăugă pentru căldărași:

— Cip, cip, cip! Crrrrrip! Cip!

— Eu încep! strigă doamna Jaffret. Șase!

Și, aproape în șoaptă, spuse repede:

— Nu mai suntem singurii care-o caută pe mica aventurieră, știți?

— Eu, replică domnul de Comayrol tot cu glas coborât, aș dărâma casa imediat!

— Și dacă înăuntru nu-i nimic? ripostă Adèle, înțepată. De altminteri, vă închipuiți că ceilalți n-ar veni să vadă despre ce-i vorba? Vom muri săraci lângă ușa unei comori!... Domino!... Am câștigat!

— Dar ce-i asta? întrebă domnul Buin, luând loc pe canapea, alături de Clotilde. Așadar, nu ne gândim nici un piculeț la cel absent, care va reveni?

— Ba da, replică fata. Condamnatul e tânăr?

— Desigur, treizeci de ani, cred!

— Este frumos?

— Nu; mai întâi, n-are decât un braț. În al doilea rând, e desfigurat de o cicatrice care-i acoperă întreg ochiul stâng și o parte a frunții și a obrazului... Dar constat că n-ai auzit nimic din ce spuneam adineauri!

— Așa se pare, zise Clotilde. Iertați-mă, probabil că mă gândeam la problemele mele.

— Și chiar că ai la ce te gândi, copilă dragă! Ce salt vei face! Din fundul unei pivnițe, în plin soare! Este ca și cum mie, temnicer bătrân, mi s-ar da în grijă administrația teatrelor... Ei, bine! Este vorba, pur și simplu, despre procesul celebru, atât de comentat de întregul Paris: despre banda Cadet și șeful ei, faimosul Ciung...

— Clément-Ciungul, murmură tânăra.

— Întocmai.

— El este condamnatul?

— Neagă c-ar fi. Are acte pe alt nume, dar l-au recunoscut doi martori... Povesteam deci, adineauri, că în cursul celor trei luni cât a durat instrucția procesului, Clément Cadet sau Pierre Tardenois — cum îi place să-și spună — a fost tratat cât se poate de bine la noi. Are relații frumoase. Recomandări venite de foarte de sus mă autorizează să fac pentru el tot ce-i cu putință într-o închisoare. Și deoarece are resurse materiale, ducea, realmente, o viață trandafirie, dacă lăsăm la o parte libertatea de a se duce unde-ar pofti. Nimic nu-i lipsea... Dar iată că totul s-a sfârșit, mâine va fi transferat...

— De azi până mâine, îl întrerupse Jaffret, ar avea timp să vă joace cine știe ce renghi urât... cip, cip!

— Ah! Păi gata, spuse Adèle, cinci peste tot... să socotim! Odată condamnați, turbații ăștia devin adevărați diavoli!

Domnul Buin zâmbi. Cred că v-am spus că avea o înfățișare frumoasă, de funcționar cumsecade — cu siguranță, mult mai

aristocratică decât cea a domnului conte de Comayrol?

— Din nefericire pentru bietul băiat, răspunse el, am avut timp să-mi învăț meseria. Fără a-și da seama, era deja ca și înzidit. Am organizat cea mai strașnică pază și, la ora asta, omul care-l servește trebuie să fie schimbat... À-propos! L-am dat în grija unui individ pe care-l cunoașteți cu toții și cu care nu-i de glumit: Larsonneur.

— Zdravăn și de încredere! aprobă Comayrol. Bravo!

Adèle schimbă cu el o privire. Bunul Jaffret își răsucea degetele mari. Repetă:

— Larsonneur! Zdravăn și de încredere!... Cip, cirrip!... Ah! Păi sigur! Zdravăn și de încredere! Cip!

— Aici ajunsesem, continuă domnul Buin reîntorcându-se spre Clotilde, și tocmai spuneam că ziarele vor face vânzare mare în seara asta, când ți-am arătat fereastra condamnatului, însă încă nu explicasem pentru ce. Iată explicația... Dar dumneata ești prea tânără ca să fi auzit vorbindu-se despre Fracurile-Negre, nu-i așa, fata mea?

— Ah! De câte ori n-am tremurat de frica lor, când eram mică! exclamă Clotilde. Există o poveste: un cerșetor se apropia de un mare senior, îi atingea palma și spunea: *"Se va lumina de ziuă mâine"?*...

— Faimosul *"Se va lumina de ziuă mâine"?* se miră domnul Buin.

— Și atunci, își urmă vorba Clotilde, marele senior răspundea: *"Da, aceasta este voința Tatălui, la miezul nopții, ca și la prânz."* Și marele senior cobora din trăsura sa și-l urma pe cerșetor... Nu mai știu unde, de fapt... Într-un loc unde nu se afla decât un singur fotoliu pe care să te așezi. Cerșetorul lua loc, iar marele senior rămânea în picioare, spunând: *"Ce dorești să fac, Stăpâne?"*

Ceea ce dorea cerșetorul era moartea unei femei, și tocmai pe acea femeie seniorul o iubea cu o dragoste fierbinte... Dar trebuia să se supună!

— Prostii! bombăni Jaffret.

Adèle și Comayrol jucau în tăcere.

— Dumneata, bunul meu prieten — spuse directorul — n-ai crezut niciodată în Fracurile-Negre, dar poftim! Există un milion de parizieni care nu sunt de părerea dumată, iar Ministerul de Justiție a dat de înțeles că banda Cadet nu era decât o parte din acea imensă armată a răului care a înspăimântat, pe rând, toate capitalele din Europa!

— Prostii! repetă Jaffret. Treburile de felul ăsta tulbură comerțul!

— Eu, unul, cred în Fracurile-Negre, spuse Comayrol, devenit palid.

— La naiba, sigur că da! îl susținu doamna Jaffret, ale cărei mâini bătrâne, aspre ca ale unui bărbat, tremurau în timp ce manevra domino-ul.

În momentul acela, de afară se auzi un fel de psalmodiere

stridentă — niște vânzători de ziare, ieșind de pe strada Saint-Antoine, intrau pe terenul dintre închisoare și demolări, strigând cât îi ținea gura, cu glasuri răgușite:

— Cumpărați ultima ediție! Oribilul asasinat din 5 ianuarie, de pe strada Victoire! Cinci acuzați, două victime! Banda Cadet — renașterea Fracurilor-Negre! Condamnarea lui Clément, zis Ciungul! Toate detaliile, cu portrete după natură, 5 centime!

— Théodore, du-te să-mi cumperi un ziar! îi porunci doamna Jaffret soțului său.

Acesta nici măcar n-avu timp să se ridice. Ușa se deschise și maestrul Souëf (Isidore), succesor al tatălui său, păși pragul ținând sub braț servieta lui de notar, una dintre cele mai respectabile din Paris. Era un personaj curat, cu o înfățișare plăcută și plin de o solemnă bunăvoință. În mână stângă flutura o hârtie mototolită și prost imprimată.

— Nu vă deranjați, spuse, iată textul și gravurile — portretul lui Clément-Ciungul și cel al lui moș Cadet, adevăratul șef al bandei.

— Acela a murit, spuse Adèle râzând zgomotos.

— Ba nu, ripostă maestrul Souëf. E tipărit aici: s-a angajat la Fracurile-Negre și se plimbă prin Paris, deghizat în contesă bătrână. Nu-i comic? Mie așa mi se pare, și doar mă pricep!

Capitolul V - Perdelele verzi

Cu siguranță, mulți oameni încă revăd în amintire închisoarea Force, așa cum li s-a înfățișat, într-o zi, privirilor parizienilor, atunci când a fost spintecată insulița dintre străzile Pavée și Culture-Sainte-Catherine, prin strada Saint-Antoine, vis-à-vis de biserica Saint-Paul. Nimeni, cu excepția recidiviștilor, nu cunoștea bine ansamblul de construcții din palatele Force și Brienne, cărora cerințele administrative le adăugaseră o mulțime de completări. Era enorm și, mai ales, era amenajat împotriva oricărui bun-simț arhitectural. Un profan, pierdut în spațiul acela de cinci sute de stânjeni pătrați, ar fi putut parcurge două leghe fără a izbuti să găsească locul căutat.

În cursul lucrărilor de reparații din curtea Palatului de Justiție, cele două corpuri de clădiri ce încadrau, la vest și la sud, partea acoperită a curții "Datoriei", au înlocuit, pentru un timp, celebra Conciergerie, servind drept închisoare Preventivă acuzaților aduși în fața juriului. Existau acolo celule foarte întunecoase. De asemenea, la etajele superioare erau prevăzute și celule destul de bine aerisite, ce atrăgeau invidia nefericiților oaspeți ai carcerelor.

Mai cu seamă una — "camera fără coș", supranumită și "camera

baronului" — se bucura de o reputație legendară.

În chiar mijlocul infernului pe care-l constituia închisoarea Force, camera aceea era paradisul.

Am zărit-o deja din salonul lui Jaffret, prin binoclul domnișoarei Clotilde: era cea a cărei fereastră, printr-o excepție unică, era împodobită cu niște perdele verzi și, fără nici o îndoială, acel ofițer superior al bandei Cadet, Pierre Tardenois sau Clément-Ciungul — cum veți prefera să-i spuneți — trebuie să fi avut protectori importanți dacă obținuse o asemenea favoare.

Absența coșului (așa se numea copertina răsturnată care-i împiedica pe prizonieri să comunice cu exteriorul) se explica prin poziția deosebită a ferestrei, mascată din toate părțile, în afara unui spațiu creat prin demolări, exact în fața micului salon al lui Jaffret. Însă perdelele puteau fi considerate un lux de-a dreptul insolent!

Celula nu era largă, dar compensa lățimea prin adâncime, având cam cinci metri pe doi. Aproape că te puteai plimba în ea și, printr-o deschidere pe care întâmplarea o lăsase între case, vederea, pretutindeni limitată, străbătea până la orizont, permițând contemplarea unui colțișor, nu mai mare decât palma, din colinele de la Villejuif — o adevărată fantă prin care gândul zbură, visând la câmpuri întinse, copaci și libertate.

Desigur, felul în care era mobilată nu putea fi considerat drept somptuos, însă în comparație cu celelalte celule ai fi zis că-i aproape confortabil. Exista un pat cu tot ce-i trebuie, o masă, o comodă mică și un fotoliu — un fotoliu adevărat, în care prizonierul tocmai stătea când auzi, în același timp cu Jaffret, strigătele vânzătorilor de ziare, dând colțul străzii Saint-Antoine.

Ați remarcat că ziarele au ajuns o industrie moartă? Sunt foarte sigur că, după război, nu i-am mai auzit niciodată pe acei bieți oameni care strigau cu un zel sălbatic: "Iată ultima ediție!"

Informațiile date de domnul director referitor la prizonier erau exacte, în ceea ce privește vârsta și infirmitatea care nu-i lăsase decât un braț. Dar, în descrierea făcută, poate că un cuvânt depășea realitatea. Clément nu era urât, cu toată enorma cicatrice care-i strica regularitatea trăsăturilor, în ciuda părului netuns și a bărbii dese ce-i acopereau trei sferturi din chip! Avea o expresie energică, mereu gânditoare, adeseori zeflemitoare și pe care, uneori, un zâmbet o lumina imprimându-i o blândețe nebănuită. Nu se folosea decât de mâna stângă, cu care făcea orice dorea. Brațul drept, sau, cel puțin, atât cât rămăsese din el, stătea ascuns sub haină, a cărei mânecă dreaptă era goală.

Trupul, bine făcut și înalt, părea să fie de o agilitate remarcabilă. În camera lui mergea mult și, din câte spuneau paznicii de pe coridor, făcea chiar și gimnastică. În restul timpului, citea sau scria. I se

aduceau jurnale și cărți. Însuși directorul bănuia că nu toate scrisorile sale treceau prin birourile închisorii.

În momentul în care strigătele vânzătorilor de ziare ajunseră la el pentru prima dată, se lăsa înserarea. Clément ședea în fotoliu, lângă masa cu resturile cinei sale, mâncată cu poftă ceva mai înainte. Pe masă se afla și un exemplar al dării de seamă referitoare la ședința Curții cu Juri în cursul căreia fusese condamnat, chiar în dimineața aceea.

Articolul era imparțial și mai curând dur. Provenea de la unul dintre principalele jurnale judecătorești din Paris, care urma să-l publice a doua zi.

Clément îl citise. Ceea ce citea acum, în timp ce fuma o țigară, era tocmai zdreanța de hârtie mizerabil tipărită pe care, cu puțin mai înainte, am văzut-o în mâna maestrului Isidore Souëf, când intrase la Jaffret.

Lângă Clément stătea, în picioare, un funcționar al închisorii, în uniformă — un bărbat în jur de patruzeci de ani, cu înfățișare blajină dar marcat de viciu, și ai cărui ochi înroșiți exprimau, în clipa aceea, o dorință aprigă. Avea grad de supraveghetor și se numea Noël.

— Va-să-zică — spuse după o tăcere în cursul căreia nerăbdarea îi fusese vizibilă — prostiile astea te amuză?

— Întotdeauna mi-a plăcut să citesc ce se spune despre mine, răspunse prizonierul, cu o indiferență deloc prefăcută.

Noël întoarse capul și fluieră printre dinți.

— M-am purtat cu dumneata cât am putut de bine, pentru ce n-ai încredere în mine? Douăzeci de mii de franci sunt un mizilic pentru dumneata. Nu-ți cer decât nenorocitele astea de douăzeci de miare, cu ce să mă distrez timp de doi ani, așa cum trebuie, socotind treizeci sau patruzeci de franci pe zi, și pe urmă n-are decât să vină sfârșitul lumii!

— N-am douăzeci de mii de franci, asta-i tot, replică Clément.

— Ai un toc, cerneală și hârtie, ripostă Noël, cu glasul plin de rugăminți dar și de mânie. Doi ani de petreceri nu înseamnă că cer prea mult. Semnează-mi o chitanță plătilă la nepoții lui Schwartz și Nazel, cei de pe strada Provence. La ce bun să negi, acum, când comedia s-a sfârșit? Ești vârat până-n gât în chestia cu *"Se va lumina de ziuă mâine"*, scrie și-n hotărârea judecătorească.

Prizonierul schiță un gest ce exprima oboseala.

— În hotărârea judecătorească se spune și că eu fac parte din banda Cadet și că mă numesc Clément. Niciodată n-am auzit vorbindu-se atâta despre Fracurile-Negre ca în timpul procesului. Pleacă, prietene, nu mai am nevoie de tine. Paznicul Noël izbi supărat cu piciorul în pardoseală.

— E ciudat, câtă neîncredere ai în mine! Cine-a băut, va mai bea, știi prea bine! Este adevărat, eu n-am lucrat în lumea celor sus-puși, ca

dumneata, Ciungule, dar omul face și el ce se pricepe, iar pe de altă parte, nu se poate spune c-aș fi un novice. N-ai vrea să mă prezinți Stăpânilor? Nu mi-aș dori altceva decât să mă înrolez, după ce te-aș ajuta să-ți iei zborul de-aici.

De data aceasta, Clément nu răspunse.

— Bagă de seamă că timpul n-așteaptă! continuă Noël, apropiindu-se. Îți joci ultimul minut. În clipa asta, cu îndemânare și îndrăzneală, cu un bărbierit și cu uniforma mea, încă ai mai putea s-o ștergi pe bulevarde. Dar peste un sfert de oră va fi prea târziu! Domnul Buin a reglementat noul serviciu — își cunoaște responsabilitățile. Louis și Bouret vor păzi galeria, iar de dumneata va avea grijă Larsonneur.

Clément tresări ușor și-și plecă privirile.

— Numele ăsta te pișcă! insistă imediat Noël, care-și pleda cu patimă crescândă cei doi ani de petreceri și chiolhan. Îl știi pe individul ăsta! Cu el, nu-i nimic de făcut! Vei fi transportat la Mazas sub o prelată, ca un balot, și odată la Mazas, s-a zis cu dumneata, bună-seara tuturor!

Prizonierul se ridică și se duse la fereastră.

Se înnoptase. Palatul Fitz-Roy, aflat vis-à-vis, dincolo de demolări, își arăta fațada întunecată, însă chiar în clipa aceea una dintre ferestrele sale se lumină.

Un slujitor intra în salonul lui Jaffret purtând o lampă.

— Laurent! șopti Ciungul, cu o umbră de zâmbet. E Laurent!

Și imediat adăugă:

— Clotilde!... Sărmana mea dragă! Și directorul este lângă ea!

Laurent, valetul care semăna cu un rentier, puse lampa pe masa de joc, între contele de Comayrol și doamna Jaffret, al cărei profil de pasăre de pradă fu luminat puternic. Prizonierul se întoarse pe călcâie, ca și cum acea priveliște l-ar fi durut, și se pomeni nas în nas cu paznicul Noël, care se strecurase în spatele lui.

— Iar dumneata! izbucni, pe jumătate râzând, pe jumătate enervat.

Glusul lui Noël avu intonații de rugă cu adevărat fierbinte:

— E lipsit de sens, domnule Clément, să-ți refuzi singur libertatea. Măcar îmbracă-te cu uniforma mea, cunoști închisoarea pe dinafară, garantez că vei ajunge direct la curtea "Vechii-Datorii"; de acolo, o iei la stânga, ca și cum te-ai duce la locuința mea. Se reclădește zidul curții "Marie-l'Egyptienne", te vei ascunde printre dărâmături. Rondurile de pază? Haida-de! Știi bine că nu fac nici doi bani! Ajungi la curtea "Sainte-Anne"; hangarul în care zidarii își pun scările se află în colțul curții acoperite. Sunt legate cu lanțuri, dar n-ai probleme cu lacătele, și dacă n-ai la dumneata nici un șperaclu, iată-l pe-al meu.

Vorbindu-i, îi întinse o sculă valoroasă, cu mânerul înfășurat într-

o pâslă legată cu sfoară.

Clément o luă, spre marea mulțumire a lui Noël, care încheie:

— Un zid de sărit și te pomenești în terenul de demolări al noii străzi!

Însă prizonierul îi înapoie bara de fier curbată, spunându-i cu blândețe:

— Sărman băiat, habar n-am cum se manevrează instrumentul ăsta.

Cuvintele aveau o asemenea intonație de adevăr, încât, mirat, slujbașul se retrase un pas.

— Ei, na-ți-o! ei, na-ți-o! bombăni. Te pomenești c-om fi, chiar de-adevărat, un mic sfânt Lesurques⁽¹⁷⁾?

Clément își scoase ceasul și-l privi.

— O să mă culc. Noapte-bună.

Apoi, scoțându-și haina, adăugă ca pentru sine:

— Larsonneur întârzie. De-acum, nu voi mai putea ajunge la *rendez-vous*.

În clipa în care-și încheie vorba, un zgomot de pași răsunând pe coridor îl făcu să-și încordeze auzul.

Capitolul VI - Domnul Larsonneur

Noël, paznicul discipol al lui Epicur, care-și alesese drept țel în viață să se bucure de treizeci de franci pe zi vreme de doi ani și apoi "să crape", auzi zgomotul de pași de pe coridor în același timp cu prizonierul.

— Afacere ratată, spuse, ăsta-i Larsonneur! S-a zis!

Și schimbându-și imediat atitudinea, se apropie de ușă, în postura unui soldat neînarmat. Asta nu-l împiedica totuși să vorbească repede și pe șoptite, căci îl apăsa o mare greutate pe suflet.

— Riscam zdravăn, explică el, fiindcă aș fi fost obligat să rămân aici în locul dumatăle, care-ai fi plecat cu îmbrăcămintea mea, însă aveam de gând să-mi fac niște vânătăi, să-mi pun căluș și chiar să mă prefac că leșin, nu înainte de a striga "ajutor" cu glasul slab, după ce ți-aș fi lăsat timp să te strecorei afară. Atâta pagubă, nici de data asta n-o să le instalez în casă nouă pe Clémentine și pe doamna Roufat. Ah! Nu sunt un ipocrit, și recunosc că n-ar fi pe lume ticălos mai mare ca mine, dac-aș avea prilejul. Să te ia naiba! Niciodată n-am noroc la cărți! A trebuit să dau, în loc de un bandit a-ntâia, peste un imbecil care nu știe ce-i ăla un șperacul!

Continua să țină în mână instrumentul de descuiat lacăte și-l privea pe prizonier cu un amestec de dispreț și ură.

Condamnatul își plecase privirile și-și încorda auzul.

Pe culoar, de cealaltă parte a ușii, cineva vorbea.

— S-a terminat cu statul de pază, băiete, spunea un glas puternic și autoritar. Vom întocmi actul de transfer. Cătușele sunt la mine.

— Așa-ți trebuie, zise Noël. Mazas te mănâncă! Recunoști vocea lui Larsonneur?

Și adăugă:

— Știi ce, Ciungule, puișorule? Pentru că s-ar putea să-ți vină ideea de a te pune bine cu administrația calomniindu-mă, o să ți-o iau înainte. Nu-s eu prost!

Un alt glas se auzi de afară:

— Domnul Noël este de câțva timp cu el, iar noi nu ne-am clintit de-aici. Ah! Era tare bine păzit!... Va fi luat imediat?

— Îndată ce-i vor fi fixate cătușele și după ce va fi condus la grefă.

— Dar directorul?

— S-a aranjat! Avem documentul lui. Directorul e la o petrecere, pe-aici, pe-aproape.

Glasul din urmă fusese a lui Larsonneur.

O cheie se roti în broască.

Unul dintre paznici adăugă:

— O să simtă o schimbare a dracului de dură, la Mazas, față de aici, unde trăia ca-n puf, veți vedea!

— La Mazas nu există regim special pentru deținuții care-și plătesc întreținerea. O să fie legat în lanțuri! Unul de-ai Fracurilor-Negre nici nu merită altceva!

Noël își frecă mâinile cu o mulțumire plină de răutate.

— Foarte bine! mârâi. Te-ai aranjat! Auzi?

— Dumneata, domnule Larsonneur, așa crezi? se mai auzi vocea de afară. Chiar face parte din Fracurile-Negre?

— Păi sigur că da! fu răspunsul.

Și ușa se deschise.

Intrară trei persoane: domnul Larsonneur și alți doi slujbași care-l însoțeau.

Cei doi temniceri de pază rămăseseră pe coridor.

— Să ne grăbim, spuse domnul Larsonneur trecând pragul, e deja mai bine de un sfert de oră de când hodoaga aia de trăsură și escorta așteaptă jos. Bună ziua, domnule Noël, ajută-mă să-i pun cătușele, dacă ești atât de amabil.

— Cu plăcere, răspunse Noël cu o gravitate cât se poate de oficială, însă vă cer permisiunea de a vă prezenta o informație pentru raport. Pretutindeni unde va fi transferat acest om, va trebui să facă obiectul unei supravegheri deosebite. Până acum, niciodată n-avusesem motiv să mă plâng de el, dar astăzi... mai întâi, iată ce-am

găsit asupra lui!

Arată șperaclul, care fu luat de unul dintre slujbași. După ce-l cercetă, acesta declară:

— Instrumentul a mai fost folosit de multe ori.

Prizonierul stătea nemișcat și tăcut.

— Pe de altă parte, continuă Noël, nu știu dacă bogăția lui constă din bunuri sau din titluri bancare, dar mi-a oferit un mandat de douăzeci de mii de franci pentru banca nepoților lui Schwartz și Nazel...

— Ticălos nerușinat! vru să-l întrerupă prizonierul.

— Taci! porunci cu asprime Larssonneur. Spune, domnule Noël, te ascult.

— ...cu scopul, încheie acesta, de a-i da hainele mele de serviciu ca să spele putina și să-se ducă la complicitățile lui, în oraș. Ah! Se pricepe la șmecherii, tâlharul!

Clément nu-și reînnoi protestul.

— Cătușele! porunci Larssonneur. Voi menționa în raport purtarea și spusele dumitale, domnule Noël. Te-ai comportat ca un om credincios și inteligent!

În timp ce vorbea astfel, îi aruncă o privire rapidă prizonierului, care-și plecă imediat ochii.

Acest Larssonneur era, în mod evident, un personaj mult mai important decât însoțitorii săi. Avea picioarele scurte, un trup zdravăn, și un chip ce denota personalitate, părând să exprime un amestec de calm și bună-dispoziție, dar care, în împrejurarea de față, era grav până la asprime.

Sub costumul său de burghez fără griji, ghiceai că este un temnicer, tot așa cum recunoști profesia militarului sau a preotului sub hainele străine pe care le-au îmbrăcat din întâmplare.

Domnul Buin îl pusese, desigur, la încercare, căci îi arăta o totală încredere.

După ce Larssonneur îi dădu lui Noël cătușele, acesta, luându-și o mutră amabilă, spuse:

— Iertați-mă, de data asta n-avem nevoie decât de una, fiindcă răufăcătorul nu se poate folosi decât de un singur braț.

Toți paznicii, dincolo și dincoace de ușă, izbucniră în râs. Unul dintre ei își oferă centura și, cu ajutorul ei, mâna stângă a lui Clément îi fu strâns legată de șale.

În timpul acestei operații, Larssonneur se ținu în mod ostentativ deoparte. De când intrase, nu schimbase cu prizonierul nici un semn și nici măcar o privire. Singurul cuvânt ce i-l adresase fusese porunca de a tăcea.

— Domnule Noël, spuse, în timp ce noi vom fi la grefa închisorii pentru înregistrarea ordinului de transfer și a ieșirii din închisoarea

noastră, întocmește inventarul obiectelor ce-i aparțin prizonierului. Louis și Bouret vor confirma procesul verbal respectiv. Noi, ceilalți, să mergem!

Prizonierul aruncă o ultimă privire în jurul său, ca și cum ar fi vrut să-și ia adio de la acel paradis al închisorii Force, apoi îi urmă pe cei doi gardieni care intraseră odată cu Larssonneur. Acesta constituia ariergarda.

În momentul în care prizonierul intra în coridor, vântul îi aduse din nou ecoul răgușit, venit de foarte departe, al glasurilor care-i anunțau condamnarea.

Pentru a ajunge la grefă trebuia să treci prin fața cabinetului directorului. Larssonneur opri cortegiul și intră în birourile administrației, unde rămase două-trei minute să discute despre evenimentul zilei. Funcționarii ieșiră în prag, să-i arunce o privire Ciungului și toți, în unanimitate, fură de acord că nicicând vreun criminal nu și-a purtat crima mai bine și mai lizibil înscrisă pe chip.

Între administrație și grefă, Larssonneur avu de a face cu mai mulți slujbași. Un transfer de prizonier, efectuat la o asemenea oră, nu era lucru obișnuit. Escorta întârziase și Larssonneur povestea că fusese nevoit să urce la Jaffret pentru a lua aprobarea domnului Buin care, nevrând cu nici un preț ca prizonierul să rămână în răspunderea sa, poruncise să se treacă la fapte.

Desigur, în momentul acesta era liniște, iar călătoria de la o închisoare la alta, într-o trăsură solidă înconjurată de jandarmi, nu prezenta nici un fel de pericol. Nu asta ar fi constituit motiv de mirare, ci mai curând însăși absența domnului Buin, directorul, într-o asemenea împrejurare — absență cu atât mai inexplicabilă din partea unui funcționar așa de minuțios în îndeplinirea îndatoririlor sale, cu cât domnul Buin se afla, cu știrea tuturor, în cartier, aproape pe aceeași stradă, cum s-ar zice la doi pași.

Larssonneur nu se sfia să se plângă de această absență, și când i se obiecta subliniindu-se încrederea realmente excepțională dovedită față de el printr-o astfel de purtare, răspundea îmbufnat: "Încredere cu grămada, dar la plata de la sfârșitul lunii nu mi se adaugă nimic!"

Orice om are tendința de a contrazice, de la bun început, afirmațiile oricărui alt om. Faptul este adevărat mai ales în cazul funcționarilor din birouri. Slujbașii închisorii uitau incidentul pentru a nu se mai gândi decât la "mofturile" pe care le făcea camaradul lor, deși se bucura din plin de bunăvoința șefului. Ridicând din umeri, își spuneau: "Face pe nebunul! Dacă domnul Buin ar veni pe neașteptate, ați vedea cum i-ar scădea tupeul!"

Nici nu bănuiau acei oameni cumsecade cât de bine ghiciseră!

Abia când plecară de la grefă, după eliberarea actului de ieșire din închisoare, îi dădu Larssonneur primul semn de viață prizonierului

său. Traversau ultimul coridor înainte de curtea "Găinilor", din care se deschidea poarta cea mare ce dădea în strada Pavée.

Culoarul acela era pustiu.

Larsonneur se apropie rapid de Clément; acesta simți o izbitură în mână ce-i fusese prinsă la spate. În același timp, auzi că i se spunea:

— Nu mișcați brațul și continuați să mergeți!

Apoi, în clipa în care ieșeau în curte:

— Când vânzătorii de ziare vor striga tare prin fața cailor, strecurați-vă sub trăsură. Odată ajuns acolo, lăsați-vă în voia celor ce se vor ocupa de dumneavoastră... pe urmă, ieșiți repede pe partea cealaltă. Dacă acolo va fi un jandarm, înțepați-i calul în dreptul pintelui — luați cuțitul meu. Încercați să strigați cu tonul potrivit și, pe drum, nu vă mirați de nimic: pe tot traseul dumneavoastră, "*se va lumina de ziuă*".

Intrară în curtea "Găinilor" și, bineînțeles, dac-ați fi fost în locul prizonierului, cuvintele lui Larsonneur v-ar fi stârnit uimirea, fiindcă, dimpotrivă, era noapte adâncă.

Prin poarta închisă, un zumzet puternic pătrundea din stradă. În zumzetul acela se distingeau glasurile vânzătorilor de ziare care strigau aici, ca și de cealaltă parte a închisorii, același lucru pe care-l auzisem mai înainte:

— Condamnarea lui Clément-Ciungul, banda Cadet, renașterea Fracurilor-Negre!

Capitolul VII - Parola "Se va lumina de ziuă mâine?"

Fosta curte de onoare a palatului familiei Nompar de Caumont, duci de la Force, care s-au aliat cândva cu familia regală a Franței în persoana ducelui de Lauzun, se numea pe vremea aceea, așa cum am spus, pur și simplu curtea "Găinilor".

Palatul Carnavalet, în care locuia doamna de Sévigné, la o sută de pași mai departe, și care a fost martorul epitetelor ce exprimau uimirea încântătoarei marchize la primirea veștii despre căsătoria Domnișoarei^[18], a văzut fără a se mira decăderea vechiului palat, transformat apoi în închisoare și ulterior dispărut.

Curtea "Găinilor" era desfundată dintr-un capăt într-altul și plină de grămezi de pietre de caldarâm care urmau să fie repuse la loc. Astfel încât trăsura administrației închisorii, neputând intra, staționa în stradă, înconjurată de jandarmi călări.

Strada nu era largă; trăsura aștepta deja de multă vreme.

Oricărei persoane care nu-i total străină în Paris, nu trebuie să-i spunem că acea împrejurare ar fi fost de ajuns pentru a aduna o

mulțime de gură-cască. Desigur, mai era ceva. Întâmplarea făcea că vânzătorii de ziare, cu strigătele lor de "iată ultima ediție", stârniseră în întreaga zonă curiozitatea populației, și pe pământ nici un erou nu era, pentru moment, mai celebru decât asasinul, Clément-Ciungul, al cărui nume răsună ca o fanfară.

Dacă vestitorii de gazete ar fi putut adăuga în programul lor o simplă mențiune: "Clément-Ciungul poate fi văzut pe gratis la poarta mare a închisorii Force", în strada Pavée s-ar fi adunat zece mii de suflute cât ai zice pește.

În condițiile date, și în ciuda absenței acestei formalități, o sută cincizeci-două sute de pierde-vară mișunau în jurul trăsorii, împinși mereu de trei sau patru agenți de ordine, dar revenind fără încetare și sorbind din ochi batanții porții.

În gloată se auzeau absurdități din acelea cărora spiritul poetic parizian le dă naștere în permanență și prin care un sfert din populația noastră trăiește într-un vis perpetuu.

— O marchiză, da, domnule Martin, o adevărată marchiză venea, cu echipajul ei, să-l viziteze, nerușinata!

— Doamnă Piou, n-ai decât să ridici din umeri! Ți spun că-i plătea directorului cincizeci de franci pe zi pentru o cameră cu covor, și ca să i se aducă în închisoare apă de Sena!

— Și mâncarea lui, un ludovic masa, fără vin!

— Cinci centime, astea-s ultimele pe care le mai am! propunea un vânzător de ziare norocos, căruia nu-i mai rămăsese decât o jumătate de duzină de foi.

Însă veneau alții cu mâinile pline, iar lumea cumpăra întruna.

— E un post bun, să conduci o închisoare, ascultați-mă pe mine! Uitați-vă la istoria Bastiliei!

— Știți pentru ce este mutat? Pe fereastră, discuta cu niște bandiți ascunși printre demolări chestii de politică! În fiecare seară!

— Fără îndoială, madam Piou, obiceiul nu este să-i muți la lumina lumânării, dar asociația de răufăcători cunoscută sub numele de "Fracurile-Negre" dispune de douăzeci opt, până la treizeci de mii de aderenți în capitală...

— Ia mai taci, nene! i-o reteză un puști. Nu există Fracuri-Negre!

— Ticălos mic, păi dacă Ciungul e unul dintre ei!... Așa că se profită, după cum vedeți, de întunericul nopții pentru a-l muta pe domnul Clément pe nesimțite...

— Cum?! Dumneata îi spui "domnul"?

— Doamne! Cincizeci de franci pe zi pentru o cameră, asta face o mie cinci sute de franci lunar: cât o chirie bună... și are legături cu vânzătorii din Vincennes, ascunși prin toate casele de pe-aici, din preajmă.

Deodată se stârni un murmur puternic. Se spunea: "Iată-l! Iată-l!"

La auzul strigătului "Iată-l!", toată lumea tăcu. Era ridicarea cortinei.

Poarta cea neagră se roti în balamale, lăsând să se vadă, în curte, câteva torțe aprinse. Cercul mulțimii se strânse, și doamna Piou se gândi, mai târziu, că tocmai în momentul acela i se furase tabachera — "Fracurile-Negre", bineînțeles!

Mai întâi fu văzut temnicerul, precedând un grup impunător de oameni de-ai închisorii, care se despărțiră în două echipe, în stânga și-n dreapta pragului, alcătuiind, în afară, un culoar.

Ca prin farmec, se făcu tăcere.

La teatru, când urmează să aibă loc atât de îndelung așteptata ieșire în scenă a actorilor, întotdeauna se aude un șoricel.

Cei doi slujbași care-l însoțiseră pe domnul Larssonneur își făcură apariția, urmați de condamnat, pe chipul căruia cădea lumina oblică a torțelor.

— Oricum, zdravăn bărbat! Și, mă rog frumos, i s-a lăsat pălăria de mătase! Ah! Ce-nseamnă favorurile!

— Da' ce bărbos e! Și-i bine îmbrăcat, pe cinstea mea!

— Ia uitați-vă la ciotul lui!

— De acolo i se trage porecla de Ciungul, pe care i-o dă poporul, explică plin de bunăvoință domnul Martin. Pentru a sublinia, cum s-ar zice, că n-are decât un braț...

— Ești sigur de ce spui, Aristide? Întrebă o domnișoară care-și făcea meseria pe trotuare.

— Greșești, madam. Am dublul avantaj de a mă numi Adolphe și de a nu te cunoaște.

— Ah! Ticălosul! Ce mutră! Brațul stâng îi este legat la spate, uitați-vă!

— Parc-ar fi mânjit de sânge, dragă, te ia cu fiori când îl vezi!

— Și ce privire, domnule Bonnamy!

Condamnatul trecu pragul ușii. Jandarmii, nemișcați în posturile lor, păreau niște statui ecvestre. Treapta trăsorii fusese coborâtă din timp, și prin portieră se zăreau două siluete de paznici, în așteptare.

— Ia te uită ce de precauții! Nu va putea zbura!

— Toate astea, pentru un singur om!

— Și care n-are decât o labă, mamă!

— Atenție, toată lumea! comandă Larssonneur, venind ultimul. Împingeți lumea mai în spate!

Nu știu dacă ordinul acesta era necesar, dar rezultatul lui fu ciudat. Avu loc o adevărată busculadă, însă nu dincolo de pavaj, unde se afla grosul mulțimii, ci chiar pe trotuarul din lungul închisorii. Izbucniră gâlcevi, ale căror motive nu le erau clare nimănui, și se auzi un adevărat concert de injurii și proteste.

Din dreapta și din stânga, simultan, apărură presiuni ale gloatei

care rupseră cordonul de paznici.

— Înapoi! ordonă Larsonneur mânios. Loviți! Eu îl țin zdravăn pe prizonier!

— Draga mea, gemu doamna Piou, uite că agenții de ordine a orașului își scot săbiile!

— Este o prostie să te vâri în asemenea încăierări.

— Aș da o jumătate de franc pentru a mă afla acasă la mine!

— Scape fiecare cum poate! Jandarmii trec la atac!

Realitatea e că voiau să fugă, dar doreau și să vadă. Într-o clipă, o învălmășeală haotică se produse în jurul jandarmilor, care continuau să stea nemișcați, păstrându-și cea mai mândră ținută.

În mijlocul întregii harababuri, un glas limpede se făcu auzit, cam prin fața cailor:

— Cumpărați ultimele știri! Asasinul de pe strada Victoire, cinci acuzați, dintre care patru în contumacie, două victime, banda Cadet, Fracurile-Negre, Ciungul, cinci centime!...

Cel care striga era un biet individ îmbrăcat într-un bluzon. Fu întrerupt printr-o duzină de ghionturi și, cu văicăreli caraghioase, o luă la fugă, până sub burta cailor.

În cursul acelei încăierări, nimeni nu observase că prizonierul se aplecase și se repezise, dispărând chiar sub trăsură. Larsonneur se afla tot în fața portierei deschise a acesteia, ținând zdravăn pe cineva.

Sărmanul vânzător de ziare ajunsese sub trăsură în același timp cu condamnatul care, potrivit recomandării primite, se lăsă în voia lui.

Cât ai clipi, fu îmbrăcat, peste hainele sale, cu un bluzon, iar pe cap i se puse o șapcă veche cu cozorocul coborât pe frunte.

Apoi, pe după gât i se petrecu o curea de care era prinsă o cutie din lemn de brad, plină cu ziare proaspăt sosite de la tipografie.

— Dă-i drumul, și noroc! i se spuse.

Și plecă.

Ieși de sub trăsură prin partea cealaltă, chiar pe lângă calul jandarmului ce păzea portiera.

Deși jandarmul nu-și mișcase călcâiul, calul, înțepat în *burtă*, făcu o săritură înainte, stârnind urletele oamenilor striviți.

Clément se afla deja în mijlocul gloatei.

— Vă rog să mă iertați, zise croindu-și drum prin mulțime, cutia mea vă cam supără, da' trebuie să-mi câștigi pâinea, nu-i așa?

— Când proletaru'i politicoș, nu-i porți pică pentru lipsa lui de bunăstare, replică domnul Martin. Treci, prietene.

Clément îi mulțumi. Un glas îi șopti la ureche:

— Piața Royale, "s-a luminat de ziuă".

— Poftim, uite-i că nu pleacă! se protesta în mulțime. Ce proastă organizare! Ce-or fi făcând? Și noi suntem cei care-i plătim pe nepricepuții ăștia!

— Ciungul o fi în trăsură? Nu-l mai văd.

— Adineauri era aici... Dar stai! S-ar zice că-l caută... ia ascultați!

Între trăsură și închisoare se produsese o agitație crescândă, și printre vociferări se deslușeau cuvintele:

— Condamnatul, unde-i condamnatul?

— Îl ținea domnul Larssonneur... L-am văzut eu!

O nouă busculadă împinse gloata în direcția străzii Saint-Antoine. Acolo se afla un bărbat care-și croia cu violență drum pe trotuar. Făcea eforturi mari, datorită cărora era nevoit să-și ștergă cu ambele mâini transpirația de pe frunte. Spunea:

— Vă rog, lăsați-mă să trec! Ce este? S-a-ntâmplat o nenorocire? Sunt domnul Buin, directorul închisorii.

Numele îi fu repetat de o sută de guri și i se făcu un culoar de trecere.

În același timp, vreo trei-patru slujbași ai închisorii se repeziră spre el și-i vorbiră în șoaptă.

Domnul Buin fu cel care dezvălui cu glas tare situația, nereținându-și un strigăt de uimire:

— A evadat condamnatul! Dumnezeu, nu-i cu putință!

Trebuie să recunoaștem că știrea fu întâmpinată cu o bucurie sărbătorească. Chiar și cei loviți nu-și mai regretau vânățiile, iar cei striviți se consolau. Nu pentru că ar fi fost încântați de evadarea prizonierului în sine, dar asistaseră la eveniment, aveau să-l poată comenta, să-i învinuiască pe gură-cască — acei veșnici complici ai oricărei încăierări — să critice administrația incapabilă, să-i sâpunească zdravăn pe paznici, pe agenții de ordine ai orașului și pe jandarmi — în fine, să-i facă pe toți cu ou și cu oțet.

Era o fericire!

— A evadat! A evadat! A evadat! Și sunt acolo două duzini de idioți!

— Da' cum a evadat?! Ați văzut ceva?

— Șmecherii, doamnă! A dispărut în ceață! Escamotat...

— Hocus-pocus!

— Ah! Ce dibaci sunt ticăloșii ăștia!

Ajungând în fața porții mari, domnul Buin întrebă disperat:

— Dar pentru ce n-am fost anunțat? Se știa unde mă aflu. Dădusem dispoziție să vină cineva să mă cheme dacă s-ar fi întâmplat să fie trimisă escorta.

Slujbașii îi răspunseră:

— Domnul Larssonneur s-a dus, el în persoană, să vă înștiințeze. A rămas mai bine de zece minute cu dumneavoastră, la domnul Jaffret, și s-a înapoiat cu ordinul...

Răspunsul fu întrerupt. Domnul Buin își îndreptă spinarea și strigă:

— Unde-i Larsonneur? Să-mi fie adus!

Oamenii din personalul închisorii se uitară unii la alții, în timp ce nefericitul director continua:

— Nu l-am văzut! N-am dat nici un ordin! A fost o înșelătorie!

Și încă o înșelătorie bine pregătită: într-adevăr, însuși Larsonneur dispăruse, fără ca nimeni să poată spune unde.

Capitolul VIII - Evadarea

Bineînțeles, s-a făcut tot ce era necesar. Larsonneur, al cărui nume devenise celebru într-o clipă, fu căutat cu aceeași grijă ca și condamnatul. Mulțimea dădu informații excelente atât asupra unuia cât și a celuilalt: domnul Martin văzuse un bărbat, care nu era de prin cartier, înconjurând cu brațul mijlocul unei tinere domnișoare, intențiile fiindu-i vădit dintre cele mai rele. Madam Piou, care tocmai constatasese furtul tabacherei sale, fu și mai explicită, declarând:

— Țineam la ea, deoarece constituia un suvenir de prietenie, dar era cea din lemn de merișor. Că doar nu-s atât de bătută-n cap încât să vin, în împrejurări dintr-astea, cu o cutie de argint!

Ceilalți oferă lămuriri asemănătoare asupra situației. Toți aveau ceva de spus; fiecare văzuse ceva sau pe cineva. Ciungul și Larsonneur trecuseră peste tot, separat sau împreună, ducându-se ba spre dreapta, ba spre stânga, deranjându-i pe toți bărbații, atacând toate femeile. Dar cum să-i iei de guler? Și cine și-ar fi închipuit una ca asta?

Singurii care nu văzuseră nimic erau jandarmii, cu excepția celui ce stătea de pază la portiera din stânga. După o chibzuire de cinci minute, acesta glăsui rar:

— Dacă mă gândesc bine, s-ar putea ca criminalul să fi ieșit de sub trăsură pe neașteptate, fără măcar să zică păzea, cu prăvălia lui de vânzător de ziare atârnată pe braț. În trecere, trebuie că l-a incomodat pe Robert — de calu' meu vorbesc, dându-i numele ăsta — fin'că, deși-i blând, Robert a fost cât pe-acı să mă azvârle cu fundu'n sus, dacă cei de față vor să-mi ierte expresia.

— L-am văzut! L-am văzut! Bluzon jerpelit! Șapcă verde trasă pe frunte! Un derbedeu împuțit, ce mai! Și fără cămașă!

Se stârni o adevărată zarvă.

— Și eu, care i-am vorbit cu bunăvoință! exclamă domnul Martin. Acum regret.

— N-avea decât un braț, e clar!

— Păi atunci, trase concluzia jandarmul, se poa' să fi fost chiar numitul Ciung, fără ca asta să-nsemne c-o să scriu în raport, că doar așa se cade.

Copoi și slujbașii porniseră deja la vânătoare în toate direcțiile, în timp ce reprezentantul Parchetului îi explica domnului Buin că transferul condamnatului fusese devansat cu o zi ca urmare a unei înștiințări din partea Prefecturii, care se temea de o încercare de evadare, înlesnită dinafară, chiar în acea noapte.

— Nu se știe dacă-i vorba de "Fracurile-Negre" sau de alții, adăugă șeful expediției, însă birourile sunt în alertă. Se bănuiește o mașinație diavolească, iar banda Cadet nu și-a spus ultimul cuvânt. Domnul Larssonneur se obligase să vă aducă la cunoștință cât de curând toate acestea, precum și faptul că în stâna dumneavoastră s-a strecurat un lup.

— Larssonneur! oftă sărmanul domn Buin. Ticălosul ăla de Larssonneur! Și eu, care i-aș fi încredințat cheia dulapului meu cu documente secrete!

Mulțimea se rărea din ce în ce: zăpada se topește, ploaia se usucă, mulțimea se împrăștie. Cu toate acestea, unii se hotărâseră să ia și ei parte la urmărire, însă majoritatea rămăseseră, iar alții, noi, li se adăugau.

Un sfert de ceas mai târziu, forța armată își făcu apariția, simultan prin străzile Francs-Bourgeois și Saint-Antoine; în același timp, un întreg escadron de agenți de ordine ai orașului sosi în pas alertător.

Era o noapte cum nu se mai pomenise, și domnul Martin mărturisii că nu și-ar fi cedat locul nici pentru un fotoliu la teatrul "Ambigu".

La ora zece, încă mai rămăseseră oameni, deși trăsura administrației plecase de mult, escortată de jandarmi.

Strigătele de condamnare a lui Clément-Ciungul încetaseră, însă pe la nouă și jumătate avusese loc un incident care stârnise un val de bucurie în turma de gură-cască.

Câțiva ștregari purtători de ziare, goniți imediat de către agenții de ordine, se iviseră la colțul străzii Saint-Antoine și strigaseră:

— Cumpărați ultimele știri! Puterea Fracurilor-Negre! Miraculoasa evadare a Ciungului din Banda Cadet, în momentul în care se urca în trăsura înconjurată de temniceri și jandarmi! Cum a reușit s-o șteargă, vânzându-și propria-i condamnare la moarte! Toate detaliile pentru cinci centime!

Să revenim totuși în urmă și să regăsim prizonierul în i momentul în care părăsea grosul mulțimii, îndreptându-se către piața Royale, unde, potrivit veștii misterioase, șoptite la urechea lui, *"se luminase de ziuă"*.

Primele strigăte ce anunțau evadarea se auziră în clipa când sosea în fața palatului Lamoignon, aflat la intersecția străzilor Pavée și Neuve-Sainte-Catherine. În mod instinctiv, vru să-și grăbească mersul.

— Ușurel! îi șopti o tânără muncitoare, trecând pe lângă el. Nu

striga, căci șmecheria a fost dată în vileag: oferă-ți marfa cu glas coborât, ca și cum ai fi sleit de puteri. Și adăugă cu glas tare: — Hei, omule, uite banul, dă-mi un ziar.

Vacarmul ce răzbătea dinspre închisoare sporea în intensitate, și se auziră pașii primilor oameni porniți în căutare.

— Cotește repede! Îl îmboldi muncitoarea. "*S-a luminat de ziuă*" pe prima alee la dreapta.

Prizonierul coti imediat. Strada Neuve-Sainte-Catherine era pustie. Alergă fără oprire până la capătul zidurilor împrejmuitoare ale palatului Lamoignon, și bine făcu, fiindcă tocmai rând se avânta în prima alee, vreo patru-cinci temnicheri ajungeau în intersecție strigând: "Hoțul! prindeți-l pe asasin!"

La încrucișarea celor patru străzi, se opriră o clipă, apoi se despărțiră. Doi trecură în grabă mare prin dreptul intrării în alee.

Apoi veniră alții, cărora li se alăturară, din toate direcțiile, oameni atrași de zgomot.

În aleea întunecoasă de-ți puteai vâri degetele în ochi, prizonierul simțise că-i sunt smulse cutia și șapca, apoi — peste hainele sale și peste bluzon — i se aranjă o a treia travestire, de al cărei aspect nu-și dădu seama la început. Era un veșmânt larg și fluturând. De ceea ce i se puse pe cap atârna ceva ce-i gădila fața.

— Înainte! îi spuse necunoscutul care-i slujise drept camerist, acum suntem cetățeni cumsecade!

Oamenii se îmbulzeau pe stradă strigând, întrebându-se unii pe alții, dând dovadă de zel. Văzură ieșind din alee un domn bătrân însoțit de o femeie înaltă, îmbrăcată în negru și voalată.

— Asta-i o ascunzătoare bună! remarcă cineva. Dacă am arunca o privire pe-acolo?

Câțiva se repeziră pe alee, în timp ce alții întrebau:

— Domnule, și dumneavoastră, doamnă, nu cumva l-ați întâlnit pe nemernic?

Bătrânul domn răspunse politicos:

— În timp ce noi coboram, cineva urca, însă scara, la noi, nu-i prevăzută cu lămpi de gaz.

Își offeri brațul doamnei și, amândoi, se îndreptară cu pași hotărâți spre piața Royale.

Deja nu se mai zăreau când sosiră primele ecouri ale informației, importante dar tardive, a jandarmului: "Bluzon murdar, șapcă verde, cutie cu ziare."

Tocmai reveneau de pe alee cei care-o cercetaseră. Unul dintre ei ținea lădița cu ziare, celălalt — șapca jechoasă cu cozoroc lăsat în jos.

— Te pomenești că era domnul acela bătrân!

— Sau doamna în negru... Ah! Ticălosul are talent!

Și se repeziră pe urmele respectabilei perechi. Însă în clipa în care

vânătorii soseau în piața Royale, o trăsură ce se îndepărta cu o viteză neobișnuit de mare se năpustea spre strada Pas-de-la-Mule.

— Opreți! Opreți!

— Nu-i înăuntru, replică un alt grup de vânători ce se înapoiau cu buzele-umflate.

Și explicară: slujbașii închisorii povestiseră că erau ocupați tocmai cu cercetarea cupeului care staționa lângă arcade, când oamenii cărora le aparținea prin închiriere ceruseră să li se îngăduie să-l ocupe.

— Putem depune mărturie că înăuntru nu se află nimeni, spuseră. Ne-am uitat până și sub banchetă, cât despre cei care au urcat în trăsură, un domn în vârstă și o doamnă îmbrăcată în negru...

Izbucni un strigăt — "Ei sunt!" — și cursa reîncepu, dar fugarii avuseseră timp să ajungă pe bulevard, unde trăsurile sunt ca peștii în apă — asemănătoare și nenumărate.

Cu toate acestea, vânătoarea continuă, în niște condiții imposibile. Noël, ambițiosul care-și dorea treizeci de franci pe zi, era cel mai rapid: se afla în frunte, alergând chiar pe mijlocul drumului, și-și înfigea privirile vulturești în toate trăsurile care-l depășeau.

Zelul îi era sporit de ciudă. Îl căuta pe rivalul său, Larsonneur, cu o patimă chiar mai mare decât cea cu care-l urmărea pe condamnat.

Când ajunsese pe bulevardul Filles-du-Calvaire, o trăsură îi atrase atenția, nu prin vreo caracteristică anume, ci, pur și simplu, pentru că mergea mai repede decât celelalte. Noël începea să gâfâie, și-și spuse: "Înainte de a-mi da sufletul, o voi mai inspecta și pe-asta!"

Strângându-și coatele pe lângă trup, își luă un nou avânt.

Afurisitul de cupeu avea, într-adevăr, cai buni și un vizitiu priceput, așa încât domnul Noël nu izbuti să mai câștige teren decât pe bulevardul Temple, în fața bălciului vesel în care, pe vremea aceea, încă se mai aflau grupate teatrele populare, ce aveau să fie în curând înlocuite de atât de neatrăgătorul cimitir industrial cunoscut sub numele de Magazinele-Reunite. Toate lampioanele localurilor de spectacol erau aprinse, luminând afișe îmbietoare, în care curiozitatea publicului putea alege între femeia strangulată, castelul incendiat, bărbatul care-și devorează brațul în coșciugul său, vaporul înghițit de valuri, și sărmanii copilași — întotdeauna orfani — azvârliți cu toată puterea de pe înălțimile unei stânci colțuroase.

Pe atunci, marea artă a melodramei o ducea mai bine decât în zilele noastre⁽¹⁹⁾.

Poți arunca, din fugă, o privire către locurile îndrăgite, fără ca pentru asta să întârzie. Domnul Noël, un petrecăreț dornic să trăiască pe picior mai mare decât îi permiteau mijloacele sale materiale, posesorul unei pofte nestăvilite, niciodată saturată, adora teatrul Gaieté aproape tot atât cât îi plăceau restaurantul Bonvalet sau balul

de la Grand-Vainqueur. În trecere, admiră cu lăcomie afișul ce reprezenta un monstru roșu, înghițind-o pe singura fiică a marchizului de Montalban.

În momentul acela, mai puțin de zece pași îl despărțeau de trăsură.

— Îți trebuie un bilet, nu foarte scump, ca s-o vezi pe Mélingue, cetățene? întrebă, în dreapta și puțin în spatele lui, un glas zeflemitor.

Se întoarse pe jumătate, un pas răsună în stânga lui, și se pomeni trântit, cât era de lung, pe caldarâm, cu capul afundat în propria-i pălărie.

Persoanele competente disting două categorii în metoda de atacare a oamenilor pe la spate: simpla "bușire" și "lovitura ca de măciucă".

Ceea ce primi domnul Noël era ceva între cele două.

În clipa în care pălăria îl orbea, văzuse umbra unei siluete cu umeri largi și, căzând, îngăimă numele de Larsonneur.

Nu trebuie să mai spunem că, atunci când fu ridicat, complet amețit, la fața locului nu se mai afla nici vreun vânzător de bilete, nici vreun bătauș, și că pe caldarâm treceau alte trăsură.

Capitolul IX - Lirette

Faimosul cupeu înainta acum în lungul bulevardului Montmartre. Vizitiul nu mai era singur pe capră. Alături de el se afla un băiat cumsecade, cu înfățișare de comisionar, și care purta o geantă de voiaj și un geamantan.

Calul, care nu mai arăta atât de bine, continua totuși să alerge vitejește.

În interior nu l-ați mai fi găsit nici pe domnul în vârstă și nici pe doamna în negru din piața Royale. Cu toate acestea, bietul domn Noël nu se înșelase, era chiar trăsura pe care-o căuta, cea adevărată: Clément-Ciungul se dedica, înăuntrul, unei activități intense.

Pentru un om care trecuse de curând printr-o aventură atât de încordată părea foarte calm. Veșmintele sale de femeie se aflau încă lângă el, pe pernă, împreună cu un *waterproof*^[20] amintind de Londra, o șapcă cu înfățișare chiar și mai englezească decât cea a lui Wellington^[21] și o trusă de toaletă deschisă.

Atât domnul Noël cât și bravul director al închisorii Force încă l-ar mai fi recunoscut în momentul acela, datorită cicatricii lui cumplite; dar ar fi trebuit să se grăbească, deoarece ex-prizonierul se metamorfoza văzând cu ochii.

Ceea ce-l transforma astfel nu era doar efectul aerului proaspăt al

libertății — v-am spus deja, avea o activitate intensă.

Se afla singur în trăsură și-i lipsea o mână — era nevoit să fie inventiv. Pusese oglinda trusei pe bancheta din față și o înclinase la unghiul dorit pentru a reflecta bine imaginea omului îngenunchat.

Lângă oglindă se putea vedea un pachet de vată, o cârpă, o perie, un pieptene, o cutie de cristal conținând o substanță albă, unsuroasă, asemănătoare cu *cold-cream*, precum și un mic flacon metalic.

Așa-zisa *cold-cream* răspândea un puternic miros de preparate chimice.

Noaptea, pe bulevard, interiorul trăsurilor este într-o oarecare măsură vizibil. Clément lăsase în jos ambele jaluzele ale portierelor, spre a primi lumina numai din față.

Cu ajutorul unui tampon de vată, își unsese cu cremă toată zona feței desfigurată de cicatrice, adică fruntea, ochiul stâng în întregime și o parte din obrazul stâng.

Ajunsese în punctul acesta al operației în momentul în care pătrundem în trăsură. Deși în cutia de cristal emulsia părea albă ca laptele, în contact cu pielea căpăta nuanțe de un albastru livid.

Deodată, Clément izbucni în râs.

— Chestia asta ustură! zise. Dracu' știe când mă voi trezi din visul acesta! S-ar putea să am la ordinele mele jumătate din Paris, și încă niște oameni care-și cunosc bine treaba! Dacă mi s-ar explica măcar o bucătică din întreaga tărașenie! Am beneficiat de o vacanță de două luni și jumătate, acolo, în paradisul domnului Buin. Ceasurile începuseră să-mi pară cam lungi, însă mă bate gândul că, acum, o să câștig timpul pierdut!... Și-n plus, voi fi un om cinstit!

Râsul îi suna sincer. Și în vreme ce vorbea astfel cu el însuși, mâna nu i se odihnea! Își luase mai întâi pieptenele, și claua de păr de pe cap i se descâlcea cu repeziciune. Când veni rândul periei, toată acea dezordine care, cu siguranță, fusese artificială, dispăru, lăsând locul unor bucle cât se poate de mătăsoase.

— Acum, barba! zise el. Are șaptezeci și opt de zile în cap — mi-o răsesem în ajunul arestării. Ce prostie! Fir-ar al dracului! Cu hârtoapele astea, nu te poți rade — mi-aș tăia gâtul, și nu-i cazul. Mai înainte, trebuie să mă lămuresc totuși dacă sunt sau nu îndrăgostit!

Aș fi pariat că da, deoarece îi scăpă un suspin adânc, de o mare naivitate.

Și pieptenele reîncepu să intre în acțiune, și peria de asemenea, iar barba începu să strălucescă, mătăsoasă și moale ca și părul.

Într-adevăr, puteai admira toate însușirile unui foarte frumos chip de june-prim, și dacă n-ar fi fost cicatricea...

"Nu-mi stă prea rău barba asta", gândi Clément. "E păcat c-o dau jos. Să vedem acum ce miracol va săvârși balsamul vrăjitorului acela de doctor. Deocamdată, mă pișcă de parcă m-ar mușca o sută de

furnici. Sunt sigur că, sub pomadă, pielea mi-e roșie ca o pătlăgică!"

Luă un tampon de vată uscată și-l trecu ușor peste întreaga cicatrice care dispăru, odată cu unguentul, tot așa ca formulele matematice pe care buretele le șterge de pe tabla neagră din școli.

— Era totuși o vopsea bună, murmură cu un amestec de mirare și admirație, mă spălam zilnic cu multă apă. Nici nu va fi nevoie de o a doua ștergere... Ah! Doctorul ăsta!...

Fără a fi roșu ca o pătlăgică, locul în care ceva mai înainte se aflate cicatricea rămăsese iritat. Clément scoase dopul flaconului metalic, turnă câteva picături din conținutul lui pe o bucățică de cârpă și tamponă zona care-l ustura. Apoi nici nu se mai ocupă de ea. Încrederea îi era totală.

Trebuie să recunoaștem că privirea pe care-o aruncă în oglindă, după ce-și încheiase treaba, era cea a unui băiat frumos, foarte încântat de felul în care arăta.

Acum, nu i-ai fi dat nici douăzeci și cinci de ani.

Oglinda fu pusă la loc în trusa de toaletă, ca și flacoanele, periile și toate celelalte. Rochia neagră, pălăria femeiască și voalul dispărură în cufărul trăsुरii.

Clément își puse *waterproof*-ul încheindu-l cu grijă, își înfășură un fular în jurul gâtului și-și potrive pe cap șapca.

Era și timpul — cupeul se opri în strada Pigalle, în fața unui zid îngust, construit între două case înalte cu camere de închiriat, și în care se deschidea o poartă pentru trăsuri, cu înfățișare modestă și ocupând trei sferturi din lungimea gardului. Acesta se afla tocmai la capătul străzii, acolo unde prăvăliile sunt rare.

Vizitiul ceru: "Poarta, vă rog!"

O siluetă întunecoasă păru că se desprinde de pe unul din stâlpii scunzi ce încadrau intrarea. Era o fetiță, deja mărișoară, îmbrăcată ca o muncitoare, dar care avea ceva ciudat — cât pe-acți să spun "o notă de eleganță" sub veșmintele sale sărăcicioase.

Este o trăsătură întâlnită uneori în meseriile legate cât de cât cu arta, chiar și prin laturile mizere sau ridicole ale acesteia.

De pildă, printre o sută de biete actrițe de bălci, groțești tocmai pentru că se cred artiste, întâlnești deodată un embrion de stea, deja înzestrată cu raze, pentru cine știe să le ghicească prin norul ce le înconjoară.

Fetița acționă clopoțelul, spunându-i vizitiului, cu un glas puțin tremurător:

— Ah! Casa-i mult prea departe pentru a vi se auzi strigătul!

Apoi, dintr-o săritură, se repezi la trăsura și-și lipi de geamul portierei fețișoara brună, palidă, încadrată de bucle zburdalnice. Privirea pe care-o aruncă înăuntru strălucea.

— Bună-seara, spuse.

— Lirette! exclamă prizonierul, cu un glas de surpriză care nu era lipsit de mânie, ce faci aici, și ce vrei?

Fetița nu răspunse.

Prizonierul continuă, pe un ton ceva mai blând:

— Dar ce mult ai crescut în trei luni, micuța mea Lirette! De acum înainte, îți interzic să mai umbli singură pe străzi.

Privirea copilei se tulbură, plângea.

— Nu locuim prea departe, replică. Baraca este instalată la barieră, acolo, în piața Clichy, și vreau să văd și eu cum o să-mi interziceți să alerg înapoi, când aș dori să vă văd.

Luă mâna tânărului și o duse, pe neașteptate, la buze.

— Poftim, iată buchetul dumneavoastră de violete. E proaspăt și parfumat. Ca să-l capăt, m-am dus până la Palais-Royal — de când nu mai am bani, vânzătoarea mi le dă pe gratis. Trei luni! Aproape timp de trei luni am venit în fiecare seară, și încasam ceartă de pomană, de vreme ce nu vă vedeam. Pun rămășag că, în toată perioada asta, dumneavoastră nici nu v-ați gândit la mine. Să nu mințiți!

Clément începu să râdă.

— Înseamnă că-ți datorez nouăzeci de buchete de violete, spuse, întinzându-i un ludovic. Ia asta în chip de accont.

Ea respinse moneda cu un gest drăgălaș și mângâietor, dar sărută încă o dată mâna care se retrăgea.

— M-am lămurit, murmură, nu v-ați gândit la mine. Este adevărat că vă veți însura?

— Pentru ce nu mai primești banii mei, spiriduș ce ești? întrebă Clément în loc de răspuns.

— Fiindcă îmi datorați mai mult, mult mai mult decât atât, replică Lirette, devenind serioasă. La baracă o avem pe Cora, o negresă grasă. Se pricepe să ghicească viitorul, pe cel adevărat. Uite că se deschide poarta, nu vreau ca ei să mă vadă, v-ar fi rușine... Nu râdeți, am o grămadă de lucruri a vă spune, și acum am șaptesprezece ani! Voi reveni. Nu mai vreau bani de la dumneavoastră, pentru că... Negresa aia... Puțin îmi pasă dacă râdeți de mine, va veni și rândul meu, așa a zis Cora... pentru că mă veți iubi, na! Veți vedea!

Obrajii i se îmbujoraseră și ochii îi scânteiau ca două diamante.

O luă la goană și, cu o cochetărie copilărească, suflă spre Clément câteva sărutări depuse în căușul palmei.

Bărbatul cu înfățișare de comisionar coborâse pe trotuar, cu valiza și cu geanta de voiaj. În același timp, prin poarta deschisă cu zgârcenie ieși un valet. Era un bătrân cu părul alb, ce purta o livrea neagră. El fu cel care deschise portiera trăsurii.

— Domnul a călătorit bine? întrebă pe un ton rece și respectuos.

— Foarte bine. Plătește-i vizitiului și comisionarului, Tardenois.

Bătrânul se supuse și intrară amândoi.

Îndată după închiderea porții, bătrânul puse jos, pe nisip, bagajele, și-și deschise larg brațele.

Clément se repezi. Îmbrățișarea le fu lungă, dar tăcută. Când luă sfârșit, bătrânul îl lăsă pe Clément să reia bagajele, și se îndreptară, împreună, către casa situată tocmai la capătul unei alei adânci. Pe fațada clădirii nu se zărea nici o lumină.

În momentul în care se apropiară, geanta și valiza trecură din nou în mâinile bătrânului.

— Am venit în întâmpinarea dumneavoastră, spuse valetul săltându-și povara pe umeri, fiindcă nu puteam bănuî că această comedie avea să fie pusă în scenă cu asemenea amănunțime. Este bine să se creadă în realitatea călătoriei în Anglia.

— Și încă nu știi tot! replică tânărul. Comedia asta și punerea ei în scenă au antrenat o întreagă trupă de actori și de figuranți. Când îți voi povesti, vei rămâne uimit!

Șovăi, înainte de a adăuga:

— Nu-mi vorbești despre... despre mama?

— Doamna ducesă nu este bolnavă, răspuse bătrânul servitor.

— Și Albert?

— Ah! oftă slujitorul clătinând din cap. Pe dânsul îl văd prea des spre a-mi putea da seama. Cei care nu-l întâlnesc zilnic spun că se schimbă rapid, ca și cum i s-ar apropia moartea, iar doamna ducesă este și mai palidă decât el.

— Vorbeau uneori despre mine? mai întrebă Clément plecându-și capul.

Omul nu răspuse.

Clément încercă să zâmbească și șopti:

— Oare aici numai tu mă mai iubești, sărmanul și bunul meu Tardenois? Știi că acolo, la închisoare, eram Pierre al tău?

Din nou, bătrânul valet îl strânse la piept și, folosind pentru prima dată un nume altul decât Clément sau Pierre, spuse:

— Georges, dragul meu copil, ți-ai dăruit libertatea și-ți vei pune în joc viața, dar devotamentul dumitale nu-l va scăpa pe cel care trebuie să moară.

— Asta rămâne de văzut, replică tânărul ridicându-și capul. Pentru boală îl avem pe doctor, pentru care miracolele sunt un fleac, iar pentru rest, este adevărat, n-am decât un braț, dar e zdravăn, și vom răzbi noi!

Capitolul X - Doctorul Lenoir

Aleea îngustă și lungă, mărginită de tei destul de înalți, dar

subțiratici și lipsiți de sevă, așa înghesuți cum creșteau între două proprietăți vecine, nu îngăduia să se vadă decât partea centrală a casei spre care ducea.

Clădirea era un palat de mărime mijlocie; privită din depărtare, părea să fie nelocuită.

Abia când cei doi bărbați ajunseră în grădină putură vedea întreaga fațadă, a cărei aripă dreaptă avea trei ferestre luminate — două la parter și una la primul etaj.

În cartier, nimeni nu prea se interesa de acea casă tristă și pașnică, locuită de o văduvă, doamna de Souzay, cu unicul său fiu, și de servitori. Doamna era încă tânără, însă trăia foarte retrasă și purta doliu. Altceva nu se știa despre ea.

Cu ceva mai mult de un an în urmă, celebrul profesor "hahnemannian", doctorul Abel Lenoir, venise să viziteze apartamentele pentru o familie care călătorea în străinătate. Le închiriasse în numele acelei familii și, într-o seară de toamnă, fuseseră văzute sosind, în același timp, camioanele cu mobile și poștalionul ce-i ducea pe noii locatari.

Aceștia erau, mai întâi, văduva, care trebuie să fi avut aproape patruzeci de ani, deoarece avea un fiu de douăzeci și patru, dar a cărei frumusețe le păruse strălucitoare tuturor acelor care putuseră s-o întrezărească sub vălul coborât cu severitate; apoi — fiul, domnul Georges de Souzay: un tânăr frumos, puțin palid și părând abia înzdrăvenit în urma unei boli, și secretarul acestuia, domnul Albert — un băiat încântător, a cărui voioșie tinerească și comunicativă lumina toată acea tristețe.

Și, în fine, mai erau camerista doamnei, pe nume Rose Lequiel, un soi de intendent, numit domnul Larsonneur, și Jean Tardenois, valetul cu păr alb pe care i l-am prezentat cititorului.

La aceștia se limitau toți noii locatari.

Ceilalți slujbași fuseseră angajați după sosirea lor.

Doctorul Abel Lenoir condusese el însuși instalarea. De atunci, venea deseori în vizită. Aproape c-am putea spune că făcea parte din familie, dacă devotamentul său nu s-ar fi exprimat, întotdeauna, prin cel mai riguros respect.

Și totuși (după cum spuneau servitorii cei noi, căci, fără-ndoială, nici Rose Lequiel, nici domnul Larsonneur, nici Tardenois nu și-ar fi permis asemenea bârfe) fusese auzit, și nu doar o dată, vorbind răstit. În astfel de prilejuri, ai fi jurat că poruncea.

Există, într-adevăr, case în care un străin domnește în intimitatea secretă a familiei.

Rareori veneau musafiri la doamna de Souzay — care, de când se mutase în palat, nu purta nici un titlu, de altfel ca și fiul său Georges — deși trăiau pe picior mare. Grajdurile și magazia aveau tot ce le

trebuia.

Acolo, sus, către acele înălțimi ale Parisului locuite de artiști, oamenii sunt mai puțin provinciali decât în cartierul Marais; oare să fie și mai puțin curioși? În cele două case mari ce se înălțau de ambele laturi ale aleii, asfixiind teii, se discuta uneori despre micul palat trist, și vecinii se întrebau cine puteau fi locatarii lui.

Nimeni nu știa din ce trăiesc.

Casa din dreapta avea onoarea de a găzdui un avocat ieșit la pensie; cea din stânga se bucura de prezența unui birou de afaceri. De o parte, ca și de cealaltă, se făcuseră încercări să se afle, dar bucătăreasa doamnei de Souzaș își mărturisise încă de mult, la brutar, totala necunoaștere a oricăror amănunte.

Un lucru deosebit de ciudat era faptul că, în mohorâtul palat, niciodată nu era vorba nici de rentă, nici de venituri de la vreo fermă.

Și absolut nici o datorie! Nicicând, măcar umbra unor lipsuri bănești!

Doctorul Abel Lenoir?... Vă puteți închipui că nu se așteptase mult până a i se atribui acel miracol.

Ei, bine! se greșea. Doctorul Lenoir își trimitea semestrial la palatul Souzaș nota de plată, care era achitată cu sfințenie, ca și toate celelalte datorii.

Oricum ar fi, mulțumită îngrijirilor doctorului Lenoir, tânărul domn de Souzaș revenea la viață și-și recăpăta forțele pe zi ce trecea. În cursul primelor luni, fusese văzut cu brațul drept în eșarfă, însă după o jumătate de an, aceasta dispăruse, deși cabrioleta continua să și-o conducă doar cu mâna stângă.

Acum, mâna dreaptă era cea cu care-și ducea la buze țigara, cu un gest cât se poate de grațios.

Întâia oară când ieșise din casă cu ambele brațe libere, doctorul Lenoir îl însoțea, ca și cum ar fi fost o încercare, sau o experiență. Și, la înapoiere, excelentul profesor părea foarte mândru.

Pe vremea aceea, doctorul se bucura deja de o reputație strălucită. Silueta lui frumoasă — care devenise bine cunoscută Parisului — nu părea să aibă mai mult de patruzeci de ani, deși în părul său bogat și ondulat se zăreau, de la un timp, fire argintii destul de numeroase.

În tinerețea lui, se spusese despre el că semăna cu un erou dintr-un roman sentimental — lucru rar la medici. Întâmplarea — zeu de o ghidușie nebună — se silește să rezerve astfel de înfățișări angelice pentru înalții funcționari ministeriali.

Acum, doctorul Lenoir era destul de copt pentru a nu fi rămas îngerc, iar secolul nostru nu-i iubește îndeajuns pe sfinți pentru ca eu să îndrăznesc să folosesc un asemenea cuvânt spre a vorbi despre omul cel mai amabil pe care l-am întâlnit pe lumea aceasta: m-aș teme că-l

pun într-o postură neplăcută față de doamne. Era puțin cam prea frumos pentru un doctor — mă mulțumesc să spun doar atât. Dar, deoarece suferise mult și luptase și mai din greu, ceea ce rămăsese din candoarea încântătoare a tinereții sale căpătase înfățișarea virilă care-i conferă glorie oricărui ostaș. Era iubit de oameni; cu excepția dușmanilor de moarte care, pe ascuns, purtau împotriva lui un război crâncen. Nu se știa să aibă prieteni, în înțelesul obișnuit al cuvântului.

Trăia singur, făcând fapte bune cu discreție, slujind cu fidelitate știința, dar fiind întotdeauna înconjurat de un oarecare mister, datorită faptului că o mare parte din viața sa era închinată unei opere al cărei secret nu era cunoscut de nimeni.

Din numeroasa lui clientelă, alcătuită din mari seniori dar și din oameni nevoiași, mulți ar fi zâmbit dacă, în prezența lor, s-ar fi vorbit în felul acesta despre doctorul Abel Lenoir.

Adeseori treci, fără a vedea, pe lângă fapte și oameni eroici, pentru că acele fapte au modestia măreției, și fiindcă acei oameni sunt, în mod firesc, tăcuți.

Faptele mărunte sunt cele care stârnesc vâlvă mare, și când auziți o voce stridentă improșcând cu flecăreala ei găunoasă universul căzut în admirație, coborâți-vă privirile și căutați bine — veți descoperi și un omuleț care urlă prin ferestruica pivniței sale.

Unii își aminteau de niște zvonuri ciudate ce circulară, cândva, pe seama doctorului Lenoir: o dramă îngrozitoare, o luptă îndârjită purtată cu un curaj cavaleresc împotriva unei asociații de răufăcători cu atât mai primejdioasă cu cât oamenii a căror profesie le cerea să fie înțelepți îi negau până și existența.

O iubire mare într-o inimă duioasă, un curaj de leu într-o mână neînarmată, și colosalul monument al crimei zguduit de uluitorul efort al unei virtuți!

Se spusese — vag — că doctorul Abel era prietenul, poate chiar servitorul aceluia tânăr magistrat, domnul Remy d'Arx, care-și pierduse viața și aproape și onoarea pentru că încercase să aducă în fața justiției Fracurile-Negre.

Dar acum puțini mai erau cei care-ar fi putut să-și amintească amănuntele acelei lugubre întâmplări prin care un om de o rară inteligență și cu o admirabilă voință murise în încercarea sa, strivit sub povara pretinselor noastre înțelepciuni administrative; murise acuzat c-ar fi nebun de către niște orbi și surzi, în timp ce crima savantă, salvată de imbecilitatea cu diplomă, își continua în liniște sinistrele ocupații.

Atât în susul cât și în josul ierarhiei juridice și polițienești, lui Remy d'Arx i se răspunsese: "Fracurile-Negre nu există!"

Și dacă, după moartea aceluia martir al rutinei, câțiva dintre șefii tenebroasei asociații căzuseră în plasa poliției, explicația era că un alt

nebun acționase din nou, ocolind călăii și grefele judecătorești, un nebun care-și risca de două ori viața, la fel ca și Remy d'Arx, urmărit atât de cei care atacă societatea, cât și de cei care sunt mânâți, fără îndoială, de intenția de a o apăra.

Nebunul acela era doctorul Lenoir.

Însă bătălia se desfășurase fără martori. Atât cât se aflase trecuse deja în uitare, iar cei ce-ar fi putut să-și amintească ajunseseră să nu mai creadă nici ei. De altminteri, doctorul Abel făcea tot ce-i stătea în putință pentru a îngroșa vâlul care acoperea romanul vieții sale.

Când, din întâmplare, cineva pomenea despre "Fracurile-Negre", el era primul care zâmbea, întrebând cu glasul său grav și vibrant:

— Încă mai credeți în toate astea? Tribunalul a hotărât: niciodată n-au existat "Fracuri-Negre".

Doamne Sfinte, nu — cu excepția celor cinci sau șase nenorociți care, în fața Curții cu Juri, fuseseră văzuți purtând acest nume, întreaga epopee a colonelului Bozzo-Corona, Tatăl-tuturor, și a bandiților săi nu era altceva decât o urzeală de născociri.

Spre a reveni la palatul Souzay, liniștit și tăcut în singurătatea sa puțin tristă, trebuie să spunem că între Georges, tânărul stăpân al casei, și domnul Albert, secretarul său, care mânca la aceeași masă cu doamna de Souzay, domnea o adevărată intimitate.

La început, Albert era, așa cum am arătat, însăși voioșia casei, în vreme ce Georges avea o înfățișare bolnăvicioasă și tristă.

Încă din acele vremuri, frumoasa văduvă prefera — lucru ciudat — societatea veselă și sănătoasă a secretarului celei posomorâte a melancolicului său fiu.

Dar lucrurile nu întârziaseră să se schimbe, în ceea ce privește sănătatea și firea celor doi tineri.

Îngrijit de doctorul Lenoir, Georges se refăcu și, odată cu puterile, își recăpătase întreaga voioșie a vârstei sale. Dimpotrivă, Albert, atacat brusc de o boală necunoscută și care se agrava din ce în ce, devenise posac, taciturn, măcinat de o veșnică tristețe.

Și se pare că nu numai veselia lui atrăgea, mai înainte, simpatia doamnei de Souzay, căci, de când se lăsa pradă tristeții, ea era și mai atașată de el.

În cursul rarelor plimbări pe care văduva le făcea cu trăsura, Albert era însoțitorul ei nedespărțit, și zilnic buna femeie petrecea ore întregi dându-i îngrijiri de care numai o mamă cște în stare.

Georges nu părea deloc gelos, și-l înconjura cu o afecțiune sporită pe cel care avea rolul de secretar al său, fără, bineînțeles, să-i îndeplinească funcțiile.

Georges pleca adeseori de acasă; mama lui nu-i cerea nici o explicație a purtării sale. Însă îndată ce lipsea Albert, de la care tânărul său stăpân nu pretindea nici un serviciu, doamna de Souzay

devenea neliniștită și, la înapoiere, urmau întrebări minuțioase, însoțite uneori de reproșuri.

Bucătăreasa casei — doamna Meyer — se pricepea să ciupească din coșniță ca mai toate servitoarele originare din Prusia. Trăncănind despre acele mici scene casnice la măcelar — francez, dar tot atât de hoț — pronunță o dată, aplicându-l doamnei de Souzay, cuvântul *gelozie*, luat în înțelesul său cel mai brutal.

— Și nici n-ar fi de mirare, adăugă ea. În casele în care sunt angajați, secretarii trebuie să-și câștige pâinea, n-am dreptate? Iar doamna-i tare bine conservată! Și-atunci, pricepi, nu-i așa, că un bebeluș atât de mare cum e domnul Georges o face să pară mai bătrână, și de-aia nu-l iubește, pe când celălalt o întinerește, iar ea nu-i poate purta pică pentru asta, păi nu? Odată, l-am auzit pe doctor spunându-i domnului Georges cam așa: "Curaj, vei vedea că se va termina!" Înțelegi, tânărul nu-i încântat, și speră că secretarul o s-o mierlească, pe cinstea mea!

Spuse cu accentul din Breslau, de unde era originară doamna Meyer, lucrurile acestea sunau și mai savuros.

Într-o seară cu trei luni mai înainte de epoca în care începe istorisirea noastră — era 5 ianuarie 1853 — Albert, secretarul, s-a înapoiat acasă foarte târziu.

Era palid ca un mort.

Doamna de Souzay și doctorul Lenoir și-au petrecut întreaga noapte la căpătâiul lui, împreună cu bătrânul Tardenois.

Cât despre tânărul domn Georges, acesta nu se mai întorsese deloc, și s-a aflat că plecase într-o lungă călătorie.

Chiar a doua zi după această întâmplare, la închisoarea Force fusese adus Clément-Ciungul, acuzat de complicitate în omorul celor două bătrâne domnișoare Fitz-Roy de Clare, asasinate, în timpul nopții, în casa cu numărul 67 de pe strada Victoire.

Capitolul XI - Georges și Albert

Timp de câteva săptămâni, Albert, secretarul, se zbătu între viață și moarte. În camera lui nu era lăsat nimeni să intre, cu excepția doamnei de Souza, a doctorului Lenoir, a lui Tardenois și a Rosei Lequiel, Camerista — purtând mereu doliu, ca și stăpâna sa.

Odată, când doamna Meyer izbutise să ajungă până la ușa bolnavului, sub pretextul de a aduce o supă, îl auzise gemând cu glas răgușit: "L-am ucis! L-am ucis! Eu sunt cel care-l ucid!"

Doamna Meyer îi repetase cuvintele la patiser, adăugând:

— Pe cine-o fi ucis derbedeul ăsta? Desigur, pe tânărul nostru domn, de care nu se mai aude vorbindu-se nici atât cât dac-ar fi în Australia!

Bucătăreșele noastre, franțuzoaice, n-ar vorbi despre Australia; însă în Germania, toate, chiar și ajutoarele lor, cunosc geografia locurilor în care ar putea scormoni ceva aur, spre a-l aduce acasă la ele.

Cu toate acestea, doamna Meyer se înșela. Se discuta despre Georges mult mai mult decât își închipuia ea.

Uneori, în convorbirile sale cu doctorul Abel, doamna de Souza avea izbucniri pătimașe în favoarea lui Georges, și doctorul aproape că se mira, căci exista o enigmă de familie al cărei tâlc îi era cunoscut.

Ținând seama de această cunoaștere, purtarea frumoasei văduve devenea nu numai explicabilă, dar și foarte firească.

În afară de doctor, misterul nu exista nici pentru bătrânul Tardenois și nici pentru Rose Lequiel care, de față cu ceilalți servitori, îl tratau pe Albert ca pe un simplu secretar, adică fără prea multe menajamente, dar, în particular, dădeau dovadă de un respect afectuos.

Într-una din zile, la negustorul de fructe, doamna Meyer veni cu știri importante.

— Te prăpădești cu firea, spuse ea, pentru lucruri care nici nu merită. Stăpânul nostru, domnul Georges, călătorește pur și simplu în străinătate, prin urmare, nu pe el l-a omorât Albert. Da' n-o să-mi scoată nimeni din cap că-n casa aia se petrec lucruri ciudate. Ți se face frică! Mie una-mi place Franța din cauza asta — nimeni nu se ferește. Nici măcar n-ai nevoie să te ascunzi pe după uși, ca să vezi toate minunile — Rose Lequiel — aia îmbrăcată mereu de parc-ar fi nevasta unui cioclu — și bătrânul Tardenois trebuie să știe o grămadă de chestii amuzante! Măi, să fie!

Remarcați că ea pronunța: "Patrinul Darténois drebuie za jdie kestii amuzante!" Dar, mai curând m-aș spânzura decât să caut hazul

în păcătosul ăsta de jargon nemțesc.

Dar cel mai mare succes l-a avut doamna Meyer la coșar.

— Vei vedea că, în coșmelia aia, toată povestea o să se sfârșească urât! Uite, de pildă, ce s-a-ntâmpat: ne plângeam că nu avem nici bancher, nici notar, ci doar pe doctorul ăla care aduce rente în batistuța lui. Ei, bine! Au venit o droaie de notari! Și avocați cu grămada! Am primit o moștenire, ghiciți de la cine? Banda Cadet este a de-nvârtește afacerile noastre! Se pare că doamna e nepoata, sau verișoara, sau mai știu eu ce rudă cu cele două domnișoare bătrâne de pe strada Victoire, așa încât Clément-Ciungul a muncit în contul firmei. Și asta nu-i tot! Noi stăm cumiți în colțișorul nostru, dar dacăm vrea, ar sări scânteii! Nici o problemă! Suntem conți, suntem marchizi, suntem prinți, duci, și cei mai grozavi! Erau o grămadă de titluri nobiliare printre hârtiile avocatului. Știi? M-am uitat prin ele. Oricum, e ciudat. Mă bate gândul că, într-o bună zi, o să ne dea la gazetă, și nu pe degeaba!

După o lună, Albert fu în stare să se scoale din pat, dar nu mai era decât propria lui umbră, și părea cuprins de o tristețe de moarte.

Ar mai fi ceva de spus înainte de a ne relua povestirea.

La câteva săptămâni după plecarea lui Georges în faimoasa călătorie care-o intriga atât de mult pe doamna Meyer, doctorul Abel Lenoir ieșea din palat, cam pe la ora zece seara, când zări o siluetă de femeie șezând pe stâlpul scund pentru priponirea cailor aflat în stânga porții pentru trăsură — același stâlp de pe care se ridicase micuța Lirette în momentul sosirii cupeului care-l aducea pe evadatul nostru de la închisoarea Force.

Doctorul Lenoir cunoștea multă lume și poate că avea motive să se creadă spionat.

Din prima privire recunoscuse femeia și o apucă de umăr cu oarecare brutalitate.

— Ce faci aici, Lirette? Întrebă cu asprime.

Copila — chiar ea era, și adormise în acel post pe care părea să-l păzească mereu cu fidelitate — se trezi tresărind. Schiță o mișcare de spaimă.

— Cine te-a pus de pază, tata Échalot? Spune-i din partea mea că riscă mult, dacă recade în vechile lui păcate.

— Oh! nu, protestă Lirette, nu tata Échalot.

— Atunci, ce cauți aici? Te pomenești că te-a gonit?

Fata înclină capul, și părul ei bogat îi ascunse fruntea.

— Nu, nu m-a gonit, dar m-ar goni.

— De ce?

— Pentru că iubesc pe cineva și-i prea devreme.

Cuvintele fură șoptite atât de încet, încât doctorul cu greu le auzi.

Eliberă brațul copilei spre a-i da la o parte părul.

— Tu, micuță Lirette! spuse. Tu, deja?!

Ea se ridică iute în picioare, îndreptându-și trupul.

— Oh! replică, și încă de câțva timp!

Era de o drăgălășenie atât de ciudată, sub razele felinarului îndepărtat care-i mângâia paloarea obrazului smulgând scântei ochilor săi, încât doctorul o privi ca și cum n-ar mai fi văzut-o niciodată.

— Și pe cine iubești, Lirette? o întrebă coborându-și fără voie glasul.

De data aceasta, ea nu mai răspunse, însă, după un timp, murmură:

— Dumneavoastră, care sunteți bun, vă rog să nu refuzați să-mi spuneți unde este el. Se zvonise c-ar fi murit...

— Georges! exclamă doctorul, în culmea uimirii.

Fata îi luă mâna și și-o duse la buze, îngăimând:

— Nu vă bateți joc de mine și răspundeți-mi!

Doctorul continua s-o privească zâmbind. Pe chipul ei frumos și blând se citea un fel de visare, ce părea să se întoarcă departe în trecut.

— Voi veni să te văd, Lirette, șopti în cele din urmă, vreau să știu cum ți s-a ntâmplat asta. Mă pricep să vindec nu numai congestiile pulmonare și febrele...

— Oh! îl întrerupse copila, eu nu vreau să fiu vindecată... Unde se află?

— Este plecat într-o lungă călătorie.

— E sănătos?

— Trupește, da.

— Și sufletește?

— Nu știu.

— Se va întoarce curând?

— Așa sper.

— Să vă răsplătească Dumnezeu, mulțumesc!

Cu o mișcare rapidă ca fulgerul se ridică în vârful picioarelor, și doctorul simți o sărutare ușoară pe frunte...

* * *

Îndată ce la palat se află despre sosirea tânărului stăpân, servitorii se agitară și, pretextând zelul, veniră să cerceteze situația. Unul luă geanta de voiaj, un altul — valiza; doamnei Meyer nu-i rămăsese nimic de cărat, dar era cea mai ocupată, deoarece avea nevoie de materialul său de reportaj pentru brutar, măcelar, negustorul de fructe, patiser și coșar.

Georges trecu repede printre valeți, foarte aproape de bătrânul Tardenois, ca și cum l-ar fi ținut cu brațul drept.

Urcă scările din mijloc, care nu erau luminate, și intră prin ușa vestibulului.

În urma lui, doamna Meyer remarcă:

— S-ar spune că face contrabandă! Tot cu secrete umblă! Are ce ascunde sub braț?

În salon, doamna de Souzaș aștepta, singură. Georges vru să-i sărute mâna; ea nu-i îngădui, ci îl sărută de mai multe ori pe frunte, spunând:

— Sărmanul, dragul meu copil! Cât de mult ai suferit!

Avea ochii plini de lacrimi, dar nu știu cum i-aș putea descrie comportarea — era o emoție rece, aproape un sentiment de milă.

Georges luă loc și i se adresează imediat lui Tardenois:

— Trebuie să se înhame caii la trăsură, urgent.

— Cum? Deja! exclamă doamna de Souzaș.

Georges răspunse:

— Am întârziat, suntem așteptați.

Apoi, când bătrânul valet plecă spre a-i îndeplini ordinul, adăugă:

— Mamă, aș putea să-l îmbrățișez pe Albert?

Roșind, doamna de Souzaș răspunse:

— Doarme.

Își ținea privirile plecate. Frumusețea ei palidă și plină de mândrie l-ar fi inspirat pe un poet, însă inexplicabila stângeneală ce tulbura loialitatea semeată a privirii sale ar fi constituit o sfidare pentru ochiul unui observator de mare finețe.

Georges întrebă:

— A spus doctorul ceva despre mine?

— A spus, răspunse doamna de Souzaș fără a-și ridica pleoapele, că trebuie să te grăbești și, sub nici un motiv, să nu ratezi *rendez-vous*-ul de astă-seară.

Georges fu imediat în picioare.

— Vedeți bine, doamnă, că nu sunt stăpân pe timpul meu.

Frumoasa văduvă îi întinse mâna și rosti cu glas coborât:

— Georges, du te vei duce singur.

— Și cine mă va însoți, mamă?

— Eu... Sunt decisă, vreau acest lucru!

— Așa a aranjat doctorul?

— Nu, dar știu, simt că este de datoria mea.

— Doamnă ducesă, replică Georges, mă aflu aici ca fiul cel mai mare; sunt, așadar, șeful familiei. Dacă ar fi necesar să-mi exprim voința, o voi face. Dorința mea este să merg singur.

Ea îl îmbrățișă strâns și spuse:

— Dragul, dragul meu copil! Cum mă voi putea achita vreodată față de tine?

Georges păli puternic și, la rândul său, își coborî ochii.

— Doamnă, pronunță cu greutate, greșiți: nu-mi datorați nimic, în schimb, eu vă datorez totul.

În momentul acela se înapoie Tardenois. Georges îi făcu semn să-l urmeze, o salută respectuos pe cea pe care o numea mama sa, și ieși.

Doamna de Souza își sprijini capul în mâini.

De-abia se închisese ușa prin care plecase Georges, că o alta se deschise, lăsând să se vadă un chip de tânăr, suferind și slăbit. Acesta era Albert, secretarul, despre care am mai vorbit deja destul de mult. Își roti privirile în jurul camerei și, văzând că doamna de Souza era singură, intră.

Cu pași rari, înăbușiți de moliciunea covorului, se apropie de ea și, gâfâind din cauza efortului de a merge, se așează la picioarele ei.

— Mamă! O, mamă! îi spuse. Nu te gândești decât la mine, dar el este cel care-și va risca viața.

Ducesa îi înconjură gâtul cu brațele și ochii i se umplură de lacrimi — cu totul diferite de cele care-i curseseră mai înainte, în prezența lui Georges.

— Așa este, spuse, e foarte adevărat! Și Dumnezeu mă va pedepsi: întotdeauna m-am gândit numai la tine!

Zâmbi, căci sărutările lui Albert îi uscau lacrimile.

— Pentru ce n-ai vrut măcar să-l îmbrățișez? o întrebă cu blândețe. Dorea acest lucru, iar eu țin mult la el, mamă.

Ea tăcu câțva timp înainte de a răspunde. Hohotele îi gătuiau glasul.

— Nu vă pot vedea alături unul de altul, îngăimă în cele din urmă, strângându-l cu patimă la piept. Albert, bietul meu copil, el este așa cum erai tu acum un an, plin de viață, de îndrăzneală, de forță, pe când tu...

— Pe când eu, eu mor, o întrerupse Albert. Ah! Nu știi, nu poți ști cât de mult mai fericit este decât mine, și cu ce preț aş plăti primejdia pe care o va înfrunta!

Capitolul XII – Mâna înmănușată

Evenimentele din acea seară se derulaseră foarte rapid, și nu se făcuse încă ora nouă când trăsura cu caii înhămați veni să-l aștepte pe Georges la scară.

— Aș fi pariat un franc că avea să iasă în oraș chiar astă-seară, exclamă doamna Meyer, când calul izbi cu copita nisipul aleii. Iată unu' care nu pierde mult timp sărutându-și mama! Mie, una, îmi plac băieții ăștia, care se duc să-și cheltuiască afară prea-plinul sângelui ce le curge prin vine: asta face să circule banii și să înflorească dragostea!

Întredeschise ușa oficiului spre a pândi plecarea tânărului ei stăpân, dar avu tot timpul să devină nerăbdătoare — toaleta lui Georges nu se terminase.

În momentul în care doamna Meyer își începea așteptarea, evadatul nostru tocmai se lăsase pe mâinile lui Tardenois. Scopul nu era ca acesta să îndeplinească obișnuitele însărcinări ale unui camerist, căci Georges își răsese el însuși, la repezeală, întreaga barbă, rămânând cu o mustăcioară răsucită cu cochetărie; apoi se îmbrăcase tot atât de repede și, după aceea, făcuse să dispară ultimele urme, și așa imperceptibile, ale cicatricei.

Nu mințise adineauri, spunând că brațul pe care-l mai avea era bun.

Camera în care se aflau era elegantă, fără a fi luxoasă. Puteai vedea în ea portretul doamnei de Souzay, pe cel al lui Albert și o a treia pânză, reprezentând un tânăr frumos, îmbrăcat într-un costum de ofițer.

— Sunt sigur că, în lipsa mea, veneai uneori aici, Jean, spuse Georges, sfârșind să-și aranjeze pieptănătura.

— Veneam deseori, răspunse bătrânul.

— Și Albert?

— A venit o dată, și doamna ducesă l-a certat.

— De ce?

— Era îndreptățită: a ieșit de aici și mai bolnav. Domnul duce are o inimă bună.

— Acum, ajută-mă, și să ne grăbim! spuse Georges. Da, fărăndoială, are inimă bună. Sunt convins.

Tardenois pregătise de mai înainte diferitele piese ale unui costum elegant. Aproape de el, pe o măsută, se afla o cutie măricică și lunguiață, închisă cu cheia.

O descuie. Conținea o mână înmănușată ce ieșea dintr-o mânecă de cămașă, cu manșetă. Totul avea o lungime ceva mai mică decât cea a unui braț obișnuit.

Georges era acum complet dezbrăcat pe partea dreaptă. Stătea lângă pat, a cărui perdea, trasă dinadins, cădea în fața umărului său. Era, cu adevărat, o făptură clădită armonios. Pieptul, gâtul lui, brațul ce i se putea vedea, totul avea o frumusețe sculpturală.

Tardenois luă din cutie obiectul pe care l-am descris și care produse un sunet metalic. Degetele mâinii înmănușate atârnav. La celălalt capăt al antebrațului se aflau câteva piese de oțel și niște curele.

Tardenois spuse:

— Doctorul l-a mai perfecționat, veți vedea. Este o capodoperă.

Ambele lui mâini dispăruă cu obiectul sub perdea, iar el trecu în spatele tânărului său stăpân, care, după o clipă, pâlă și-și apăsă cu

putere o batistă pe buze, spre a-și înăbuși un geamăt.

Se auzi din nou scrâșnetul metalic.

— Spuneți dacă vă doare! zise Tardenois, cu glas tremurător.

— Acum nu mai doare, gata, replică Georges, ai cărui obraji își recăpătau culoarea.

Bătrânul valet mai rămase un minut în spatele perdelei, apoi strigă, aproape vesel:

— S-a făcut!

În același timp, petrecu peste capul lui Georges o cămașă fină de batist și trase draperia. Oglinda mesei de toaletă, aflată în față, reflectă imaginea unui Apollo pe jumătate îmbrăcat.

Georges începu să râdă.

— Mă dezobișnuisem, murmură. Credeam că voi începe să plâng ca un copilaș. Să ne grăbim.

Degetele mâinii înmănușate nu mai atârnav și păreau însuflețite.

— Pipăiți-o puțin, ca să vă dați seama, spuse Tardenois, încheind catarama pantalonului, pe deasupra cămășii bine potrivite.

Mâna stângă a lui Georges o atinse pe cea dreaptă și el schiță o mișcare, ca și cum s-ar fi speriat.

— Nu mai este din fier! șopti.

— Pentru cazul în care cineva v-ar strânge mâna fără voia dumneavoastră, replică Tardenois. Ați avut dreptate: doctorul este un vrăjitor — e o mână vie.

Restul toaletei se încheie în trei minute și, la ieșire, Georges își luă pălăria cu mâna dreaptă.

În prag se opri, părând că șovăie să pună o-ntrebare.

— Știi cumva, îndrăzni în cele din urmă, cu glas coborât, dacă Albert s-a mai întors pe strada Victoire?

— N-a ieșit din casă decât o singură dată, răspunse bătrânul. Asta s-a întâmplat la o lună sau la cinci săptămâni după seara aceea cumplită. Se simțea ceva mai bine. Când s-a înapoiat, ai fi zis că nu mai avea nici o picătură de sânge în vine. Am crezut că ne va muri în brațe.

— Pe ea a mai văzut-o?

În clipa în care Tardenois era pe punctul de a răspunde, Georges tresări. Un glas adânc și voalat vorbise în spatele lui, spunând:

— N-am revăzut-o, și nici n-o voi mai vedea vreodată!

Georges se întoarse. Albert se afla la doi pași de el.

Ușa dinspre apartamentele interioare, prin care intrase, rămăsese deschisă.

Georges trebui să facă apel la întreaga lui energie spre a nu lăsa să i se ghidească spaima. În fața ochilor avea o fantomă.

— Albert! exclamă. Ce fericit sunt că te văd!

— Minți, răspunse tânărul palid încercând să surâdă. Cum ai

putea fi mulțumit văzându-mă așa, de vreme ce mă iubești?

Georges căută un cuvânt de protest, dar nu găsi nici unul.

— Îmbrățișează-mă, spuse Albert. Acum un an eram mai puternic decât tine, îți amintești?

Georges îl strânse la piept.

— Plângi, constată cel căruia i se spunea "secretarul". Toți cei care mă îmbrățișează plâng. Numai eu nu plâng.

Se eliberă din strânsoarea lui Georges cu o oarecare bruschete.

— Tardenois își întoarse capul, pentru a-și ascunde lacrimile.

— Georges, continuă Albert, tu ești cel care luptă, dar eu sunt cel ce moare. Ești puternic — cu atât mai bine — și, de fiecare dată când te revăd, îmi pari tot mai frumos! Când nu te va mai avea decât pe tine, te rog, Georges, iubește-o mult pe mama!

Celălalt îl asculta cu o expresie îndurerată.

— În numele cerului, domnule duce, nu-mi vorbi astfel! strigă. Am nevoie de tot curajul meu.

— Este adevărat, răspunse cu amărăciune Albert, tu, tu servești la ceva. Așadar, du-te, salvează-i pe cei ce pot fi salvați. Venisem să-ți spun care-i răul care mă omoară, dar ți-am auzit ultimele cuvinte — cunoști tot ce ți-aș fi putut spune. Adio.

Cu pas anevoios, porni din nou spre ușa prin care intrase. Georges vru să-l urmeze, dar Albert îl opri cu un gest de stăpân și ieși fără a mai adăuga vreun cuvânt.

În clipa următoare, doamna Meyer, răsplătită pentru răbdarea ei, îl vedea, în sfârșit, pe "tânărul domnișor" urcând în trăsură deschisă care-l aștepta în fața scărilor.

"Este totuși o frumusețe de băiat" — gândi ea — "și tare bine-i stă haina de seară! Dacă a-ți îndrăgi stăpânii, mai ales când sunt francezi, n-ar fi o josnicie, eu una nu i-aș ura nenoroc îndrăgostitului ăstuia!"

Trăsura porni în galopul cailor. Tardenois, luând loc pe capră, îi spuse vizitiului:

— Strada Culture-Sainte-Catherine, numărul 5. Dă-i bice!

După cum vedem, Georges bătuse o mulțime de drum pentru a ajunge tot în punctul său de plecare. Când trecu prin fața orologiului luminat de la catedrala Saint-Paul, era ora zece fără un sfert, și o privire aruncată spre strada Pavée îi arătă grupurile de curioși, înțepeniți statornic în împrejurimile închisorii Force, prin a cărei poartă mare, acum închisă, nu mai răzbătea nici un zgomot.

De fapt, nu toți oamenii pe care, în seara aceea, îi preocupa evadarea lui Clément-Ciungul se aflau pe strada Pavée.

Acasă la Jaffret, unde martorii contractului de căsătorie a domnișoarei Clotilde se adunaseră acum pentru ceremonie, nu mai lipseau din salon decât logodnicul însuși, doamna Jaffret și domnul Buin, a cărui întâmplare nenorocită era deplânsă de toți cei prezenți.

Absența nefericitului director era cât se poate de scuzabilă. Cea a logodnicului era mai greu de explicat, iar maestrul Isidore Souëf, care, datorită meseriei sale, avea un respect religios față de punctualitate, își permisesese să-și consulte deja de mai multe ori ceasul, în mod ostentativ.

Cât despre doamna Jaffret, cineva venise, pur și simplu, s-o anunțe că o persoană dorea să-i vorbească.

Așa ceva se întâmpla adesea. Adèle nu se jena defel să-și lase musafirii baltă.

O ciudățenie a menajului Jaffret o constituia faptul că soțul avea un birou pe care-l ocupa doamna.

Ea se pricepea la afaceri și-i plăceau. Bunul Jaffret, mânat de dragostea sa nevinovată pentru pășărele, își dădea cu plăcere demisia din postul lui de șef al familiei, în favoarea puternicei Adèle.

În cabinetul despre care am vorbit a fost introdusă persoana venită să întrebe de doamna Jaffret, iar Adèle sosi acolo după o clipă, mai zbârcită și mai bătrână decât de obicei, în splendida toaletă de gală cu care se îmbrăcase în vederea semnării contractului matrimonial.

Părul cărunt îi era pieptănat cu multă grijă de către peruchier, și ea purta un evantai.

Pe cel care o aștepta îl cunoaștem sub numele de domnul Noël, însă Adèle, intrând, îl salută cu un altul:

— Ah! Tu ești, Piquepuce dragă, i se adresa cu glasul ei acru și plin de răutate, ai făcut treabă bună astăzi! Ai venit să-ți capeți răsplata?

— Am lucrat exact cum mi se spusese să procedez, răspunse domnul Noël pe un ton morocănos. Vreau să fiu răsplătit așa cum mi s-a făgăduit. Nu-i vina mea dacă mecanismul era prost.

Adèle îl privi chiondorăș, dar el continuă:

— Am făcut tot ce mi s-a poruncit să fac, dovadă că adineauri am dat foc hangarului, ca să ardă scara zidarilor, care, altminteri, mâine-dimineață ar fi rupt gâtul vreunui nenorocit, și atunci s-ar fi văzut că fusese tăiată cu ferăstrăul, dinainte, în două locuri. Prizonierul urma să evadeze peste zidul curții "Vechii-Datorii", care dă spre terenul cu demolări, și pun mâna-n foc că, prima tăietură a scării fiind făcută la o înălțime de mai bine de douăzeci de picioare deasupra solului, Ciungul nu s-ar mai fi sculat de jos!

Adèle înălță din umeri și bombăni:

— Ești un lăudăros și un nepriceput! Trebuia, mai întâi, să-l silești să se hotărască să-ți folosească scara, imbecilule!

Domnul Noël se așezase chiar în fotoliul domnului Jaffret. Își scoase din buzunar punga cu tabac și-ncepu să-și îndese o pipă, înnegrită de prea multă utilizare, pe care-o ținea în mână încă de la

începutul convorbirii.

O privea pe Adèle drept în față și nu părea a fi prea afectat de reproșurile ei.

— Îți mulțumesc pentru reproșuri, doamnă Jaffret, spuse. Știi ceva? Ia-ți-le înapoi în întregime, nu-mi trebuie. I-am spus Ciungului: "Deoarece ai fost condamnat, ce ai de pierdut? Eu, unul, am o poftă nebună să mă cufund în toate plăcerile Parisului — dans, destrăbălare, mâncăruri bune și altele — dar îmi lipsesc mijloacele bănești. Dă-mi parale cât să trăiesc într-o beție măcar doi ani, înainte de sinuciderea mea finală, și te fac om liber, na!"

Departa de a se formaliza, Adèle zâmbi și nările i se dilată.

Domnul Noël își aprinsese pipa.

— Doi ani! repetă femeia. Ori, ori! Câți bani i-ar cerut, Piquepuce, iubitule?

— Douăzeci de mii, la naiba! răspunse fumătorul de pipă. Asta nu înseamnă nici treizeci de franci pe zi, iar eu n-am gusturi proaste.

Adèle îi trase o înjurătură care nu prea se potrivea cu rochia de satin negru. Era cumplit de enervată, însă degetele ei, cuprinse de mâncărime, se întinseră fără să vrea spre domnul Noël.

— Îți spusesem cincisprezece mii, nenorocitul! strigă. Douăzeci de mii! E o nebulie!

Domnul Noël vârî muștiucul scurt al pipei sale între degetele tremurătoare ale doamnei Jaffret, ale cărei buze îl supseră îndată cu o senzualitate lacomă.

— Face bine la durerile mele de dinți, spuse încă pe jumătate supărată, dar schimonosind deja un zâmbet cavernos. Asta le mai potolește. Piquepuce, scumpule, pipa ta e bună, dar ai greșit și totuși vei plăti.

Capitolul XIII - Scapularul

Doamna Jaffret trase vreo duzină de fumuri în piept și, înapoind pipa cu un regret evident, continuă:

— Astă-seară e spectacol de gală, gata cu prostiile — le-aș duhni.

— Realitatea este, replică domnul Noël, că, pentru o bătrână de sexul dumitale mireasma asta în batistă nu-i prea nimerită; dar, potrivit zicalei, femeilor drăguțe li se iartă orice. Vrei să discutăm serios, Maillotte? Nu eu voi plăti, ci dumneata. Nu spun că voi, femeile, ați fi lipsite de talent — regina Victoria guvernează bine Anglia. Dar, oricum, este ciudat să vezi o fustă în fotoliul colonelului. Se bârfește, și nu puțin, acolo, la cafeneaua *l'Épi-Scié*. Afacerile nu merg deloc, și toți își aduc aminte de vremurile în care "*se lumina de*

ziură" de trei și de patru ori pe săptămână... se lumina tare!

— Era prea des, fiule, îl întrerupse Adèle. Urciorul nu merge de multe ori la apă... Restul îl cunoști. Când mi-am scos pentru prima dată nasul din vizuina mea și când v-am făcut "psst!", v-ați culcat pe burtă cu toții. Nu știați prea multe, și asociația era la treizeci de metri sub pământ, așa-i?

— Da, e adevărat. Însă, uite, sunt trei ani de când s-a repus pe picioare, și încă n-am făcut nici o operație.

— Ia dă-mi pipa. Justiția s-a alertat, poliția — parcă are pe dracu'n ea... Tare-i bun, totuși, dar Marguerite o să mă dibuiască de îndată ce mă voi întoarce acolo. Degeaba i-aș spune că-mi face bine la durerile de dinți...

— Ah! Ah! oftă domnul Noël, Marguerite asta! Și despre ea se vorbește, oamenii își spun: "Dacă cei mari au murit — colonelul, Toulonnais-l'Amitié, doctorul în drept, contele Corona și ceilalți — pentru ce Marguerite — eleva lui Toulonnais și preferata colonelului — pentru ce n-a luat ea Scapularul?"

Acest ultim cuvânt, *Scapularul*, fu pronunțat cu același ton cu care domnul Noël ar fi spus "scepтрul", și de fapt, chiar asta și era, după cum vom vedea.

Indispusă, Adèle înapoie pipa și replică:

— Nu are Scapularul fiindcă e-n buzunarul meu, bătrâne. Măcar știi ce-i ăla, Scapularul? Știi ce era colonelul, fetișul acela pe care veți jura până la sfârșitul lumii și care și-a bătut joc de voi vreme de optzeci de ani încheiați? Ca și de mine, desigur, și chiar și de el, căci, în cimitirul în care zace acum n-a putut lua comoara vechilor Fracuri-Negre, grămada de aur care n-ar încăpea în pivnițele Băncii Franței.

Ochii bătrânei păreau că ard sub sprâncenele ei cărunte și stufoase, și s-ar fi spus că strălucirea aceea aprindea o lumină între pleoapele domnului Noël. Acesta întrebă, coborându-și glasul:

— Este adevărat că Scapularul conține secretul marelui Tezaur?

Înainte de a răspunde, Adèle tăcu o clipă, apoi, smulgând pentru a treia oară pipa din gura interlocutorului său, zise:

— Dragă Piquepuce, fii atent: sunteți cu toții niște brute, iar brutele se conduc prin mascarade. Dacă ai fi primit vreo educație, ai ști treaba asta. Când vrei să formezi un popor, le spui vagabonzilor de soiul tău: "Sunt posesorul unui mare mister, doica mea era o lupoaică", sau: "În fiecare noapte mă duc în pădure să stau de vorbă cu nimfa Egeria." Ei, bine! Fracurile-Negre au fost un popor — și încă un popor mare, pe cuvântul meu — care se răspândea, ca și evreii, în toate regiunile universului. Colonelul Bozzo i-a adus, într-o bună zi, din Italia, unde erau numiți *Veste-Nere* și făceau parte din cea de a doua Camorra, al cărei șef era însuși Fra Diavolo, cel ce nu fusese spânzurat așa cum trebuie de către francezi în 1799, în timpul campaniei de la

Napoli. Sunt cincizeci de ani de atunci, dar îmi amintesc, ceea ce nu mă întinerește... Dacă-ți mai cer pipa, nu mai mi-o da, spre binele meu. Te amuză povestea mea?

— Doamne, replică domnul Noël, aștept. Poate că vei vorbi din nou despre tezaur.

— Ești un copil bătrân! Ai prefera un basm de adormit copiii! Ah! Ai dreptate să-l regreți, avea întotdeauna o grămadă dintr-astea la dispoziție! Când l-am văzut întâia oară, zicea că avea o sută de ani, și pe urmă a mai trăit o jumătate de veac... Într-o noapte am intrat în dormitorul lui, să-i spun că poliția dădea târcoale în jurul casei sale, pe strada Thérèse. Am găsit patul gol și, în fața unei oglinzi, stătea un tânăr frumos, ondulându-și părul negru...

— Părul colonelului? Întrerupse Noël, uluit.

— Părul tânărului frumos, care era colonelul.

— Și cum explici asta?

— Nu explic în nici un fel, dragă Piquepuce. Sunt o femeie bătrână și guralivă. Dacă ai povesti istorisirea mea la cafeneaua *L'Épi-Scié*, ce zici, ți-ar da crezare?

— Nu, sigur că nu!

— Vezi, așadar, că nu risc prea mult. Cu toate acestea, este tot atât de adevărat ca și lampa asta care ne luminează! Uită-te la gâtul meu, aici, între două zbâncituri — este urma stiletului său, căci, în noaptea aceea, a vrut să mă ucidă, pentru că-l văzusem.

— Vasăzică, pretinsa lui bătrânețe era o deghizare?

— Habar n-am. Doctorul Samuel spunea că era diavolul în persoană.

— Atunci, murmură domnul Noël, cei care susțin că el n-a murit s-ar putea prea bine să nu se-nșele.

— Nu știu. Eu eram una dintre cele trei femei deghizate în călugărițe care i-au vegheat agonia, încercând să descopere secretul Tezaurului. Jur că l-am văzut murind, l-am văzut cu ochii mei, și monumentul lui se află în cimitirul Père-Lachaise. Dar dacă cineva mi-ar spune că el este cel care face să rateze toate afacerile noastre, l-aș crede.

Urmă o tăcere. Domnul Noël își scutură scrumul din pipă. Din salonul alăturat se auzi zgomotul monoton și pașnic al conversației.

Doamna Jaffret reluă vorba.

— Ei așteaptă acolo, iar cel așteptat nu vine. S-ar putea ca în drum, să-l fi oprit colonelul. Unde rămăsesem? Pentru a-și întemeia poporul, colonelul a adoptat vechea metodă, și bine-a făcut: s-a înconjurat de mistere și povești gogonate, în care există totuși și ceva adevăr, fiindcă am intrat (e mult de atunci) în pivnițele mănăstirii Milei, care-i aparținea asociației, în Corsica, în ținutul Sartène, și am văzut acolo grămezi de bogății valorând cât o împărăție.

— Și unde-au dispărut, bogățiile alea? Întrebă domnul Noël, cu glasul schimbat din cauza emoției.

Adèle ridică din umeri:

— Unde se află diamantele, rubinele, aurul, bancnotele, acțiunile care umpleau ascunzătoarea de pe strada Thérèse(22)? Continui, și-ți vorbesc deschis, fiindcă, pentru a te avea la mână, nu mai ne sunt necesare atâtea mistere: asupra noastră, a tuturor, planează, împotriva voinței noastre, un mister, o minune — Comoara colonelului Bozzo. Asta-i de ajuns. Păstrăm vechea parolă, "*Se va lumina de ziuă mâine?*" și tot restul, însă Scapularul pe care diavolul acela l-a făcut să sclipească în fața ochilor noștri superstițioși timp de atâția ani îndelungați, faimosul Scapular al Milei, cel ce conținea Secretul Fracurilor-Negre, cuvântul magic, marea formulă și cheia aurului, nu conține nimic, n-a conținut niciodată nimic, decât suprema bătaie de joc a Stăpânului — un cuvânt scris în douăzeci de limbi diferite, dar având toate un singur înțeles: nimic. Poftim, iată-l, Scapularul Milei, privește!

Doamna Jaffret aruncă pe birou un cordon de mătase cu două medalioane care, atingând lemnul, zdrăgăniră. Noël îl înhăță cu aviditate și deschise, pe rând, cele două cutiuțe. Erau goale, sau, mai curând, nu conțineau, fiecare, decât câte o tabletă de fildeș, tăiată în formă de cerc; amândouă erau identice și purtau, înscrise cu litere roșii, cuvintele scurte și caracteristice care, în toate limbile pământului, înseamnă *nimic*.

— Eu nu știu decât franțuzește, zise domnul Noël reînchizând medalioanele. Pentru ce mi le-ai arătat?

— Ca să nu regreti prea mult trecutul, prietene Piquepuce. Ca să cunoști motivele aparentei noastre lipse de acțiune și pentru ca tu să repeți toate acestea, explicând rațiunile care — potrivit propriilor tale exprimări — m-au pus pe mine în locul Tăticului-tuturor, când încă mai există Stăpâni din vechile timpuri: Samuel și Marguerite, precum și Comayrol, care, odinioară, era mai presus de noi toți. Înțelege bine ce-ți spun: nu mai avem decât o afacere — Tezaurul; și eu sunt singura pe lume care posedă mijlocul de a pune asociația pe urmele lui.

— Oare logodna de azi are legătură cu Tezaurul? Întrebă Noël.

Adèle îl întrerupse printr-un gest afirmativ.

— Dar evadarea?

— Și ea. Totul are legătură cu Tezaurul. Cu nimic altceva decât cu el. Iar acum, bună-seara, bătrâne. Asta-i misterul meu. Minunea mea este la fel de valoroasă ca oricare alta, nu-i așa, și voi mă veți urma ca niște cățeluși! Du-te la culcare.

Doamna Jaffret se ridică și-și aranjă fusta cu lovituri mici de evantai, ca o femeie ce se pregătește să-și facă o intrare spectaculoasă. Noël nu-i răspunsese nimic la salutul de despărțire. În momentul în care ea era pe punctul de a trece pragul, o rechemă.

— Iartă-mă, Maillotte, aş vrea să mai ştiu ceva.

— Atunci, zi-i repede, şi numeşte-mă doamna Jaffret.

— Oare domnul Larssonneur *mănâncă din aceeaşi ciorbă?*

— Mii de trăsnete! izbucni Adèle, dând drumul clanţei uşii, doar ştii bine că nu-mi place argoul vostru! Mai bine întreabă-mă, pur şi simplu, în limbajul oamenilor cumsecade, dacă domnul acela este de-al nostru. Cu jargonul tău de tâlhar, atragi inspectorii de poliţie şi agenţii de ordine ai oraşului. Ce nume-ai spus?

— Larssonneur.

— Nu-l cunosc.

— Atunci, te rog să stai pe loc, patroană, noi doi n-am terminat încă.

În intonaţia lui era ceva atât de grav, încât doamna Jaffret se întoarse imediat.

— Vorbeşte, eşti ascultat.

— Dacă nu-ţi mai place argoul nostru, spuse Noël, există alţii care-l folosesc, şi dacă domnul Larssonneur nu mănâncă împreună cu noi ciorba, atunci stă la masă cu alţii. Na!

— Fii mai clar, amice.

— Ei, bine! continuă domnul Noël, eu cred că Larssonneur ăla era unealta blestemată a domnului Buin... nici ăsta nu-i de-al dumitale, ce zici?

— Ah! Nici gând! ripostă Adèle râzând. În salon ne trebuie şi câţiva oameni cinstiţi.

— Larssonneur acela era câinele credincios al directorului şi spaima tuturor salariaţilor închisorii...

— El ţi l-a suflat pe condamnat de sub nas? îl întrebă doamna Jaffret.

— Ştiai asta?

— Nu, dar ghicesc.

— Ghiceşti bine. Larssonneur este cel care a aranjat evadarea pe poarta principală, printre picioarele jandarmilor. Îţi închipui că nu aveam chef să-l mângâi, aşa că am pornit în urmărirea lui, chiar mai mult decât în cea a condamnatului. Scotoceam prin gloată, când am auzit pe cineva spunând: "În piaţa Royale *s-a luminat de ziuă!*" Am tresărit imediat, fiindcă-am crezut, pe moment, că era una dintre maşinaţiile tale, şi nu mai îndrăzneam nici să înaintez, nici să mă retrag, de teamă să nu-ţi stau în cale. Altminteri, condamnatul n-ar fi ajuns aşa de departe, şi-mi spuneam: "Dacă mă amestec, Maillotte e-n stare să-mi creeze necazuri."

— În privinţa aceasta aveai dreptate, zise Adèle, şi dacă mai uiţi să-mi spui doamna Jaffret, chiar că ţi le voi crea. Mai aveai ceva să-mi aduci la cunoştinţă?

În mod evident, domnul Noël era dezamăgit de prea micul efect al

dezvăluirilor sale.

— Dacă te lasă rece, mârâi printre dinți, cu atât mai bine! Eu credeam că faptul de a ști că-n Paris există o altă firmă comercială care se folosește de șmecheriile dumitale și de marca dumitale de fabricație...

— Și că nu-i nici o posibilitate de a o acuza de contrafacere, așa-i, Piquepuce? îl întrerupse bătrâna râzând. Da, fără-ndoială, îți închipuiai c-o să mă dai gata... Dar umila dumitale slugă are o sumedenie de resurse, doar știi bine, băiete...

— Cum?! strigă domnul Noél, plin de admirație, dumneata ești cea care-a născocit lovitura cu bătrânul domn și cu femeia în negru?

Doamna Jafret îi făcu cu ochiul, zâmbindu-i amabil.

— Am mai născocit eu și altele, bietul meu prieten! spuse. Aprinde-mi una înainte de a pleca, nici o pipă nu-mi place atât de mult ca a ta, și-ți voi da bonul, ca să treci mâine pe la casierie. Ia stai, să văd dac-a sosit mirele.

Întredeschise ușa ce dădea în salon și întrebă:

— Ei, bine! și prințul nostru din povești?

Capitolul XIV - Istoricul "Fracurilor-Negre"

În epoca măreției lor, Fracurile-Negre se conduceau după legea salică^{23}, la fel ca vechiul regat al Franței, ba chiar, în modul lor de guvernare exista ceva care amintea de egipteni, căci, de cele două părți ale Alpilor, în Franța și în Italia, întotdeauna un faraon fusese acela care, timp de mai bine de un secol și jumătate, îi mîna în războiul tâlhăriei — când în defileurile Apeninilor, când pe străzile Parisului. Faraonul se numea colonelul Bozzo-Corona, și acel faimos rege al întunericului domnise, el singur, tot atât cât Henri al IV-lea, Louis al XIII-lea, Louis al XIV-lea și Louis al XV-lea^{24} la un loc.

Este drept că legenda dădea de înțeles că regele Fracurilor-Negre, Tatăl-tuturor (*il Padre d'ogni*), cum i se spunea, era un soi de pasăre phoenix, renăscând din propria-i cenușă, și că bătrânețea lui — mai mult decât seculară — se încapățănase să dureze până la sfârșitul lumii.

Mulți soldați din întunecata oștire a cărei decădere, încă și mai redutabilă, o descriem aici credeau neclintit în nemurirea colonelului. Cei mai sceptici își închipuiau că acel Brahma al tâlharilor, acea crisalidă monstruoasă trecea în cine știe ce bârlog printr-o perioadă de amortire, și că întotdeauna avea să fie văzut reapărând, brusc, ca un drăcușor dintr-o cutie cu arc, mai viclean, mai feroce și mai încărcat de ani ca niciodată.

Oricâtă valoare ar avea această superstiție, care este frecventă în cursul istoriei, de-a lungul căreia o întâlnim dând târcoale în jurul mormintelor aparținând aproape tuturor oamenilor mari, am văzut, adineauri, că sceptrul colonelului ajunsese, cel puțin pentru moment, în mâinile unei femei.

Soția umilului și bunului Jaffret, bătrână, respingătoare, având între dinții înnegriți o gaură roasă prin frecarea cu muștiucul pipei, era regină în locul banditului romantic și strălucitor pe care legenda italiană îl adorase sub numele de Michele Bozzo sau Pozza și care, în Panteonul Operei, se numește Fra Diavolo.

Sărmanii de noi! Când decad atât de mult, marile instituții ar face mai bine să moară.

Există însă mai multe feluri de a fi regină: maniera rusească a Marei Ecaterina, și maniera englezească a demnelor doamne pe care parlamentele Regatului-Unit le înconjoară cu respect și iubire, cu condiția ca ele să nu facă niciodată ceea ce le-ndeamnă propria inimă.

Adèle a I-a, soția lui Jaffret, domnea așa cum putea: într-un al treilea mod, ce consta în a plăti în fiecare zi, cu bani peșin, cele douăzeci și patru de ore de autoritate, recurgând la viclenie și îndrăzneală.

Drepturile ei nu erau nici din acelea ce-ți revin prin moștenire, nici din cele pe care le conferă alegerile.

Ea se insinuase, apoi se impusese adunând rămășițele împrăștiate ale organizației cu "*Se va lumina de ziuă mâine?*", oferindu-le o motivație pentru a se strădui să trăiască.

Era o regină sânguincioasă, care lucra cu strădanie la mașinațiile sale.

N-am fi bine înțeleși dacă, acum, nu i-am oferi cititorului, pe scurt, un rezumat al istoriei Fracurilor-Negre.

Bineînțeles, vom lăsa deoparte amănuntele, referindu-ne la legendă numai în limitele sale mari.

Pe la începutul acestui secol⁽²⁵⁾, cam în ultimii ani ai Imperiului, colonelul Bozzo-Corona, șeful celei de-a doua Camorre, care răspândise atâta nenorocire în sudul Italiei și în Sicilia, fu obligat să treacă marea, după ce purtase mai multe bătălii împotriva trupelor regelui Murat. N-a fost o fugă în derută, ci o retragere ordonată, iar întregul stat-major al Camorreii a izbutit să se refugieze în insula Corsica, împreună cu comoara bandei, evaluată deja la niște sume fabuloase.

Înainte de a părăsi Italia, consiliul Stăpânilor se întrunise, noaptea, în minele templului Poestum, în timp ce armata încă numeroasă a bandiților își instala tabăra în jurul coloanelor.

Colonelul Bozzo se afla acolo cu fiica lui, frumoasa Francesca Policeni, care comanda escadronul de ghizi din Catania.

Unii spuneau că Fra Diavolo purta deja coroana sa de păr alb care, peste un secol și jumătate, încă mai împodobeă venerabilul cap al Tatălui-tuturor; alții pretindeau că pe vremea aceea era un ostaș eroic, ale cărui plete lungi și negre ca tăciunile fluturau în vânt. Fapt este că el se așeză în incinta templului, pe un ciot de coloană spartă, așa cum stătuse Charlemagne în mijlocul celor doisprezece cavaleri ai săi.

În chip de tavan aveau cerul Italiei, din ale cărui adâncuri azurii atârnavu mii de stele; cornul enorm al lunii apunea la orizontul acelei țări a trandafirilor și, prin spațiile dintre coloanele dorice, se zăreau siluetele soldaților, moțâind sau bând în jurul focurilor de tabără.

— Fiii mei mult-iubiți, începu colonelul, în mijlocul unei tăceri pline de respect, iată-ne ajunși la capătul drumului nostru. Acestui șef de stat-major, căruia i se spune regele Murat, nu-i rămân mai mult de doi ani, asta-i sigur, însă noi nu avem nici două săptămâni. Suntem încolțiți între mare și munți. Voi trebuie să hotărâți dacă vreți să treceți marea sau să mergeți în munți.

— În munți! i se răspunse într-un glas.

Fra Diavolo schiță un gest mângâietor.

Era un tenor, așa cum v-ați putut convinge în sala Favart^{26}. Când voia, glasul îi era mai dulce ca mierea.

— În munți, repetă, îmi convine perfect, scumpii mei. Întotdeauna fac ce vreți voi. Numai că, îngăduiți-mi să vă reamintesc că sunteți foarte bogați...

Fu întrerupt printr-un murmur îndelung și vesel, din care răzbăteau strigăte de admirație și devotament: *E viva il Padre d'ogni!* ("Trăiască Tatăl-tuturor!")

— Vă mulțumesc, porumbeii mei, continuă colonelul. Sper că urarea voastră se va îndeplini și că voi trăi încă mulți ani. Știți bine că eu nu mor prea des... Fiind bogați, nu văd ce interes am avea, atât voi cât și eu, să ne vâram ca niște cârțițe în cine știe ce văgăună din Apenini, unde nu există nici teatru, nici promenadă, nici saloane în care se conversează. Dacă v-aș putea oferi Napoli, Roma, sau măcar Florența, altfel aș vorbi: dar în acele defileuri diavolești, voi, copilașii mei dragi, cum dracu' v-ați putea cheltui splendida avere?

Unul dintre Stăpâni exprimă următoarea părere:

— S-o împărțim, spuse, și fiecare să se ducă încotro va voi.

Se pretinde că acel Stăpân a fost găsit în dimineața următoare, zăcând printre flori. În urma unui accident, se alesese cu gâtul tăiat.

Colonelul îi răspunse totuși:

— Fiul meu preferat, astăzi, ca întotdeauna, vorbești cu înțelepciune; însă soarta nu vrea ca sfatul tău să fie urmat, cel puțin deocamdată. În rezervele noastre se află, slavă Domnului, multe monede de aur și de argint, dar grosul averii ne este alcătuit din

obiecte sacre, împrumutate de la mănăstiri, sau chiar de la catedrale. Sfânta biserică a Sfântului Petre de la Roma ne-a furnizat, ea singură, mai mult de cincizeci de mii de ducați. Crezi că în Italia ar fi ușor să transformi în bani, la repezeală, obiecte în valoare de zece sau douăsprezece milioane?

Nu fură auzite decât cifrele, și străvechiul templu al lui Jupiter răsună sub un lung strigăt de bucurie nebună: douăsprezece milioane!

— Din cauza acestei temeri, continuă colonelul frecându-și ușor mâinile, mi-am îngăduit să iau ceea ce se cheamă măsuri de prevedere. Lăzile noastre ne-au precedat dincolo de mare. Nu vă temeți, răspund cu propriul meu credit pentru conținutul lor intact.

— Unde se află? se întrebă din toate părțile.

Colonelul trimise în jurul său sărutări, însă păstră tăcerea.

Și-mi închipui că nu mai este nevoie să vă explic secretul datorită căruia acel om extraordinar a fost, timp de atât de mulți ani, suveranul cel mai invulnerabil și cel mai ascultat.

Încă din acea epocă, pentru supușii săi, el valora douăsprezece sau cincisprezece milioane.

Cu vremea, a devenit tot mai dificil, dacă nu imposibil, să se calculeze sumele nebunești reprezentate de viața sa. Este și asta o metodă de a-ți prelungi zilele.

Bătrânul continuă:

— Vom urma, măcar în parte, sfatul sincer al celui mai drag dintre fiii mei (cel care avea să nu se mai trezească a doua zi). Ne vom despărți aici. Libertate deplină — fiecare se va conduce după propria-i fantezie; numai că toată lumea este încunoștințată că *rendez-vous*-ul general va avea loc în Corsica, până-n treizeci de zile, în ținutul Sartène, la mănăstirea bunilor Frați al Milei, care ne vor primi cum nu se poate mai bine. Mi-e somn, scumpii mei, să ne ducem la culcare.

A doua zi, două regimente ale armatei napolitane, care urmăreau de o lună de zile cea de a doua Camorrah, se reuniră la minele templului Poestum, unde nu se mai afla nimeni, decât "fiul îndrăgit" al colonelului Bozzo, care avea gâtul spintecat.

Celelalte Veste-Nere intraseră în pământ.

Exact o lună mai târziu, în ținutul Sartène, clopotele vechii mănăstiri a Fraților Milei, părăsită de ani îndelungați, începură să bată către seară, iar când se înnoptase deplin, țăranii din împrejurimi putură vedea cu uimire că vitraliile anticei capele se lumineau.

Câțiva sfinți călugări fuseseră văzuți, cam cu cincisprezece zile în urmă, mergând încolo și-ncoace de-a lungul celor patru leghe ce despărteau mănăstirea de oraș. Se zvonise vag că mănăstirea, ocupată din nou, avea să răspândească bunătatea în întreaga regiune.

Ca urmare, bucuria înlocui în curând surprinderea. Mai înainte de sfârșitul serii, toată lumea află despre sosirea bunilor călugări, iar

trecătorii își descoperiră capetele ascultând cântecele, fără îndoială pioase, ce răzbăteau prin ferestrele închise ale capelei.

De pioșenia acelor cântece eu, unul, n-aș putea răspunde, căci în naos era întinsă o masă mare și ofițerii fostului stat-major al Vestelor-Negre sărbătoreau acolo, în familie, ceasul reîntâlnirii după o lună de despărțire. Ospățul era prezidat de Tatăl-tuturor, a cărui venerabilă și blândă veselie se transmitea și mesenilor.

Mănăstirea Milei ocupa o întindere de pământ foarte mare. Criptele și pivnițele sale puteau fi privite ca niște adevărate subterane — soldații de rând aveau unde petrece, ca și șefii lor.

Chiar în aceeași noapte, după masă, consiliul Stăpânilor se întruni în cripta săpată și amenajată sub capelă. Nu vom cita nici un nume al acelor Stăpâni, care nu au nici o legătură cu prezenta povestire. După moartea lor urmaseră mulți alții, căci dacă Tatăl-tuturor era nemuritor, locotenenții săi se uzau repede: avea o manieră cumplită de a-i converti atunci când nu-i împărtășeau părerea.

La acel prim consiliu ținut în subteranele Milei, colonelul Bozzo, după ce se felicitase pentru faptul de a-i vedea din nou în jurul său pe dragii și credincioșii săi tovarăși, declară că era gata să facă împărțirea Tezaurului între toți membrii asociației.

Se pare că Stăpânii nu se așteptaseră la un deznodământ atât de prompt și de cinstit, căci bucuria fu imensă și bolțile bisericii subterane fură cât pe-acți să se surpe sub aplauze.

Trebuie să adăugăm că excesul de bucurie a fost de scurtă durată.

În mijlocul aclamațiilor entuziaste, Tatăl-tuturor fu văzut desfășurând un pergament îngălbenit, care era *carta* asociației, semnată de membrii fondatori ai celei de a doua Camorre. Chipurile se lungiră îndată.

— Părți egale pentru toți! decretă colonelul. Aceasta-i legea noastră, ultimul om are tot atâtea drepturi ca voi și ca mine.

— Când ați făcut înțelegerea asta erați doisprezece, și erați Stăpânii, protestă unul dintre șefi.

— Și acum suntem tot doisprezece Stăpâni, numai că avem sub ordine ceva mai mulți de patru sute de soldați și, potrivit statutului nostru, Tatăl-tuturor îi moștenește pe aceia dintre iubiții săi copii care au murit.

Desfășură alte două foi, dintre care una conținea patru sute de nume, iar cealaltă — o listă intermediară — îi cuprindea pe toți "sărmanii săi copii" decedați. Numărul morților era pe puțin dublu față de cel al viilor.

Chipurile se lungiră și mai mult.

Colonelul Bozzo își plimba de jur împrejur privirea zâmbitoare și blajină. Pe morți îi ținea în mână dreaptă, pe cei vii — în stânga.

— Vreți, vă rog, să studiați aceste liste, micuții mei? întrebă. Socoteala dreaptă e frăție curată.

Nimeni din asistența consternată nu răspunse.

— Nu? continuă Tatăl-tuturor. Aveți încredere în mine, ca niște copilași drăguți ce sunteți? Asta-i foarte bine. Atunci, să facem puțină aritmetică. Presupun că avem douăsprezece milioane în bani lichizi, ceea ce reprezintă o grămadă frumușică de bani, nu-i așa? Împărțind la o mie două sute, înseamnă zece mii de franci în cap pentru fiecare.

În jurul mesei de consiliu se auziră înjurături grosolane.

— Dacă m-am înșelat, spuse colonelul cu blândețe, vă este îngăduit să refaceți calculul. Nu vă jenați față de mine.

Nu-i trecu nimănui prin cap să accepte propunerea.

Colonelul continuă:

— Patru sute de părți pentru cei vii, asta echivalează cu patru milioane; aproape dublu pentru morții noștri — opt milioane, completând astfel totalul de douăsprezece. Aș fi dorit ca Dumnezeu să-mi dea posibilitatea de a-i readuce la viață pe scumpii dispăruți, renunțând la drepturile mele, dar fiindcă așa ceva nu-i cu putință, respect litera tratatului, și-mi iau partea.

Membrii consiliului oscilau între teamă și mânie. Nimeni nu protestă.

— Bravo! aprobă colonelul, privindu-i întruna zâmbitor, luăm lucrurile așa cum trebuie, și bine facem, căci nu noi suntem cei mai tari. Egalitatea aceasta care vă supără, pe voi, cei doisprezece, îi va bucura pe ceilalți, care sunt patru sute... Vreți o cale pentru a ieși din situația asta?

Se ridicase printr-o mișcare bruscă, și întreaga lui persoană își schimbase brusc înfățișarea. Privirea sa fixă și pătrunzătoare se lăsă grea ca o fascinație asupra celor ce-l înconjurau, în timp ce vorbea din nou:

— Încă nu mă cunoașteți. Cu atât mai rău pentru cei care nu vor avea încredere în mine! Vreți partea mea? V-o dau. Nu pentru ca fiecare dintre soldații ai căror general sunt, dintre copiii al căror tată sunt să aibă în loc de zece mii de franci douăzeci, treizeci de mii, sau chiar de două ori pe atât. Asta nu-nseamnă să ai avere, iar eu vreau să fiți bogați, bogați așa cum trebuie să fii pentru a comanda oamenilor și pentru a-ți putea alege femeile; îndeajuns pentru a arunca aur spre a-ți satisface pasiunile; destul pentru ca cea mai nebunească risipă să nu ajungă niciodată la fundul pungii voastre inepuizabile!

Multe priviri se înflăcărară, aprinse de o credulitate lacomă, dar

trei dintre cei de față spuseră:

— Cerem să ni se dea cei zece mii de franci și libertatea noastră.

— Ieșiți, replică pe un ton ca de gheață colonelul, nu mai faceți parte dintre noi. Măine vă veți căpăta libertatea și banii voștri.

Se ridică de la masă și deschise el însuși ușa prin care trebuiau să iasă cei trei Stăpâni. Înainte de-a o închide în urma lor, spuse, cu glasul pe jumătate, unui om ce stătea afară:

— *S-a înnoptat, copii, faceți lumină!*

Și ușa grea se reînchise, înăbușind trei gemete care nu treziră nici un ecou.

Pe masă nu se afla nimic, nici vinuri, nici lichioruri.

Spre a ameți mințile celor pe care-i dorea beți, bărbatul acela nu avea nevoie decât de ciudata elocvență care, atunci când dorea să fie convingător, curgea în valuri arzătoare de pe buzele lui, de obicei atât de reci.

Le repetă ceea ce poate că Fernando Cortez și Francesco Pizarro le spusese aventurierilor spanioli spre a-i împinge către necunoscutul Eldorado; ceea ce barzii Nordului le cântaseră, cu mult înainte, războinicilor blonzi care au invadat jumătate din Franța și întreaga Anglie și ceea ce, chiar cu și mai multă vreme în urmă, le strigaseră șefii barbari hoardelor răsăritene, năpustite asupra lumii vechi — acel imn căruia nimeni nu-i rezistă: imnul aurului, al vinului și al voluptății.

Așadar, banditul acela sălbatic din Apenini cunoștea Parisul?

Dar oare Attila cunoștea Europa?

Nu — cei asemenea lor, pleacă și sosesc tot așa cum izvoare muntelui intuiesc oceanul imens și se reped să se arunce în el, în lungul fluviilor, dacă este loc, iar dacă nu, trecând peste lucruri și peste oameni.

Din adâncul vicleniei sale, sălbaticul ghicise misterele civilizației, precum și excesele ei; le debită acelor cruciați grosolani, care-l ascultau cu mintea și inima în flăcări, predica lui diavolească, înfățișându-le minunile acelei țări de basm, destrăbălarea aceluia loc blestemat — Parisul, culmea gloriei și străfundurile rușinii!

De acum înainte, Italia era închisă pentru ei; le arătă deci ceilalți Apenini, cu nopți mai adânci, cu zile mai strălucitoare, unde, în loc să stea la pândă vreme de săptămâni întregi în așteptarea trecerii unei caravane engleze, bandiții, înnebuniți, nu știu ce prilej să folosească, nici ce jaf să aleagă.

Bani cu grămezile, desfătări pe săturate, și gata cu oboseala! Disparută orice primejdie!

Era bătaia fără arme, în care dibăcia înlocuiește forța și în care mâna înmănușată poartă alene o nuia, în locul flintei grele a bandiților antediluvieni.

În seara aceea a fost înființată confreria Fracurilor-Negre.

Iar când colonelul a ridicat ședinta, cele trei locuri eliberate de Stăpânii dezertori fuseseră ocupate. Cei nou-veniți erau un medic din Paris, un doctor în drept din același oraș și o femeie drăguță, de asemenea pariziancă.

La vremea în care se petrece istorisirea noastră dintre aceștia unul singur mai trăia: medicul Samuel, care chiar în momentul acesta aștepta, în casa familiei Jaffret, sosirea logodnicului domnișoarei Clotilde. Toți ceilalți dispăruseră rând pe rând, italienii ca și francezii, ba chiar, cei mai mulți foarte rapid, căci colonelul Bozzo consuma mulți locotenenți.

Dacă redusese la zero primejdia venită dinafară, își păstrase neschimbat bunul obicei de a-și epura urgent consiliul ai cărui membri nu ajungeau niciodată la vârste înaintate.

Dar oare, înainte de a muri, toți acei ostași ai Răului măcar se îmbogățiseră? Fuseseră respectate față de ei miraculoasele făgăduieli din prima noapte?

Da și nu.

Câțiva dintre ei trăiseră pe picior mare; însă împărțeala n-avusese loc niciodată.

Vechea Camorra, părăsind ținuturile singuratice din Marea Grecie⁽²⁷⁾ spre a invada potecile aglomerate ale civilizației noastre, se transformase de sus și până jos; rândurile sale lărgite o făcuseră să devină o armată — poate cea mai puternică dintre armatele de răufăcători care înspăimântaseră Europa modernă.

Armata aceasta înglobase, printre cei din afara Legii, pe toți cei puternici și pe toți cei slabi; nu-i lipseau nici generalii, nici soldații, iar guvernul ocult al cărui șef suprem rămânea colonelul, dispunea de diplomați, avocați și mari căpitani. Într-una din zile, avu ca ministru de finanțe pe unul dintre acei oameni care le împrumută miliarde regilor.

Există oare o funcție de stat care să fie mai importantă decât cea al cărei simbol — scop al tuturor ambițiilor — este atât de mult doritul *portofoliu*?

Da, și anume cea al cărei simbol este *secură*.

Cel puțin în Lumea Veche, întâiul dintre toate drepturile legate de puterea suverană era dreptul de a avea un călău. Nu se poate concepe o coroană fără acest ornament roșu.

Regele Fracurilor-Negre avea un călău.

La încheierea sumbrelor întruniri *se lumina de ziuă* la miezul nopții — spre a folosi cumplitul limbaj al faimoaselor Veste-Nere, târziu după ivirea zorilor *se făcea nopte* brusc, în plin soare. Un glas care stârnea tremur în toate vinele anunța acest lucru.

Și atunci, uriașul cu chip sinistru, Coyatier, zis *Marchef*-ul, a cărui

mână nu voiau s-o atingă nici chiar hoții și asasinii, apărea în mijlocul cercului de Stăpâni: douăsprezece chipuri ascunse sub văluri negre.

Și o altă voce se auzea, rostind următoarele cuvinte simbolice:

— *Copacul este sănătos, i s-a uscat o ramură.*

— *Tăiați ramura!* porunea primul glas.

Marchef-ul izbea, întotdeauna, doar dintr-o singură lovitură.

În spatele lui Agamemnon, rege al Argos-ului și al cetății Mycena, Homer a înșiruit un batalion de eroi nemuritori; în spatele Tatălui-tuturor exista de asemenea un Achile, plus doi Ajax, și Diomede, și chiar și înțeleptul Ulyse, reprezentat prin faimosul doctor în drept care a descoperit regula fundamentală a asociației: "*Întotdeauna să fie plătită Legea.*"

Adică: *Să li se dea tribunalelor un vinovat pentru fiecare crimă comisă.*

Mulțumită acestei invenții a unui geniu infernal, confreria nu numai că rămânea la adăpost de răzbunarea publică, dar mai și făcea să-i dispară dușmanii în mod legal. Fiecare dintre loviturile sale nimerea simultan două victime: pe cea dintâi, și pe acela care era predat justiției cu mâinile și picioarele legate, strivit de mai înainte sub povara dovezilor pregătite în mod savant.

Țin bine minte că, prima dată când s-a pomenit de față cu mine despre acest mecanism simplu și eficient, am zâmbit.

Cu toate acestea, îmi fusese explicat de către un jurisconsult eminent, care lăsase o amintire de neșters la Palatul de Justiție.

Asta se întâmpla pe vremea când procesul Fracurilor-Negre stârnisese o atât de pătimășă curiozitate a publicului. Jurisconsultul la care mă refer mi-a spus: "Nu vom ști nimic, fiindcă oamenii aflați astăzi în fața Curții cu Juri nu știu nici ei nimic. Aceștia sunt prostovanii armatei; înclin chiar să cred că nu-i aparțin absolut deloc redutabilei confrerii ai căror șefi ne vor păcăli mereu, doar dacă nu vom avea noroc de o împrejurare favorabilă."

Nu s-a aflat nimic, într-adevăr, decât că șeful bandei arestate era un hoț ordinar. Nici el, nici soldații lui nu aveau nimic în comun cu aceia care, apărați prin sistemul lor de compensare, și-au desfășurat activitatea criminală rând pe rând, în Franța — sub numele de *Fracurile-Negre*, în Anglia — sub cel de *Black Coats*; în Italia — sub cel de *Cavalerii Tăcerii*; în fine, în Germania purtau, timp de aproape o jumătate de secol, denumirea de *Francs-Rosecroix*, fără ca tribunalele acestor țări să le facă vreodată necazuri serioase.

De atunci, am închinat timp îndelungat și multe eforturi studiului unei serii de fapte care-mi stârneau la maximum dorința de a afla, în cele din urmă, dezlegarea acelei ciudate enigme. Există însă persoane care, înainte de a fi serioase, sunt inteligente, și printre ele am găsit încurajări neașteptate.

Însă prima afirmație (făcută cu multă vreme în urmă) referitoare la *doctorii în materie de crimă* care fac negoț cu mijloace destinate să îndrume pe căi greșite instrucțiile judiciare și să dea naștere erorii judiciare fusese provocată de unele informații obținute chiar de la Palatul de Justiție și de la Prefectura de Poliție. Mulți au disprețuit-o și au luat-o în râs, însă un proces recent a dovedit că nu trebuie să ridici din umeri cu prea mare ușurință la gândul că un ansamblu de prezumții reușind să creeze impresia unei complete verosimilități ar putea fi *fabricat* în întregime, așa cum se imită o semnătură sau cum se falsifică un bilanț.

Până acum, întâmplarea făcuse ca acest sistem să reziste, și nu neg că jocurile hazardului sunt deseori suficiente pentru a rătăci biata noastră justiție umană. Trebuie totuși să recunoaștem și meritele talentului criminal, ale activității diabolice și ale științei de a face rău, care, luptând cu succes împotriva celorlalte științe, obțin, în zilele noastre, rezultate uimitoare.

Am studiat mult în acest domeniu, dar nu știu totul, și aș mai avea ce învăța.

În timpul Restaurației și sub domnia lui Louis-Philippe exista o neliniște, ba chiar o groază, în pofida ciudatului scepticism al administrației. Prin anul 1843, cu prilejul afacerii bancherului J.-B. Schwartz, s-a declarat public că mâna dreaptă a Stăpânului Fracurilor-Negre, domnul Lecoq de la Perrière (Toulonnais-l'Amitié) nu era altul decât însuși Vidocq, cel care avea un picior în birourile de pe strada Ierusalim^{28}.

Lucru cert era că, în decursul acelei perioade îndelungate, numărul de crime despre care se vorbea în șoaptă și care nu ajungeau în fața Curții cu Juri a depășit orice închipuire. Și niciodată n-au fost mai frecvente uimirile neîncredătoare ce-au cuprins populația în urma atâtor verdicte, iar imensul succes de public al dramei ce punea în scenă martiriul lui Lesurques (*Curierul din Lyon*) a reprezentat un simptom al opiniei publice.

Cu toate acestea, nici o bănuială nu s-a rătăcit într-atât încât să ajungă până la ilustrul binefăcător al omenirii, apostolul de pe strada Thérèse, colonelul Bozzo, care-și cheltuia cu dărnicie milioanele pentru a-și mitui armata, sporindu-și în același timp reputația de filantrop; Lecoq ducea o viață de prinț; falsul duce de Bourbon, contele Corona, contesa Marguerite ocupau un loc de frunte în viața înaltei societăți pariziene. Și, la încheierea fiecărui an, Tatăl-tuturor, adorat, cinstit și punctual ca un contabil al Băncii Franței, își întocmea inventarul și făcea să sclipească în fața ochilor asociaților săi cifra mereu crescândă a valorii Tezaurului.

Cifra aceea a fondurilor sociale atinse, cu timpul, niveluri cu adevărat fantastice și, pe măsură ce creștea, reprezentând un munte de aur, dorința de a împărți sporea și ea în mintea asociaților. Cu vremea, mulți au murit, căci colonelul nu-și pierduse, cu trecerea timpului, bunul obicei de a-i vârî în pământ pe cei care-i opuneau cea mai mică împotrivire. Nimic nu era de o blândețe mai părintească decât autoritatea sa; pentru "copilașii săi cuminiți" nu avea niciodată decât cuvinte de mângâiere. Atâta doar că teribilul *Marchef* avea deseori treabă de făcut.

Avuseseră loc numeroase revolte în cursul cărora oamenii aceia puternici, inteligenți, crunți, pe care nici un sentiment de milă nu-i putea opri, fuseseră înfrânți de bătrânul fantomatic, aproape diafan de cât de slab era și pe care și cea mai nevolnică femeie l-ar fi doborât atingându-l doar cu degetul mic.

Vreme de ani îndelungați, colonelul a continuat să trăiască viața aceea redusă doar la o răsuflare și semănând cu o perpetuă agonie, dar care, în slăbiciunea sa, concentra o atât de mare cantitate de forță, încât, până-n ultima clipă, nici o putere omenească n-a fost în stare să-i reziste.

În cele din urmă, a murit; însă voința lui încăpățânată a rămas vie. Cei pe care-i oprimase și-i înlănțuisese sub legea sa prin speranța imensei prăzi ce-o doreau împărțită nu i-au fost moștenitori și, în bezna mormântului său, a continuat să-și bată joc de ei fără milă, așa cum făcuse în timpul vieții.

Luase Tezaurul cu sine, în cealaltă lume!

După moartea sa, asociația, crunt lovită, amorți o clipă datorită descurajării. Legătura misterioasă se rupse: monstrului îi lipsea capul. Câțiva ani, Stăpânii ce supraviețuiseră își despărțiră eforturile, îndreptându-le totuși către un țel unic — descoperirea Tezaurului. Iar armata lipsită de șefi se risipi.

Însă foamea, care-l face pe lup să iasă din pădure, adună în curând la un loc rămășițele confreriei dezorientate. Exista o organizație gata alcătuită, pe care primul venit putea pune mâna. Într-o bună zi, codrul Parisului tresări de bucurie până în străfundurile sale întunecoase. O veste bună alerga din precupeț în precupeț: "*Se va face ziuă mâine*" renăștea din somnul său de moarte.

Nu mai erau "Fracurile-Negre". Pentru a reîntineri instituțiile vechi este nevoie de un sânge nou. Lua naștere "Banda Cadet".

În ținuturile tenebroase aflate la antipodul strălucitoarelor noastre bulevarde, în barbaria care este inversul civilizației cu care ne mândrim, există glorie necunoscute nouă sau, cel Puțin, al căror

uimitor prestigiu nu-l bănuim.

Ticăloșii pe care dezbatările juridice, trâmbițate de entuziasmul ziarelor, îi transformă pentru noi în celebrități nu sunt, uneori, decât dublurile din marele teatru al crimei.

Mai întâi, s-au lăsat prinși — o notă proastă. Evident, cei care nu se lasă prinși sunt mai valoroși.

Cel mai adesea, ei pot fi incluși în categoria singuraticilor, ca Tropmann; sau, ca Lacenaire, în rândul excentricilor, acționând cu ajutorul unui număr mic de complici. Le place zgomotul, procesele le oferă așa ceva, și ei pleacă mulțumiți. Nu-i luați drept *eroi serioși*. Sau, cel mult, taxați-i așa cum ați face — dac-ar fi vorba de comerțul cu noutăți — ca pe niște negustori mărunți oarecare și morți de foame, puși față-n față cu niște întreprinderi uriașe de felul magazinelor Bon-Marché sau Luvru.

Exista undeva, în subsolurile pariziene (dar nimeni, și mai ales poliția nu știa unde), un individ zdravăn, condamnat la moarte în contumacie, și care-o ducea foarte bine.

Un adevărat bărbat!

Acesta nu dăduse niciodată reporterilor nici măcar fărâme din biografia lui. Se ascundea cu o dibăcie aproape vrăjitoarească și se spunea că trăia ca un burghez cumsecade, cu cele cinci condamnări ale sale în buzunar. Își făcuse "serviciul militar" sub colonel.

Era cu adevărat celebru în Țara Sălbăticiei — misteriosul ținut, situat la o sută de picioare sub pivnițe, acolo unde se târăște publicul de elită capabil să aprecieze la justa lui valoare un asasin.

Renghiurile legendare pe care i le jucase Justiției îi dădeau dreptul de a râde ridicând din umeri când se vorbea despre eroii imbecili ajunși la modă cu ajutorul *Gazetei Tribunalelor*.

— De mine nu se va vorbi niciodată! spunea. Nu-s eu atât de prost!

Nimeni nu-i știa cu precizie vârsta, fiindcă de mulți ani trăia înconjurat de un mister de nepătruns, dându-și la iveala existența numai prin răul pe care-l făcea.

Se spune că, în mările nordice, balena poate trăi îndelung sub apă, dar că, până la urmă, este nevoită să urce la suprafață spre a respira. Atunci, în larg, pe creasta imensă a oceanului apare o pată de spumă, și pescarii înarmați cu harpoane se grăbesc într-acolo. Când în marea Parisului apărea o pată roșie, justiția și poliția vâsleau cu putere.

Dar deseori, când sosesc vânătorii cu harpoane, balena este plecată. Când poliția și justiția soseau, una zorind-o pe cealaltă, întotdeauna Cadet-l'Amour plonjase deja în adâncuri.

Acesta era jumătate din numele său: se numea Tupinier, zis Cadet-l'Amour din cauza succesului său la femei. Era urât, rău, laș ca

bărbat în fața altui bărbat, dar de o nemaipomenită bravură pe câmpul de bătălie al crimei. În ciuda vârstei sale, se spunea c-ar fi în stare să-l întreacă în agilitate pe saltimbancul Auriol.

În ceea ce privește șiretenia, era egalul răposatului Talleyrand.

Așa era omul a cărui poreclă servea drept firmă pentru "*Se va lumina de ziuă mâine?*", ce încerca să renască din propria-i cenușă. Bandit de speță josnică, soldat de acțiune, care întotdeauna pusese el însuși mâna la treabă, le comanda foștilor Stăpâni, dintre care unii erau situați pe primele trepte ale ierarhiei sociale.

Și asociația trăia.

Însă misterul, care, odinioară, îl înconjura pe Tatăl-tuturor era fleac în comparație cu nesfârșitele precauții luate de Tupinier, zis Cadet-l'Amour. Ordinele sale porneau dintr-un nor. Nu fusese văzut niciodată. Unii spuneau că-și transmitea instrucțiunile la Adèle Jaffret, dar cum? Alții, mergând și mai departe cu presupunerile, susțineau că asociația se împodobește cu celebrul nume Cadet, așa cum unele bande industriale cumpără — după cum se zvonește — titlul de duce, numele unui general, al unui fost ministru sau senator, spre a da strălucire consiliului lor de administrație.

Potrivit spuselor acestora din urmă, Tupinier era mult prea șiret pentru a se vâri într-o asemenea încurcătură.

Oricum ar fi fost, fie prin delegație, fie în alt fel, femeia aceea bătrână cu purtări ciudate, Adèle Jaffret, dădea toate semnele autorității atât în căsnicia sa, cât și în consiliu, iar Membrii Conferiei restaurate nu cunoșteau altă conducere decât pe a ei.

Ținând seama de această avansare considerabilă, s-ar putea crede că bătrâna Adèle, soție a unui simplu figurant în cadrul lugubreii comedii din trecut, trebuie să nu se fi simțit în largul ei pe acel tron, ocupat odinioară de colonelul Bozzo.

Cu toate acestea stătea pe el, dar, desigur, nu fără oarecare greutate, căci autoritatea sa nu semăna defel cu cea a fostului Tatăl-tuturor.

Nu era totuși o nepricepută. O femeie cu posibilități obișnuite, aș putea spune chiar și un bărbat, și-ar fi pierdut capul de o sută de ori, în mijlocul complicațiilor de care se izbea. Ea cunoștea afacerile și viața mult mai bine decât te-ai fi putut aștepta din partea tovarășei de viață a bunului Jaffret. Ba chiar, uneori, îi amintea vag de unele vechi maniere nobile și de o distincție din naștere ce contrastau puternic cu actualele sale obiceiuri.

Dar, lăsând la o parte toate acestea, ea domnea, cel puțin în aparență, mai mult prin dibăcie decât prin forță. Rolul său era cel al unei lupte constante, chiar și față de subalterni ca domnul Noël, ale cărui informații nu le primea decât cu condiția de a părea mai bine informată decât el — ceea ce constituia o dovadă de slăbiciune.

I-am lăsat pe amândoi, împreună, în biroul domnului Jaffret, domnul Noël aprinzându-și pipa, Adèle întredeschizând ușa salonului și întrebând:

— Ei, bine! Și prințul nostru din povești?

Răspunsul îi fu dat de maestrul Isidore Souëf în persoană, pe un ton de profundă proastă-dispoziție:

— Îndrăznesc să spun că purtarea viitorului soț lasă de dorit din punct de vedere al conveniențelor. A întârziat cu treizeci și cinci de minute.

— Atunci, replică Adèle cu blândețe, îmi pot termina micile mele treburi. Să mă anunțați când va fi nevoie de mine.

Închise ușa. Revenind la fotoliul ei, spuse cu cel mai mare calm:

— Maestrul Souëf este la fel ca directorul închisorii, ne îmbălsămează cu mirosul său de burghez cumsecade. Mai avem noi și alții dintr-ăștia.

Cu siguranță, nimeni n-ar fi bănuat emoția pe care i-o provocaseră ultimele cuvinte ale lui Noël, denunțându-i o contra-asociație ce părea să aibă intenția de-a o combate cu propriile ei arme. Fumă din nou, dar ca-n joacă și cu moderație.

Domnul Noël o întrebă:

— Întârzierea prințului din povești nu prea pare să te îngrijoreze?

— Fiule, replică ea, treaba-i reglată ca o mașină de tricotat ciorapi. Dacă ți se ivește prilejul, uită-te de aproape la una din ele și observă cum îi funcționează toate șuruburile care-o alcătuiesc. Cei care au inventat chestia asta erau oameni inteligenți, însă noi,ăștilalți, nu avem decât să atingem manivela și să privim cum funcționează. Știam că prințul va întârzia, după cum știu și de ce avea să întârzie. Afacerea e drăguță, și-ți garantez că-i tare bine condusă... Ia ascultă, amice, îmi placi, vrei să dai examen pentru un post bun care-i vacant? Tu și cu mine, dragă Piquepuce, suntem prieteni vechi, și sunt convinsă că poți face mai mult decât să fii mereu un simplu împingător de pietre în regimentul cârțițelor, ce zici, șmechere?

— Ce post și ce examen? Întrebă domnul Noël. Ar trebui să plec de la închisoare?

— Dimpotrivă, ai căpăta slujba domnului Larsonneur, care ți l-a suflat de sub nas pe Clément-Ciungul. Dar știi, nu te necăji: exista cineva care nu voia ca tu să reușești.

— Dumneata?

— Nu.

— Așadar, mai sus de dumneata mai este cineva?

— Nu se știe! rosti bătrâna dându-și importanță. Nu fi niciodată

prea curios cu mine, ți-ar purta ghinion... Ești de acord?

— Totuși da. Treci la examinare.

— Ei, bine! Spune tot ce știi în legătură cu cei care ți-au șterpelit cei doi ani de petreceri și chiolhanuri pe care te bizuiai că ți-i vei cumpăra cu cei douăzeci de mii de franci ai condamnatului. Nu uita nimic, vreau să văd dacă știi tot atât de multe cât noi.

— Bun. Așadar totu' era cu susu'-n jos în curte, și directorul își smulgea părul din cap, văicărindu-se că era dezonorat...

— Treci mai departe...

— La început, am crezut că toți cei de la trăsură, ca și jandarmii, erau înțeleși, că tare ciudat mi se părea că Ciungul dispăruse așa, deodată. Unul dintre jandarmi mi-a povestit chestia cu lădița vânzătorului de ziare. E o șmecherie cunoscută, da' nu-i proastă. De altminteri, n-a fost de prea mare folos, de vreme ce chițibușurile erau multe și bine unse. Există câte un aranjament la fiecare zece pași, și sunt sigur că între strada Pavée și piața Royale se aflau mai bine de cincizeci de figuranți care lucrau pentru noul "*Se va lumina de ziuă mâine...*" sau pentru cel vechi, dacă spui că-i același lucru. Femeia cu voalul era condamnatul, cum se și cuvenea, iar domnul bătrân era Larsonneur, sau... ia stai, ce idee! Asta e! Mi-a venit uite-așa, brusc! Poate că erai dumneata!

Mama Jaffret tresări atât de puternic, încât domnul Noël o privi cu gura căscată.

— Am călcat în străchini? șopti cu o expresie pe jumătate temătoare, pe jumătate mulțumită, studiind-o pe Adèle Jaffret cu coada ochiului.

— Animalule! replică bătrâna, revenindu-și deja din tulburare și silindu-se să râdă, mă amuzi cu prostiile tale. Cum vrei ca eu să fiu luată drept un bărbat!...

— Doamne... Începu domnul Noël, dar se întrerupse adăugând: — De fapt, ai dreptate, e imposibil, din cauza celor două alunițe ale dumitale, care-s mărișoare, nu glumă!

În ciuda slăbiciunii musculoase a gâtului său, bătrâna avea, într-adevăr, sub mătasea corsajului său, o pereche de rotunjimi formidabile.

— Te pomenești că mai ești și obraznic! îl dojeni cu o supărare comică. Greșesc că mă port familiar cu tine, dragul meu Piquepuce, nu ești o persoană cuviincioasă.

Împotriva voinței sale, mâinile îi tremurau ușor, dar chipul îi rămânea liniștit.

Domnul Noël o privi cu coada ochiului și declară:

— Trebuie să credem că era totuși domnul Larsonneur. De altfel, vei vedea că ticăloșirii are talent. Fii atentă, iată care-i povestea!

Capitolul XVII - Strada Bondy

Acel Noël nu era un recrut, iar porecla de Piquepuce cu care i se adresa câteodată Adèle era celebră în cafeneaua *L'Épi-Scié*. Remarcase prea bine emoția subită a patroanei în momentul în care, încercând la nimereală, riscase ipoteza că bătrânul domn, principalul complice la evadare, putea fi una și aceeași persoană cu însăși Adèle.

Cu logica meseriei sale, își spusese: "Trebuie să fi dat o lovitură urâtă, deghizată în domn în vârstă, dacă nu vrea să fie văzută în rolul ăsta."

Dar servise vreme destul de îndelungată sub ordinele lui Toulonnais-l'Amitié, care era Vidocq sau umbra acestuia, pentru a nu cunoaște cât de primejdios este să știi prea multe, iar pe de altă parte, își lua foarte în serios "examenul".

Măcar în privința aceasta doamna Jaffret reușise să-l păcălească.

El descrie, așadar — dramatizând, și ca un om care știe că a săvârșit o acțiune frumoasă — goana lui în urmărirea trăsorii de-a lungul bulevardului.

— Și să spun că nu alergam strașnic după caraghiosul ăla ticălos de Larsonneur, mărturisi el, ar însemna să mint, dar, în sfârșit, intenția de a-ți fi pe plac conta și ea, pe cuvântul meu! De la strada Pas-de-la-Mule până la Galliotte e de făcut o cursă bună, nu-i așa, când gonești să-i prinzi pe cetățeni. Ei, bine! Trecând prin fața cafenelei *L'Épi-Scié*, eram la fel de odihnit ca la plecare. Și uite că, deodată, văd o trăsură care trece ca fulgerul, aproape tot atât de repede ca mine. Bun! Nu-i nevoie să fiu înghiontit ca să mi se atragă atenția; pricep care mi-e treaba dar, în același timp, ciulesc urechile și aud un galop în urma mea, și zău că nu erau niște patrupede! Bag viteză. Taman în fața teatrului "Gaieté", unde se juca *La Citerne de l'Estrapade*, mai mulți vânzători de bilete mă acostează și mă-ntreabă dacă vreau să plâng pentru douăș'cinci de centime. Ah! Șmecheria era bine pusă la punct! Dacă dumneata ai fost, felicitări! Cupeul se afla atât de aproape, încât m-aș fi putut agăța de arcurile lui din spate. Îi iau la goană pe derbedei mei, care, în loc să mă lase-n pace, mă înconjoară. Mă prind cum stă chestia și-i pocnesc pe trei dintre ei la țurloaie, și de-ndată ce-i văd lungiți la pământ, sprintez... Da' ți-am zis că totul era organizat mișto. "Prostule!" — mi se strigă în ureche — "*nu vezi că s-a luminat de ziuă?*" Trei vlăjgani, poate patru, ieșiseră de sub caldarâm și, trosc! Mă pomenesc și eu pe jos, cu o lovitură de măciucă-n cap, care-mi înfundă pălăria până la umeri... În chip de trosneală, apăi era una ca la carte! Pe cuvânt!...

Lăsând la o parte puțină exagerare și introducerea în scenă a opt

sau zece atacanți în loc de doi, n-am putea avea decât elogi pentru corectitudinea relatării domnului Noël. Doamna Jaffret îl asculta cu o placiditate din care nu lipsea o oarecare bătaie de joc, însă, sub indiferența ei prefăcută, nu pierdea nici o silabă.

— Dumitale puțin îți pasă, continuă domnul Noël, da' nu-i și cazul meu: am pierdut o pălărie. M-am ridicat cum am putut. Îi știu pe unii care s-ar fi dus să se culce, însă eu sunt croit din altă stofă. La cafeneaua *L'Épi-Scié* se juca "găină", era tentant, da' eu — nix! Când mi-a intrat ceva în cap!... Mi-am lăsat pălăria să zacă în canal, mi-am tras părul peste ochi și mi l-am răvășit, și mi-am împăturit haina sub braț. Vezi dumneata, doar cu-atâta mă deghizez mai bine decât într-un costum de turc fiindcă toți sunt obișnuiți să mă vadă mereu la patru ace. Îmi spuneam: "Trăsura s-a dus la naiba-n praznic, da' vânturându-mă prin fața teatrelor s-ar putea să-i prinz iar pe vânzătorii mei de bilete."

— Și? întrebă mama Jaffret căscând cât o țineau fălcile. Scurtează puțin, mă plictisești.

— Ei, așa s-a și-ntâmplat, răspunse domnul Noël. Ia ascultă ceva care te va trezi: lângă teatrul *Historique* am zărit un individ cu umeri lați, pe care bluzonul nu prea se potrivea, stând de vorbă cu-n puștan dintre cunoștințele mele. Râdeau, nemernicii! Unul era domnul Larsonneur, în original, iar cel'lalt — Clampin, zis și Pistol...

— Fostul ciripitor al inspectorului Badoît! îl întrerupse Adèle.

— Întocmai! Începe să te piște, patroană? Pe vremuri se strecurase la *L'Épi-Scié*, da' acu' nu mai îndrăznește să calce pe-acolo.

— Și ai auzit ceva din conversația lor?

— Nici un cuvîntel. Cândăștia doi discută în aer liber, au ochi de jur-împrejurul capului, și n-aveam chef să mă apropiu.

— Dar atunci...? începu Adèle.

— Așteaptă puțin? Am dat ocol, m-am ascuns în spatele oamenilor. Ți-aș putea spune că, la un moment dat, mi s-a părut că-ți aud numele...

— Numele meu? Doamna Jaffret?

— Nu, ălălalt — Maillotte... Da' mi-ar fi teamă să nu mă-nșel.

— Mă bate gândul că ai avea dreptate, Piquepuce, drăguțule, zise bătrâna privindu-l fix.

— Știi, zise el, eu joc corect. Dacăș vrea să-nfloresc, aș fi liber s-o fac, fiindcă nu mi te-ai duce să-l întrebi pe Pistol sau pe domnul Larsonneur cum stau lucrurile...

— Ești chiar atât de sigur? ripostă cu răceală Adèle.

— Oricum, n-ai decât să te duci, puțin îmi pasă... După câteva minute au pornit din loc — i-am urmărit. Au trecut prin spatele Castelului-de-Apă, intrând pe strada Bondy, și au intrat în palatul ăla mare, din fața teatrului "Ambigu". Am alergat spre poarta pentru

trăsuri și am auzit spunându-se: "El este cel care plătește..."

— El, cine?

— Și care plătește ce, nu-i așa? Habar n-am, da' încă n-am terminat, vei ghici fără-ndoială mai bine decât mine. Cei doi s-au făcut nevăzuți pe sub bolta din dreapta, printr-o ușă care mi s-a părut c-ar permite să intri în apartamentul dă la parter. M-am dus imediat la fereastră, pe stradă. Era luminată slab, în spatele unor jaluzele lăsate, însă geamurile rămăseseră deschise, pen'c-am auzit aproape îndată un glas care zicea deslușit: "Poftește-i să intre..."

Degeaba se străduia Adèle, ceea ce strălucea acum în privirile ei era mai mult decât curiozitate.

— Începe să te amuze? întrebă domnul Noël. Păcat c-am ajuns aproape la capăt. Ceilalți au intrat. Le-am recunoscut foarte bine vocile când au spus: "Ce mai faceți, domnule Mora?"

— "Domnule Mora!" repetă Adèle. Asta-i persoana de la parter?

— Nu știu. Persoana de la parter tăcea mîlc sau vorbea încet de tot, fin'că n-am reușit să prind nici un cuvânt de-al ei. Domnul Larssonneur a zis: "S-a făcut!" S-au numărat niște parale, apoi tot domnul Larssonneur a adăugat: "Se pare că micuțul e pe urmele cioplitorului de monumente funerare."

Adèle se agită în fotoliul ei. Era foarte palidă și mormăi cu glas schimbat:

— Ce vrei să facem cu toate prostiile astea?

— Eu? *Dumneata* faci ce vrei, răspunse domnul Noël. Putem tăia restul, dacă nu te interesează. De altminteri, am ajuns la sfârșit. Aud persoana dinăuntru vorbind pentru prima și ultima dată, și zice cu un glăscior blând: "Vă rog să închideți fereastra, mă tem de curent..."

— Doctorul Abel are un glas puternic! șopti fără a-și da seama doamna Jaffret.

— Ha! Ha! râse Noël, nu era doctorul. Știam de la început că doctorul Abel Lenoir locuiește în casa aia, pen'că eu ți-am adus la cunoștință faptul, da' apartamentu' lui se află la primul etaj, spre grădină.

— Atunci, glăsciorul era al acelui domn Mora?

— Așteaptă! Mai bine-aș uita amănuntul ăsta. În momentul în care se închidea fereastra, sunt sigur c-am auzit numele străzii pe care suntem acum și numărul casei dumitale.

— Cine vorbea?

— Fostul ciripitor al Prefecturii — cel pe care domnul Larssonneur îl numea "micuțul" și care e "pe urmele cioplitorului de monumente funerare"... N-aș putea garanta, pen'că s-a suprapus zgomotul închiderii ferestrei, însă cred c-am mai auzit un alt nume...

— Care?

— Cadet-l'Amour.

De data aceasta, doamna Jaffret nici nu tresări, ba chiar ridică din umeri:

— Cadet-l'Amour e departe, zise, dac-o mai fi trăind!

Domnul Noël fu puțin dezamăgit. Contase pe un succes.

— Chiar și cea mai frumoasă fată din lume nu poate oferi decât ceea ce are!... începu el.

— Și tu n-ai mare lucru, domnule Piquepuce, replică bătrâna pe un ton tăios. Al cui era glăsciorul?

— E voie să spun ce gândesc?

— De ce nu.

— Ei, bine! Era pe vremuri un glăscior care semăna cu acela, spuse în șoaptă domnul Noël, și care totuși se auzea de foarte departe. Inspira spaimă, asta-i sigur, da' cum toți cei care-l ascultau se vânduseră de multă vreme diavolului...

— Destul! îl întrerupse Adèle, râzând acum fără nici o afectare. Prostia asta ar fi de-ajuns ca să fii respins la examenul ăla al tău. Păi, omule, morții nu se mai întorc — e lucrul cel mai sigur de pe lume. Am fost la înmormântarea colonelului, și am văzut cum a fost băgat în pământ... Du-te să te culci. Nu suntem nemulțumiți de tine; uite, ține zece ludovici pentru c-ai ratat evadarea Ciungului, și noapte-bună.

Domnul Noël ieși cu coada-ntre picioare. Coborând scara, Se gândea: "Nu știu dacă diavolița bătrână e șeful, nici care-i sunt planurile. Uneori îmi vine să cred că-l are pe colonel în dulap și poliția în buzunar!"

Îndată după plecarea lui, doamna Jaffret începu să străbată cu pași mari biroul. Pe chipul ei de pasăre de pradă bătrână se citea ironie, dar și o oarecare îngrijorare. Deschise un dulap aflat în stânga șemineului, în spatele mesei de lucru. Acesta era plin de hârtoage cu un aspect venerabil. Luă de acolo o sticlă și un pahar pentru vin, pe care-l umplu conștiincios până la buză. Îl bău cu una din acele sorbituri scurte și puternice descrise de amatori prin verbul "a rade". În sticlă era țuică.

Oamenii obișnuți pot rade un păhăruț, dar trebuie să fii cineva ca să razi așa vârtos o asemenea stacană.

— Toate astea se vor aranja, se vor aranja, spuse închizând din nou dulapul. Măcar de n-ar observa că eu nu mă pricep deloc! Am văgăuna mea, ca anghilele, și dacă treburile se încurcă, mă vâr în ea, și bună-seara! Hai să mergem să-i vedem pe nuntași.

Își luă evantaiul, își înfoie faldurile rochiei și deschise pentru a doua oară ușa salonului în care stătea "familia".

Nu era acela în care am mai intrat cu câteva ore mai înainte și prin ferestrele căruia se vedea închisoarea Force, dincolo de terenurile cu demolări.

Încăperea aceasta era mai mare, iar vechimea mobilierului îi

dădea un aspect de măreție.

Cartierul Marais, ale cărui palate văduvite de acoperișuri aparțin acum industriei, încă mai cuprinde comori — adevărate "bibelouri".

Mobilele din salonul în care întrăm și care avea patru ferestre nu erau însă niște bibelouri. Caracteristica bibeloului este că a fost vândut și cumpărat. Aici, fotoliile venerabile, acoperite cu foarte frumoase tapiserii ale căror culori sunt spălăcite, draperiile, tablourile și alăturile se aflau la ele acasă. Aici trăiseră și îmbătrâniseră.

Încăperea aceasta din casa lui Jaffret semăna cu o capelă în care s-ar fi păstrat relicve.

Mai ales pendula, reprezentând un scut ridicat și susținut de doi sălbatici înarmați cu măciuci, de o parte și de alta a cadranului împodobit cu email roșu și auriu, era o operă de artă de bun gust și de mare valoare. Blazonul avea "primul și al patrulea câmp al Angliei, cel de-al doilea — al Scoției, cel de-al treilea — al Irlandei, fiecare fiind barat de spărtura semnificând calitatea de bastard (adică Fitz-Roy) iar peste întregul ecuson, o inimă de azur și soarele încununat cu raze de aur, însemnând Clare."

Cele două devize ale coroanei Angliei — "Dumnezeu și dreptul meu" și "Rușine celui ce se gândește la rău" — se desfășurau, una deasupra, cealaltă dedesubtul marelui scut. În jurul ecusonului central se răsuca deviza personală a familiei Fitz-Roy de Clare: "*Clarus ante claros*⁽²⁹⁾".

Aceste armoarîi, repetate pretutindeni, erau sculptate deasupra ușilor și brodate pe spătarul fotoliilor.

Capitolul XVIII - Salonul familiei Jaffret

Și, într-adevăr, adunarea plină de gravitate căreia i se alătură doamna Jaffret, elegantă în rochia ei de moar și fluturând cu gesturi hotărâte imensul său evantai, nu era în prea mare discordanță cu acele însemne de mândrie heraldică. Blazonul bastarzilor ultimului rege catolic al Angliei nu avea de ce se ascunde în fața reuniunii jumătate nobile, jumătate burgheze pe care-o prezida.

Dintre cei de acolo, numai stăpânul casei, bietul și bunul domn Jaffret, cel cu păsărelele, avea aerul unui intrus.

Ceilalți cadrau perfect cu interiorul. Tuturor le este bine cunoscută frumoasa ținută a notarului, în general vorbind. El Pare să fie la locul său în colibe ca și în palate, chiar și atunci când vârsta sau vreo frumoasă dovadă de devotament încă n-au făcut să-i înflorească la butonieră trandafirul onoarei.

Or, maestrul Souëf (Isidore) era decorat din abundență. Din

bogăția panglicilor sale roșii s-ar fi putut croi o cravată, în plus, avea o înfățișare ce îmbina cu o rară armonie nevinovăția copilului din corul bisericesc cu majestatea misterioasă ce li se atribuie pontifilor religiei druidice. Părul său alb i-ar fi făcut cinste lui Charlemagne, al cărui monument poate fi văzut la Aix-la-Chapelle; cămașa lui te fascina cu albul ei strălucitor; pe scurt, totul la el (chiar și vata pusă în urechi) impunea atât dragoste cât și respect.

Și v-aș ruga să remarcați că astfel de notari nu sunt rari. Printre confrății noștri există unii care, uneori, i-au insultat pe notari. Îi reneg din înaltul cultului duios pe care l-am închinat acestor îndeletniciri lucrative a căror denumire este sinonimă cu decență, curățenie, discreție, și care, orice-ar zice calomniatorii, nu mai conduc la ocnă.

De altminteri, ocna s-a desființat.

L-am prezentat, primul, pe maestrul Souëf fiindcă era cel mai frumos, dar și ceilalți oaspeți din salonul casei Jaffret aveau valoarea lor. Se afla acolo doctorul Samuel — eleganță severă, urâtenie accentuată și purtând marca succesului. La vremea aceea atinsese apogeul faimei care, timp de zece ani, îi pusese la picioare turma bolnavilor nobili și milionari.

Nimeni nu cunoscuse, nimeni nu știuse vreodată secretul ciudatei risipe ce înghițea enormele câștiguri ale acestui om. Trăia ca un stoic, deși încasa anual salariile a patru miniștri; la bursă n-a fost nicicând întâlnit vreun jucător mai norocos ca el, și totuși alerga după zece scuzi ca un ajutor de ușier.

Alături de el se afla una dintre reginele marii vieți pariziene, clienta și prietena lui, doamna contesă Marguerite du Bréhut de Clare, al cărei nume l-am mai pomenit de câteva ori.

Ar fi nevoie de un întreg volum pentru a povesti, chiar și pe scurt, uimitorul roman al trecutului său⁽³⁰⁾. Vom spune numai că, în urma aventurilor în cursul cărora îndrăzneala și inteligența ei o slujiseră mai bine decât hazardul, se ridicase încet, cu trudă, de la un nivel inferior chiar și sărăciei, croindu-și drumul cu un braț viguros dar necruțător, vânzându-și fermecătoarea istețime și frumusețea fără pereche, până în ziua în care intrase pe ușa cea bună în casa aproape regală a familiei de Clare, căsătorindu-se cu bretonul Joulou du Bréhut.

Ambiția încă nu i se astâmpărase.

Stând mai sus, vedea mai multe lucruri, și voia tot ceea ce vedea.

În salonul acela în care amintirile nobile abundau, dar în care elementul burghez își avea și el locul, ea ocupa poziția superioară în ierarhie, tot așa cum ar fi ocupat-o și în cel mai mândru palat de pe strada Varennes. Era o mare doamnă prin voia proniei cerești, după cum poți fi poet în pofida oricăror împrejurări, dacă așa vrea Dumnezeu. *Incessu patuit dea*, spunea și Virgiliu, care totuși încă nu

bănuia existența cartierului Saint-Germain.

Pentru ce să negi puternicul farmec al zeițelor? Cu toții ați văzut, în mândrele echipaje ai căror cai dansează pavane în lungul străzii Bac, ducese care ar fi fost în câștig de sută la sută dacă și-ar fi schimbat înfățișarea cu cea a bucătăreselor lor, și v-ați spus: "Rasa nu-i decât un cuvânt gol."

Nu este adevărat. Cuvântul ascunde un lucru splendid, dar rar.

Desigur, cunosc și eu la fel de bine ca dumneavoastră o soție de duce care este urâtă de la talpa picioarelor ei cu platfus până la rădăcina părului țepos ce-i împodobește capul; nu știe nici să meargă, nici să zâmbească, vocea îi este ordinară, intonația — groaznică, iar felul insultător în care poartă toaleta femeilor drăguțe te duce cu gândul la farsele jucate în teatrele londoneze, în care grosolana voioșie engleză o împopoțonează cu mătase și catifea pe femela mistrețului casnic.

Nu mă opun, dar ia priviți lângă ea: iată ceva demn și zâmbitor, una dintre acele mândrii franceze, atât de semețe și de vesele încât îți râde inima. Nu știu ce titlu poartă aceasta — eu aș numi-o regină. Toată lumea o adoră, chiar și cei care nu-și dau seama pentru ce anume. Ea impune, farmecă, atrage; are toate parfumurile femeii și, în plus, un altul, ce nu le aparține decât zeilor: ambrozia.

Aceasta-i Rasa.

Ca și dumneavoastră, nu m-aș pricepe să definesc acest efluvii nobil, dar vă voi dezvălui una dintre cele mai ciudate caracteristici ale lui, pe care am descoperit-o în urma unor amănunțite căutări:

Femeile de soiul acesta nu au nevoie să îndrăznească.

Și cu toate acestea, orice îndrăznesc ele, oricât de nebunească le-ar fi cutezanța, nimeni nu se miră.

Și toți se-ntreabă — ah! Prin asta le-am ghicit divinul talisman! — toți se-ntreabă cum de nu îndrăznesc încă și mai mult!...

Marguerite, contesă de Clare, era una dintre alesele care niciodată nu vor putea îndrăzni prea mult. Genealogia ei? Nu posed acest articol, și nu vorbim aici despre cai. Rasa, în toată splendoarea ei, am întâlnit-o în cartierul Saint-Germain; spun asta și nu adaug nimic altceva, ba chiar trebuie să recunosc că nu mi-a ajuns la urechi nici o informație despre prezența în cruciade a vreunui strămoș al Margueritei.

Avea tot ce li se atribuie cu atâta ușurință adevăratelor mari doamne: nonșalanța decentă, naturalețea pe care n-o poate înlocui nici o artă, simplitatea — mamă a oricărei glorii; frumusețea ei îi făcea pe poeți să bată câmpii; era tânără, chiar și în prezența înfloritoare tinereți a domnișoarei Clotilde, care ședea, în toaletă de gală, alături de ea!

Și, bineînțeles, frumoasă era și aceasta, dar în alt fel, și își purta

cu o grație puțin superioară strălucitoarele podoabe de logodnă.

Sub bogăția buclilor blonde cu reflexe aurii, Clotilde avea o frunte foarte frumoasă și ochi înconjuțați de umbre adânci cu o privire sclipind de sinceritate. În momentul acela, pleoapele îi erau pe jumătate plecate, lăsând să i se vadă genele întoarse și mătăsoase. Pe buze, mai proaspete decât o floare, îi flutura un zâmbet mirat — poate mirat de faptul că se reținea.

Erau două frumuseți îndrăznețe. Marguerite își dovedise calitățile, Clotilde nu mai avea mult de așteptat prilejul de a și le demonstra.

Discutau împreună în momentul în care doamna Jaffret, ieșind din biroul soțului ei, reîntră în salon, sau, mai curând, Marguerite îi spunea ceva în șoaptă și cu mare însuflețire Clotildei, aceasta ascultând, după câte se părea, cu cea mai mare atenție.

Între timp, ceilalți membri ai reuniunii, alcătuită din oameni cu o înfățișare foarte respectabilă, ba chiar dintre care unii, femei și bărbați, ocupau fără îndoială poziții sociale distinse, îl înconjurau pe domnul conte de Comayrol. Acesta explica absența fortuită a domnului Buin și relata, cu amănunte, îndrăzneța evadare ce avusese loc în aceeași seară.

Maestrul Souëf, stând singur lângă masa pe care contractul aștepta de atâta vreme, se uita din două-n două minute la un minunat ceas pe care obișnuia să-l poarte cu prilejul căsătoriilor spre a încuraja cadourile, și-și manifesta cu gravitate profunda nemulțumire.

Adèle veni drept spre el și, pe un ton sec, îi spuse:

— Cauzele întârzierii îmi sunt cunoscute, scumpe domn, nu vă pierdeți răbdarea.

Maestrul Souëf roși ca un om ce ține la aparențele sale în societate și care-i prins în flagrant delict de necuviință.

— Nu pentru mine, se bâlbâi el, dar mă puneam în locul familiei...

Adèle se depărtase deja, ducându-se spre grupul al cărui centru îl constituia domnul de Comayrol.

— Bietul Buin! spuse, o persoană atât de cumsecade! Și totdeauna la postul său! Închipuiți-vă că, în timpul evenimentului, el era la noi! Și tocmai ne spunea cum beneficia condamnatul de niște protecții de-a dreptul uimitoare.

— În cadrul administrației?

— Sau chiar mai de sus, poate?...

— Doamne! Cam de pretutindeni.

— Am discutat de curând cu un slujbaş al închisorii, și asta vă va îndemna să-mi scuzați absența. Buin este un foarte bun prieten al nostru. Dacă n-ar fi fost împrejurările care ne reunesc aici, la ora asta domnul Jaffret s-ar fi aflat cu siguranță la el, încercând să-l consoleze și oferindu-și serviciile.

— Bineînțeles că da, îi întări vorbele domnul Jaffret, cu o expresie timidă și privind în ochii soției sale spre a încerca să-i ghicească gândurile.

Adèle continuă:

— Slujbașul îmi povestea... Nici nu știi până unde merge dibăcia ticăloșilor acestora! În jurul ușii se aflau mai bine de o sută de persoane, zece salariați ai închisorii, patru jandarmi și încă alții; ei, bine, nemernicul a fost deghizat în mijlocul tuturor, și a trecut prin mulțime anunțându-și propria condamnare.

— Drăguț, ce să zic, aprecie de Comayrol.

Maestrul Souëf, care dorea să se reabiliteze cu orice preț, se apropie de grup și replică:

— Așa suntem noi, francezii! E vorba despre un ucigaș care-i scapă justiției, iar noi exclamăm: "Ce drăguț!"

Adèle îi adresează un semn de aprobare energică și părăsi grupul, îndreptându-se către contesa Marguerite. În drum, doctorul Samuel, care stătea deoparte răsfoind un album, o opri apucând-o de mânecă.

— Totul e-n ordine, îi spuse Adèle, sunt mulțumită.

Însă contesa de Clare o ținutui cu o privire întrebătoare, pe care Adèle o susținu vitejește, declarând:

— Țin în mână toate sforile marionetelor noastre. Nu-mi scapă nimic. Veți vedea în curând!

Apoi, așezându-se pe un colț de scaun, adăugă:

— I-ați vorbit deja scumpei copile?

— Da, desigur, răspunse Marguerite, petrecându-și un braț pe după gâtul Clotildei și dându-i o sărutare. Nu doar de astăzi ne iubim noi două, nu-i așa, frumoasa mea dragă?

Clotilde surâdea ușor.

— Cine nu v-ar iubi? murmură.

— Cu toate acestea, continuă Marguerite, încă nu i-am spus totul. Vreau să fiu foarte sigură înainte de a rosti cuvântul cel mare.

— Sigură în ce privință? întrebă Clotilde, ai cărei ochi frumoși se luminară de o curiozitate calmă.

Marguerite zâmbi și răspunse printr-o altă întrebare:

— Știi, copila mea, că, prin vârstă, aș putea fi mama dumitale?

— Oh! exclamă Adèle, numai dumneavoastră vă puteți permite asemenea cochetării. Aveți vârsta frumuseții depline, scumpă contesă.

— Cea mai frumoasă! adăugă Clotilde cu sinceră admirație.

Adèle îi mângâie obrazul cu un gest de bunică și șopti:

— Dar oare noi, nu simțim noi puținică neliniște?

— Nu, replică Clotilde, jucându-se cu o splendidă pereche de cercei cu diamante montați după moda antică și a căror casetă deschisă o avea pe genunchi — cadoul de nuntă al contesei.

— Și totuși, insistă doamna Jaffret, întârzierea aceasta... Ai avea

motive să te neliniștești, doar dacă nu cumva știi...

— Chiar așa! o întrerupse Clotilde zâmbind; știu că va veni.

Capitolul XIX - Ultimii din neamul Fitz-Roy

I-a prins bine doamnei Jaffret să stea cu spatele la lustră, având fața în umbră, căci nu-și putu reține o strâmbătură la auzul răspunsului fetei. Cât despre contesa Marguerite, surâsul frumos și calm Ce-i flutura pe buze părea tăiat în marmură. Cu o privire rapidă ca fulgerul opri cuvintele Adèlei și, sărutând fruntea Clotildei, o întrebă:

— Asta ne-a spus-o inimioara noastră?

O ușoară roșeață îmbujoră chipul frumoasei tinere.

— Ca să vezi! replică izbucnind în râs, iar râsul o făcea și mai fermecătoare, citisem în multe cărți că inima ar vorbi, dar încă nu știam că-i adevărat!

— Atunci, insistă Adèle, nu ai nici un motiv anume?...

O privire poate înțepa ca și vârful unui cuțit, fiindcă, sub cea a contesei, doamna Jaffret lăsă să-i scape un geamăt dureros și tăcu.

În momentul acela ușa salonului se deschise, și domnul Laurent, în livrea nouă, anunță:

— Domnul prinț Georges de Souza!

La auzul numelui prințului, rostit în mijlocul conversațiilor, în salon se creă o agitație febrilă. Câteva dintre personajele prezente nu-l cunoșteau pe noul-sosit. Doamna Jaffret merse în întâmpinarea lui și-i primi scuzele cu o reală demnitate, împlânzită de cea mai cordială indulgență.

Repet aici că bătrâna Adèle nu era lipsită, dincolo de urâtenia ei din naștere, de un oarecare lustru. Fără îndoială, în vremuri apuse, văzuse o altă lume decât cea a sărmanului și bunului Jaffret.

— Întârzierea — observă maestrul Souëf (Isidore) negându-și cu măreție opiniile de mai adineauri — pe lângă faptul că nu depășește mai mult de patruzeci și două de minute, este cu atât mai scuzabilă la înapoierea dintr-o călătorie pe care căile ferate, în ciuda incontestabilei lor superiorități din punct de vedere al rapidității...

Cu siguranță, toată lumea a remarcat că, în general, frazele notarilor sunt întrerupte de câte un incident favorabil. Oare cât de lungi ar ajunge dac-ar fi lăsate să se depene până la capăt?

Doamna Jaffret îl dădu la o parte pe soțul său, care-i stătea cu stângăcie în drum, și luă brațul prințului spre a-l conduce la contesa Marguerite. Aceasta se ridicase în picioare, ținând-o de mână pe Clotilde.

Prințul îi oferise brațul stâng, fiindcă așa se nimerise, după cum explică maestrul Souëf, atrăgând totuși atenția că nu astfel se obișnuiește. Cu mâna dreaptă, prințul își ținea pălăria.

Impresia pe care-o produse în salon fu cât se poate de măgulitoare și, când bietul domn Buin sosi — aproape pe urmele lui, nevrând, cu toată supărarea, să le refuze prietenilor și vecinilor săi această dovadă de afecțiune — putu auzi murmurul binevoitor ce se prelungea după intrarea domnului de Souzay.

— Vă implor, spuse directorul închisorii astupându-și urechile cu ambele mâini, nici un cuvânt despre afacerea aceea oribilă! Fuseseră luate — și bine luate — toate măsurile posibile. Dacă mi se vorbește despre accident, mușc!

Domnișoara Clotilde își întâmpină logodnicul cu un zâmbet ceremonios, ce diferea de felul ei de-a fi obișnuit. După ce-și exprimase respectul către contesă, amabilă și fermecătoare ca întotdeauna, prințul i se adresa tinerei fete:

— Domnișoară, dumneavoastră sunt dator să vă adresez scuzele mele, chiar înainte de a ruga să fie primite de doamna contesă de Clare. Doamna prințesă de Souzay, mama mea, avusese intenția de a mă însoți...

— Chiar așa?! exclamă Adèle.

Marguerite luă mâinile Clotildei într-ale sale și nu-și ascunse defel bucuria.

— Ați auzit, doctore? întrebă.

— Am auzit, răspunse domnul Samuel, apropiindu-se îndată.

După câte se părea, simpla intenție a doamnei de Souzay, de a-și însoți fiul la familia Jaffret, constituia un eveniment important.

Georges continuă:

— Am așteptat până în ultimul moment. Prințesa m-a rugat să vă spun, și vă repet chiar propriile-i cuvinte, că numai dureroasa stare a sănătății sale a împiedicat-o să întreprindă, astăzi, un demers pe care-l consideră mai mult o plăcere decât o datorie.

Adèle își ridică ochelarii, spre a-și șterge ochii.

— Jaffret! chemă ea, maestre Souëf, Comayrol! De fapt dumneavoastră toți, de vreme ce toată lumea de aici iubește și respectă nobila familie căreia de atâția ani îmi închin devotamentul, veniți cu toții să aflați o veste ce vă va umple de bucurie. Reconcilierea este fapt împlinit între cele două ramuri ale familiei de Clare! Da! Am apucat să văd asta înainte de a muri!

Era, într-adevăr, acea emoție înduioșătoare a oamenilor în vârstă atașați unei mari familii și care resimt cu mai multă intensitate decât înșiși membrii ei efectul fericirii sau al nenorocirii acesteia. Vom vedea în ce măsură aveau dreptul bunul Jaffret și soția lui să iubească tot ce purta numele de Clare.

Înfățișarea salonului oferea un exemplu în plus în sprijinul adevărului exprimat aici de noi; căci, dintre toate chipurile, al lui Georges și al Clotildei erau cele cu mult mai calme. Se iscă un murmur înduioșat care făcu înconjurul asistenței, iar maestrul Souëf își apăsă mâneca pe coperta contractului, ca și cum ar fi șters o lacrimă ce i-ar fi căzut pe ea.

— Iată o veste bună și o vorbă excelentă, prințe, spuse doctorul Samuel.

Și, în timp ce blândul Jaffret își freca mâinile cu expresia aceea ușor mirată ce-l caracteriza, contesa Marguerite adăugă:

— Prințe, în măsura în care se cuvine, consider ca aparținându-mi amabila intenție a respectatei mele verișoare, prințesa de Souzay. Căsătoria ce se încheie acum nu este una obișnuită; are loc sub auspicii promițătoare, și sunt foarte fericită că am contribuit la ea cu slabele-mi puteri.

Îi întinse mâna lui Georges, care i-o sărută. Printre pleoapele întredeschise ale logodnicei se strecură o privire — o sclipire pătrunzătoare și plină de o intensă curiozitate.

Oare ce căuta acea privire, cu siguranță cea mai arzătoare și cercetătoare pe care-am văzut-o țâșnind din ochii domnișoarei Clotilde? Poate că răspunsul la această întrebare va părea pueril. Judecând după dubla sa străfulgerare, privirea aceea era destinată numai să cerceteze cele două mâini ale lui Georges.

Dreapta continua să țină pălăria. Stânga fu cea de care se sluji Georges pentru a ridica până la buze fermecătoarele degete ale Margueritei.

De îndată ce văzu asta, Clotilde își plecă ochii. Marguerite și Adèle schimbaseră o scurtă privire.

Iar Georges făcu în continuare înconjurul salonului, fiind acum însoțit, de o parte, de doctorul Samuel, iar de cealaltă, de domnul conte de Comayrol. Adèle rămăsese lângă Marguerite, căreia-i șopti:

— Joacă strâns, atenție! Vei pune, în fine, punctul pe *i* cu micuța?

După câte se pare, se apropiase prea mult, căci contesa își duse batista la nas.

— Pe cuvântul meu! zise Adèle profund jignită, nu s-ar spune că ne-am cunoscut în piața Școlii de Medicină. Pe vremea aia, tutunul și țuica nu te făceau să strănuți! Pe cinstea mea! Îți spun că astea-s inhalatii, și o picătură de coniac pe vată, pentru durerea mea de dinți. Ce atâta fandoseală?

Se îndepărtă furioasă și luă loc, în mod ceremonios, alături de maestrul Souëf.

— Drăguța mea, spuse Marguerite, îndată după plecarea Adèlei, sunt convinsă că instinctul dumitale te-a făcut să înțelegi că nu le aparții acestor oameni cumsecade. În vremurile de azi, adânc

prăpastie care despărțea castele aproape a dispărut. Ne putem așeza aici, fără ca asta să însemne o necuviință, și să sărbătorim cea mai solemnă zi din viața dumitale în casa domnului și a doamnei Jaffret, cu atât mai mult cu cât această locuință e plină de amintirile strămoșilor dumitale. Însă nimic nu poate desface ceea ce a făcut Dumnezeu: ei sunt niște mic-burghezi, iar dumneata faci parte din marea nobilime. Ești mulțumită că ești nobilă, Clotilde?

— Sunt mulțumită, răspuse fata, sunt mulțumită că, prin naștere, nu sunt mai prejos de bărbatul cu care mă voi căsători.

— Îmi vei mărturisi în sfârșit, scumpă copilă, dacă-l iubești?

— Îmi place... sunt încântată și că sunt ruda dumneavoastră, doamnă.

Marguerite o îmbrățișă — nicicând vreo femeie nu se pricepuse mai bine ca ea să strecoare într-un surâs o privire pătrunzătoare. Întreaga ei viclenie felină și necruțătoarea-i diplomatie erau în acea privire care vi s-ar fi părut bună ca aceea a unei mame. În gând își spunea: "Ce se află oare în adâncul sufletului acestei făpturi?"

Poate că nimic. Și totuși, Marguerite se temea, fiindcă își amintea de ea însăși la vârsta de șaptesprezece ani.

"Mi se pare", își mai spunea, "că la vârsta aceea aș fi dus de nas chiar și o femeie la fel de tare ca mine!"

Asta însemna: "atât de tare cum sunt la vârsta de...", dar niciodată nu-și spunea vârsta.

— Multe lucruri se pot exprima cu puține cuvinte, draga mea, continuă cu glas tare. În cinci minute, avem timp să punem punctele pe i, spre a vorbi ca excelenta noastră Adèle. Adineauri ți-am spus îndeajuns pentru ca, de acum înainte, să mă înțelegi din jumătăți de cuvinte. Noi, dumneata, eu, doamna ducesă și Georges de Clare, suntem ultimii din neamul de Clare, și mă miră puțin calmul cu care ascuți rostindu-se acest nume mare, care este și al dumitale.

— Și pe mine mă miră puțin, replică Clotilde. Poate că încă nu am în mine tot ceea ce trebuie pentru a aprecia o asemenea onoare și o atât de mare fericire.

Sprâncenele Margueritei se încruntară ușor.

— S-ar putea, zise totuși, și în fond, nici n-ar fi de neînțeles. Din copilărie, te afli într-o situație atât de diferită de cea care ți se datorează! Tocmai această situație țin să ți-o explic pe scurt. De aproximativ un sfert de veac, familia noastră pare să fi fost urmărită de o stranie fatalitate. Oamenii înțelepți nu cred în fatalitate. Aceia dintre noi care erau săraci (cu excepția, totuși, a tatălui dumitale) au supraviețuit așa încât te poți gândi că imensa avere a familiei de Clare era o pradă în jurul căreia se încrâncenau dușmani misterioși. Datorită neînțelegerilor interne care ne-au răvășit familia, acești dușmani sunt atât de victorioși încât ultimii reprezentanți ai numelui

trăiesc într-o relativă mediocritate și șovăie în fața băătăiei juridice pe care-ar trebui s-o câștige pentru a fi repuși în posesia moștenirii lor. Unele documente importante lipsesc, deoarece ne-au fost atacate nu numai viețile, ci și drepturile...

— Cine le-a atacat? întrebă Clotilde.

— Dacă doamna contesă binevoiește să îngăduie, spuse în acel moment maestrul Souëf, vom trece la citirea contractului, domnul conte de Comayrol având procură spre a reprezenta ramura de Souzay. Am onoarea de a vă ruga să păstrați liniște.

Capitolul XX - Contractul de căsătorie

Toate conversațiile particulare încetară, fiecare luând loc și pregătindu-se să asculte.

— Stimate domn, spuse contesa Marguerite, adresându-i-se orgoliosului notar, vă rog să mă scuzați, vă mai cer un minut, doar un minut.

Apoi, întorcându-se către Clotilde, adăugă în șoaptă:

— Există lucruri ce nu pot fi lăsate nelămurite. Întrebai cine sunt dușmanii noștri, draga mea copilă? Întrebare foarte firească, și la care totuși nu-i ușor de răspuns, mai ales în Puține cuvinte. Cu toate acestea, voi încerca. Se spune că o asociație cumplită, la care erau afiliați oameni aparținând celor mai înalte clase ale societății noastre, a trăit în umbră, în plin secol al XIX-lea, în mijlocul Parisului...

— Știu, o întrerupse Clotilde, așa cum se retează scurt un subiect prea bine cunoscut: — Fracurile-Negre!

Contesa o privi mirată.

— Ai auzit oare vorbindu-se?... începu.

— Oh! exclamă Clotilde, știu multe despre toate acestea. Fostul servitor al unchiului meu Jaffret, sârmanul Échalot, îi cunoștea pe toți, și boteza păsările din colivie cu numele lor — al celor răi. Printre ei erau colonelul, Toulonnais-l'Amitié, Trei-Labe, Corona, Fanchette, Marguerite de Bourgogne, care era atât de frumoasă — multă vreme, când eram mică, am crezut că aceea erați dumneavoastră... iertați-mi îndrăzneala, doamnă...

Un zâmbet sincer ilumina chipul contesei, care spuse:

— Nebună scumpă! Pentru copii, totul e prilej de joacă.

Și, pe un ton grav și trist, adăugă:

— Sunt văduva unui om pe care Fracurile-Negre l-au ucis, iar eu însămi, de două ori lovită, nu-mi datorez viața decât unui miracol... Întreabă-l pe iubitul nostru Samuel.

— Nu-l voi întreba nimic, niciodată, replică repede fata.

— Pentru ce?

— Fiindcă-mi inspiră teamă.

Maestrul Souëf (Isidore) tuși în chip de avertisment.

— Lumea își pierde răbdarea, draga mea, se grăbi să spună Marguerite. Vom relua această convorbire, deoarece îmi rămân încă multe lucruri pe care să ți le aduc la cunoștință. Află totuși că tatăl dumitale era un Fitz-Roy de Clare cu același drept ca și generalul, el însuși duce, deși era sărac și a trăit în condiții umile. Étienne Morand era vărul primar al șefului familiei și unchi al contelui, soțul meu. El a fost acela care-a descoperit regula de conduită pe care, de atunci înainte, am urmat-o în ceea ce te privește, cu prilejul accidentelor atât de numeroase și de crude care răspândeau doliul în familia de Clare... Măcar bănuiești ce pierderi a suferit familia dumitale, copilă mult-iubită? Ducele de Clare (pair al Franței) a fost asasinat, generalul — de asemenea, și tot așa și ducesa, soția sa, precum și prințesa d'Eppstein⁽³¹⁾, fiica lui, căreia i s-a adăugat mătușa noastră, călugărița. Îți vorbesc despre vremuri îndepărtate, însă, mai recent, au căzut victime soțul meu și prințul de Souzay, care era duce de Clare abia de o lună, și însuși sărmanul Morand, și cele două fete — niște sfinte —, domnișoarele Fitz-Roy, la care, în copilărie, te duceai să te joci, și la care te aflai, după câte mi s-a spus, chiar în ziua catastrofei...

Clotilde pălise.

Cutiuța ce conținea superbii cercei cu diamante tremura în mîna ei.

— Da, murmură, eram acolo! Îmi voi aminti toată viața.

— În fața acestei epidemii de omoruri, continuă Marguerite coborînd glasul, mai curînd în fața acestui masacu, împotriva căruia justiția n-a putut face nimic, nici spre a preîntîmpina crima, nici pentru a o pedepsi, noi trecusem sub tăcere numele dumitale și ascunsesem faptul că trăiești. Ține seama că scurtez. Și dacă, în sfîrșit, ne-am hotărât să sfîșiem vîlul, cu prilejul acestei căsătorii ce reunește familia într-un singur mînunchi, și prin care capeți un vajnic apărător, asta se datorează faptului că procesul și condamnarea acelui mizerabil, a asasinului domnișoarelor Fitz-Roy...

— Și evadarea lui?... o întrerupse Clotilde.

— O mare nenorocire — izbucni contesa cu un gest de dezamăgire repede stăpînit — dar care, ieri, nu putea fi prevăzută. De altminteri, totuși s-a realizat, într-o oarecare măsură, trezirea justiției, iar noi, ca să ne dăm seama de puterea dușmanilor noștri, nu avem nevoie de această fugă. Vei fi bine păzită, dragă fată, nu te teme...

Se întrerupse, adăugînd cu glas tare:

— Domnule Souëf, te ascultăm.

Și, în timp ce notarul, încântat, își răsfoia hîrțile, întrebă:

— Ai înțeles bine, Clotilde?

— Da, verișoară, răspunse fata, și-ți mulțumesc.

Maestrul Isidore Souëf își limpezi glasul printr-un hm! Hm! sonor și începu să citească imediat, cu vocea aceea, realmente fără pereche în notariat, despre care s-a spus că ar da farmec chiar și unei zestre mai mici de o sută de mii de franci și că citește contractele așa cum Duprez cânta opera La Juive.

— "În fața subsemnaților, maestrul Souëf, Isidore-Madeleine-Xavier, și a colegului său, notari în Paris;

Au compărut:

Georges-William-Henri Fitz-Roy Stuart de Clare, prinț de Souzay, proprietar, locuind în palatul său, în Paris, strada Pigaille, numărul...

Fiu al lui William-Henri Fitz-Roy Stuart de Clare și de Souzay, duce de Clare, pair al Franței, și al doamnei Françoise-Jeanne Angèle Tupinier de Beaugé, locuind în Paris, strada Pigalle, același număr, domnul duce de Clare fiind decedat,

Susnumitul prinț de Souzay stipulând pentru dânsul și în numele său personal, de o parte,

Și

Domnișoara Clotilde-Marie-Elisabeth Morand Stuart de Clare,

Fiică minoră, emancipată prin hotărârea consiliului de familie și prin declarația domnului judecător, datată 23 ianuarie 1853,

A lui Étienne-Nicolas Morand Stuart De Clare și a Mariei-Clotilde-Julie Gordon de Wangham, ambii fiind decedați.

Locuind pe strada Culture-Sainte-Catherine, numărul..., la domnul Jean-Baptiste Jaffret, rentier, fostul său tutore și actualul curator, și la soția numitului,

Stipulând pentru ea și în propriul său nume, de cealaltă parte,

Care, în vederea căsătoriei dorite între ei și urmând a fi oficiată fără întârziere la primăria arondismentului al 9-lea din Paris, au stabilit astfel clauzele și condițiile civile ale unirii lor..."

Aici, maestrul Souëf face întotdeauna o pauză spre a recepționa și savura murmurul aprobator ce răsplătește fără greș atât minunatul său organ sonor, cât și perfecțiunea debitului său. De câte ovații din acestea nu s-a bucurat în cursul strălucitei și îndelungatei sale cariere!

După două hm! hm!-uri continuă, vorbind pe deasupra procesului verbal pe care-l lăsase jos:

— Obstacolele cu totul trecătoare, condițiile — dacă preferați să spunem așa — cărora le este subordonată oficierea căsătoriei fiind cunoscute și acceptate de cele două părți contractante, de asemenea cunoscute și acceptate de fostul consiliu de familie, de curator și de către întreaga asistență, n-am fost nevoit să menționez acest fapt care va dispărea odată cu oficierea ceremoniei, nici să fixez data căsătoriei.

— Foarte bine! aprobă Adèle.

Aprecierea fu repetată în unanimitate, și maestrul Souëf își reluă lectura:

— "Articolul unu: nu vor fi considerați legați prin datoriile unuia față de altul, anterioare căsătoriei lor, iar dacă există, vor fi achitate de acela dintre ei care le-ar fi contractat, sau de capul familiei celui de partea cărora provin, fără ca celălalt soț, nici ceilalți membri ai familiei să poată fi în vreun fel obligați..."

— Asta nu-mi place, spuse contesa Marguerite. Restaurăm aici una dintre cele mai mari familii din Europa. Să lăsăm meschinăriile!

— Fără meschinării! o susținu imediat Angèle.

— Încredere de ambele părți! adăugă Comayrol, cunoscut pentru opiniile sale cavalierești.

Și toată lumea repetă în cor:

— Încredere! Încredere!

Maestrul Souëf zâmbi cu un ușor dispreț.

— Afacerile sunt afaceri, declară. Eu, unul, mă spăl pe mâini!

Deoarece maestrul Souëf vorbea despre a-și spăla mâinile, domnul de Comayrol schiță imediat gestul respectiv, iar semețul notar continuă:

— "Articolul trei: bunurile pe care viitorul soț declară că le aduce în căsătorie și pe care le-a făcut cunoscute viitoarei soții, aceasta recunoscând faptul, sunt..."

Aici, maestrul Souëf se întrerupse din nou și flutură, nu fără grație, batista pe care-o ținea în mână.

— Deoarece ambele familii au cerut, spuse, ca situația specială în care se află noii căsătoriți — situație ce, de altfel, este aceeași pentru fiecare din ei — să nu fie deloc menționată în contract, ca fiind în esență trecătoare, sunt dator, în interesul demnității mele profesionale, să o exprim cu glas mai încet.

— Foarte bine! aprobă doamna Jaffret. Dați-i drumul, dar mai repede.

— Este de la sine înțeles, continuă notarul, că toți cei de față cunosc împrejurările celei de-a doua căsătorii a domnului duce de Clare, care s-a căsătorit cu Angèle Tupinier de Beaugé în Scoția, potrivit legilor și formalităților locale...

— Ei! Da, bineînțeles! exclamă Adèle.

— Tocmai pentru că toată lumea cunoaște acest fapt, adăugă Marguerite, nu văd utilitatea...

— Dați-mi voie! insistă maestrul Souëf. Profesiunea noastră este

un sacerdotiu! În general, mă abțin să rostesc acest cuvânt, care a fost la originea multor glume destul de nesărate, dar el subliniază drepturile și îndatoririle mele. Căsătoria scoțiană a domnului duce, tatăl viitorului soț, validată ulterior în Franța, nu ridică nici umbra unei dificultăți, însă agravează, oarecum prin juxtapunere, faptul privind pierderea sau distrugerea actului de naștere al numitului viitor soț care, adăugat la situația întru totul analogă în care, din nefericire, se află scumpa noastră Clotilde...

— Cer cuvântul! interveni de Comayrol. Nu pot lăsa ca problema să fie prezentată în felul acesta. Cu prilejul răzmeriței din 1831, la arhiepiscopie, toate documentele referitoare la starea civilă a prințului Georges au fost, într-adevăr, distruse sau sustrase; căci însăși ducesa le depusese în scopul validării căsătoriei religioase. Însă un act de notariat a fost întocmit chiar pe loc, și dacă n-ar fi fost, am putea întruni aici, cu ajutorul celor despre care vorbesc, inclusiv onorabilul domn Buin și maestrul Souëf el însuși, elementele unei a doua declarații.

— Foarte bine! zise doamna Jaffret, din celălalt capăt al salonului. Este clar!

Prințul, de o parte, și Clotilde, de cealaltă, rămâneau tăcuți.

Contesa Marguerite adăugă:

— De altfel, noi n-am renunțat defel la speranța de a regăsi actele de naștere. Așa cum știm cu toții, cel al dragei noastre Clotilde s-a aflat în mâinile tatălui său până la moartea lui.

Maestrul Souëf strălucea de mulțumire.

— Iată ce-nseamnă profesiunea! spuse. În mintea mea nu există nici o îndoială. Știi Că-i avem aici pe moștenitorii poate ai celei mai mari averi teritoriale actuale din Franța, și dumneavoastră n-ați vrea ca eu să iau precauțiile elementare care nu lipsesc din nici un contract burghez, stipulând aporturi de o mie de scuzi și zestre de o mie cinci sute de franci!

Respira zgomotos, așa cum face de obicei actorul care istorisește, la Teatrul Francez, moartea lui Hypolit, apoi continuă:

— Vă mulțumesc pentru spusele dumneavoastră, care măcar stabilesc situația așa cum este, atât din partea celor doi soți, cât și din partea martorilor, a familiei și din propria mea parte, eu fiind instrumentul necesar și privilegiat al fericirii lor în căsătorie... Acestea fiind înțelese, deoarece le-am exprimat sau am provocat exprimarea lor în clar, închei articolul trei:

"... Bunurile viitorului soț sunt:

1. Averea personală a doamnei ducese, văduvă de Clare, prințesă de Souzay, mama sa, evaluată la optzeci de mii de lire în rente, asupra cărui venit numita prințesă constituie un aport de douăzeci și cinci de

mii de franci, plătibili anual, în conformitate cu actul întocmit în Biroul meu și al cărui proces verbal se află în anexă;

2. Drepturile sale actuale și lichide — însă subordonate prezentării unor titluri — la succesiunea domnului duce de Clare, tatăl său, evaluate în bunuri mobile și imobile la suma de Patru milioane cinci sute de mii de franci;

3. Drepturile sale actuale și lichide, însă, etc., ca mai sus, la succesiunea generalului duce de Clare, unchiul său, evaluată în bunuri mobile și imobile la suma de trei milioane opt sute de mii de franci;

4. Drepturile sale actuale și lichide, etc., ca mai sus, la succesiunea doamnei prințese d'Eppstein, ducesă de Clare, sora tatălui său, evaluată în bunuri mobile și imobile la suma de două milioane două sute de mii de franci;

5. Drepturile sale actuale și lichide..."

Capitolul XXI - Cavatina milioaneilor

Există felurite maniere de a savura marile emoții datorate artei, fie că este vorba de o sublimă tiradă a lui Corneille, recitată de Rachel, fie că este o melodie divină de Rossini, cântată de Alboni.

Unii tac de parcă s-ar fi transformat în statui, alții vibrează din toate fibrele ființei lor și, fără voie, emit — mai ales femeile — zgomote profunde: suspine, șoapte, gemete nedeslușite și subtile ce țin locul cuvintelor admirative. Este vorbirea mută, puternicul însă reținutul strigăt al pasiunii. Îl auzi ca pe o hulă imensă, dar discretă, care te învăluie și te acoperă fără ca vreun zgomot distinct să străbată atmosfera tăcută care totuși bubuie, impregnată de ecouri nelămurite.

Așa se întâmpla în salonul lui Jaffret, care tresărea de sus până jos, atins în mod misterios, în toate coardele sale invizibile, de arcușul de aur. Nu știu ce le spunea Orfeu pietrelor, se susține că le vorbea despre dragoste, dar asta li se potrivește bolovanilor; știu însă că bărbaților și femeilor glasul autentic al maestrului Souëf, cântând imnul milioaneilor, le provoacă întotdeauna un fior voluptuos.

Iar pentru celelalte lucruri care te mișcă și ele și care, în felul lor, sunt frumoase — dragostea deja citată, onoarea, religia — este necesară seducția formei.

Iubirilor sufletești le trebuie Petrarca; încântărilor fericirii tinerești — Shakespeare; onoarea nu se ridică la adevărata sa înălțime decât la auzul uriașului vers al lui Corneille; Dumnezeu, în fine, Dumnezeu însuși nu se manifestă în toată strălucirea sa redutabilă decât sub șocul puternicului cuvânt al lui Bossuet sau al strigătului supraomenesc al lui Lacordaire.

Dar aurul! Nimic nu-l mărește, nimic nu-l înalță; el este cel care există pentru că este zeul tuturor celor care nu mai au Dumnezeu!

Și aici, vă spun adevărul (o, frații mei!): voi nu credeți în aurul poezilor — acela vă face să zâmbiți, nu e aurul vostru! Aurul bun, singurul care poartă acest titlu și care zornăie, conferind copiilor cruzime de bărbat și redând sângelui întârziat în venele bătrânilor fiorul înflăcărat al adolescenței, este aurul pur și simplu, aurul greu și grosolan, servit crud, fără flori și fără stil, în proza nesărată a agenților de schimb și a notarilor!

Dacă vreți ca el să strălucească cu întreaga-i putere incendiară, răspândind toată forța lui de ametje, nu-i înălțați un templu — nu s-ar simți bine în el; nu-l puneți nici în pivnița în care se complăcea cândva, rostogolindu-se și sclipind sub privirea înnebunită a avarului.

Nu: patru pereți, un grilaj în spatele căruia se văd obiecte care sunt oameni fiindcă poartă redingote, o casă de bani cu hârtiile pătate de cifre — iată domiciliul aurului modern, mobilierul lui și moliile cărora le dă naștere în prăvălia sau în biroul său...

În contract mai erau vreo patru-cinci articole care sporeau aportul "viitorului soț". Maestrul Souëf le detalie cu pietate, asistența le ascultă în prada unor uimiri pline de duioșie. Adèle își ștergea clipă de clipă ochelarii, pe care febra ce-o ardea îi încețoșa.

Fără a-și da seama că vorbea cu glas tare, repeta întruna:

— Foarte bine! Foarte bine! Niciodată n-am auzit ceva atât de frumos!

Iar bunul Jaffret își freca mâinile în extaz, cântând cirrip, cip în străfundurile inimii sale blânde.

Doctorul Samuel se retrăsese într-un colț, pe gânduri. Contesa Marguerite era foarte palidă, și pleoapele ei pe jumătate plecate nu reușeau să-i ascundă fulgerul din priviri.

După o tăcere prin care punctase ultima cifră și în timpul căreia se bucurase ca un artist de efectul produs de marea sa arie, maestrul Souëf continuă:

— "Articolul patru: Viitoarea soție aduce în căsnicie, constituindu-se ca zestre:

1. Personal, bunurile sale mobiliare, lenjerie, haine și bijuterii.

2. Din partea rudelor și prietenilor mai jos numiți, o rentă de douăzeci și cinci de mii de franci pe care se obligă s-o plătească, solidar, câte un sfert, doamna contesă Joulou du Bréhut de Clare, născută (Marguerite Sadoulas, domnul Jaffret (Jean-Baptiste), rentier, domnul conte de Comayrol (Stanislas-Auguste) și domnul Samuel Meyer, supus prusac, doctor în medicină, diplomat al facultăților din Paris și Iena, semnați mai jos;

3. Drepturile sale actuale și lichide, însă subordonate prezentării

titlurilor de succesiune a răposatului său tată, domnul Morand Fitz-Roy Stuart (Étienne-Nicolas) și a răposatei sale mame (Marie Gordon de Wangham, evaluate împreună la suma de (vezi memoriu).

4. Drepturile sale actuale și lichide, etc., la succesiunea domnișoarei Désirée-Mathilde Jitz-Roy Stuart de Clare și a domnișoarei Mathilde-Emilie Fitz-Roy Stuart de Clare, decedate în palatul lor de pe strada Victoire, la 5 ianuarie trecut, respectivele succesiuni fiind evaluate împreună la suma de un milion trei sute treizeci de mii de franci, bunuri imobile și acțiuni;

5. Drepturile sale actuale și lichide, etc., la succesiunea doamnei Louise-Sophie-Mathilde Schwartz, născută Fitz-Roy Stuart de Rothsay, văduvă în viață și legatară universală a domnului Antoine-Jean Schwartz, asociat al băncii baronului J.-B. Schwartz et Co., respectiva succesiune evaluată, în bunuri mobile și imobile, la suma de cinci milioane patru sute șaiszeci de mii de franci..."

Să ne oprim.

În total, aporturile reunite depășeau cu mult douăzeci de milioane.

Restul contractului prezenta mai puțin interes, semănând cu oricare altele și, în ciuda valorii pe care talentul maestrului Souëf o conferea frazelor consacrate, sfârșitul lecturii fu acoperit de zgomotul conversațiilor.

Se semnă în mod ceremonios; apoi, discuția deveni imediat generală.

Cei ce se aflau astăzi împreună aici erau, într-adevăr, prieteni foarte buni ai familiei de Clare, căci din toate părțile se auzeau felicitări călduroase. Maestrul Souëf trecea de la un grup la altul, colecționând complimentele, care-i erau acordate cu dărnicie.

— Am vrut, spunea el, ca acest contract să fie capodopera mea. Așa am dorit — oare am reușit? De răspuns trebuie să răspundă cele două familii. În cariera mea laborioasă și asiduă, nu cred că s-ar putea găsi un alt exemplu de aporturi așa de mari reunite în împrejurări atât de delicate. În sfârșit, cred că m-am achitat cu cinste. Câștigul material nu mă interesează prea mult în acest caz și, de altfel, pot afirma că sunt mai presus de asemenea detalii. Adevărata mea răsplată o voi găsi în satisfacția celor două familii.

Domnul Buin se duse să se așeze lângă Georges.

În ciuda energiei cu care bietul director interzisese să i amintească de nefericita lui întâmplare, nu înceta să vorbească el însuși despre acest subiect; și — fapt ce ar fi Putut părea, desigur, ciudat — prințul Georges îl asculta cu o atenție neobișnuită.

În jurul lor se formă un grup de auditori curioși. Pe baza informațiilor culese din toate părțile în cursul serii, domnul Buin,

vechi și iscusit funcționar, reconstituise atât de bine istoricul evadării, încât nu-i lipsea nici un detaliu.

Bineînțeles, exagera puțin — aceasta fiind în interesul său — perfecțiunea, abundența mijloacelor folosite și, mai ales, amploarea forțelor ce acționaseră.

După părerea lui, în noaptea aceea diabolică, întregul cartier fusese sub o puternică și misterioasă ocupație.

— Eu n-am spirit romantic — spunea — și, în domeniul nostru, nu prea dai frâu liber imaginației, însă faptele sunt fapte. Acel Clément era protejat de persoane importante. Nu le acuz, dar mă mir și chiar am dreptul s-o fac. Cine poate fi? Ați vrea să cred că, pentru a deschide ușile închisorii Force unui asasin ordinar, s-a pus în mișcare o armată capabilă să cucerească fortăreața de la Vincennes?

— Realitatea este, interveni Samuel, că-n toate acestea există o enigmă.

Adèle se alătură grupului și adăugă:

— Este evident! Sărmane prieten, te-am prevenit că vom discuta. Posed amănunte. Ghețăriia noastră se află în apropiere de teatrul Gymnase. Slujbașul nostru care tocmai însoțea răcoritoarele — căci vă voi oferi o mică gustare drăguță... foarte simplă, desigur, nu noi suntem milionarii... De la slujbașul ghețării am aflat că aranjamentul se întindea de-a lungul bulevardului până la Castelul de Apă. Și vă atrag atenția asupra unuia de-ai voștri, singurul care-a scos nasul afară. Și-i unul bun! În momentul în care era gata să ajungă la trăsură — cea despre care vorbeți adineauri și care-l lua pe condamnat — omul vostru a fost înconjurat, bătut și trântit pe jos de o adevărată răscoală. Vânzătorul meu de gheață a fost unul dintre cei care l-au ajutat să se ridice, bușit rău. L-am întrebat cum îl cheamă și vă spun numele lui: este un paznic al închisorii, domnul Noël. Notați-vi-l.

— Unde se petrecea asta? întrebă domnul Buin.

— Între La Galiote și cartierul Temple.

— La un kilometru și jumătate de noi! remarcă nefericitul director, mă uluiеști! Și Parchetul nu vrea să creadă!

— Ați remarcat, încercă să spună maestrul Souëf, articolul șapte, referitor la drepturile viitoareii soții, în caz de moarte a soțului?...

Însă domnul Buin îl întrerupse cu impetuozitate și izbucni:

— Ce-și închipuie ei, că țin la dugheana lor? Mi-am agățat demisia pe ușa biroului meu, ca s-o ia, nici măcar nu vor fi nevoiți să intre. Ah! Dumneavoastră nu cunoașteți nici administrația, nici Palatul de Justiție, nici tăragăneala rutinei urmată de curcanii aceia împăiați! Cu toată ora târzie de atunci, i-am văzut pe toți la Parchet și la Prefectură. Când am pomenit despre o mare organizație de răufăcători, mi s-a răs în nas. "Fracurile-Negre, nu-i așa?" — mi-a zis un mic substitut care nu se pricepe la nimic, deși e mai bătrân ca Irod

— "Asociația aceea o cunoaștem, nu mai e bună de nimic, absolut deloc! Și de altminteri, dac-ar exista, într-adevăr, o asociație de treizeci-patruzeci de mii de domni cumsecade, printre care se numără marchizi, milionari și șefi de divizie, nu ne-ar rămâne decât să ne înregimentăm și noi, ce zici, domnule Louban?" Domnul Louban, care este cel mai mare șmecher din Paris (din cel oficial!) și șef de serviciu pe strada Ierusalim, a răspuns înălțând din umeri: "Eu, unul, caut un Frac-Negru de douăzeci și cinci de ani, ca să-l disec și să-l descriu în Jurnalul Savanților, și niciodată n-am întâlnit nici picior de așa ceva, și aflați că inspectorii noștri glumesc între ei, întrebându-se dacă se va lumina de ziuă mâine. Toată treaba e mai răncedă decât uleiul de lampă și tot atât de prostescă pe cât este povestea cu Piele-de-Măgar. Nu, nu, nu, nu sunt necesari cincizeci de mii de oameni și un caporal să-i faci scăpați pe prizonieri printre degetele directorilor de închisoare." Ticălos obraznic! Și să-i mai învinuiești pe cei care se opun guvernului!

Bunul domn Buin devenise stracojiu, și ochii îi ieșeau din cap.

— Dacă, dimpotrivă, viitoarea soție este cea care decedează prima... Încercă să continue maestrul Souëf.

Dar contractul părea să se afle la o mie de leghe.

— Mai întâi și-ntâi, eu nu aș pune mâna-n foc, interveni Adèle, că Fracurile-Negre sunt amestecate în afacerea asta și că șeful lor este Clément-Ciungul!

— Fiți amabili să ne faceți loc, ceru contesa Marguerite, sosind la brațul lui de Comayrol.

Și în timp ce grupul se deschidea, adăugă zâmbind:

— Nu vă temeți, nu suntem Fracuri-Negre.

Era o glumă bună, care-i făcu pe toți să râdă.

— Frumoasă doamnă, replică bietul domn Buin, vă rog să mă iertați că am adus aici o preocupare...

— Cât se poate de firească, îl întrerupse Marguerite, și la care luăm parte, vă asigur. Sunteți scuzat, prietene, dar nu acesta e și cazul domnului prinț de Souza, care nu-i nici director de închisoare, nici prizonier evadat — așa-mi place să cred — și care ne abandonează într-un mod cu totul de neiertat.

Georges se ridică repede, roșind.

— Îți mulțumesc, conte, spuse Marguerite părăsind brațul lui de Comayrol. Ești liber.

Georges îl prezentă pe-al său.

— Ești cumva foarte timid, vere? Întrebă Marguerite.

— Mai mult decât v-aș putea mărturisi, frumoasă verișoară, răspunse Georges.

— Așadar, nu-i vorba nici de îndepărtare, nici de indiferență?

— Față de domnișoara de Clare?... Nu, desigur.

— M-ai bucura spunându-mi că o iubești și că dorești s-o faci fericită.

— Verișoară, v-o afirm cu toată sinceritatea.

Se apropie de domnișoara Clotilde, care era mai trandafirie decât o floare și a cărei privire plecată nu exprima prea multă pică.

Lângă Clotilde rămăsese un loc liber; Georges îl ocupă, iar nu cu propria-i voință. Marguerite îi eliberase brațul și, cu degetul, îi indicase fotoliul.

— Prințe, i se adresează cu voioșie, te previn că scumpa noastră tânără este mai curajoasă decât dumneata.

În momentul acela, Laurent, servitorul cu înfățișare de rentier, deschise ușa și anunță că gustarea este servită.

— Domnilor, oferiți brațul doamnelor! îi invită Adèle.

Printre grupuri se iscă agitație.

— Ți este foarte foame, vere? întrebă Marguerite, ai cărei ochi scânteiau ca o sfidare.

— Nu mi-e foame deloc, replică Georges.

— Bravo... dar dumneata, drăguță?

— Nici mie, răspunse domnișoara Clotilde. Ați face însă mai bine să-i spuneți imediat domnului de Souzay că eu sunt cea care v-am rugat să mi-l aduceți. Nu vreau să mă căsătoresc fără a fi discutat cu viitorul meu soț.

— Vezi, prințe, șopti contesa continuând să zâmbească, vei fi supus unui interogatoriu, ține-te bine!

Capitolul XXII - Tête-à-tête

Știm că prințul de Souzay era un cavaler fermecător, în adevăratul înțeles al cuvântului. Cititorul ar putea fi tentat să aprecieze că, în momentul acela, situația lui era întrucâtva comică.

Din partea noastră, nu vedem nimic rău în asta.

Tânărul îngăimă nu știu ce compliment, și contesa continuă:

— Într-o zi ca aceasta și chiar mai dinainte — dar împrejurările n-ar fi fost favorabile — se obișnuiește ca logodnicii să-și împărtășească gândurile. De altfel, nu este prea târziu: contract nu înseamnă căsătorie. Nu se poate spune că ați fi străini unul față de celălalt, deoarece, în timpul căutării prințului, nimeni dintre cei de aici n-a împiedicat vreodată completa libertate a convorbirilor dumneavoastră, însă n-ați profitat mult de ea. Discutați. Dintre toate acțiunile pe care le săvârșim în viață, căsătoria este cea mai importantă, și milioanele nu înlocuiesc fericirea.

La ultimele cuvinte, rostite cu adâncă melancolie, glasul îi

tremură. O sărută pe Clotilde, dădu mâna cu Georges și ieși spunând:

— Voi reveni să vă iau, astfel încât să nu vă simțiți stânjeniți când veți intra în salon.

Georges și Clotilde rămaseră singuri. Stăteau unul alături de celălalt, fără să vorbească și fără a se privi.

După plecarea Margueritei, putuseră auzi, dincolo de ușa închisă a salonului, zgomotul unei a doua uși, închizându-se și ea.

La capătul câtorva clipe de tăcere, domnișoara Clotilde își puse un deget pe buze și șopti foarte încet:

— Poate că încă mai este acolo. Mă duc să văd.

Spunând acestea, se ridică brusc și, dintr-o săritură ca de gazelă, ajunsese la ușă, chemând:

— Marguerite! Mătușă Marguerite!

Deschise și-și încetă chemările. Cea de a doua cameră era goală. Constatarea schimbă expresia domnișoarei Clotilde, și zâmbetul bun și strengăresc al vârstei sale îi lumină deodată ochii.

Surâdea și Georges.

— Ce i-ai fi spus? o întrebă.

Ați citit bine: cu toată timiditatea lui pe care ați constatat-o, domnul prinț de Souzay o tutuia cu îndrăzneală pe domnișoara de Clare.

— Mă pregăteam să-i spun — răspunse aceasta fără a părea jignită, nici măcar mirată — să rămână cu noi, că am discuta tot atât de bine de față cu ea. Nu avem nimic de ascuns...

— Mincinoaso! exclamă Georges râzând.

Fata închise ușa cu grijă. Când se întoarse, Georges se afla lângă ea.

— Vrei să te sărut? zise.

Ea fu cea care-i înconjură gâtul cu brațele, răspunzându-i:

— Foarte repede și doar o dată! Sunt convinsă că ne spionează.

— Dacă ne spionează, replică Georges, acoperind-o deja cu sărutări, o singură dată este la fel de periculos ca de o sută de ori.

Tânăra se desfăcu din îmbrățișarea lui și-și relua locul, făcându-i semn s-o imite.

— Îi cunosc, spuse în șoaptă, și cunosc casa. Nu aici (arăta ușa prin care ieșise Marguerite) vor veni să asculte. Stai drept, bietul meu Clément, și joacă-ți rolul.

— Ce rol? întrebă Clément, privind-o mirat.

— Nu mă face să râd, trebuie să fim extrem de serioși... doar dacă nu-ți trece prin gând să mă convingi și pe mine că tu ești domnul prinț de Souzay.

— Nici eu nu mai știu bine... Începu Georges.

Ea îl întrerupse și-i atinse brațul drept spunând:

— Iată totuși ceva care-i aparține cu siguranță lui Clément!

— Da, dragă... și asta-i amintește lui Clément că-și datorează viața Tildei sale mult-iubite.

— Prostii! protestă domnișoara de Clare cu accentul pur al micuțelor pariziene.

Apoi continuă:

— Dacă te amuză să fii prinț, mă voi purta ca o prințesă. Vom fi cu atât mai mult în pielea personajelor noastre... Depărtează-te puțin și ia-ți o mutră mai descumpănită, de vreme ce faci pe timidul... Am multe să-ți povestesc; însă, mai întâi să ne înțelegem asupra unui lucru: dacă vom fi întrerupți înainte ca eu să fi terminat, vei veni din nou la mine, la o jumătate de oră după plecarea ta... Ia să vedem! Unde anume? Stai puțin! Știi un loc bun — la colțul străzii Des Minimes.

Mirarea lui Georges devenea stupefacție.

— Tu! exclamă. Tu, să ieși noaptea...

— Te obișnuiești cu orice, replică ea, nu mă mai tem de nimic... Nu te apleca așa spre mine, îndrăzneala e prea mare.

Vorbind astfel, Clotilde stătea dreaptă, cu o ținută severă. Nu știi cum aș putea spune că cinstea și voioșia unei inimi curate ridicau masca de împrumut pe care-o ținea cu ambele mâini pe fermecătorul ei chip, și că în ochii ei sclipea o ștrengărie de copil; și ar însemna, într-adevăr, să atribui prea multe însușiri celei mai expresive fețe din lume dacă aș declara că prin atâta voioșie dărză străbătea uneori un sentiment de melancolie, care arunca un fel de vâl trist peste strălucirea tinereții ei. Însă chipul ei exprima, realmente, toate acestea.

Georges își coborî privirile; ea zâmbi și spuse:

— Da, da, văd bine că-ți par mai drăguță decât altădată, dar nu știu deloc dacă mă iubești.

Și, deoarece el voia să protesteze:

— Așadar, ne-am înțeles în legătură cu colțul străzii Des Minimes?

Iar apoi, imediat, schimbând tonul:

— Ia stai! Pentru ce, niciodată, nu-mi spuneai bună-ziua?

Georges nu pricepea.

— Acolo, vis-à-vis, îi explică ea, la închisoarea Force, unde aveai perdele verzi atât de frumoase.

— Cum? exclamă tânărul în culmea uimirii, mă recunoscuseși?

— Vrei să taci odată!... Și vă rog frumos, să nu ne mai tutuim. Încă de prima dată de când v-am văzut, domnule prinț, mi-am spus, în ciuda cicatricei și a tuturor celorlalte "Iată un tâlhar pe care l-am mai întâlnit undeva. Ferestrele salonașului sunt chiar vis-à-vis de perdelele verzi, și bunul domn Buin îmi vorbea despre dumneavoastră oricât doream. Aveam binoclul meu de teatru, este foarte bun, iar eu mă

ascundeam în spatele jaluzelelor pe jumătate lăsate... și brațul acela drag, care, cândva, m-a făcut să plâng atât de mult, cum nu l-aș fi recunoscut?

— Buna mea Clotilde! o întrerupse prințul, te rog, sărută-mă!

Domnișoara Clotilde fu inflexibilă și refuză să-i dea sărutul cerut.

— Dați-mi pace! ripostă râzând, nu mai avem timp... Nu c-aș spera prea mult să-i înșel, și mai ales nu pentru multă vreme, dar n-avem nevoie de șase săptămâni ca să spălăm putina. Alteța voastră știe câte ceva din problema aceasta. Vă rog să jucăm strâns. Vă dau cuvântul meu de onoare că ei sunt pe aici, pe undeva, în pereți, în tavan sau sub parchet. Fiți, aici, mai bun actor decât în celula dumneavoastră.

— Și eu care credeam că eram deghizat perfect! murmură Georges cu oarecare dezamăgire.

— Pentru ceilalți nu era prea rău, de vreme ce bietul domn Buin, care v-a vizitat ieri, vine astă-seară să discute cu dumneavoastră și nu bănuiește nimic, însă pentru mine, Clément rămâne Clément, nu rezistă nici o deghizare!

— Și soții Jaffret?

— Ura se aseamănă puțin cu iubirea. Numai că a durat ceva mai mult până când cei doi Jaffret v-au recunoscut. Și apoi, mătușa mea Marguerite are ochi atât de buni!... Dar, à-propos, când am vorbit despre strada Des Minimes, ați părut mirat. Ah! Ascultați, este adevărat că am alergat noaptea prin Paris, singură...

— Singură! Și pentru ce?

— Păi, nu trebuia să-l înștiințez pe doctorul Abel Lenoir?... Și-i departe de aici până în strada Bondy!

— Și te duceai așa, pe jos?...

— Da, întâia oară, dar asta n-a fost decât o dată. După aceea, doctorul îmi trimitea o trăsură și mă aducea înapoi la Saint-Paul, de unde mă întorceam împreună cu Michèle, după slujba de dimineață.

— Ai încredere în ea?

— Nu prea mult, dar știți, n-aveam de ales, și dumneavoastră erați condamnat la moarte.

— Cum?!

— Foarte simplu. Se ținuse sfat în biroul unchiului meu Jaffret. Mătușa Adèle... Însă, mai întâi, ar trebui să-ți povestesc ce s-a întâmplat pe strada Victoire, în noaptea de 5 ianuarie... Pariez că habar n-ai... (Clotilde vorbea acum abia auzit și-l tutuia din nou).

— Nu, conveni Georges, nu știu nimic, absolut nimic!

— Niciodată n-o să avem timp, șopti ea, îi simt în jurul nostru. Adresează-mi un compliment, dar fără a ridica prea mult glasul.

— Mi-am pus în dumneata, Clotilde, spuse îndată prințul, cele mai fierbinți speranțe ale vieții...

— Răule! Măcar de-ar fi adevărat! ripostă ea.

— Și tot ce stă în puterea unui bărbat pentru a face fericită o femeie iubită...

— Ajunge, gata. Eu îți răspund: "Îmi este greu, prințe, să exprim niște sentimente pe care, eu însămi, nu le pot defini. Mi-am întrebat inima, iar ea mi-a răspuns..." Restul, cum vei vrea, dragul meu, adăugă coborând vocea până la un murmur.

Se jucă ușor cu evantaiul și continuă:

— Să revenim la oile noastre! Care, din păcate, sunt lupi. Ne aflăm, aici, într-o capcană mai întunecată decât codrii din Bondy!

— Știu, spuse Georges înclinându-se, ca și cum ar fi făcut un compliment fermecător.

În același timp se aplecă spre a săruta o mână care nu reuși să se retragă.

— Cât ești de drăguț! șopti ea. Ca să ajungă la tine, ar trebui să mă taie în bucăți... Așadar, în biroul unchiului meu, consiliul de familie, cum își spun ei uneori, a reformulat dinainte hotărârea Curții cu Juri care ar fi urmat să dea o sentință doar de închisoare pe viață: ei te-au condamnat la moarte. Doamna Jaffret a pus la cale o comedie de evadare, în care rolul principal îi era încredințat unui slujbaș al închisorii, un oarecare domn Noël...

— Atunci, de la tine era scrisoarea! o întrerupse Georges.

Și, deoarece domnișoara Clotilde nu răspundea, continuă:

— Scrisoarea în care mi se spunea că montanții scării fuseseră pe jumătate tăiați cu ferăstrăul la o înălțime de treizeci de picioare deasupra solului...

— La naiba! Sigur, exclamă ea ca un bărbat.

Apoi, adăugă cu o expresie uluită:

— Vasăzică, nu te-ai gândit că aș fi fost eu?

— Doamne! Cum voiai să ghicesc?

Pe genele domnișoarei de Clare se ivi o lacrimă, în timp ce șoptea:

— Oh! Răutăciosul care nu-și iubește surioara! Eu te ghicesc întotdeauna, chiar și când nu ești tu!

Capitolul I - Noaptea de 5 ianuarie

În vastul salon în care lumina lustrei și cea a lămpilor se pierdea în draperiile întunecate, smulgând ici și colo câte o scânteie de pe aurul șters al portretelor de familie și de pe emailurile străvechilor blazoane, Georges și Clotilde erau înconjurați de o tăcere adâncă.

Nici un zgomot nu se auzea, nici din cealaltă încăpere, în care i-am văzut pentru întâia oară pe intimii familiei Jaffret reuniți în jurul cadourilor de nuntă și în care, chiar în momentul acela, se servea gustarea, nici din cabinetul de lucru folosit de mama Jaffret pentru "afacerile" sale.

Mai ales înspre partea aceasta supraveghea urechea domnișoarei Clotilde; spun urechea și nu ochiul, deoarece fata se așezase în așa fel încât să obțină o dublă mascare a chipului său și al lui Georges, pentru orice privire venind dintr-acolo.

Mascare dublă — o dată prin poziția lor, cu spatele spre ușa respectivă, și încă o dată prin cea mai frumoasă și mai mare dintre toate coliviile bunului Jaffret, care se afla între ei și ușă. Colivia aceea superbă reprezenta un templu indian, și nici un amator de păsările n-ar fi putut s-o vadă fără s-o dorească.

Locul ei obișnuit era în mijlocul salonului, însă în vederea ceremoniei de citire a contractului, fusese împinsă la o parte, și acum ocupa colțul dintre ultima fereastră și ușa cabinetului.

Era acoperită, de sus până jos, cu o stofă, la adăpostul căreia dragele captive ale domnului Jaffret ascultaseră capodopera maestrului Isidore Souëf fără a-și manifesta nici aprobarea, nici dezacordul.

Trebuie totuși să spunem că, în momentul în care domnișoara Clotilde se repezise în urma contesei Marguerite pentru a se încredința că în încăperea alăturată nu se afla nimeni, în întunericul din colivia monumentală se produsese un zgomot înăbușit, un soi de fierbere.

Zgomotul nu trecuse neobservat de Clotilde.

Reîntorcându-se din expediția ei în afară, își continuase cercetările, mai întâi încercând ușa cabinetului de lucru, pe care o găsi bine închisă, și făcând apoi înconjurul coliviei, îndeajuns de mare pentru a ascunde în spatele stofei sale nu numai unul, ci chiar mai mulți observatori.

Cândva locuise în ea un pui de struț, și Jaffret îl mai plângea și acum.

De fapt, ascunzătoarea era atât de bună, încât domnișoara de

Clare se miră că nu găsi înăuntrul pe nimeni. Însă, controlând, se putu convinge că cele trei fotolii ascunse în spatele cortinei erau neocupate, ba chiar împinse precauția până la a privi și sub ele.

Clotilde nu-și reluă locul decât după ce pipăise de jur împrejur colivia și după ce inspectase fiecare cută a stofei cu care era învelită.

Cu toate acestea, știm că bănuielile nu i se potoliseră. Se simțea spionată de sus, de jos, din părți — în fine, de undeva; dar, cel puțin, era sigură că numai chipul ei și cel al lui Georges puteau trăda sensul convorbirii lor, continuate în șoaptă.

Aceasta era explicația grijii cu care regiza mica lor comedie și, chiar și așa, a neîncrederii pe care i-o inspira strădania ei.

— Nu, spuse râzând printre lacrimi, tu nu mă iubești așa cum te iubesc eu, Clément. E câțva timp de când mă tem de asta.

— Ba da, draga mea, te iubesc din toată inima...

— Nu-i de ajuns!

— Ce vrei să spui?

— Ah! Eu te iubesc mult mai mult decât din toată inima.

— Ești nebună!

— Exact! Și aș vrea să fii și tu nebun. Vrei să știi ce cred? Într-o zi o vei iubi pe alta așa cum te iubesc eu, îți vei pierde capul... și poate s-a și întâmplat?

Își adâncea privirea în ochii lui cu atâta înflăcărare, încât fu atras spre ea ca și cum două brațe puternice i-ar fi îndoit brusc trupul.

Sărutul îi era pe buze.

Clotilde închise ochii și păli. Nu așteptă însă ca sărutul să-i atingă gura — se trase repede spre spate.

— Stai drept, spuse cu un regret stoic. Încerc să te iubesc ceva mai puțin, dar nu pot. Pentru mine ești mereu sărmanul mic martir care a fost mutilat de un tigrul cu chip omenesc și pe care, așa copilă cum eram, te-am purtat în brațe, nepărându-mi greu, deși erai aproape bărbat. De unde îmi venea acea forță? Ascultă! Există între noi ceva, ceva dureros și rău. Ți amintești? Prima dată când ai venit la mine, ai făcut apel la niște amintiri care nu-mi aparțineau. Mă luai drept cea Tilde din cimitir, biata copilă căreia îi era frig și foame lângă un mormânt. Iar eu, deja sclavă, răspundeam "da" la tot ce-mi spuneai tu. Mi-era teamă să te lămuresc. Gândeam că-mi vei zice: "Ah! așadar nu tu ești Tilde, cea Pe care am încălzit-o, cea căreia i-am dat pâinea mea!" Și mi te închipuiam depărtându-te de mine, căci, lasă, știu eu bine că pe ea o cauți...

— Și nu știi și pentru ce o cauți? o întrerupse Georges cu reproș.

— Ba da, răspunse Clotilde, gânditoare, este adevărat, știu, ai devenit și tu, ca mine, un instrument în mâna altuia. Dar, spre deosebire de mine, tu-ți iubești stăpânii... Odată, ai venit din partea acelor oameni, și atunci ți-am mărturisit adevărul. Ai încercat să

scotocești în străfundurile memoriei mele. Mi-ai vorbit despre o rugăciune latinească pe care, când eram mică, eram pusă s-o memorez cu de-a sila...

— Și mi-ai răspuns, șopti Georges căzând și el pe gânduri: "Și alții decât tine mi-au pus deja întrebarea asta, dar nu o știu, n-am știut-o niciodată." Apoi mi-ai mărturisit biata poveste a trecutului tău. Fusesseși luată dintr-o fermă ai cărei stăpâni nu-ți erau nici măcar rude. Doamna Jaffret îți spusese: "Sunt mătușa ta, tu ești moștenitoarea unei mari averi; nu trebuie să afli nimic în plus și rămâi în umbră, ca să scapi de oamenii răi care te-au făcut orfană..."

— Pe vremea aceea o credeam, zise Clotilde, copiii sunt creduli. Poate că încă aș mai crede, dacă n-ați fi fost tu și sârmanul Échalot, care-și dădea drumul la gură de îndată ce un pahar de vin îi gâdila creierii...

Se întrerupse brusc, cu un gest de mânie împotriva ei înseși.

— Dar, Doamne Sfinte! Poftim de ce mă ocup acum! Uite câte minute prețioase am pierdut! Se împlinesc în curând trei luni de la seara de 5 ianuarie. Știi că în momentul omorului eram singură, singură cu un bărbat, în casa domnișoarelor Fitz-Roy. Erai acolo, de vreme ce ai fost arestat. Pentru mine te aflai acolo?

— Nu, răspunse Georges, plecându-și ochii.

— Și, după trei luni, primul tău gând nu este să ceri o explicație referitoare la prezența celui bărbat alături de cea pe care pretinzi că o iubești!

În privirile ei se citea o profundă tristețe ce-o înfrumuseța de o mie de ori.

— Ca să vezi! adăugă cu mânie și descurajare, nici măcar nu ești gelos pe mine!

Și, mai înainte ca Georges să poată răspunde, amărăciunea din inima ei izbucni:

— Ah! Acela mă iubea! Mă iubea în genunchi! Până la moarte! Aș vrea să-l iubesc și eu pe el! Iată explicația pe care nu mi-o ceri, Clément: în jurul moștenirii de Clare se joacă un joc ciudat. Pe de o parte, oameni cinstiți — cel puțin așa cred, de vreme ce ești cu ei; de cealaltă, niște bandiți. Un motiv puternic îi împiedică, fără îndoială, pe oamenii cinstiți la care mă refer să se adreseze tribunalelor, și mărturisesc că asta mă face puțin neîncrezătoare față de ei. Își ascund numele când, din întâmplare, cad în mâinile Legii; mai curând se lasă condamnați, decât să vorbească deschis și cu fruntea sus. Dacă evadează...

— Tu nu spui ceea ce gândești, biata și buna mea Tilde, șopti Georges cu blândețe. Încerci să te răzbuni pe mine...

— Oh! Este adevărat! Este adevărat! exclamă ea. Încerc să mă răzbun... Îți inspir milă, nu-i așa? Și câtă dreptate ai să mă plângi,

dacă nu mă iubești!

— Dar te iubesc!

— Minți! Din bunătate! Nu-i nimeni pe lume atât de bun, atât de nobil ca tine... Dar lasă-mă să închei: oamenii cinstiți și bandiții stau, ambele tabere, de o parte și de alta a mesei de postav verde, cunoscându-și unii altora cărțile. Joacă toți cu cărțile pe față, ca la whist cu mort. Și cu toate acestea, încearcă să trizeze! În timp ce erai primit aici, acum trei luni, ca logodnic al meu, tu, falsul prinț de Souzay, adevăratul duce de Clare era atras în strada Victoire...

— Albert!

— Albert, care-mi spunea: "Mor de dragul tău!"

Georges își lăsa capul în jos.

Dacă Clotilde ar fi știut ce se petrece în sufletul logodnicului său, și-ar fi dat tot sângele pentru a-și reține ultimele cuvinte.

Georges întreabă:

— În același scop era atras Albert acolo? Tot pentru căsătorie?

— Nu, răspunse Clotilde. Nu-i nevoie să adaug că doar mai târziu am înțeles asta: era o cursă... Te cutremuri? Și totuși îi cunoști bine pe oamenii care urziseră acea sângeroasă comedie. Dacă planul lor ar fi reușit, cadavrul tău ar fi fost găsit mâine pe pavajul uneia dintre curțile închisorii Force... Continui: Ducele Albert tocmai plecase de la mine. Nu numai că-i luasem orice speranță, dar îl și pusesem în gardă împotriva primejdiilor ce-l înconjurau. Când a vrut să coboare scara, a pierdut timp deschizând ușa din spate, pe care la sosire o găsisese deschisă și care acum era închisă. Cu siguranță, nu întâmplător. Am încercat să-l ajut. Ușa camerei mele, care mă despărțea de el abia de o clipă, era și ea închisă, tot doar de o clipă, astfel încât îl auzeam fără a putea ajunge la el. O cameră o despărțea pe a mea de apartamentul domnișoarelor Fitz-Roy, pe care le iubeam mult și le numeam mătușile mele. Mi s-a părut că deslușesc un zgomot, un strigăt ca un vaiet, și că recunosc glasul celei mai în vârstă, mătușa Mathilde. Am intrat în camera alăturată, din care, printr-o ușă cu geamuri, se trecea în dormitorul mătușii Mathilde. Nu se mai auzeau strigăte, se sfârșise. Primul chip pe care l-am zărit prin geam a fost cel al unei servitoare, angajată abia de cincisprezece zile. Cineva îi număra bani pe o măsuță din dormitor, luminată de lampa ce atârna din plafon. Încă nu bănuiam că în casă se petrecuse un omor, și totuși mă cuprinsese o spaimă îngrozitoare. Persoana care număra banii stătea în umbră. Un glas răgușit a chemat, nu știu de unde: "Hei! l'Amour!" și persoana cu banii a ridicat capul. Am crezut că visez — era chipul mătușii Jaffret...

— Ah!... exclamă Georges, care asculta cu inima strânsă și ținându-și respirația.

— Am fost cât pe-acți să cad pe spate, continuă Clotilde, căci chiar

În momentul acela am zărit-o pe mătușa Mathilde trântită de-a curmezișul patului ei, cu capul atârând atât de jos, încât părul alb îi mătura podeaua. Să fi vrut, și n-aș ti putut să țip. Mi-am închipuit că eram prada celui mai înspăimântător coșmar cu puțință. Chiar atunci, prin ușa din fund, care dădea spre camera celei mai tinere dintre domnișoarele Fitz-Roy, au intrat doi bărbați. Cărau un alt trup, pe care l-au aruncat la picioarele patului. Deși capul acestui al doilea cadavru era despicat cu o lovitură de topor, surâsul blând al mătușii mele Emilie încă îi mai flutura pe buze. Unul dintre cei doi cărăuși nu avea decât un braț. Fața lui hidoasă și stupidă rânjea. El era cel care strigase: "Hei! l'Amour!" Ceilalți îl numeau Clément-Ciungul. Erau cinci cu toții, inclusiv servitoarea, care, fără îndoială, primea prețul sângelui. După ce aceasta își număraseră din nou banii, doamna Jaffret i-a mângâiat obrazul cu un gest deșănțat, iar femeia a respins-o, spunând: "Termină odată, destrăbălat bătrân!" Și abia atunci mi-am dat seama că mătușa Jaffret nu mai avea veșmintele ei femeiești. Purta o redingotă lungă, de muncitor îmbrăcat ca de duminică, cu un fular legat în jurul gâtului, iar craniul complet chel nu mai avea nici măcar o şuviță de păr cărunț. "Inima n-a îmbătrânit, ticăloasă mică", a spus ea, sau mai curând el, fiindcă sunt sigură că este bărbat. "Ce-o să faci cu tot bănetul ăsta? Dacă vrei să mi-l lași mie, va sta mai bine decât la Casa de Economii!"

Capitolul II – Domnișoara de Clare

— Ceea ce mă făcea să mă îndoiesc cel mai mult de mărturisirea simțurilor mele, continuă Clotilde, era liniștea extraordinară ce domnea asupra acelei scene. Toți erau foarte calmi în jurul celor două rămășițe omenești, deși din oribila rană a uneia încă mai curgea valul de sânge. Se discuta pașnic despre treaba săvârșită și despre ce mai era de făcut, ca și cum ar fi fost unul dintre cele mai simple lucruri. Programul fusese stabilit dinainte, punct cu punct. Oamenii care se aflau acolo nici nu erau îngrijorați, nici nu se grăbeau. La început, mă izbise numele acela, Clément, care este al tău, dar care era purtat de un tip lipsit, ca și tine, de brațul drept, însă înfățișarea respingătoare a mizerabilului îmi îndepărtase orice gând de comparație, așa încât nici nu mai remarcasem acea ciudată similitudine. "E vremea s-o ușchim", a zis bărbatul pe care-l numeau Ciungul, după ce se uitase la pendulă. "Comisarul va fi înștiințat exact peste trei minute!". "Patru", l-a corectat mătușa Adèle consultându-și ceasul. "Pendula o ia înainte. Unde-i domnul duce?" Am înțeles că era vorba despre Albert. Ciungul i-a răspuns: "Între cele două uși; i se va deschide la momentul potrivit,

așa încât să-i întâlnească pe agenți în curtica de serviciu". "Și căprița?" Despre mine vorbeau. Ciungul a slobozit o înjurătură. "Nu mă mai gândisem la aia", a spus. "Să fi uitat oare să pun zăvorul?" A izbit cu piciorul, spărgând ușa cu geam și s-a năpustit în camera de unde văzusem totul. Dar deja nu mai eram acolo. La auzul ultimelor cuvinte rostite, ghicisem întregul adevăr: Albert, prins într-o capcană, era sortit să poarte povara crimei în fața justiției. Ca să folosesc limbajul lor, el era cel care trebuia să plătească legea. Gândul pe care l-am avut, de a încerca un ultim efort să-l previn sau să-l eliberez, m-a salvat, căci dacă Ciungul m-ar fi găsit în spatele ușii cu geam, acum n-aș fi aici istorisindu-ți povestea acelei nopți cumplite. Ciungul m-a găsit, dimpotrivă, exact în locul în care, după mintea lui, trebuia să mă aflu. Când a intrat în camera mea, încercam să deschid ușa care mă despărțea de Albert. "Am avut unele necazuri" — mi-a spus fără a-și bate capul să găsească o explicație a prezenței sale — "niște-hoți, ce mai, Parisul e plin de asasini acum. La drum, puicuțo!" M-a apucat de braț; însă, înainte de a mă împinge în camera din care ieșisem, a întrebat cu glas tare: "Mai e cineva înăuntru?" N-a răspuns nimeni. M-a silit să străbat în fugă cele două încăperi și, când mi-a scăpat un strigăt la vederea cadavrelor pe lângă care am trecut, a bombănit: "Da, da! e o nenorocire, dar așa ceva se-ntâmplă, și cele două bătrâne au urcat direct în Paradis." Coboram deja scara. Vecinii nu bănuiau nimic, toată casa dormea. Doar la primul etaj am început să aud zgomote confuze, venind de pe stradă, și Ciungul mi-a spus din nou: "Este o prostie să săvârșești fapte rele, niciodată nu scapi de ochiul vigilent al Celui de Sus și al curcanilor. Desigur, ăștia care vin sunt bravi domni de la poliție, și s-ar putea să asistăm în curte la arestarea individului sângeros care le-a făcut de petrecanie sărmanelor domnișoare bătrâne." Se făcuse aproape ora unsprezece. Fata portarului exersa la pian în camera din spatele lojii lui. În momentul în care soseam în curte, câțiva bărbați urcau în goană aleea ce duce spre strada Victoire. Acolo se afla o trăsură. Bărbații au trecut pe lângă ea. În același timp, în interiorul casei se pornise o zarvă mare, și portarul a ieșit speriat de pe culoarul care făcea legătura cu curtea din spate. "Fie-ți milă, Doamne!" — striga — "un omor în casa mea! O să avem neplăceri! Au pus deja mâna pe asasin. Termină cu pianu' ăla, domnișoară Arthémise! Săriți! Foc! O casă atât de liniștită!" Nu-i păsa deloc de moarte. Dar când nevasta lui a apărut în fugă în pragul lojii, el a adăugat: "Sunt cele două milionare bătrâne de la al doilea. Nimic nu-i mai periculos pentru o casă, decât să adăpostească femei singure și despre care ce crede că ascund în salteaua lor tot aurul pământului. Prezisesem eu c-așa o să pățim!" N-aș putea spune cum de se umpluse curtea cât ai clipi. La portiera deschisă a trăsurii, oprită acum în fața lojii, am văzut ochelarii mătușii Adèle, care de data asta avea părul ei

cărunt și încrețit și pălăria ei mare cu pene. A întrebat cu îngrijorare: "Dar ce este, prieteni? S-a întâmplat ceva?" Prin cealaltă portieră, care s-a deschis și ea, am fost azvârlită în cupeu, și Ciungul s-a făcut nevăzut. În trăsură m-am pomenit între bunul Jaffret și contesa Marguerite, care întrebau, la fel de mirați: "Ce-nseamnă toate astea?" "Asasinul! asasinul!" strigau în cor cincizeci de glasuri, căci curtea era arhiplină. Deși domnul Jaffret mă înșfăcase și mă ținea strâns, m-am aruncat spre portieră. Îmi și imaginam chipul palid al lui Albert, în mijlocul oamenilor poliției, care-l legau ca pe un criminal, și mi-am adunat toate forțele spre a striga: "Este nevinovat!" cu riscul a tot ce ar fi putut urma. Însă, înainte de a fi scos un sunet, vocile gloatei au adăugat: "E Ciungul! Clément-Ciungul! Țsta nu-i la prima lui încercare!" Am fost aproape bucuroasă. Așadar, de data aceasta Poliția nimerise bine. M-am întors către mătușa Adèle, așteptându-mă s-o văd îngrozită, dar mă înșelam: în spatele îngrijorării ei prefăcute, era un zâmbet plin de răutate și, cu voce tare, spunea: "Are o mutră de ticălos primejdios, nenorocitul! Da' pe cine o fi asasinat?" Îți jur că, auzind-o vorbind astfel, mai că mă îndoiam. Aproape nu mai puteam crede ceea ce văzusem cu ochii mei puțin mai înainte. În spatele trăsurii s-a produs o vânzoleală mare, și parcă o lumină orbitoare mi-a apărut în fața ochilor. Vreo șase agenți îl conduceau sau mai degrabă îl purtau pe ucigaș, ocărându-l. O adevărată mulțime venea în urma lui înjurându-l și, în îmbulzeala aceea, am recunoscut-o pe servitoare, care striga mai tare decât ceilalți, frecându-și ochii cu batista. Dacă ar fi percheziționat-o, în buzunarul ei s-ar fi putut găsi prețul sângelui. De atunci nu te-am mai văzut, prințe, mi-ai putea explica de ce? Este adevărat, cel pe care-l țineau agenții nu era Albert, dar nu era nici groaznicul însoțitor al fugii mele. Prin ce miracol te aflai acolo, în locul fie al unuia, fie al celuilalt, căci erai chiar tu, nu-i așa? Tu, deghizat în muncitor și nemaiavând acest braț, minune a chirurgiei, care-ți ascunde atât de bine nenorocirea? Te rog, răspunde-mi!

— Eu eram, răspunse Georges după o tăcere. Și de-aș nega, tot nu m-ai crede.

— Desigur, nu te-aș putea crede... explică-mi însă motivele prezenței tale acolo.

Georges își ținea ochii plecați. Nu răspunse.

Clotilde aștepta. Pieptul i se zbătea puternic. Cât timp dură tăcerea, chipul ei fermecător își schimbă de câteva ori culoarea. Era evident că emoția sa nu era defel legată de tragicele amintiri pe care le evocase. Un singur gând era în stare să-i facă inima să-i vibreze în felul acesta.

— Nu mă iubești! Nu mă iubești! spuse, și în glasul ei se simțeau lacrimi, în timp ce ochii uscați căutau cu înfrigurare privirea logodnicului său.

Georges îi luă mâna și și-o duse la buze.

— Îți jur că te iubesc! zise.

Uitaseră biata comedie pe care-o jucaseră mai înainte, cu atâta bună credință, spre a înșela pânda spionilor invizibili. Mai ales Clotilde uitase totul. Apăsând mâna lui Georges pe pieptul ei, strigă:

— Eu te iubesc atât de mult! Ce nevoie am de răspunsul tău? Oare nu știi tot? Nu citesc în sufletul tău la fel de bine ca în mine însămi? Erai acolo, așa cum ești acum aici, pentru a te supune voinței aceleia care va fi mereu între noi doi! Tu nu-mi aparții! Locul meu este abia după mama ta!

Era atât de frumoasă și frumusețea ei degaja atâta iubire, încât Georges închise ochii și păli. Îl durea inima.

— Îți jur că te iubesc! repetă cu un glas pe care, acum, pasiunea, adevărata pasiune, îl făcea să tremure. Niciodată nu te-am iubit decât pe tine, niciodată nu te voi iubi decât pe tine!

Ea se repezi spre el, și buzele li se atinseră, însă sărutul fu scurt ca un fulger.

Când fata recăzu pe scaunul ei, un văl de tristețe încăpățânată îi acoperea privirea.

— Minți, șopti, sau cel puțin te înșeli, Clément, sărmanul meu Clément, căci ești mult prea nobil pentru a-ți înșela în mod voit surioara. Ești sclav, ești folosit fără nici o măsură sau milă...

— Nu o vorbi de rău pe mama, murmură Georges cu o intonație de implorare, în care se simțea deja o nuanță de severitate.

— Oh! Cât aș adora-o, exclamă Clotilde cu înflăcărare, dacă n-aș ghici-o împotriva mea! Oare ar mai exista pe lume o iubire comparabilă cu cea cu care aș înconjura-o pe mama noastră?!

— Dar asta-i o nebunie, protestă Georges, întorcându-și privirile, dacă mama ar fi împotriva ta, m-aș afla aici cu consimțământul ei?

— Te afli aici, repetă fata, pentru că doamna ducesă de Clare te folosește ca pe o pavăză în fața fiului său iubit.

Foarte palid, Georges zise:

— Te rog, taci!

— Te afli aici, continuă Clotilde, fiindcă aici este pericolul. Doamna ducesă a pornit la o luptă primejdioasă, dar ea este acolo, în palatul ei, împreună cu ducele Albert de Clare, pe când tu rămâi, zi și noapte, pe câmpul de luptă. Ea nici măcar nu știe, așa cum știu eu, că în seara asta nu ai a te teme de nimic.

Georges nu-și putu reține o tresărire de uimire.

Clotilde continuă:

— Azi-dimineață erai condamnat, însă vântul și-a schimbat direcția, ei au nevoie de tine; în seara aceasta s-au făcut complicitii fugii tale. Îndrăznești să spui că doamna ducesă de Clare știa asta când te-a lăsat să pleci?...

— Voia să mă rețină, îngăimă Georges. Pe cinstea mea, acesta-i adevărul! Ba chiar voia să vină cu mine...

Pe buzele Clotildei apărură un zâmbet plin de amărăciune.

— Ascultă, zise, adineauri mi-ai jurat că mă iubești. Vrei să fii soția ta?

— Dar nu-i deja lucru stabilit? răspunse Georges încercând să surâdă.

— Nu încerca să-mi ocolești întrebarea! ripostă ea aproape cu duritate. Știi bine ce înseamnă cuvintele mele. Sunt singură pe lume, tu — la fel. Ești tânăr și puternic, eu sunt curajoasă. Departe de aici, departe de luptele tenebroase în care nici tu, nici eu nu avem vreun interes real, vom putea să trăim fericiți, liniștiți, și să întemeiem o familie, care le este bună oamenilor săraci, la fel ca și marilor seniori. Tu ești un fals prinț de Souzay, așa cum eu sunt o falsă moștenitoare de Clare. Nu nega, ar fi nedemn de tine. Să sfârșim această dublă minciună. Să plecăm chiar în noaptea asta. Unde vei vrea să mă duci, voi merge. Mă ofer ție, mă vrei?

Capitolul III - Sfârșitul tête-à-tête-ului

Clotilde luase amândouă mâinile lui Georges și-l privea drept în ochi.

— Așa cum ai spus adineauri, sunt incapabil să înșel, spuse el. Acum ai exprimat cea mai fierbinte dorință a vieții mele, ai dat întrupare visului meu. Să trăiesc alături de tine, cu totul al tău, asta ar fi fericirea...

— Ei, bine? exclamă Clotilde, izbind nerăbdătoare cu piciorul în pardoseală.

— Nu vreau... nu pot să-mi părăsesc mama...

Fata îi lăsă mâinile libere și spuse cu asprime:

— Tu nu ai mamă!

Georges se retrase ca și cum ar fi fost pălmuit, și Clotilde se întrerupse, speriată.

— Te-am supărat, spuse, deja cuprinsă de remușcări.

— Nu, replică Georges. Eu sunt de vină. N-am avut încredere în tine, nu ți-am spus adevărul. Iată-l: sunt, cu adevărat, fiul doamnei ducese de Clare...

— Și atunci, Albert?...

— Să nu-mi ceri decât partea de secret ce-mi aparține.

În privirea fetei se citea o profundă mirare.

— Și ea te trimite aici, pe tine, fiul ei? bâigui.

— Nu doamna ducesă de Clare m-a trimis. Poate că împotriva

voinței sale am venit.

Urmă o tăcere, după care Clotilde continuă:

— Te cred, Clément, îți voi da crezare mereu. De acum înainte o voi respecta și iubi din adâncul sufletului pe aceea care îți este mamă. Speram să te trag, alături de mine, spre fericire; n-am putut — rămân împreună cu tine în nenorocire. Lupta ta e și a mea. Însă trebuie să știi încotro mergi, Clément. Este necesar să știi încotro o conduci pe cea căreia, adineauri, i-ai spus: "Te iubesc". Eu, una, știu, și-ți voi spune.

Se reculese timp de o clipă.

Erau gravi amândoi, și dacă acum cineva îi spiona fără a le putea auzi cuvintele, aparențele i-ar fi arătat, într-adevăr, convorbirea rece dintre doi logodnici care tatonează cu prudență terenul înainte de lupta definitivă a căsniciei.

— Îi cunoști — continuă fata pe un ton de rece resemnare — îi cunoști pe oamenii la care ne aflăm. Chiar mai înainte de a auzi dezvăluirile pe care ți le-am făcut, îi cunoșteai, poate la fel de bine ca și mine. Sunt îndârjiți în fărădelegea lor, și acționează la adăpostul unui mecanism a cărui eficacitate le-a fost dovedită nu o dată, ci de o sută de ori. Ei disprețuiesc combinațiile subtile și merg drept înainte, pe un drum fără ocolișuri. Pentru ei, naivitatea mijloacelor este culmea științei. Ucid pur și simplu, fără nici o precauție, aproape la lumina zilei, fiind siguri că, după comiterea omorului, vor îndruma cercetările pe căi greșite, și chiar ieri l-am auzit pe doctorul Samuel — căci viața mea nu-i decât un îndelung spionaj — bătându-și joc de neîndemânaticii care se slujesc de otravă spre a-și mări șansele de a rămâne nepedepsiți. Otrava lasă urme ceva mai puțin vizibile decât cuțitul, este adevărat; însă ce importanță are urma lăsată, dacă ea conduce cu certitudine la îndrumarea cercetărilor Legii pe o pistă eronată? Domnișoarele de Fitz-Roy au fost ucise cu o lovitură de secure — îmi închipui că așa ceva lasă urme! Cu toate acestea, asasinii trăiesc mai departe liniștiți; pentru ce? Pentru că cel condamnat ai fost tu. Acum, ascultă programul nunții noastre: Programul acesta a fost stabilit cu tot atâta grijă ca și contractul maestrului Souëf, semnat de domnul Buin și alți oameni foarte cinstiți, pe care diplomația ticăloșilor s-a priceput să-i înglobeze într-o complicitate involuntară — cea mai bună dintre măsurile lor de asigurare. Ca mașinație, este ceva grosolan, pueril, însă rezultatul este cât se poate de cert. Cât despre autenticitatea planului, ți-o pot garanta, deoarece prezentarea lui încă-mi răsună în urechi. În urma morții mătușilor mele de Fitz-Roy, tu și cu mine suntem ultimii din neamul de Clare...

— Împreună cu fratele meu Albert totuși, și cu doamna ducesă! o întrerupse Georges.

Clotilde zâmbi cu milă.

— Pentru reușita planului, replică, este de ajuns ca ducesa și

Albert să moară înaintea noastră — asta-i o nimica toată.

Georges fu scuturat de un fior, din creștet până-n tălpi.

— Teama pe care ești incapabil s-o simți pentru tine, spuse fata, te chinuie pentru ei. Este frumos, ai o inimă generoasă... Dar dacă-i iubești din tot sufletul, oare ce mai poate rămâne pentru mine?

— Dacă ar părăsi Parisul, Franța... gândi cu glas tare prințul Georges, în loc să răspundă. Dacă ar pleca departe, foarte departe...

— E oare posibil să pleci mai departe decât în Australia? replică Clotilde. André Maynotte⁽³²⁾ și văduva J.-B. Schwartz se duseseră în Australia, de unde s-au înapoiat actele lor de deces. Soțul prințesei d'Eppstein, cel care a fost ultimul purtător al numelui de duce de Clare, se ascunsese în străfundurile Parisului, în atelierul neînsemnatului pictor Inimă de Oțel, care făcea afișe pentru barăcile de bălci; după ce s-a căsătorit cu nobila și nefericita lui verișoară, au plecat și ei, căci își cunoșteau soarta. Au mers atât cât i-au putut duce marea și pământul. Acum, ar trebui să fie încă tineri. Cu toate acestea, le-ai văzut în contract numele, printre cele ale persoanelor pe care urmează să-i moștenim. Au murit. Parisul nu are nici un ascunziș îndeajuns de întunecat, și universul este prea neîncăpător. Clément, sărmanul meu Clément, degeaba îi vei trage după tine până la capătul lumii — când cei despre care-ți vorbesc au și dat verdictul: trebuie să mori.

Descurajat, Georges își lăsă capul în jos.

— Dar n-am terminat de prezentat horoscopul unirii noastre, continuă domnișoara de Clare. Să nu crezi că vorbesc la întâmplare — din nefericire, sunt un profet mult prea bun. Adineauri îți spuneam: "Vântul și-a schimbat direcția, au nevoie de noi." Acesta-i adevărul adevărat. Fie că drepturile noastre sunt autentice, fie că, așa cum cred, s-au făcut mașinații frauduloase, în patrimoniul nostru s-a acumulat totalitatea bunurilor familiei de Clare. Suntem inviolabili: moștenitorul unic al acestei imense averi trebuie să se nască din nou și nu se poate naște decât din noi. După nașterea copilului...

— Înțeleg foarte bine, spuse Georges, neputându-se împiedica să zâmbească. Băiat sau fată, n-are importanță...

— N-are importanță, repetă Clotilde. Băiat sau fată.

Surâdea și ea, dar nu în felul neîncrezător al prințului, ci ca oamenii curajoși dar resemnați.

— Ne vor face să dispărem? continuă Georges. Asta vrei să spui?

Capul drăgălaș al Clotildei se înclină în semn de afirmare.

— Și acești mari inventatori n-au găsit nimic mai subtil decât o asemenea soluție? întrebă Georges.

— La ce bun? ripostă Clotilde. Mai-binele este dușmanul binelui. Iscusița nu înseamnă subtilitate, ci știința de a-ți atinge fără greș ținta. L-am auzit odată pe doctorul Samuel discutând foarte serios

această problemă și contrazicând-o pe Marguerite. Ea are imaginație, iar doctorul i-o reproșă. Îi dădea ca exemplu teatrul, în care ideile noi nu au niciodată succes. Contesa râdea, dar se încăpățâna. El făcea referire la domnul Scribe și la sfatul lui: "Fă mereu ceea ce s-a mai făcut." Ceva mai ingenios decât o asemenea soluție pentru a mă exprima ca tine, n-ar fi fost atât de bun, fiindcă o asemenea soluție este experimentată, a mai fost folosită și a reușit. Familia noastră și Fracurile-Negre își au analele lor, pe care le poți cerceta ca pe Istoria Universală. Când vom muri, cinstitul domn Jaffret va fi numit tutore al copilului, în același fel în care contesa Marguerite de Clare, sau mai curând soțul ei, contele du Bréhut, a fost numit tutore al prințesei d'Eppstein și, vreme de douăzeci de ani, asociația va dispune de niște venituri de o jumătate de milion. Începi să înțelegi și să crezi?

— Nu-mi pot închipui... vru să obiecteze Georges.

— Poți crede sau nu, îl întrerupse fata, n-are importanță. Așa s-a stabilit, cu precizie, așa a hotărât consiliul în unanimitate. De acum înainte, nimeni nu mai poate schimba nimic, așa trebuie să fie și așa va fi.

— Dar atunci, întrebă Georges, a cărui neîncredere dispăru dintr-o dată în fața tăriei acestor afirmații, ce-i de făcut?

Tânăra își îndreptă trupul. Ochii mari i se aprinseră de o lumină eroică. Niciodată n-o văzuse Georges atât de minunat de frumoasă.

— Dacă aş fi iubită... zise ea. Dar se întrerupse, continuând imediat: — Am greșit și-mi retrag vorba asta. Chiar și fără a fi iubită, sunt gata să fac totul pentru a te salva pe tine și pe cei care-ți sunt dragi...

— Dar ești iubită, Clotilde, draga mea! exclamă Georges, de data aceasta cu intonația unei iubiri adevărate. De ce ești nedreaptă cu mine? Nu vezi că sunt strivit sub povara răspunderilor și îngrijorărilor mele? Spune repede ce se poate face!

Ea îi întinse mâna.

— Poate că eu greșesc, spuse zâmbind cu tristețe. De altminteri, pentru ce să fugim? Adineauri am pledat împotriva mea însămi, dovedind că fuga de acești demoni este inutilă. Dacă a fugi nu folosește la nimic, vrei să luptăm?

— Oh! Da, aproape că strigă Georges. Să luptăm cu vitejie și până la moarte!

— Este posibil ca aceasta să nu fie prea departe... Dar ai dreptate! E mai bine să luptăm.

— Poruncește! Mă voi supune. Chiar de-ar fi să mor eu însămi atacând această hoardă de asasini...

— Nu, îl întrerupse Clotilde redevenind gânditoare, nu vom fi singuri. Există un bărbat cu inimă vitează, cu o voință neîmblânzită...

— Doctorul Abel Lenoir...

Fata îi puse un deget pe buze, cu un gest atât de imperios, încât, fără voia lui, Georges înconjură cu privirea încăperea.

Era liniște în vastul salon în care, în afară de sunetul vocilor lor, domnea singurătatea și tăcerea.

— Apropie-te, șopti ea.

Și atât de încet încât cu greu o auzi, adăugă:

— Mâine voi ieși spre a asista la slujba de la biserică. Știi unde locuiește?

— Da.

— Du-te la el la ora opt dimineța, mă vei găsi acolo.

— Și rendez-vous-ul din strada Des Minimes?

— Vorbeam prea tare. Nu vor lipsi nici alții... Ascultă-mă, dispunem de oameni și de arme. Aici nu-i Fontenoy⁽³³⁾, vom fi primii care să tragă.

— Sunt gata, o întrerupse Georges. Pe mâine, la ora opt.

În camera alăturată se auzi un zgomot și ei se depărtară imediat la o distanță convenabilă.

În pragul ușii se ivi frumusețea surâzătoare a contesei Marguerite.

— Ei, bine! Dragi copii, li se adresă, vă plângeți c-ați fost lăsați prea mult timp împreună?

— Să fie oare adevărat că suntem de mult împreună? întrebă Georges, la întâmplare.

Clotilde stătea cu ochii plecați și nu spunea nimic.

Marguerite, care-i dădea brațul bunului Jaffret, șopti:

— Joacă teatru ca niște vechi comediați!

Cu glas tare, adăugă:

— Toată lumea vă dorește și n-am putut amâna mai mult. Trebuie să asistați la despachetarea cadourilor de nuntă.

În spatele contesei de Clare veneau domnul Buin, domnul de Comayrol și câteva doamne. Era, cu adevărat, voioasa expediție a "nuntașilor" care sosesc, înveseliți de nu se știe ce vânt de ștrengărie, să tulbure, în glumă, prima întrevvedere a îndrăgostiților.

Prezența nou-veniților, atât de pașnici și de veseli, lumină oarecum vechiul salon, izgonind suflul lugubru pe care, cu puțin mai înainte, îl simțeam pătrunzând acolo.

Realitățile vieții de toate zilele își reintrau în drepturi și, chiar și după ce ați auzit confidențele Clotildei, poate că v-ați fi eliberat de vârtejul gândurilor negre, făcând apel, în mod deschis, la ceea ce numim "rațiune", spre a exorciza demonul acelor coșmaruri absurde și imposibile...

Capitolul IV - Schimbarea la față

Când voia, contesa Marguerite avea un zâmbet care alunga atât de departe gândurile negre! Îl rugă pe Georges să-i dea brațul; domnul de Comayrol îl oferi pe-al său Clotildei, și se îndreptară cu toții către salonul în care așteptau cadourile de nuntă — splendid desert al gustării.

Rămas singur și liber, bunul Jaffret se apropiase de colivia în care erau închise iubirile lui. Moartea prematură a micului său struț îi cauzase, la vremea respectivă, o boală grea. Dădu ocol coliviei și nu se putu abține să le adreseze un cuvânt de prietenie copilașilor săi, deși presupunea că dorm adânc.

Așa fac și tinerele mame care, în încântătoarea lor nebunie, sporovăiesc vesel în jurul odorului adormit ce zâmbește în leagănul adorat. Jaffret spuse:

— Cip, cip, cirrip, cip.

— Cip! i se răspunse de sub cuvertura care apăra colivia.

Jaffret tresări și deveni livid.

— Poftim că una e trează, bombăni. Ciudat, la ora asta!

Așa înduioșat cum era, dacă ar fi fost singur poate că ar fi ridicat un colț al vălului; însă Marguerite, care pleca ultima din încăpere și tocmai trecea pragul, se întoarse să-l cheme.

— Hai, prietene, locul dumitale este dincolo. În cea mai mare măsură, dumitale ți se datorează această căsătorie.

Jaffret, ascultător ca întotdeauna, o urmă îndată.

Și salonul cu patru ferestre rămase pustiu.

Câteva clipe domni cea mai deplină și adâncă tăcere. Însă deodată, sub cuvertura coliviei se auzi un zgomot, același zgomot, parcă provocat de fluturări din aripi și mici pocnituri, pe care l-am auzit la începutul convorbirii celor doi logodnici.

S-ar fi zis că înăuntru se iscase o mică răscoală.

Prima oară, acel zgomot ușor încercase cumva să ia naștere și se stinsese de la sine, după scurt timp.

Dimpotrivă, de data aceasta persistă și se amplifică până ce căpătă proporțiile unui război civil izbucnit pe neașteptate în micul popor înaripat.

Sub cuvertură se distingeau zboruri disperate, piuiturile se încrucișau în toate direcțiile cu ciripiturile. Dacă bunul Jaffret ar fi auzit asta, inima lui părintească s-ar fi strâns de spaimă.

Cu toate acestea, explicația nu se lăsă așteptată.

Cuvertura începu brusc să se agite încoace și-ncolo; se umflă, în timp ce barele de fier ale cuștii scârțâiau; apoi, ridicându-se cu totul, dezvălui cheia enigmei sub forma Adèlei Jaffret, care, cu sprâncenele încruntate, cu ochelarii puși strâmb și gata să-i cadă de pe nas, ieși cu impetuoșitate prin ușa puiului de struț decedat.

Ea, atât de palidă de obicei, era congestionată la față ca o pătlăgică roșie, iar ochii, alteori înfundați în orbite, îi ieșeau din cap.

— Fir-ar al dracului! ocări, animalele astea put! Credeam c-o să mă sufoc acolo, dedesubt. Idiotul de Jaffret! Locul e bun ca să tragi cu urechea, dar te poți asfixia!

Scoase din buzunar o sticlă cu înveliș din nuiiele, de o mărime foarte respectabilă, și-i dădu un lung sărut care răspândi în atmosfera salonului o plăcută aromă de țuică.

— Îndrăgostiții ăia n-o să trăiască așa bătrâni ca Matusalem! mormăi. N-am auzit tot, dar am prins, ici și colo, lucruri folositoare. La convorbirea între patru ochi din strada Des Minimes vom fi trei. Ceea ce-mi lipsește este partea de conversație referitoare la doctorul Lenoir. Degeaba mi-am încordat auzul — nimic! Oricum, ăsta capătă proporții îngrijorătoare. Va trebui să-l potolim.

Un ecou al aclamațiilor cu care era întâmpinată prezentarea cadourilor de nuntă ajunse până la ea.

"Micuța ține zdravăn la Ciungul ei", își spuse. "Tare-i drăguță puștoaica! Și îndrăzneță! Dac-aș avea cincisprezece ani mai puțin, sau chiar douăzeci și cinci... Țțț! Cu toată vârsta mea, înc-aș mai ciripi ca oricare altul; și dacă n-ar fi treburile cu care-mi muncesc creierii... Dar tânărul domn e rece precum ceaiul cu gheață! S-ar zice că-i împăiat în întregime și că tot ce-i viu este brațul lui artificial. Altfel, băiat frumos! Mă amuză să văd cum Angèle îl tot scoate-n față, spre a-l acoperi pe Albert al ei. Cât despre ea, socotelile noastre-s clare: vreau s-o văd plângând cu lacrimi de sânge... De sânge!"

Își trecu limba lacomă peste buze și adăugă:

— Ciudat lucru, temperamentul! Știi că încă mai ții la ea, marchize?

O oarecare tristețe i se așternu pe chipul zbârcit. Se duse în fața uneia dintre oglinzile mari ale salonului și se privi din cap până-n picioare, cu o expresie grotescă și totodată cumplită, bombănind:

— Te-ai ofilit, marchize, te-ai ofilit, te-ai ofilit! Marchize Ange de Tupinier de Beaugé, îndrăgostit de treizeci și șase de mii de ștregărițe și care încă o mai voiai, în plus, pe frumoasa ta nepoată, pe fermecătoarea ta fină — Venus ieșind din valuri, fir-aș al dracului! Angèle, pe care-ai făcut-o ducesă, și care și-a bătut joc de tine! Pentru ea ai ucis prima dată, marchize! Nu ea te îndemnase să faci așa ceva, marchize, dar diavolul ți se strecurase deja în trup... mai bine l-ai fi strâns de gât pe celălalt... pe afurisitul de doctor Lenoir! Toată încurcătura pe care trebuie s-o descâlcești de la el se trage, marchize. Dar, răbdare! Va veni și rândul lui... Angèle nu te putea suferi. Erai prea bătrân, marchize, și n-aveai un fir de păr pe față! Femeilor nu le place asta... Barba mea, dracu' s-o ia, era pe dinăuntru!

Își trimise ei înseși o sărutare în oglindă.

— Șmechere! spuse pe un ton mângâietor, zbori de la una la alta ca musca după miere! Fără cuțit, ai fi fost un adevărat heruvim, ca piosul Enea sau ca doctorul Lenoir, dar, atâta pagubă! Doamnele nu vor asemenea îngeri; ceea ce le trebuie este temperamentul. Îl ai, și, în afară de faptul că te-nnebunești după sex, nici un obicei rău: nici jocuri de noroc, nici băutură... O picătură din când în când, pentru înviorarea imaginației, câte o pipă... ai putea trăi cu un salariu de o mie două sute de franci, marchize, bietul meu bătrân!

În ochii ce-i sclipeau des îndărătul ochelarilor se citea mulțumire și o nemărginită iubire de sine. Își continuă examenul de conștiință cu o plăcere evidentă și profund savurată.

— Comoara mea, se adreseă reflexiei din oglindă, dacă vreodată îți se va scrie biografia, va fi interesantă pentru diverse clase ale societății, fie prințese, fie croitorese. Ce de mai roluri ai jucat spre a salva gâtul ăsta, nu prea rotunjour, e drept, dar bine prins de umeri! Ai fost Maillotte, regina evadatelor de la Saint-Lazare⁽³⁴⁾; ai fost paradisier, vizitiu, director de comandite, zidar, cioplitor de monumente funerare, vânzător de limonadă și membru al comitetului de binefacere; ai făcut operațiuni bancare la bursă și la bălci, ai aranjat nunți, ai dat lecții de educație și gimnastică... și n-ai comis prea multe prostii, nu deloc!... Și totuși, câteva! căsătoria Angèlei cu ducele, prinț de Souza, (un biet om cumsecade!), brațul rupt al lui Clément... Închipuie-ți, credeam că-i fiul lui Abel Lenoir, și voiam să-i joc Angèlei renghiul ăsta! De fiecare dată când am de a face cu ea, fie spre a o servi, fie spre a-i face rău, parcă-s turbat, dar e ceva mai tare decât mine, mereu trebuie să mă ocup de ea — cred că acesta îmi e destinul!

Tot vorbind — căci Adèle Jaffret nu-și spunea doar în gând toate aceste lucruri, ci le rostea de-a dreptul, râzând la părțile vesele ale amintirilor sale și ocărând la celelalte — părăsise oglinda, apropiindu-se de ușa cabinetului. O deschise și, de îndată ce intră, își descheie frumoasa rochie de mătase, puțin cocoloșită în urma șederii în colivie.

— Eu una, n-am nevoie de cameristă! spuse.

Și, într-adevăr, apărură într-un jupon scurt, sub care se vedeau crăcii unui pantalon bărbătesc, suflecați până la genunchi. Dintr-o mișcare rapidă a mâinii, își dădu jos coafura sa respectabilă de păr cărunt împodobită cu o bonetă înflorată.

Adineauri alăturam două adjective: grotesc și cumplit. Aici, ar fi fost nevoie de alte două de același fel, dar mai dure. Priveliștea celui craniu cu totul chel și colțuros, deasupra unor lenjerii de femeie din care, în partea de jos, ieșeau două picioare osoase, slabe și cât se poate masculine, te îndemna totodată să râzi și să plângi.

Adèle mângâie pe rând pulpele acelea sfrijite și se proțăpi pe ele ca un cocoș.

— Ținuta cavalerului de Faublas^{35}! spuse. Don Juan francez! Richelieu modern, care găsește timpul necesar s-o seducă pe micuța lui Lirette, neîncetând să se lupte cu un munte de afaceri... și, în plus, și director al unei întreprinderi de interes general!

Izbucnind în râs, el (sau ea) se apropie de birou spre a-și lua o pipă scurtă și neagră, mult mai bună decât cea a domnului Noël zis și Piquepuce. Pipa fu umplută după toate regulile artei, tutunul fiind bine înfundat cu degetul, și apoi — aprinsă.

După aceea, juponul căzu la rândul său, iar noi nu mai putem vorbi despre Adèle Jaffret decât la trecut, ca despre crisalida din care tocmai ieșise oribilul fluture, Cadet-l'Amour, în toată splendoarea urâciunii sale de nedescris.

Acesta își încălță ghetele și îmbracă o redingotă lungă, pe a cărei pulpană stângă, în căptușeală, era prevăzută o teacă de piele în care înfipse un cuțit cu lama deschisă. Craniul său golaș dispăru sub o pălărie de fetru moale pusă strâmb. Luă un baston gros pe care-l roti pe deasupra capului și reveni spre oglindă, în față căreia se propti cu mâna în șold, declamând ca un actor adresându-i-se publicului:

— Cadet-l'Amour, în rolul Fra Diavolo! Preferat al celuiilalt sex, în stare să depășească dificultățile cele mai complicate, vără-ți în buzunar camarazii și pleacă-n oraș! Înfundă-l pe colonel!

Își trimise o ultimă sărutare și ieși cu un pas de învingător prin ușa ce îngăduise intrarea domnului Noël.

Capitolul V - Intrigile lui Échalot

Într-o bună zi, Eugène Sue a făcut cea mai îndrăzneță dintre excursiile cunoscute prin subteranele Parisului. Mulți oameni au putut crede că măsurase (și chiar exagerase) adâncimile aceluia abis, tot așa ca genialul inventator, Jules Verne, când ne conduce, la umbra pădurilor de ciuperci, până în centrul pământului, sau când călătorește, fără umbrelă, la trei mii de metri sub nivelul mării.

Cei care au crezut astfel se înșelau. Chiar și o imaginație ca a lui Eugène Sue degeaba s-ar întinde și s-ar lungi, niciodată n-ar putea atinge fundul civilizației sau al barbariei noastre.

Un singur lucru pare să fie demonstrat și cert, iar în cazul acesta tot fantezia lui Jules Verne este cea care are dreptate. Când sapi sub Paris și cobori în el, cu lanterna în mână, oroarea la care te aștepți este curând învinsă de grotesc: s-a terminat cu stejarii înalți cu umbre amenințătoare — peisajul nu mai este alcătuit decât din ciuperci.

De pildă, spre a urma același mod de gândire, călătorul nu ajunge niciodată la capătul descoperirilor și al surprizelor, mai ales în acele

uimitoare penumbre în care mișună oameni și lucruri aparținând artei decăzute. Să ne înțelegem bine, nu poporul este cel care veghează acolo, nici măcar o parte din el, ci o specie aparte, alcătuită din homunculi asemănători celui care, într-o seară, a apărut din cuptorul doctorului Faust. Numai că doctorul Faust nu este de pe la noi, iar chimiștii care au creat oamenii criptogami despre care vorbim își fac bucătăria în pivnițele teatrelor.

Făpturile acestea, așa amestecate cum sunt, n-au trecut niciodată cu mult dincolo de ceaiul lui *madame* Gibou^[36]; fiii lor, care ne caricaturizează eroismul și josniciile pe fundul canalului de scurgere, se trag din ele și alcătuiesc ciudata categorie a șarlatanilor de bâlci — turmă mai ignorantă, mai superstițioasă, mai credulă decât însăși gloata care o contemplă.

Periferiile noastre încep să ia în derâdere melodrama; lumea bâlciului încă mai crede în ea și, în mijlocul universalei treziri din prostie, familia Bilboquet^[37] trăiește cu iluzii mâncate de viermi. Ea caută "secretul", așteaptă "comoara"; ei i se pare că o leșie de haz nestăpânit dar plângăcios influențează totul, nelăsând pe suprafața globului nimic adevărat.

Dacă ar exista un poet destul de îndrăzneț pentru a arăta publicului, în realitatea ei neverosimilă, această biată lume a durerilor caraghioase și a halucinațiilor uluite, secolul nostru și-ar căpăta epopeea sa nemuritoare, cel puțin în ceea ce privește drojdia societății.

Și vă afirm, cunoaștem atât de puțin și de denaturat ceea ce se află alături de noi, încât secolul nostru ar crede că i se vorbește despre lună!

Échalot era un artist cu sufletul plin de poezie cavalească. Similor, prietenul său, artist și el, dar mai puțin loial, adăuga tuturor defectelor unui bun trădător gustul banilor împrumutați de la doamne. Échalot însuși își mărturisise de multă vreme că acest Pilad al său nu se putea lăuda cu un caracter nobil.

Din seara în care l-am văzut, doică și santinelă totodată, pândind poarta pentru trăsuri a palatului Fitz-Roy și alăptându-l pe micul Saladin la corpul de gardă de pe strada Culture-Sainte-Catherine, Échalot nu făcuse avere.

Cinstit, muncitor, delicat, sentimental, având gustul intrigilor fără a ști ce-i aceea, credincios onoarei pe care o definea vag și în termeni necunoscuți moraliștilor, Échalot nu trăia bine, însă trăia din artă, păstrându-și cu gelozie independența și vânzând prafuri de scărpinat.

Similor, tatăl natural al lui Saladin, nu se purtase bine cu Échalot; ba chiar, într-o seară, încercase să-l strângă de gât ("disprețuind prietenia!" — după cum spunea Échalot) pentru patru monede de un franc ce se nimeriseră laolaltă în pușculița lor, mirată de un asemenea

belșug. Chiar și Saladin pornise pe căi greșite, în ciuda excelentelor principii de educație ce-i fuseseră sădite încă din leagăn.

Ca familie, lui Échalot nu-i rămăsese decât mica plimbăreață nocturnă, Lirette, cunoscută de doctorul Abel Lenoir și care-i aducea buchete de violete prințului Georges de Souza.

În cele ce urmează, se va vorbi mult despre Lirette.

Échalot era — după Dumnezeu — stăpânul celui mai sărăcăcios "local" dintre cele ce alcătuiau umilul bâlci instalat, pe vremea aceea, în piața Clichy, aflată în curs de amenajare.

Tocmai bătuse ceasul ora unsprezece la restaurantul lui Taica-Lathuile, singurul "templu" existent în împrejurimi. Baraca mai mult decât modestă a lui Échalot era închisă, iar noaptea împiedica să se vadă "afișul" său, foarte deteriorat și reprezentând o zeiță robustă, culcată pe spate, tocmai în momentul în care Hercule, fiul lui Jupiter și al Alcmenei, își ridică măciuca spre a sfărâma un pietroi de caldarâm pus pe buricul ei.

Lângă baracă se afla casa-rulotă, cu aspect antediluvian și aproape cu totul dezmembrată, care trebuie să fi făcut de mai multe ori turul Franței. Purta un ecuson mare de formă ovală cu inscripția:

"Spectacolul Échalot din Paris, ridicări de greutate, suspensii aeriene, fizică, electricitate, lupte și mistere, oferite locuitorilor acestui oraș, cu permisiunea specială a autorităților."

Deja de câțiva timp piața era pustie. Un vânt aspru scutura arborii desfrunziți ai bulevardelor periferice. Abia dacă la intervale lungi se vedeau câțiva trecători, grăbindu-și mersul și strecurându-se pe lângă ziduri.

Barăcile bâlciului dormeau. Iarna, după ce se înnoptează, nici măcar nu se mai fac încercări de a atrage "lumea". Singura lumină ce se vedea strălucea în interiorul rulotei "Échalot", printre scândurile unui oblon vopsit în stacojiu și îngrozitor de crăpat.

Într-o cabină de trei ori mai mare decât un sicriu, Échalot veghea, stând gânditor pe un burduf de armonică. Era îmbrăcat cu niște zdrențe rămase dintr-un costum de magician, purtat cândva cu glorie de răposatul său patron, domnul Samayoux, hipnotizator al mai tuturor Curților regale europene. Alături de el se afla o ceașcă încă umedă de *gloria*⁽³⁸⁾ și în care zăcea o spatulă, retrogradată la meseria de linguriță.

Pe tavan, într-o plasă întinsă, se vedea capul îmbălsămat al unui om ghilotinat, umbrela doamnei Samayoux și chitara ei. Un caniş împăiat moțâia sub masă.

Părul lui Échalot încărunțise, deși nu trecuse de patruzeci de ani. În mână ținea un portofel și se gândea profund. Expresia chipului său

bun trăda o naivitate ce depășea limitele obișnuite.

— Ce să zic, spuse cu descurajare, munca de birou nu-mi convine, e greu să-mi tot obosesc creierul slăbit de nenorocirile unei cariere, că de mi-aș scrie memoriile, cu siguranță că nimeni în universul întreg n-ar vrea să le dea crezare.

După această primejdioasă frază se opri și scoase un geamăt ca de bou. Dar continuă îndată, în timp ce două lacrimi i se iviră în colțul ochilor:

— Îndurerat, din cauza sentimentului pe care-l nutream pentru ea, Léocadie, văduva domnului Samayoux, de nici nu mă pot uita la umbrela ei fără să-mi smulgă lacrimi; trădat de prietenie, care-i întâiul bun al vieții, de către Similor, care m-a părăsit, luând cu el economiile mele; cu iluziile și himerele legate de Saladin pierdute, nu mai văd la orizontul meu încărcat de nori întunecați decât falimentul total, prin care, într-o bună dimineață, până și zdrențele mele vor fi vândute la ușă de către guvernământ!

Scoase un al doilea oftat, mai adânc și însoțit de un pumn strașnic pe care și-l trase în mijlocul frunții.

— Este drept, mai există Lirette și secretul de nepătruns! Cunosce șmecheria prin care poți profita de împrejurările unui mister, ca să intri în sânul unei familii nobile și să-i storci bani printr-un șantaj cinstit — tatălui, pe de o parte, mamei, pe de alta, și copilului tot așa, fără să încâlci onoarea, fiindcă vinzi ceea ce ai, nu-i așa, celor care au nevoie să cumpere spre a fi fericiți. Foarte bine, dar încă n-am sondat străfundurile misterului, și de unde să iau adresa familiei?

Își strânse capul în mâini, care nu erau curate, și din piept îi ieși un adevărat muget.

— Bun, bun, bun! continuă ca și cum ar fi răspuns sugestiei unui Mefistofel invizibil, știu asta la fel de bine ca și tine. Lirette se apropie de vârsta răsului, a grațiilor, a iubirilor, și de centura lui Venus, nu-i așa? Să fie oare și bani în chestia asta? E lucru cunoscut, domnul Tupinier este un criminal bătrân, care, fără să pară, a strecurat deja două vorbe în legătură cu așa ceva, iar negustorul de pe strada Amsterdam... Știu că, în fond, nu-i un atac împotriva onoarei, mai ales dacă depui la Casa de Economii, așa spun toți; însă prejudecățile sunt înfipte zdravăn. Eu, unul, am prejudecăți, deși, nu dau impresia asta... și pe urmă, ia gândește-te cum ar fi să-i propui lucruri dintr-astea domnișoarei Lirette! Mai întâi și-ntâi, eu nu mă văd într-un asemenea rol!

Nu bănuia, bietul de el, că în timp ce pronunța aceste cuvinte, chipul său umil se luminase de o nobilă mândrie. Nu cunoștea nici binele, nici răul — nimic!

O clipă, rămase tăcut și pierdut în incoerența propriilor gânduri, apoi își deschise portofelul soios și scoase o hârtie mototolită,

acoperită cu o scriere aproape ilizibilă.

— Secretul este aici! șopti. Norocul e că mă pricep să scriu binișor, că doar am fost ucenic de farmacist. Numai că asta îmi pare a fi latină, și educația mea n-a ajuns până acolo. Încerc mereu să citesc așa cum le spunea micuța: "O remus, Petre sub unde..."

Se întrerupse brusc și puse repede hârtia înapoi în portofel. Cineva tocmai ciocănisese la ușa barăcii.

"Cine-o fi venind la ora asta?" se întrebă Échalot uimit. "Vezi să nu-ți deschid!"

Afară, ciocăniturile se repetară, și un glas mios se strecură prin cea mai mare crăpătură a oblonului:

— Nu te prefacă că dormi, bătrâne. Deschide, vei vedea că *s-a luminat de ziuă*.

— Cadet-l'Amour! îngăimă Échalot, pälind.

Capitolul VI - Ora nepotrivită

Échalot nu se grăbi să deschidă. Veni până la ușa rulotei și începu să parlamenteze.

— Ce mai faceți, domnule Tupinier? întrebă. Dacă locuiți împreună cu sora dumneavoastră, doamna Jaffret, acolo, pe strada Culture, în cartierul Marais, aveți ceva drum, și se face târziu.

— Așadar, nu m-ai auzit? veni răspunsul de afară. Ți s-a spus că *s-a luminat de ziuă!*

— Nici gând, la ora asta! Glumiți, domnule Tupinier.

Apoi, corectându-se, adăugă cu o mândrie copilărească:

— Este adevărat că, pe vremuri, vă înțelegeam jargonul destul de ușor. Nu neg că am avut de a face cu Fracurile-Negre, în niște intrigi din care nu pricepeam nimic, fără să fi încălcat vreodată onoarea! I-am frecventat pe cei mai mari granguri de la cafeneaua *L'Épi-Scié*, într-o intimitate familiară, iar domnul Piquepuce mă bătea mereu pe umăr spunându-mi: "Dacă n-ar fi deja inventate, cu siguranță le-ai născoci tu." Despre prafuri vorbea...

— I-asculță, prostovanule, ai de gând să mă lași afară? strigă Tupinier. E un ger de crapă pietrele!

— Însă vârsta pasiunilor a trecut, continuă calm Échalot, și prin frecventarea doamnei Samayoux am aflat despre dumneata lucruri incompatibile. Așa că mă lipsesc, dându-l pe ușă afară chiar și pe Similar, pentru lipsă de cinste. Toate cele bune acasă, l'Amour.

Tupinier bombăni o înjurătură și nu mai insistă. Échalot își încordă auzul și i se păru că-i aude pașii pe pământul înghețat.

"Și acum ne vom duce la culcare" — își spuse în gând — "cu

speranța că Ființa Supremă mă va răsplăti odată și odată pentru c-am alungat un asemenea ticălos, care venea, poate, să-mi ofere îndestulare, după toate nefericirile mele, dacă-n schimb recădeam la o purtare nepotrivită. Ar fi o prostie din partea Providenței să mă lase-n încurcătură, nu pot crede c-ar fi-n stare de-așa ceva."

În fundul cabinei se afla un soi de dulap. Échalot îi trase zăvorul care alunecă scârțâind, dând la iveală un culcuș îngust, dotat cu o saltea fără așternuturi, dar pe care era întinsă o splendidă cuvertură cenușie cu bordură roșie.

Stăpânul locului spuse:

— Cadet-l'Amour trebuie să fi ajuns deja pe la piața Saint-Georges, doar dacă nu și-a înecat necazul la vânzătorul de spirtoase. Similor zice că el ar fi doamna Jaffret și că ține secretul Tezaurului ascuns la subsuoara lui — milioane de milioane, de-ai putea clădi o casă-ntregă numai din argint... Dar Pistolet susține că bătrânul colonel n-a murit și că-n frumosul lui mormânt de la Père-Lachaise nu s-ar afla decât un schelet de iepure... Și că faimosul Tezaur este-n America, pe fundul unui lac... Și că moș Morand petrece nu știu câte nopți cu colonelul, zidind o ascunzătoare pentru Comoară (da' asta ar însemna că nu-i în America) și pentru actele familiei de Clare... Și că-și bătea fata ca s-o silească să învețe câteva cuvinte latinești care păreau să fie o rugăciune... Ei! ia stai!... Ah! Pe cinstea mea, ce idee!

Glasul lui Échalot tremura.

În timp ce vorbea astfel, biata lui făptură parcă se transfigurase cu totul. Chipul îi strălucea, ochii îi ardeau.

Se lăsă să cadă în genunchi lângă culcușul lui și, ridicând spre cer mâinile împreunate într-o rugă fierbinte, strigă, sărutându-și cu patimă portofelul soios:

— Poate că ce-i acolo e latină! O, suprem arhitect al universului, fă asta pentru mine! Dacă găsesc comoara de un milion de milioane mă voi cufunda și eu puțin în deliciile din Chaussée-d'Antin și de la Palais-Royal, că destul am tras mâța de coadă, neluând niciodată masa la Véfour și nici la Maison d'Or. Dar voi adopta infirmi, voi înălța biserici și voi împărți supă în hale, așa ca fiecare sărac din Paris să aibă, în afară de banul din buzunar, și o găină în oală, pentru familiile necăjite! O, bunule Dumnezeu! Dragă bunule Dumnezeu! Ce te costă? Dacă-ți mai trebuie în plus și pentru călugărițele Tale, pentru ologi și casele de corecție, mă voi mulțumi cu o sută de milioane, și promit să-ntemeiez și-un spital!

Se opri ca să suspine, apoi continuă eu o fervoare crescândă:

— Fir-ar să fie! Ce poftă am să mă culc în pânzeturi fine și-n catifele mătăsoase, înconjurat de doamne care-și așteaptă rândul deși, în afară de asta, aş răspândi nenumărate binefaceri pe toată suprafața emisferei! E ceva vreme de când îmi tot aștept câștigul la loterie. Am

mizat pe Lirette...

— Și eu la fel, amice! îl întrerupse glasul lui Tupinier venind tot de afară.

Dar cuvintele care urmau fură rostite în interiorul cabinei, căci în broasca ușii se auzi un zgomot sec și bietul Échalot, uimit, abia avu timp să se ridice în picioare, că nasul coroiat al lui Cadet-l'Amour, încălecat de ochelari, se și ivea în prag.

— Cerul ți-a împlinit ruga, amice, spuse întrând. Stai o clipă să-mi scot cuiul din broasca ta... Așa! Am venit special ca să-ți vorbesc de Lirette.

Când voia, acest fost marchiz era un tovarăș vesel. Părea foarte mulțumit de gluma bună pe care o făcuse și străbătu cu pas vioi distanța ce-l despărțea de masă.

— Domnule Tupinier, i se adresa Échalot, vă rog frumos să mă iertați că nu v-am deschis, dar tocmai mă pregăteam să mă culc, și dacă aveți să-mi spuneți ceva, grăbiți-vă. Mi-e somn.

Aceste cuvinte fură pronunțate cu oarecare hotărâre.

Cadet-l'Amour își descheie redingota lui lungă și scoase de sub revere o sticlă plină pe care o puse pe masă.

— Paharele adu-le tu, amice, spuse în loc de răspuns.

Apoi, trăgând din dulap salteaua, o rulă sul, făcându-și din ea un scaun.

— Micuța ta doarme? întrebă.

— Da, de mult.

— Dă-ncoa' paharele!

— Nu mi-e sete, replică Échalot.

— Atunci, în sănătatea ta!

Cadet-l'Amour scoase dopul sticlei și luă o-nghițitură zdravănă, bând direct din sticlă.

— Un ger de crapă pietrele, în seara asta, continuă, cred că ți-am mai spus-o. E bine să tragi o dușcă. Așează-te. Preferi să stai în picioare? Cum vrei. Unde-i reținere, nu-i plăcere!

Țuica din sticla destupată își împrăstia efluviile în cămăruța îngustă. Nările lui Échalot palpită. Cadet-l'Amour continuă:

— Știi că treaba cu banda Cadet nu-i decât o poveste. Nu spun că n-am făcut câteva mici afaceri când și când, pe vremea colonelului, care-mi pusese zgarda de gât ca atâtor altora și căruia nimeni n-a îndrăznit vreodată să nu-i dea ascultare, dar de când bătrânul diavol a dat ortu' popii, am tras linie. Gata, nimic, decât lichidarea, care se face cinstit între doamna Jaffret, Samuel, Marguerite și mine.

— Desigur că nu vă veți certa, domnule Tupinier, mai ales cu sora dumneavoastră? zise Échalot.

Se duse să ia două pahare de pe o scândură și le puse lângă sticlă.

— Șmechere! mormăi Cadet-l'Amour cu o expresie de om

înțelegător. Sub mutra ta prostănacă, ai minte cât patru... Trebuie să-ți mărturisesc că mă aflu aici mai mult din întâmplare. Ieșisem pentru un rendez-vous drăguț acolo, pe strada Des Minimes. Mai întâi și-ntâi, pentru mine, femeile sunt totul. Vârsta n-are importanță, sunt încă verde.

— Asta chiar că-i adevărat totuși, aprobă Échalot, luându-și paharul plin și ciocnind politicos cu al musafirului.

— Un soț gelos, continuă Cadet-l'Amour. Nu-și va evita soarta, însă, în seara asta, din cauza lui am rămas în stradă. Așa fiind, am vrut să folosesc prilejul. Ți-ar plăcea să câștigi o bancnotă de o mie?

— Plătită când? întrebă Échalot.

L'Amour își cufundă mâna în pelerina lui și scoase o splendidă bancnotă, pe care-o așează la vedere pe masă.

Échalot închise ochii.

— Destinul — murmură după un oftat înăbușit — a încredințat îngrijirilor mele dezinteresate o orfană fără tată și fără mamă. Dacă banii sunt pentru a-i cumpăra nevinovăția, nu-i nimic de făcut!

L'Amour îl privi cu ochi profund mirați.

— Am fost prost că n-am adus monede de o jumătate de franc, zise. Asta ar face cât două sute de bucăți, știi?

N-am vrea să spunem că observația ex-marchizului ar fi fost lipsită de adevăr. Échalot răspunse cu noblețe:

— Domnule Tupinier, dac-ați pune aur peste argint și pe deasupra rubine, și ați mai adăuga și diamante, tot n-ar ajunge nici până la glezna bunelor mele moravuri! Lăsați-mă-n pace, n-am nevoie de banii dumneavoastră!

Poate că l'Amour nu se așteptase la o apărare atât de frumoasă.

— Mă pregăteam să dublez, replică, dar dacă așa stau lucrurile, nu-i nimic! Mi se păruse totuși c-am auzit, prin ușă, că te plângeai amarnic de soarta ta, și pe vremuri nu disprețuiai o intrigă...

— De obicei mă arunc cu capul înainte! strigă sărmanul om, căruia eroismul sacrificiului său îi storcea lacrimi din ochi. Intriga, domnule Tupinier, este elementul meu, deși încă nu mi-a reușit, de douășcinci de ani de când tot încerc! Intriga — bun! Prezent pentru intrigă! Însă cu onoare, sau, mai curând, moartea! Luați-vă bancnota, nu-mi place să văd lucrurile astea.

L'Amour, care se ridicase, se așează din nou și începu să râdă.

— Uite ce-nseamnă să nu explici așa cum trebuie, zise umplând din nou paharele. Pariez c-ai crezut că era vorba de sex? Mă interesează, este adevărat... În sănătatea ta, pușorule.

— În sănătatea dumneavoastră, domnule Tupinier, sunteți foarte cinstit.

— Dar flori de felul acesta culeg câte vreau, continuă l'Amour. Nu degeaba am fost poreclit l'Amour. În ciuda maturității mele, sunt

înconjurat de ocazii plăcute cu numeroase domnișoare tinere, contese, marchize, actrițe de la cele mai mari teatre... și chiar persoane mai sus-puse!... Nu m-ai înțeles deloc, absolut deloc. Ceea ce-ți propun este o afacere pusă la punct — comedie a-nțâia, intrigă cu triplu nod...

— Particip! exclamă Échalot.

Ochii îi străluceau, nu numai ca efect al țiucii, dar mai ales din cauza aceluia cuvânt magic: intriga răscolea în el toate fibrele ciudatei lui vocații. Adăugă:

— Dacă vreți să fiți foarte drăguț, îmi veți prezenta pe scurt acțiunea. Pricep lucrurile din jumătăți de cuvinte, slavă Domnului, și dacă-i o adevărată intrigă inteligentă și scelerată, dar nu mârșavă, veți vedea cum știu să mă descurc la jocul ăsta!

L'Amour mai turnă în pahare și, acordându-și stilul în mod firesc colorat la nivelul celui al lui Échalot, continuă:

— E vorba de produs o iluzie optică pentru a profita cu îndemânare de unele împrejurări încurcate de mister cu ocazia mai multor succesiuni bogate pe care vrem să le culegem folosind o înșelătorie de zile mari... Dacă nu înțelegi, să spui, fiule.

— Dați-i înainte! exclamă Échalot, ai cărui ochi scăpărau și care se frământa în loc, de plăcere. Nu pricep încă bine, dar oricât de învăluit în beznă ar fi, atâta vreme cât nu-mi pierd onoarea, asta se potrivește cu atât mai mult cu firea caracterului meu!

Ciocniră.

L'Amour îl trase prietenește de ureche și spuse:

— Șmechere! Tocmai pentru că-ți cunoșteam capacitățile am venit la tine. Atenție! Iată care-i treaba!

Capitolul VII - Victoria lui Échalot

— Piesa, spuse Cadet-l'Amour sprijinindu-și coatele pe masă, se joacă între două familii nobile de la fosta Curte a regilor noștri legitimi...

— E o chestie de politică? întrebă Échalot circumspect.

— Nu. Este ceva absolut civil, și tu nu ești cu totul străin de problemă, pentru că tu ai venit să mă anunți acolo, la cafeneaua *L'Épi-Scié*, în seara în care ultimul duce de Clare a murit în palatul de pe strada Culture.

— Îl lăsasem pe Saladin la postul corpului de gardă, replică Échalot. Similor voia să ia el toți cei cinci franci pe care i-ați dat pentru pază și alergătură, dar i-am cerut o jumătate de franc pentru laptele mormolocului, care nu m-a răsplătit prin purtarea lui ulterioară. Asta-i o poveste veche, domnule Tupinier.

— Doisprezece ani, nici mai mult, nici mai puțin. Ducele avea un fiu care, în mod firesc, este acum duce de Clare. Pe de altă parte, bătrânul Morand... Îți aduci aminte de asta?

— Ah! Păi sigur că da! exclamă Échalot, ferindu-și ochii, deoarece se gândea la rugăciunea latinească.

L'Amour îl privi pe sub sprâncene.

— Acel Morand, continuă, nu era decât un cerșetor când a murit, dar se-ntâmplă că, acum, fetița lui este tot atât de bogată ca micul duce. Pricepi că erau unii care se interesau de copiii aceștia!

— Pricep... Da.

— În sănătatea Lirettei tale!

— Cu plăcere... Ziceți-i înainte, domnule Tupinier.

— Așadar, eram un fel de societate de oameni serioși, hotărâți să cercetăm afacerea... Și-mi vine să râd, când mă gândesc la tot ce s-a trăncănit pe seama bandei Cadet...

— Doamne! mormăi Échalot lăsându-și paharul pe jumătate plin, tragedia celor două bătrâne domnișoare de pe strada Victoire s-a nimerit tocmai bine pentru societatea dumneavoastră, nu-i așa?

— Legea a fost plătită! ripostă l'Amour, și nu-i vina noastră dacă directorul închisorii Force l-a lăsat pe criminal să scape.

— Cum așa, Clément a șters putina? se miră Échalot.

— Da, în seara asta, pe la ora nouă. Unde rămăsesem? La comandita noastră, alcătuită din domnul Samuel, doamna contesă de Clare, contele de Comayrol...

— Îmi sunt cunoscuți, toți ăștia! Și mama Jaffret prezida?

Nu știu dacă era din cauza țuicii, dar Échalot căpătase un aer de învingător.

Dimpotrivă, Cadet-l'Amour cobora tonul, iar în privirea lui se citea o ușoară neliniște.

Umplu paharele și bău. Échalot îl respinse pe al său.

— Din motive de sănătate, explică. Ziceți-i mai departe.

— Restul e de la sine înțelese, continuă l'Amour, ascunzându-și pe cât putea proasta dispoziție. Aveam un tânăr duce foarte bine fabricat și o mică Clotilde de Clare prima'ntâia. Totul mergea, așadar, ca pe roate...

— Și?

— Ei, bine! Făceau parte din lumea în care cele mai frumoase lucruri...

— Te pomenești că i-ați... pierdut? întrebă Échalot încruntându-se.

— Nu încă, răspunse Cadet-l'Amour, dar am descoperit la ei niște calități... unele defecte... În fine, pe scurt, ne trebuie alții. Asta e!

Échalot își scărpină urechea.

— Și v-ați gândit la mica mea Lirette? zise după o tăcere.

— Ce părere ai?

— Nu-i o idee proastă, dar dumneavoastră, domnule Tupinier?

Era puțin amețit. Ochii îi clipeau, cu sclipiri de viclenie. Cadet-l'Amour se încruntă la rândul său și întrebă cu asprime:

— Vrei sau nu, amice? Nici măcar nu fac vreo aluzie la discreția ta, fiindcă, înainte de a intra, ți-am spus: "S-a luminat de ziuă!", și dac-ai scăpa vreo vorbă...

— Bine, bine, zise Échalot, nu te teme! E multă vreme de când sunt mai mut ca peștele...

— Vrei, sau nu vrei? repeta l'Amour.

— Depinde de condiții, domnule Tupinier. Mai întâi, dacă te mâinii, nu mă mai bag. Ce oferiți?

— Pentru micuță, palat, diamante, trăsură, valet...

— Mă refer la mine, îl întrerupse Échalot.

— Pentru tine, situația de tată adoptiv al unei prințese...

— Mă interesează numerarul, ce-i în căușul palmei.

Cadet-l'Amour nu-l cunoștea pe om sub aspectul acesta.

Șovăi.

— Știi că suntem corecți, spuse în cele din urmă. Ai fi mulțumit cu o rentă de două mii patru sute de franci?

— Cerule! Două sute de franci pe lună, mai mult de șase franci pe zi!

— Ți-ar conveni?

— Oarecum, domnule Tupinier... deși aș prefera să fie mai mult. Și ce-mi cereți în schimb?... Nu, mulțumesc, nu mai beau. Vorbiți limpede, vă rog!

Chipul răvășit al lui Cadet-l'Amour devenise stacojiu. Noul Échalot pe care nu-l cunoștea îl irita și-l neliniștea.

— Uite ce-i, răspunse totuși: Am trăsura la colțul străzii Fontaine. Trezești copila, o iau cu mine, îi aranjez o înfățișare mai curățică; i-o încredințăm respectabilei mele surori, doamna Jaffret, care o va iubi ca pe lumina ochilor ei și, în cele din urmă, o mărităm cu vărul ei, tânărul duce de Clare. Nimic mai simplu. Îți convine, amice?

Échalot se ridică și împinse la o parte, cu piciorul, burduful care-i servea drept scaun.

— Domnule Tupinier, spuse râzând blajin, aveți un milion la dumneavoastră?

— Mii de draci! Imbecilule... începu l'Amour, ridicându-se la rândul său, vânat de mânie.

— Păstrați-vă calmul! îl întrerupse Échalot pe un ton plin de noblețe, afacerile nu se fac cu vorbe grele. Chiar și dac-ați avea milionul mai sus menționat, n-ați lua-o pe Lurette la ora asta din noapte, care nu-i potrivită pentru o tânără persoană nobilă din naștere, singură într-o trăsură închisă, împreună cu o pușlama în

vârstă...

L'Amour își încleștă pumnii.

Échalot adoptă poziția atribuită lui Temistocle în celebra sa discuție cu Euribiade.

— Vă place sau nu, așa văd eu lucrurile, domnule Tupinier.

Și deoarece l'Amour schiță o mișcare, Échalot adăugă:

— Dacă aveți de gând să treceți la bătaie, vă previn că vă voi face țândări ca pe o farfurie!

Dezamăgirea lui Cadet-l'Amour era îmbinată cu furie.

Échalot îl privea cu un calm plin de bunăvoință. Continuă:

— Pentru lămurirea dumneavoastră, aflați că am fost model în atelierele artiștilor, pentru bicepși, și că, în localul meu, dau spectacole de box francez, a căror reputație l-a atras pe domnul Vigneron, împreună cu o grămadă de senatori și deputați având cele mai opuse opinii. Menționarea unui milion — sau a unei sume mai mici sau mai mari — nu este lipsită de urmări. Cer timp de gândire spre a fixa cifra exactă, după care, dacă noi doi ne înțelegem, o voi conduce eu însumi pe tânăra persoană la noul său domiciliu, dându-mi-se o recipisă timbrată... Ah! Păi cum! Deși sărac și cinstit, ne pricepem și la afaceri și la învârtirea lor. Am onoarea, domnule Tupinier!

Vorbind în felul acesta deslușit și plin de importanță, Échalot se înclină, așa cum îi văzuse pe mai mulți "seniori" făcând la teatrul Montmartre, apoi deschise ușa într-un mod foarte semnificativ.

Cadet-l'Amour își vârâse mâna sub pelerină și apucase mânerul cuțitului lung înfipt în teaca din căptușeală. Ochii i se injectaseră. Însă, potrivit zicalei, își înghiți furia și se repezi afară, mormăind un blestem.

Din prag, Échalot îi spuse:

— Vă voi revedea mâine, nu-mi fac griji în privința asta. Știți bine că-n alte prăvălii nu veți găsi marfa care se află într-a mea.

Cadet-l'Amour, ajuns deja departe, se întoarse să-i arate pumnul, dar Échalot închisese ușa.

Cadet-l'Amour mergea împleticindu-se. Era beat mai mult de furie decât de țeică. Înjurături răgușite i se înecau în gât.

— Există zile — și nopți — dintr-astea! bombăni. Frige-i-ar dracu' afurisenia...! Ce i-aș mai creșta! Ce i-aș mai căsăpi! În strada Des Minimes, la rendez-vous, nimeni! Și acum, până și idioții încep să-și bată joc de mine! Și ceilalți din bandă, care mă țin în gheare, mă strâng, mă sufocă spunând: "Cu atât mai rău pentru tine dacă nu reușești — te așteaptă cuțitul!" Dar, înainte de-a fi mâncat, o să-i mănânc eu pe unii dintre ei! Înainte de a fi tăiat, voi tăia, voi spinteca, voi înjunghia! Însă, mai întâi, am nevoie să mușc pe cineva!

Ajunsese la colțul străzii Fontaine unde, așa cum spusese, îl

aștepta trăsura lui.

Vizitiul dormea înfășurat în manta. Îl trezi cu o lovitură strașnică dată cu bastonul și, când omul se revoltă, îi porunci:

— Poartă-te cum trebuie, ordonanțele polițienești îți interzic să dormi pe capră. Mâna mea ajunge departe, ai grijă! Du-mă pe strada Vieille-du-Temple, la numărul..., și să iasă scânteii din caldarâm, că de nu, păzea!... Iar dacă nu ești mulțumit, coboară, îți voi servi o chelfăneală!

Vizitiul n-avea poftă de luptă. Își strânse hățurile, și Tupinier urcă în trăsură. Portiera fu trântită cu atâta putere, încât geamul sări în țandări.

— Poftim, și încă pe gerul ăsta! mârâi Tupinier, spumegând de furie. Numai ghinioane! Voi răci. Da' și hodoroagele astea — se fărâmă dintr-o nimica toată! Mii de draci! Ciungul o să mi-o plătească!

Gândul acesta păru să-l liniștească întrucâtva. Se înghesui în colțul cupeului și rămase nemișcat, bombănind din când în când înfundat.

Peste o jumătate de oră, trăsura se opri în fața unei case cu șase etaje, nu prea arătoasă, situată nu departe de Imprimeria Națională. Coborând, Tupinier i se adresă vizitiului:

— Prietene, eram prost dispus fiindcă puicuța mea îmi făcuse vânt. Bacșișul dumatăle va fi mărit în consecință.

Câțiva trecători încă mai circulau încoace și-ncolo prin cartierul acela populat. Ceasul încă nu bătuse miezul nopții.

Tupinier intră pe o alee îngustă în casa fără portar. Urcă cinci etaje, câte patru trepte odată, cu o vigoare a picioarelor pe care n-ai fi bănuț-o la vârsta lui.

La al șaselea, scara suia abrupt, și deasupra mai era încă un soi se scăriță, pe care Tupinier o urcă în cel mai adânc întuneric.

Ajunse la un mic pod a cărui ușă, în formă de trapez, se deschidea chiar sub țiglele de ardezie ale acoperișului. Tupinier o izbi cu piciorul, și ușa se deschise. Înainte de a intra frecă un chibrit chimic, a cărui flacără luminea murdăria unei cocioabe, într-unui din ungherele căreia dormea un bărbat, într-un sac umplut cu paie.

Alături de el se aflau două sticle, iar în gâtul uneia dintre ele era înfiptă o lumânare de seu. Tupinier o aprinse, și oribila mizerie a locului apăru în toată hidoșenia ei.

Nu se afla nimic acolo, decât gunoaie — nici scaune, nici masă, nici măcar scândura folosită de omul sărac spre a-și pune bucata de pâine, nici măcar cuiul de care să-și agațe zdrențele.

Prin fereastră nu se putea vedea deloc, atât de gros era stratul de praf, iar pașii omului ce locuia în vizuina aceea lăsaseră amprente în toate direcțiile, așa cum trecerea fiarelor lasă mii de urme în pădure.

Nefericitul era înfundat până la gât în sacul lui, al cărui șnur nici

nu fusese strâns, ceea ce cititorul va înțelege când va afla că suntem în prezența celui alt "Clément-Ciungul", menționat în povestirea domnișoarei Clotilde, cel care jucase un rol sinistru cu prilejul asasinatului din 5 ianuarie, de pe strada Victoire.

Chipul nu i se vedea, fiind ascuns sub claia lui de păr creț.
Sforăia tare.

Tupinier se apropie de el cu pași de lup și, luând cele două capete ale șnurului destinat să închidă sacul, făcu un nod zdravăn. Când se ridică, un rânjel feroce îi dezvelea dinții.

Capitolul VIII - Mânia fiarelor sălbatice

În răutatea oamenilor există întotdeauna o latură copilărească. Cadet-l'Amour, acel asasin primejdios care, vreme de patruzeci de ani, trăia din sânge, avea să-și răcorească mânia ciomăgindu-l pe nenorocitul legat fedeleș în sacul lui, nemaiputând să se apere.

În mod evident, gândul acesta îl încânta dinainte.

Cruzimea satisfăcută părea să-i înconjure cu un soi de strălucire craniul țuguat, ca al unuia vultur. Își scosese pălăria de fetru și-și sufleca fără grabă mânecile, spunându-și: "Turbarea îi apucă de la sine pe câini, vreau să văd dacă tot așa e și cu oamenii."

— Hei! Ciungule! adăugă cu glas tare, visezi despre tâlhării la barieră, lacomule! Câștigi mult totuși, dar mănânci tot. Ți se interzisese să revii aici, fiindcă poliția îți cunoaște bârlogul.

Celălalt sforăia mai departe, dar se agită anevoie.

În pod era atât de frig, încât toată partea trupului său rămasă neadăpostită de sac îi înghețase.

— Hei! Ciungule! repetă l'Amour, mă auzi?

Și deoarece nefericitul încă nu se trezea, îl izbi cu călcâiul în creștetul capului. Se auzi un zgomot ca lovitura unui ciocan într-o buturugă.

Ciungul tresări ca și cum ar fi încercat să se ridice în picioare dintr-o singură săritură, dar efortul lui, împiedicat de sac din toate părțile, îl împinse înapoi pe podea.

Era și el o fiară sălbatică și, dacă ar fi avut mișcările libere, în clipa aceea Tupinier și-ar fi plătit scump gluma. Însă Ciungul, neputincios și învins de mai înainte, nu putu decât să scoată un strigăt de mânie și uimire. Pronunță mormăind numele lui Tupinier și adăugă:

— Ce ți-a venit să mă lovești?

— Fiindcă trăncănești pe seama mea la *L'Épi-Scié*, răspunse l'Amour, încă râzând cu veselia lui de șacal. Le spui tuturor că ți-am

rupt mâna din sălbăticie, și asta dăunează considerației de care mă bucur în Paris. Ai primit două sute de franci pentru brațul tău, care nu valora atât, și știi bine că operația a fost făcută cu un motiv întemeiat. Era necesar să-ți dau o înfățișare care să te ajute să scapi de Lege după cele petrecute în strada Victoire. Datorită brațului tăiat am putut vâri în închisoare un alt ciung, în locul tău, nu-i adevărat? Niciodată nu vei fi decât un ingrat! Și de ce te mai afli aici? Știi bine că trebuia să locuiești în altă parte, după ce diavolul ăla de Pistol a întocmit un raport!

Clément nu răspunse. La început făcuse o efortare teribilă să-și scoată brațul din sac. Nereușind, rămăsese nemișcat.

— Și pe urmă, continuă l'Amour, înfierbântându-se și cu o voce pițigăiată care izbutea să exprime o sinceră indignare, avusesem delicatețea de a te alege stângaci, astfel încât să poți totuși lucra, după vindecare, pentru care i-am plătit chirurgului cincizeci de scuzi. Și tu cârtești împotriva lu' Tăticu, om lipsit de inimă ce ești!... Și nu-i dai ascultare, copil rău!...

Clément tăcu și nu se clinti; dar în ochii lui furioși se aprinse un fulger.

— Cere-ți iertare, în loc să fii stăpânit de gânduri rele, își urmă l'Amour predica. Văd prin tine: dac-ai putea, m-ai strânge de gât, pușlama denaturată!

Își scoase batista și o împături cu grijă pe genunchi, ca pe o cravată.

Ciungul, care-i ghicea intențiile, scoase două strigăte puternice, dar al treilea i se înăbuși sub pumnul de praf pe care Cadet-l'Amour i-l vâri în gură, înnodând călușul pe deasupra.

Două degete ale mâinii drepte a lui Cadet sângerau: în cursul operației fusese mușcat.

Ochii Ciungului se injectară și câteva clipe se zvârcoli cu furie, ca o muscă pe care pânza păianjenului o înfășoară din toate părțile. Sub sac trupul i se vedea tresărind și toți mușchii feței i se contractau.

— Nu te jena, continuă l'Amour. Îmi închipui că, pentru moment, nu vezi viața în roz, dar încă n-am sfârșit, pușorule! Este o gogomanie să sporovăiești la cafeneaua *l'Épi-Scié*, pentru că mi se raportează totul. Ai spus chiar că te vei duce să ne denunți la Parchet... imbecilule! Totuși știi bine că există o zgardă, făcută exact pe măsura gâtului tău... Ai mai spus și că mi-ai înfige un cuțit în burtă cu primul prilej când aş mai porunci să fie "curățat" cineva... nepricopsitul! N-ai pe aici un capăt de frânghie?

Privirile lui făcură înconjurul magherniței.

— Bei prea mult, spuse, bei tot! Cine-și poate închipui că există un loc în care nu poți găsi nici măcar un căpețel de sfoară?

Își descheie pelerina spre a scoate sticla cu împletitură de nuiiele,

și-i răsturnă conținutul în propria-i gură, după ce declarase totuși, încă o dată:

— E o idioțenie, să bei prea mult!

Apoi scoase brusc, din teaca lui, cuțitul adăpostit în căptușeala redingotei.

Ciungul, care de câteva minute nu mai mișcase, se întoarse cu fața spre podea, ca să nu vadă tăișul ce avea să-l ucidă.

Cadet-l'Amour îi înțepă ușor ceafa.

— Ți-am zis că nu s-a terminat, șopti. Pentru experiența mea cu turbarea îmi trebuie o sfoară. Nu te clinti!

Șnurul sacului, înnodat strâns, avea două capete lungi care atârnav. L'Amour le tăie pe amândouă și le împleti într-un soi de bici pe care-l legă la vârful bastonului său, spunând:

— Hei, Clément! N-ai răbdare nici de doi bani. Ia uită-te la chestia asta, acum ne vom distra amândoi.

Și, în același timp, îl biciui repede, răbindu-i ochiul stâng.

Ciungul gemu sub călușul său. L'Amour îl pocni din nou.

Nu lovea tare și-și explica planul cu bunăvoință:

— Am văzut cai — povestea el — pe care o singură muscă îi înnebunea. În seara asta am avut ghinion, pricepi amice, trebuia să am măcar și o mică plăcere. Eu, unul, iubesc, ce vrei! Ah! Bârfești, puișorule! Ah! Nu vrei să-ți mai faci munca! Și totuși este treabă de făcut! Domnul prinț de Souzay, scumpa aia micuță de Clotilde, prostul de Échalot... fă-mi un semn dacă ceri îndurare.

Tot vorbind întruna, continua să biciuiască fața Ciungului, în primele clipe acesta păstrase o nemișcare stoică, dar acum începea să se zvârcolească în sacul lui.

Pe gâtul nenorocitului venele se umflau ca niște odgoane, iar ochii i se injectaseră.

— Ești un încăpățânat, adăugă l'Amour. Dacă mă supăr, ia seama! Pornești la treabă liniștit, dar sfârșești prin a te înfierbânta, e-n firea lucrurilor... Dacă ceri iertare, fă semn!

Biciul pocnea acum sfâșiind obrajii jupuiți; ochii nu mai erau decât o rană în care privirile ardeau.

L'Amour izbea din ce în ce mai tare, un soi de voluptate sălbatică îl cuprindea ca o beție, iar chipul schimonosit îi pălise. Pleoapele înroșite sub fruntea lui lividă se umflau ca pieile care atârnă de gâtul curcanilor. Transpirația curgea șiroaie; își scoase pelerina.

Ceea ce se mai putea vedea din Ciung nu mai era decât o masă violacee, pe care părul se năclăia de sânge, doar privirile rămânându-i arzătoare.

— Fă semn! Fă semn! repeta l'Amour ca nebun, fără a mai ști ce spunea. Până nu faci semn, dau 'nainte!

Spumegau amândoi — unul, vântat, sub călușul său, celălalt livid;

dar privirea martirului, privirea aceea cumplită arzând în sânge, nu se pleca.

L'Amour apucă bastonul cu amândouă mâinile. Dănțuia cu frenezie pe picioarele lui sfrijite și începu să lovească puternic, amenințând:

— Turbarea! I-o văd în ochi, turbarea! Și eu sunt cuprins de turbare! Turbarea! Suntem turbați amândoi!

Băta se frânse. L'Amour sări pe sac, călcându-l în picioare. Ciungul se zvârcolea îngrozitor, și nimic nu poate descrie urletele strangulate pe care călușul i le înfunda în gâtlee. În cele din urmă batista se desfăcu, însă Clément nu mai avea putere să strige.

Și Cadet-l'Amour se prăbuși epuizat, cu fața alături de cea a victimei sale, ale cărei fălci se deschiseră convulsiv spre a-l mușca. Cele două limbi vibrau, lacome de sânge: l'Amour râdea și Clément plângea cu lacrimi roșii.

Apoi l'Amour se săltă în mâini, fascinat de privirea aceea încăpățânată care-l înspăimânta — privirea urii de moarte.

— Am cam exagerat, bombăni. Puțin cam prea mult. Te înfierbânți, ce să-i faci! M-ai ucide... Stai să vezi!

Încet, reuși să se cocoate pe sac și rămase călare pe el. Cuțitul cel lung sclipi din nou în mâna lui tremurătoare.

Ciungul nu mai mișca. Nimic nu mai trăia în el, decât acea privire cumplită.

L'Amour pipăi pânza și palpă prin ea trupul. Alese cu grijă locul favorabil; apoi cuțitul, apăsând cu putere, dispăru cu mâner cu tot.

Privirea lui Clément rămase intensă, dar capul i se răsturnă în noroiul de praf și sânge.

L'Amour șterse-cu minuțiozitate lama armei sale pe pânza sacului și, punându-și-o în pelerină, spuse:

— Era încăpățânat!

Asta fu tot. În curând i se auzi pasul greoi, pierzându-se în întunericul scării.

Când ultimul ecou al acelor pași se stinse, un alt zgomot slab se iscă dinspre ușă. Cineva urca pe tăcute treptele.

Nu peste multă vreme în prag se ivi un cap blond și cârlionțat.

Ciungul se ridică drept în șezut, și capul blond se retrase, înspăimântat de oribila priveliște.

Nou-venitul era un bărbat tânăr, îmbrăcat ca un muncitor, cu ochi vioi, cu un chip inteligent și îndrăzneț. În ciuda siluetei sale firave părea puternic și, mai ales, agil.

Revenind după prima sa mișcare de retragere, străbătu din doi pași maghernița și întrebă:

— Cine te-a adus în starea asta, Ciungule?

Celălalt nu putea răspunde. Arată sticla pe jumătate goală pe care

lupta o rostogolise, însă fără s-o spargă.

Întredeschizând buzele strânse convulsiv ale martirizatului, tânărul vârî între ele gâtul sticlei. Clément bău cu lăcomie, apoi, cu un glas răgușit dar încă puternic, spuse:

— Îți mulțumesc mult, domnule Pistol. Așadar, de la dumneata s-a auzit tot?

— După câte se pare, n-am auzit destul de repede, sărmanul meu băiat. În ce hal ești!

— Dezleagă-mă, dacă ești bun, ca să vedem ce mi-a făcut cu cuțitul.

Tânărul deznodă șnurul. Clément își scoase din sac mâna stângă și, cu o intonație plină de ură, spuse:

— Dacă aș fi avut-o afară!...

În același timp, făcu un efort pentru a da la o parte pânza și a-și dezveli pieptul. Însă trupul lui, pretutindenii dureros, refuză să se miște. Fu nevoie să se taie sacul.

În partea stângă a pieptului era o rană mare, sau, mai curând, o zgârietură enormă în lungul coastelor.

— Ochise inima! pronunță în șoaptă Clément.

— Cine? întrebă tânărul.

Clément începu să rădă, și era ceva înspăimântător să vezi răsul acela pe fața jupuită până la carne vie, semănând cu o imensă ulcerare.

— Îți voi spune tot, domnule Pistol, răspunse de data aceasta Ciungul, deși ei zic c-oi fi un ciripitor. A făcut-o unul care are o droaie de nume: Tupinier, cioplitorul de monumente funerare, Maillotte, marchizul, Cadet-l'Amour, doamna Jaffret... și cine-l știe pe cel pe care-l va purta mâine? Dar acela va fi ultimul lui nume! A vrut să mă turbeze și nu și-a ratat scopul. Deocamdată, mă bate gândul să-i mănânc inima, pur și simplu; încă n-am avut timp să caut o idee mai bună, dar voi găsi, am eu grijă!

Capitolul IX - Rochia de tafta

Rămas singur în cabina lui, după plecarea lui Cadet-l'Amour, Échalot părea să fi crescut cu câteva degete. Își vârî mâna stângă în buzunarul găurit al hainei lui de casă, toată numai zdrențe, și și-o înfipse pe cealaltă în sold.

— Schimbare de decor! spuse. Reprezintă fierberea diverselor mele gânduri în interiorul inteligenței mele, în momentul în care văd misterul ieșind din găoace și crescând până la înălțimea celor mai frumoși arbori din pădurea virgină adăpostită de umbra lor! Aș

prefera să posed taina unei familii puternice și retrase în vechiul ei conac de la țară, decât să fiu amestecat, așa deodată, în urmările unei imense mașinații cu decor, precum bătrânul Francesco în actul trei al *Falsului pustnic de la Etria*. Este periculos, deși e profitabil! Și asta ar trebui să îndemne tineretul, prin exemplul meu, la bună purtare și cumințenie, fiindcă, uite, cu timpul, voi putea trage foloase dintr-o grămadă de ticăloșii, fără să-mi fi pătat niciodată onoarea!

Făcu prin cușca lui îngustă câțiva pași, cu piciorul întins și cu capul sus, apoi strălucirea triumfală ce-i încununa fruntea fu acoperită de un nor.

— Cât despre a cunoaște cu precizie secretul, continuă, la asta încă n-am ajuns, dar demersul domnului Tupinier, adăugat calculelor mele, aruncă asupra lui o lumină care face... ah! Mamă, Doamne! Dacă-ș fi primit măcar primele noțiuni ale unei mai bune educații în primii mei ani de viață.

Își lovi cu putere portofelul slinos și desfășură din nou faimoasa hârtie care, de atâția ani, întreținea în imaginația lui romanțioasă o mulțime de speranțe. Citi:

— *Petre sub unde...* *Petre* este, cu siguranță, numele individului... Care individ? Ar fi nevoie de subtilitatea lui Similor, ca să-ți dai seama... Să fie italiană, sau chineză? *Nantanche*⁽³⁹⁾! Cum zicea englezul în *Fantoma din Concarneau*, în care Laferrière juca așa de bine în rolul înecatului... *Sub unde?* Doamne! O fi zăcând pe fundul apei! *Ciuma fiului terț, Ian...* Asta se-nțelege, ce dracu'! A murit și-al treilea băiat, de ciumă! *Rugăm, dă musai tu, io nu am, că averi...* Avera familiei de Clare, la naiba! Zicea că n-o are, da' s-o dea altul! Mai întâi și-ntâi, eu, unul, nici nu-mi doresc altceva! Dar depinde cum... Ah! Fir-ar să fie! Grea problemă, m-a apucat durerea de cap! Ar trebui să mă hotărâsc dacă mă culc sau o scol pe micuță, să ne sfătuim împreună. Toată chestia o privește mai mult decât pe mine, fiindcă ea este copila răpită de ȣigani, în munți. Mă duc totuși s-o chem.

Puse mâna pe clanța unei uși situate față-n față cu ieșirea și care dădea spre o încăpere încă și mai mică decât dormitorul lui.

Este drept că rulota lui Échalot nu era mare, dar, în general, casele acestea pe roți sunt amenajate cu o inteligență remarcabilă. Cea de-a două cușcă era fostul refugiu al ingratului Saladin.

Având o fire sensibilă, Échalot nu se putu abține de la un monolog:

— Fiu risipitor și fugar, oftă el când ușa fu deschisă, iată, așadar, aerul pe care-l respirai pe vremea nevinovăției tale! Providența își ia singură sarcina de a te pedepsi pentru mizeriile pe care mi le-ai făcut fără-ncetare, încă de când îți dădeam piept cu retorta mea, mai comodă chiar decât un biberon de la farmacist. Și tocmai în ajunul zilei ce-mi va aduce averea cu care mă voi retrage în îndestulare,

tocmai acum, Saladin, ai dat dovadă de nestatornicie, părăsindu-mă...
ce prostie din partea ta!

Se opri și scoase o exclamație de mirare.

După plecarea lui Saladin, culcușul devenise camera Lirettei, care, în închipuirea lui Échalot, trebuia să fie de mult adormită, căci venise acasă (Dumnezeu știe de unde) la ora zece, iar acum, se auziseră bătaile de miezul nopții la orologiul restaurantului al cărui prieten era Taica-Lathuile.

Totuși, prin crăpăturile ușii, se vedea o lumină puternică.

Cititorul nu trebuie să se mire că, după ce am utilizat fantele oblonului în favoarea curiozității lui Cadet-l'Amour, ne slujim de data aceasta de cele ale ușii Lirettei. La Échalot crăpături găseai cu duiumul pretutindeni, în asemenea măsură încât ai fi zis că-i o casă fără pereți.

Nemulțumit, Échalot gândi: "Își strică ochii citind lucrări de imaginație de-ale lui Paul de Kock⁽⁴⁰⁾: *Atala*, *Mușchetarii*, și altele. Spectacolele le înțeleg, dar cărțile — de așa ceva nu-i nevoie, te ocupă!"

Își lipi ochiul de crăpătura cea mai lată, prin care ți-ai fi putut trece cu ușurință degetul.

Din nou, o și mai mare uimire.

— Este ca-n povestea cu Piele-de-Măgar! îngăimă Échalot, privind cu gura căscată.

Lirette ședea lângă măsuța ei de lemn, pe care ardea o lampă cu flacăra mărită la maximum.

Somnul o furase în timp ce potrivea funda elegantă a unui cordon de tafta neagră, după modelul dintr-o gravură de modă pusă în fața ei.

Și asta încă nu era nimic.

Zănele care-ți fac treburile sunt rare în barăcile sărăcăcioase în care, de obicei, lenea "artistică" domnește despotic, însă mai există și dintr-astea, și aș putea cita una dintre cele mai respectabile case de modă din Paris, care se folosește, pentru executarea acestor "delicatețuri", de serviciile unei dansatoare pe sârmă emerite.

Ceea ce era surprinzător, acum, era însăși toaleta cu care Échalot o vedea pentru prima oară îmbrăcată pe pupila și pensionara sa: o rochie de tafta neagră admirabil croită, cu un corsaj care, realmente, părea să vină direct din atelierele *Wortz-le-Conquerant*.

Era simplă, dar fermecătoare și, în cadrul unei cămăruțe atât de mizerabile, părea de o bogăție de neînchipuit.

Și dac-ați ști cât de drăguță era Lirette purtând-o! Își trecuse prin părul negru un pieptene umed, și rezultatul era o coafură încântătoare. Chipul ei palid cu trăsături îndrăznețe, dar delicioase, se odihnea pe buclele acelea atât de frumoase și mătăsoase încât străluceau de parcă ar fi fost presărate cu jais-uri. Căzuse pradă

somnului în momentul în care își înfigea acul, și somnul ei zâmbitor lăsa să se ghicească visul copilei, mirată de a deveni femeie.

Poate că Échalot nu era cel mai în măsură să judece farmecul acelei priveliști. Își scărpină totuși nasul cu o expresie de cunoscător și gândi cu glas tare:

— Unde naiba a pescuit învelișul ăsta? Este cum nu se poate mai drăguță, deși puține zorzoane verzi și roșii n-ar strica, doar așa, ca să-nvesească nuanța asta plăcută care-i cam prea întunecată.

Își ridică mâna să deschidă ușa, dar se răzgândi. După ce-și zgândărise destul nasul, trecu la ureche, și se întrebă cu sinceritate:

— Oare și-o fi pătat onoarea?!

Să fi înțeles el acest cuvânt mare în același fel ca don Diego și Rodrigo⁽⁴¹⁾? Și, de fapt, nu se știe bine cum îl înțelegeau, în spaniolă, acei doi fanfaroni. Marele nostru Corneille a pieptănat în mod ciudat poezia bătrânului Guilhem de Castro⁽⁴²⁾, tatăl Cidului.

Fapt este că, pronunțând aceste cuvinte remarcabile, Échalot părea, într-adevăr, scandalizat până la un anumit punct, dar, în ascuns, zâmbetul îl era înveselit.

Apartinea secolului său. Fără a ști, era adeptul filozofiei moderne, care privește, totul cu un sânge rece plin de înțelepciune.

Échalot ar fi putut edita manualele de morală la îndemâna frumoaselor obișnuite ale teatrului "Gymnase", dar nu se pricepea la ortografie.

La zgomotul pe care-l făcu deschizând ușa, Lirette se trezi tresărind.

Prima sa impresie la vederea lui Échalot fu o emoție nedeslușită. Începu să râdă, ca atunci când încerci să-ți recapeți cumpătul, apoi, privirea căzându-i pe rochia de tafta, roși.

— Vasăzică, ți-ai schimbat pielea, fetițo? întrebă Échalot luându-și expresia rece și șireată a unui judecător de instrucție.

Ea deveni și mai trandafirie și sprâncenele i se încruntară ușor.

— Drăguțo, ai fi în stare să mă lași baltă dintr-un foc! Nu te-ai jena tu s-o faci!... Libertate! Libertate! continuă după o clipă. Femeile nu sunt sclave înlănțuite de vechile moravuri și obiceiuri ale feudalismului, dar asta nu-nseamnă că tot alergând așa, departe de supravegherea mea, după căderea nopții, consecințele n-aveau să fie asemănătoare: pronosticasem eu asta.

— Ce consecințe? întrebă Lirette ridicându-și drăgălașul cap semeț.

— Rochii de mătase, la naiba! replică Échalot fără nici severitate. Cordoane împodobite, corsaje cu volane, urmate, poate, de dantele, pietre prețioase cu bijuterii de aur și de argint.

Fetița izbi cu piciorul în podea și o lacrimă de mânie i se ivi pe gene:

— M-ai crezut în stare de așa ceva, bunul meu prieten!...

Severitatea exista în reproșul ei.

Sub privirile copilei, Échalot își plecă ochii și bâigui:

— Nu poate fi vorba de supărare, micuțo, pentru moment tu-mi înlocuiești toate celelalte iubiri și, cu firea ta, știu bine că, dacă nu te-ai supraveghea, m-ai părăsi.

— Nu te voi părăsi niciodată, ripostă Lirette, dar nu vreau să fiu calomniată, nici măcar de dumneata.

Se exprima într-o franceză limpede și simplă, ca muncitorii care vorbesc corect — lucru mai puțin rar decât se crede. Nu era limbajul pretențios și stângaci al declamatorilor limbuți din micul comerț; cu atât mai puțin nu era limba fantastică a literaților de bâlci, pe care Échalot o folosea cu atâta elocvență, era... Doamne! Da, felul corect în care vorbea era, dacă vreți, un har. Repet: vorbea corect.

Așa ceva le vine de la sine celor care știu să asculte și să citească, mai ales femeilor. În cursul vieții sale, Lirette avusese prilejul să discute și cu alți oameni în afara celor de la bâlci. Dintre aceștia, cunoaștem cel puțin doi — pe prințul Georges de Souza și pe doctorul Abel Lenoir.

Exista o a treia persoană pe care Lirette ar fi putut s-o ia drept exemplu — de data aceasta, o prietenă. Cândva, baraca lui Échalot fusese instalată în piața Bastiliei. Pe vremea aceea, Échalot se ducea uneori să-l viziteze pe bunul Jaffret, pe ale cărui păsărele le îngrijise, și o lua cu el pe Lirette.

Atunci, domnișoara Clotilde venea în fugă și se porneau niște partide de v-ați-ascunselea prin lungile coridoare ale palatului Fitz-Roy, în care Lirette părea uneori să se descurce chiar mai bine decât domnișoara Clotilde.

— Calomnia, continuă sentențios Échalot, este arma trădătorilor și a personajelor rele pe care le joacă la "Ambigu" domnul Chilly. Eu nu știu ce-i aceea. Asta nu înseamnă că n-a sunat ceasul explicațiilor. Ce zici?

— Sunt gata să răspund dacă mă întrebi.

— Bun! Atunci, pe scurt, unde te duci seara?

— La treburile mele.

— Bun. E vorba de secretul misterios al nașterii tale, sau de niște întâlniri romantice: pur și simplu, de dragoste?

— Despre amândouă, îl întrerupse Lirette. Iubesc și vreau să fiu bogată, pentru că cel pe care-l iubesc este un prinț.

Capitolul X - Interogatoriul Lirettei

Échalot era tocmai omul în stare să considere ca pe ceva foarte firesc o asemenea declarație. Nu văzuse niciodată un prinț, însă în feeriile din imaginația lui prinții mișunau, așa încât repetă pentru a treia oară:

— Bun! Un prinț, îmi dau seama. Cu ce nu m-aș putea împăca deloc, la maniera mea de a vedea lucrurile, ar fi dacă te-ai împiedica în primul venit — un comerciant sau chiar un artist — ca să faci cunoștință cu el. Cât despre mine, în particular, n-am nici o trufie orgolioasă, fiind până acum din popor, deși aș putea să-mi descopăr și eu originea. Niciodată nu-i prea târziu, și mama mea (glasul îi tremură) ar deceda mai mulțumită, sunt convins, dacă m-ar strânge la piept înainte de a muri!

Își șterse ochii și continuă:

— Prințul tău te iubește?

— Nu, nu încă, răspunse Lirette cu tristețe.

— Și te cadorisește cu mătuși?

— Nu, nu el.

— Atunci, cine? Vreun burghez serios?

Stăteau unul în fața celuilalt. Lirette își reluase scaunul, iar Échalot se așezase la picioarele micului pat. Fata nu părea deloc tulburată, iar examinatorul ei o chestiona cu un calm plin de blândețe.

— Te iubesc așa cum ești, tată Échalot, spuse copila, dar dumneata nu știi cine sunt eu.

El sări în sus, căci se înșelă asupra înțelesului cuvintelor, și strigă:

— Și te pomenești că tu știi, ștregărițo? Ai descoperit?...

— Știu, răspunse ea, că sunt o fată cinstită, asta e!

Înfierbântarea lui Échalot se potoli dintr-o dată.

— Este draguț din partea ta. Ai dreptate... deși, când auzi o tinerică spunându-ți așa, de-a dreptul: "Iubesc", asta nu prea anunță o purtare bună.

— Ah! exclamă Lirette, aș vrea s-o strig întregului univers! Îl iubesc! Îl iubesc! Îl iubesc!

— Ba, s-avem pardon! În cazul ăsta invitațiile de nuntă ar costa prea mult! Dar eu înțeleg iubirea, deoarece i-am gustat arsurile și deliciile, nu de chiar așa multă vreme. Pasiunea este principala floare a existenței noastre... Vrei să discutăm puțin despre afaceri, micuțo? Îți propun să folosesc în favoarea ta toată experiența și întreaga mea capacitate. E foarte bine să spui: "Vreau să fiu bogată", dar căile și mijloacele... Ia să vedem! Înșiră-ți povestea.

— Am dreptul la o mare avere, șopti Lirette.

— Întotdeauna așa am crezut și eu, aprobă Échalot din tot sufletul. Ce să-i faci, fiecare din noi, suntem înconjurați, pe lumea asta, de tot felul de împrejurări. O voce interioară îmi spune că, în orice clipă, pot descoperi taina părinților mei personali cu rente și

bunuri imobiliare, fie neguțători, fie nobili de la Curte, din cartierul Saint-Germain. Numai că există sarcasmele destinului. Dacă aștepți la fel de mult ca mine... Doamne...

— Nu voi aștepta, murmură Lirette, care vorbea parcă fără voia ei și al cărei surâs era impregnat de o ciudată gravitate.

Échalot o privi curios.

— Ți-o fi ghicit cineva în cărți? întrebă.

Ea scutură din cap.

— Poate te-ai consultat cu somnambula extralucidă?...

— Nu, îl întrerupse fata, nu cred în toate astea.

— Atunci, în ce crezi?

— În Dumnezeu... și în mine, replică Lirette.

— Te pomenești c-ai visat baligă de măgar!

Urmă o explozie de hohote. Ochii lui Échalot se căscaseră cât farfuriile și nasul îi pălise.

Râsul Lirettei lăsă să i se vadă dinții frumoși ca niște perle:

— Este adevărat că, mai de mult, am încercat deseori să visez așa ceva, spuse ea.

— Mai întâi, semn mai bun ca ăsta nici că există! declară Échalot.

— Se poate, dar tot n-ai ghicit.

— Cu atât mai rău.

— Pur și simplu, am o bănuială că sunt prințesă...

— Cum? Și tu?! Dar bănuielile nu sunt de ajuns.

— Când spun prințesă, înțeleg flică a unor părinți nobili și bogați.

— Mai ales bogați!

— Am unele amintiri...

— O doamnă, sugeră îndată Échalot, o doamnă cu bucle după moda englezească, și care se apleacă deasupra leagănului tău...

— Nu.

— Un salon mare, trist și întunecat, cu draperii roșii, toate de mătase, însă veche, cu franjuri de aur...

— S-ar putea... Și pe urmă, cineva mi-a spus asta.

— Ah!... exclamă Échalot căruia emoția îi strângea gâtul. Cineva! Vasăzică așa! Și nu-i nici ghicitoarea-n cărți, nici extralucida? Ei, drăcie! Cu toate acestea, pe-aici nu se află nici un pustnic din munți! Nu mă lăsa să tânjesc, fetițo! Am și eu să-ți dezvălui niște ciudățenii de cea mai mare importanță.

— Ei, bine! zise Lirette, l-am văzut pe tânărul de pe strada Vieille-du-Temple! Pe Dihor, cum îl numești dumneata... acela care știe tot.

— Pistol! strigă Échalot. Un ciripitor drăguț! Are talent.

— Este vorba de ceva mai mult decât talent! E ceva ca o vrăjitorie!...

— Te-ai dus până la el, acolo?

— Da, a doua oară... dar prima dată, el a fost cel care a venit.

— Dacă a venit, trase concluzia Échalot, înseamnă că a simțit că era rost de vreun câștig. Îți interzisesem totuși să deschizi ușa...

— A intrat pe fereastră.

— Ziua-n amiaza mare?

— Mai curând în miezul nopții.

— Ca să vezi! Și tu l-ai primit?

— Dormeam. Am auzit pe cineva spunându-mi: "Bună ziua, Tilde!"

— Tilde... așadar, te lua drept domnișoara Clotilde, nepoata lui Jaffret?

— Nu știu, am crezut că sunt nebună! Era întuneric beznă. Mi s-a părut că niciodată nu fusesem chemată decât cu numele acela. Am întrebat: "Cine-i acolo?" Vocea mi-a răspuns: "Sunt eu, tatăl tău, Morand." Atunci, am sărit jos din pat strigând, căci încă nu mă trezisem bine de tot: "Oh! Tată Morand! Tată Morand, am visat un vis care a durat atât de mult, și în care dumneata erai mort."

Échalot nici nu mai respira, atât de puternic îi era excitată curiozitatea.

Lirette continuă:

— Pe întuneric, îl căutam pe tatăl meu Morand să-l îmbrățișez, fiindcă nu-mi aduceam aminte cât de tare mă bătuse, bietul om. Dar glasul se schimbă brusc și spuse: "Asta-i tot ce voiam să știu. Nu-ți fie teamă, fată drăguță, nu sunt nici hoț, nici vreun îndrăgostit; am venit să-ți aduc averea, și tu îmi vei plăti un comision rezonabil pentru oboseala mea." În același timp, am auzit scăpărând un chibrit și, imediat după aceea, lampa mea a luminat un băiat drăguț, care ținea sub braț un pachet cu semnul magazinelor Luvru...

— El este cel care ți-a dat mătasea? strigă Échalot uimit. Pistol?!

— El.

— Ah! Mii de draci! Nu cumva s-a purtat necuviincios?

— Când am văzut rochia, eu l-am sărutat, răspunse Lirette. Doamne! Niciodată nu avusesem așa ceva!

— Este firesc, aprobă Échalot.

— Și atunci, mi-a spus: "Ești o adevărată dulceață și o să fii o ducesă nemaipomenit de drăguță."

Échalot pipăi țesătura ca un cunoscător.

— Și-a scos de sub unghie mai mult de cincizeci de scuzi, aprecie, trebuie să creadă serios în afacerea aia. Și, pe urmă?

— Pe urmă, mi-a spus să croiesc rochia fuga-fuguța, după o poză de ziar pe care mi-o adusese.

— Vasăzică, se gândise la toate, derbedeul... zi-i mai departe.

— A-nceput să-mi povestească despre copilăria mea... Ce mai! Aș fi spus că cea care vorbea era memoria mea. De unde a dezgropat toate amănuntele acelea, habar n-am. Ceea ce este sigur e că eu, una,

le uitasem.

— Și n-au vrut să-l angajeze la birouri, pe strada Ierusalim, pentru o mie două sute de franci! Și nici pe mine, spuse Échalot. Cei de-acolo sunt niște șmecheri, nu pretind contrariul — dar invidia!... Au păgubit guvernul de serviciile mele și ale lui Pistol, asta au făcut... zi-i mai departe!

— Ar dura mult, dacă ar trebui să-ți spun tot. Aleg ce-i mai important. Mi-a reamintit că, după înmormântarea lui tata Morand... Doamne! Ce frig mi-a fost în dimineața aceea! Eram mică de tot... Am fost dusă în casa cea mare din cartierul Marais, deși mă împotriveam, căci voiam să rămân cu micul Clément, cel de la cioplitorul de piatră, și care-mi dăduse să mănânc gustarea lui... și că am fugit de la familia Jaffret spre a mă întoarce la Clément. Dar la cioplitorul de monumente funerare nu mai era nimeni... Și, fiindcă baraca dumitale se afla în bâlciul de la Landit, între Chapelle și Saint-Denis, s-a întâmplat că am venit să plâng la ușa dumitale...

— Și încă de pe-atunci erai tare drăguță, ștrengărițo!...

— Ți-a fost milă de mine...

— Te-am luat, și nu asta a fost cea mai proastă afacere a mea...

— Bunule tată Échalot, sunt la dumneata din ziua aceea.

— Asta-i tot?

— Oh! Ba nu! Dumneata vorbești deseori despre mâna destinului. Iată ceva uimitor: cel pe care-l iubesc, prințul...

— Pariez că este micuțul de la cioplitorul de piatră! strigă Échalot găfâind de surescitare. Când te gândești că fiecare-și găsește misterul, și cel al nașterii mele rămâne de nepătruns!

— Exact, confirmă Lirette, era micul Clément, ai ghicit. Și totuși, îți poți închipui că nu-l recunoscusem. L-am văzut o dată, anul trecut, trecând călare prin piață, m-am îndrăgostit de el — și asta-i tot... Dar așteaptă puțin, tată: o știi pe domnișoara Clotilde, de pe strada Culture, cea atât de bună și de drăguță?

— Aproape tot atât de drăguță ca tine!

— Dar mai bună... Ei, bine! Ea se află la ei, în locul meu.

— La cine?

— La soții Jaffret.

— În locul tău?

— Da, au luat-o dintr-un sat îndepărtat, și când, după doi sau trei ani, au adus-o la Paris, au spus: "Vedeți cât de mult a crescut și cât s-a schimbat Tilde a noastră!" Cred și eu! Era cu doi ani mai mare ca mine!

— Dar și dacă și-ar fi vârât dracul coada, acea Tilde nu le-ar fi putut spune rugăciunea... mormăi Échalot.

Lirette îi apucă amândouă mâinile și-l privi drept în ochi.

— Așadar, este adevărat! strigă. M-ai auzit, pe vremuri, recitând

rugăciunea! Și ai hârtia despre care mi-a vorbit domnul Pistol! Hârtia pe care se află rugăciunea mea!

Capitolul XI - Raportul lui Pistol

Ochii lui Échalot se rostogoleau uluiți.

— Rugăciunea ta! repetă. Îți jur pe sufletul meu că n-am suflat, niciodată, nici o vorbuliță nimănui, cu excepția... Dar ce importanță ar avea! Cum ar fi putut individul ăla să ghicească chestiile de pe hârtie?

— Ți-am mai spus, rosti Lirette în mod solemn. Știe tot... absolut tot!

— Și l-au refuzat pe strada Ierusalim! Așa se întâmplă!

— Acum lasă-mă să sfârșesc, continuă fata, fiindcă în noaptea asta noi doi vom avea de lucru... Se apropie zorile, domnul Pistol a fost nevoit să plece, dar mi-a spus să mă duc la el acasă, și m-am dus. Dacă ai ști cât de multe hârtiuțe are în cutiile de carton în care se află povestea mea, ca și a dumitale, și a tuturor! Spunea că, într-o bună zi, cu ajutorul lor își va vârî în buzunar toată strada Ierusalim — adică administrația — și că atunci o va curăța cu cuțitul așa cum răzui murdăria de pe scoici, și că nopțile Parisului vor fi luminate altfel decât cu felinarele a căror strălucire nu poate pătrunde până în adâncul pivnițelor. Ah! A mai spus o mulțime de lucruri! Are la mână Fracurile-Negre, banda Cadet, Cavalerii Tezaurului și tot restul... Dar asta nu ne interesează... Cu excepția, totuși, a două rapoarte pe care mi le-a dat fiindcă îl privesc pe prințul Georges, prietenul meu...

— Cum?! exclamă Échalot, prințul Georges de Souza! Cel care se va căsători cu domnișoara Clotilde! Tot el e și prințul tău?

Lirette scutură capul cu o expresie șmecheră și replică:

— Căsătoria aceea nu se va încheia niciodată! Domnul Pistol nu vrea! Darmite eu! Nici eu nu vreau! Îmi place mult domnișoara Clotilde, dar... Ah! Aș muri, tată Échalot. I-am povestit domnului Pistol tot ce s-a petrecut între Georges al meu și mine...

— Și ce s-a petrecut, fetiço?

— În fiecare seară îi duceam un buchet de violete...

— Gratis?

— Din păcate, nu! Îmi plătea. Oricum, domnul Pistol, care știe tot, mi-a spus: "Pe dumneata te iubește." Și mi-a mai spus... Ah! Parcă mai știu tot ce mi-a spus! Georges nu mai are decât un braț — niciodată nu mi-am dat seama...

— Și totuși îl iubești, un ciung?

— Îl iubesc cu atât mai mult... și pe urmă, poate că nu-i prinț...

— Cine? Pistol?

— Ei, nu! Georges!

— Atunci, mii de draci! Un ciung, care nici nu e prinț...

— Îl voi iubi de o mie de ori mai mult! Aș fi consimțit să-i dătoez totul, dar a-i dăruia totul ar fi o fericire și mai mare!

— Stai puțin! o întrerupse Échalot.

Se reculese o clipă, apoi adăugă:

— Înțeleg sentimentul și delicatețea lui! Doamna Doche îi zice chestia asta lui Mélingue în *Orfanii din Prăpastie*. Ba chiar, Mélingue se revoltă de mai mare dragul...

— Dar Georges nu se va împotrivi! Doar și eu am acceptat, la cimitir, gustarea lui... și mă va iubi atât de mult!...

În timp ce vorbea, scosese din buzunarul șorțului ei două hârtii pe care le despătură.

— Iată cele două rapoarte ale domnului Pistol, spuse. Îl citesc mai întâi pe cel redactat ultimul, pentru că relatează evenimente mai vechi. Ia ascultă.

Era trecut de ora unu noaptea, și pleoapele bietului Échalot se îngreunaseră de somn. Dar își trase scaunul mai aproape, plin de curaj.

Lirette citi:

"Raportul numărul 22, adresat domnișoarei Clotilde de Clare (Lirette, de la firma Échalot, piața Clichy) întocmit de J. Clampin, zis Pistol, fost ajutor al inspectorului Hadoît.

Încă n-am căpătat nici o certitudine referitor la cei doi tineri care locuiesc în palatul Souzay. Amândoi sunt fiii doamnei ducese, dar care din ei este moștenitorul de Clare? Într-adevăr, unul dintre ei s-a născut înaintea căsătoriei. Acest fapt considerați-l ca fiind sigur — posed dovezile necesare.

Doamna ducesă pare să se fi silit a face să planeze o incertitudine cu privire la starea civilă a celor doi copii ai săi. Căsătorită în Scoția, devenită mamă în străinătate, s-a despărțit de soțul ei cu mai mulți ani înainte de moartea acestuia, care, în ceasul suprem, a refuzat să-i dea actul de căsătorie și actul de naștere al lui Georges, duce de Clare.

După 1830, cu prilejul incendiului de la Arhiepiscopie, doamna ducesă a lăsat totuși să se împrăștie zvonul că documentele sale de familie, depuse acolo în vederea unor reglementări din punct de vedere al prescripțiilor ecleziastice, arseseră. Era o minciună.

În casa doamnei ducese circulă două curente de opinie.

Georges este considerat ca fiind tânărul duce. Însă Albert, care trece drept secretarul lui, acceptă în intimitate semnele de respect ale lui Georges. Albert este cel care s-a bucurat întotdeauna de monopolul mângâierilor materne (ceea ce n-ar dovedi deloc că ar fi fiul legitim),

fratele său îl numește «domnul duce».

Dintre slujitori, Tardenois, Larsonneur și toți cei care împărtășesc secretul de familie îl numesc, și ei, pe Albert «domnul duce». Eu personal cred că ducesa Angèle de Clare a jucat un joc foarte strâns, din care nimeni, în afară de ea, nu înțelege nimic. Așadar, chiar pe ea am de gând s-o interoghez cândva sosi momentul, ceea ce nu va întârzia mult.

Scopul prezentului raport este de a-i aduce la cunoștință domnișoarei de Clare (Lirette), cu care am încheiat un contract de prestare de servicii și de furnizare de informații, împrejurările în care prințul Georges a fost lipsit de brațul său drept de către șeful bandei Cadet..."

— Dacă adorm, o întrerupse aici Échalot, ciupește-mă la sânge, fetițo! Decât să nu știu toate astea, aș prefera să mi se ia șase franci din pungă!

Lirette continuă:

"Domnul marchiz de Tupinier, zis Cadet-l'Amour, pusese mâna (cam prin 1842) pe Georges, angajat de către mama sa ca ucenic la un cioplitor de morminte funerare din cimitirul Montmartre. Însăși această răpire ar fi o dovadă în favoarea stării civile a prințului Georges, dar Cadet-l'Amour putea fi insuficient sau greșit informat. Eu posed alte indicii.

De la moartea colonelului (chiar să fi murit?), conducerea Fracurilor-Negre este aproape tot atât de proastă ca a poliției..."

— Ah! interveni Échalot, nu se poate spune că micuțul nu-i ranchiunos!

"Dacă administrația nu vrea să întindă sau să lase să fie întinsă o capcană cât de mică", continuă Lirette, "toți bandiții aceia a căror existență ea o neagă s-ar duce să cadă-n cursă ei înșiși, în șir indian. Nu le-a rămas decât o singură forță, și anume talentul deosebit cu care se aranjează să «plătească legea», Despre această forță se va vorbi mai pe larg în alt raport.

În același timp, Cadet-l'Amour se ascundea sub înfățișarea unui cioplitor în piatră sărac, instalat pe terenurile neconstruite care înconjurau noul cimitir din Clignancourt. Fiind urmărit de poliție, l-a luat cu el în provincie pe tânărul Georges, în castelul Bréhut, care este proprietatea contesei Marguerite de Clare. Se pare că se află în Bretagne.

Acolo, Georges — sau mai curând Clément, căci așa i se spunea — s-a pomenit tovarăș de învățătură și de joacă al tinerei fete (nu-i

cunosc adevăratul nume) care, încă de pe atunci, era prezentată drept Clotilde de Clare, înlocuind-o pe cea legitimă, deoarece aceasta fugise.

Fata era și încă mai este o făptură fermecătoare, tot atât de bună pe cât e de frumoasă. Înclin să cred că purtase întotdeauna numele de Clotilde, și că tocmai de aceea fusese aleasă.

Cei doi copii se împăcau bine, deși Clément vorbea adesea despre o altă Tilde, pe care n-o văzuse decât o singură dată, dar de care își amintea mereu...

Cadet-l'Amour este un tigru cu chip omenesc, și se desfată făcând răul. Are vocația călăului schingiuitor!

Odată, pentru nu știu ce greșală mărunță, îl încuiase pe tânărul Georges în cămăruța lui; iar acesta, copil îndrăzneț și agil, reușise să fugă pe fereastră, spre a se duce să se joace cu mica lui prietenă Clotilde. Fără a da de înțeles, Cadet-l'Amour observase modul în care procedase Clément pentru a cobori în grădină. A doua zi l-a pus iar la arest și, în noaptea următoare, s-ar fi putut auzi cum cineva lucra sub fereastra tânărului prizonier. Însă nimeni n-a remarcat asta.

A doua zi, spre seară, Clément, care rămăsese închis toată ziua, a văzut-o în grădină pe Clotilde, și a vrut să iasă din nou la ea, ca în ajun. Era ușor — o viță de vie prinsă pe spalier urca pe lângă zid ca o scară. La câteva picioare deasupra pământului se afla un cârcel care, în ajun, îi servise lui Clément să-și sprijine mâna. Când a vrut să-l apuce din nou, pe sub frunzele care-i ascundeau, a scos un groaznic strigăt de durere.

Cadet-l'Amour instalase acolo un mecanism de cursă pentru vulpi, ai cărui dinți străbătuseră încheietura mâinii lui Clément. La asta lucrase în seara din ajun.

La chemarea lui Clément au venit două persoane: mai întâi, domnișoara Tilde. (Dar s-a oprit speriată la vederea lui Cadet-l'Amour care, în loc să-l ajute pe rănit, s-a pornit să-l bată, lovindu-i de preferință brațul captiv, cu o prăjină cu care venise, și spunându-i: «Asta o să te-nvețe minte!»)

Clément n-a scos un țipăt. Îl cuprinsese o furie nebună; își sprijinea cu putere brațul pe marginea tăioasă a capcanei, încercând astfel să se elibereze cu orice risc, spre a se năpusti asupra călăului său care continua să-l bată.

În cele din urmă, Clément a reușit să se elibereze; însă mâna lui, smulsă, rămăsese prinsă între dinții de oțel, și când a vrut să se repeadă, a căzut în nesimțire.

Înainte de a se îndepărta, Cadet-l'Amour l-a împins cu piciorul.

A venit Clotilde. A înfășurat cât s-a priceput mai bine bietul braț sfâșiat și, așa copil cum era, a reușit să-l care pe Clément până la poarta grădinii, unde așteptau doi oameni.

Pentru ce se aflau acolo cei doi bărbați se va vedea din rapoartele

7 și 11, referitoare, primul la Tardenois, celălalt la doctorul Abel Lenoir. Raportul notat cu numărul 5 și consacrat Angèlei, ducesă de Clare, va descrie eforturile făcute de ea spre a-și regăsi fiul..."

— Ai acele trei rapoarte? întrebă Échalot. Știi ce? Acum sunt treaz pentru opt zile de-aici înainte.

— Nu am decât raportul numărul 1, răspunse Lirette, palidă ca o moartă. Cum e cu puțință ca Dumnezeu să lase să trăiască un asemenea tigrul?

— Și mai ales, adăugă Échalot încleștându-și pumnii, cum de i-a dăruit Atotputernicul dibăcia de a se ascunde în Paris sub diferite deghizări, toate de nepătruns, fără a-și întrerupe crimele și delictele, în așa fel încât forurile administrative să nu bănuiască nimic? Nu-i nici o oră de când era aici, și eu discutam foarte liniștit cu el.

— Aici?! repetă fata. Și dumneata, tată Échalot, dumneata, care ești un om cinstit, curajos și puternic, nu te-ai năpustit asupra lui! N-ai chemat vecinii, paza!...

— Nu te enerva! o întrerupse bunul om, nu fără oarecare stânjeneală. Vei înțelege. Mai întâi și-ntâi, a denunța așa oamenii, înseamnă să-ți pătezi onoarea! Doar dacă nu-i aparții Prefecturii, angajat și cu retribuție fixă. Or, eu, dimpotrivă, am fost înlăturat din ea, ca fiind prea înzestrat. În al doilea rând, fiecare om are particularitățile sale intime, care-l împiedică să se apropie prea mult de guvernământ. În al treilea, deși nevinovat — o jur — am fost *complicat* (voia să spună *implicat*), în pofida cinstei mele, în niște intrigi importante de prim ordin: am jucat "găină" la cafeneaua *L'Épi-Scié*... și dacă banda Cadet s-ar gândi, cu prilejul următoarei sale afaceri, să mă aleagă pe mine să *plătesc legea*... Doamne!

Lirette despături repede cea de-a doua hârtie.

— Aceste cuvinte sunt scrise aici, spuse: *L'Épi-Scié, a plăti legea*...

— Adevărat?! exclamă Échalot. Atunci, citește repede, fetițo! Neaflându-te niciodată în proximitatea a ceva imoral, în nevinovăția, ta, poate că Providența te-a destinat să joci rolul celei care este degetul lui Dumnezeu exact la sfârșitul ultimului act. De altminteri, chestia asta mă amuză... Citește repede!

Capitolul XII - A plăti legea

Lirette începu imediat lectura celui de al doilea raport:

"Raportul numărul 1, prezentat domnului (numele era bifat cu grijă) de către Joseph Clampin, zis (Pistol, fost ajutor particular al inspectorului (Badoît, locuind pe strada Vieille-du-Temple, numărul..., (Paris.

(Notă pentru domnișoara Clotilde-Lirette: Acestea erau debuturile mele, și încă nu mânuiam cu ușurință pana. Am redactat acest raport cu aproximativ trei săptămâni înainte de crima de pe strada Victoire. Deoarece sunt sigur că, într-o zi, voi învinge reaua-voință și voi reuși să obțin posturi avantajoase în administrație, nu numesc pe nimeni dintre cei care m-au respins, urmând să fiu, mai târziu, colegul sau superiorul lor.)

«Domnule (titlu administrativ bifat),

Îmi permit să vă adresez următoarele informații, ca specimen al iscusinței mele, exprimându-vă, totodată, cu tot respectul, dorința mea de a obține un post de inspector auxiliar în serviciul pe care cu onoare îl conduceți.

În ziua de 10 decembrie 1852, dimineța, am aflat dintr-o sursă sigură, cunoscută numai mie, că o întrunire a bandei Cadet urma să aibă loc în aceeași seară la cafeneaua L'Épi-Scie, situată pe strada Fossés-du-Temple și având intrare prin bulevard, în locul numit La Caliothe.

Nu trebuie să vă mai spun că, de mai multă vreme, gura lumii desemnează această vizuină ca fiind unul dintre principalele locuri de întâlnire ale răufăcătorilor subalterni plătiți de către Fracurile-Negre..."

— Vizină! bombăni Échalot. Dimpotrivă, este un local drăguț! Cinci mese de biliard!... Iartă-mă.

Lirette continuă:

"«Deja cu mult timp în urmă, și cu un scop pe care nu mai este nevoie să vi-l explic, făcusem cunoștință cu bătrâna doamnă de la

barul cafelei și care poartă porecla de "regina Lampion".

Se spune că în tinerețea ei fusese concubina unui om pe care fostul meu patron, domnul inspector Badoît, l-a urmărit ani de-a rândul, la ordinul dumneavoastră expres: domnul Lecoq de la Perrière, zis Toulonnais-l'Amitié. Mulțumită ei, figura mea este cunoscută în jurul meselor de biliard. Pot intra și ieși fără a trezi bănuiele.

Rămășițele asociației Fracurilor-Negre se întrunesc, de obicei, în prima sală de biliard, cum intri pe dreapta. Spun "rămășițele" pentru că, după moartea Tatălui-tuturor, armata lui "Se va lumina de ziuă mâine" pare să se dezmembreze și, la L'Épi-Scié, abia dacă se mai vorbește, când și când, argoul.

Cu toate acestea, în seara amintită, în jurul biliardului domnea o agitație neobișnuită și, printre jucătorii de "găină", i-am recunoscut pe mulți dintre foștii obișnuiți — dintre aceștia: hoțul Cocotte, prietenul său Piquepuce, pe care-l pierdusem cu totul din vedere, Saladin, o pușlama abia ieșită din copilărie...»

— Ah! Nemernicul! gemu Échalot. Propriul meu bebeluș! Să ajungă să fie semnalat într-un raport!

«... Similor, tatăl său, femeia Nas-de Argint, metresa lui...»

— Atât de tânăr! suspină Échalot, să aibă deja de-a face cu femei de patruzeci și doi de ani! Și, pe deasupra, infirme, rămase fără principala trăsătură a chipului lor!

«... și, în fine, Clément-Ciungul, bruta mizerabilă care pare să-l fi înlocuit pe fostul ucigaș al colonelului — faimosul Coyatier, zis Marchef-ul. Prezența acestui Clément face, ea singură, cât toate celelalte simptome. În mod evident, informațiile mele erau corecte: se punea la cale o afacere.

Partea dificilă era să aflu ce anume afacere.

Potrivit obiceiului meu, m-am așezat lângă tejghea și i-am făcut cinste cu un lichior de coacăze reginei Lampion, întotdeauna sensibilă la asemenea politețuri; dar, acum, când vine seara, ea devine greoaie, și nu mai deschide gura decât ca să înghită.

Am aflat totuși de la ea că niște persoane importante se întruniseră deja la primul etaj, în fostul "confesional" al colonelului, acea cămăruță în care ați fost cât pe ce să-l capturați pe Tatăl-tuturor în seara jefuirii de bani a lui J.-B. Schwartz. Erau acolo cinci persoane.

— Nu sunt foarte sigură că ești "de-ai lor", micuțule, mi-a spus regina Lampion într-un moment de luciditate. Acum nici nu mai știi cu cine stai de vorbă, și, de altminteri, dacă nu ești de-ai lor, cu atât mai bine pentru tine, fiindcă-n bucătăria aia se prepară mâncăruri

nesănătoase.

Și capul i-a căzut în piept. Sforăia.

M-am amestecat printre grupurile care discutau cu voioșie. După cum spuneam, se simțea o renaștere — o urcare la bursa lor, însă nimeni nu părea să știe cu precizie despre ce era vorba.

Scopul principal al prezentului raport, domnule (titlu bifat), este ca, punându-vă pe urmele unei crime plănuite, să vă atrag atenția asupra importanței unuia dintre trucurile bandei Cadet, care i-a fost lăsat moștenire de către Fracurile-Negre: treaba cu "plătirea legii" — citez expresia pe care o folosesc ei. Din păcate, nu vă pot spune nici numele victimelor amenințate (două la număr, și sunt femei), nici locul în care urmează a fi săvârșită crima. Știu numai că este un fost palat, ocupat acum de mai mulți locatari și înconjurat de o curte mare plantată cu arbori.

Îmi este îngăduit să vă informez cu certitudine asupra acestor amănunte, deoarece descrierea tocului a fost făcută în fața mea, cu claritate, în vederea punerii în scenă ulterioare săvârșirii crimei, ca o mistificare destinată să-l dea pe mâna dumneavoastră pe nevinovatul care va trebui să plătească pentru vinovat.

Permiteți-mi să insist aici asupra acestui gen de crimă cu două tăișuri, care lovește și în stânga și în dreapta, mai întâi prin asasinat, apoi prin însăși pedepsirea lui.

De fapt, este crearea instrumentului care dă naștere erorii judiciare.

Nu numai că are loc un asasinat, nu numai că vinovații scapă de justiție, dar, în plus, un al treilea, un om pe care criminalii au interes să-l suprimă, cade în capcană. Cred că am reușit să scot în evidență dublul avantaj al acestei diabolice operații.

Nu pretind că faptul s-a petrecut. Așa se spune, dar, având dorința să intru cât mai curând cu putință în administrație, unghiul meu de vedere este cu totul în sprijinul acestei ipoteze.

Umilu-mi rol se rezumă la a vă atrage atenția asupra unei posibilități primejdioase, și sper că nu mi se va purta pică pentru aceasta.

De altfel, în direcția asta se îndreaptă toate grijile Sandei Cadet. Ea știe că, prin procedeul său, capătă o adevărată asigurare împotriva urmărilor crimei și, pentru fabricarea pretinsului vinovat, utilizează o foarte mare iscusință. Să dau un exemplu: însăși banda Cadet a tăiat brațul drept al ticălosului numit Clément-Ciungul. Sunt optsprezece luni de atunci. Brațul i-a fost cumpărat prin bună înțelegere.

Pentru ce? Pentru că omul ales dinainte spre "a plăti legea" în afacerea despre care am avut onoarea să vă amintesc are brațul drept lipsă.

Acela este tânăr; o momeală bazată pe iubire, pe care s-ar putea

să i-o fi întins ei, îl atrage spre casa omorului: "Este prezumat a fi vinovat acela căruia crima îi aduce un profit."

"Micul duce" va fi arestat la un sfert de ceas după comiterea crimei, în curtea plantată cu arbori, în momentul în care va ieși din locuința iubitei sale.

Reiau pe scurt: afacerea plănuită la termen; indicarea locului — lipsă; numele victimelor îmi sunt necunoscute. Data loviturii: 5 ianuarie; motivul fixării ei — deocamdată necunoscut. Dar iată, cel puțin, câteva jaloane precise:

— numele "instrumentului": Clément-Ciungul;

— adresa: strada Vieille-du-Temple, numărul... (doarme într-un pod al casei în care locuiesc eu);

— numele șefilor bandei Cadet prezenți în "confesional" în acea seară: Adèle Jaffret, doctorul Samuel, Marguerite, Comayrol, Jaffret.

Aceste date sunt prea de ajuns pentru a împiedica, din fașă, afacerea pusă la cale.»

De prima hârtie era prinsă cu un ac o a doua. În aceasta scria:

«Anexă la raportul numărul 1. Nici un răspuns. În urma informațiilor luate nu s-a găsit nici o urmă a expedierii. Domnul (titlu bifat) a afirmat că nu primise nimic. Eu am fost angajat ca auxiliar.

Nerenunțând câtuși de puțin ta ideea mea de a lucra în administrație, consider că este adevărat că raportul nu mi-a fost citit.

Cu toate acestea, de atunci încoace, șefii bandei Cadet nu au mai apărut niciodată la cafeneaua L'Épi-Scié, iar Clément-Ciungul nu mai doarme decât întâmplător în podul său, când nu mai are unde se adăposti.

Vreme de trei luni, la închisoarea Force a existat un Clément-Ciungul, care nu era al meu, acuzat de uciderea domnișoarelor Fitz-Roy, săvârșită, într-adevăr, în ziua de 5 ianuarie, pe strada Victoire, într-un fost palat având o curte plantată cu arbori, așa cum era precizat în informarea mea.

Dacă întreabă cineva pentru ce după raportul înaintat de mine n-am mai spus nimic, voi răspunde că s-ar putea să am propriile mele motive pentru aceasta. Banda Cadet este un vânat rănit care, acum, aleargă la întâmplare; eu o urmăresc ca un câine, adulmecând pământul. Vom vedea care va fi rezultatul.»"

Lirette tăcu. Échalot întrebă:

— Asta-i tot?

— Tot ce este scris, replică fata.

Échalot căscă, mai-mai să-și rupă fâlcile.

— Cu obișnuința mea într-ale intrigii, spuse, nu mi se pare că

acest raport ar fi chiar atât de grozav. Pistol nu-i un pește destul de mare pentru a juca rolul Providenței într-un spectacol cu zece tablouri. Îi voi istorisi, oricând va dori, povestea domnului Remy d'Arx, care era bogat și savant, magistrat și fiu de magistrat, și care — măcar el! — ar fi trebuit să se poată baza pe ajutorul administrației. Spre nenorocirea lui, a vrut și el să lupte împotriva Fracurilor-Negre...

— Domnul Pistol a făcut un raport referitor la domnul Remy d'Arx, îl întrerupse Lirette. L-am citit și am plâns mult.

— Cui îi era adresat raportul ăla? Prefecturii?

— Oh! Nu... Domnului Abel Lenoir.

— Drace! exclamă Échalot. Care va să zică, doctorul n-a renunțat! Încă unul pe care l-a apucat nebunia!

Cu o oarecare emfază, Lirette adăugă:

— Domnul Pistol este un pește mai mare decât îți închipui, tată. Dacă n-a putut împiedica nici arestarea, nici condamnarea unui nevinovat, cel puțin i-a redat libertatea. Aseară, după evadarea pretinsului Clément-Ciungul, în jurul închisorii Force se aflau mai bine de șaizeci de agenți.

Échalot își umflă obraji.

— Și totuși, făgăduisem să nu mă mai amestec în toate astea! murmură. Oare mă voi cufunda iar în mocirla lor? Știam că Ciungul de la Force este liber; dar șaizeci de agenți!... Drace! Drace!... Și doctorul Lenoir în fruntea lor!

— Rochia mea frumoasă e pentru a merge la el, explică Lirette, și domnul Pistol va sosi să vadă dacă-mi vine bine.

— La ce oră?

— Ar fi trebuit să fie aici încă de la miezul nopții...

Un glăscior slab și hârșăit pătrunse în cabină ca o suflare de vânt. Nici Échalot, nici Lirette n-ar fi putut spune de unde venea.

— *La miezul nopții ca și la prânz* — pronunță deslușit — *se luminează de ziuă, dacă așa este voia Tatălui...*

Capitolul XIII - Oremus

La auzul glăsciorului, o paloare pământie invadase chipul lui Échalot. Totul pe biata lui față, până și rubiniul nasului său devenise cenușiu. Dinții îi clănțăneau în gură.

Încercă să se ridice, dar picioarele tremurătoare i se îndoiră sub greutatea trupului.

Lirette îl privea cu gura căscată, poate mai speriată de spaima tatălui său decât de faptul straniu ce avusese loc.

— Ce-i asta? Întrebă. Cine a vorbit?

— Nu se știe, îngăimă Échalot. Totuși, morții nu se mai întorc...

— Minți, amice, îl întrerupse glăsciorul — blând și bine dispus. Există unii morți care se înapoiează, și cunoști bine numele celui care a vorbit.

Échalot încercă să-și facă semnul crucii. Trei băți ușoare se auziră în panoul de lemn ce slujea drept geam al ferestrei. O tuse uscată și cavernoasă răsună în același timp afară.

— Trebuie să deschid? mai întrebă Lirette, care era curajul întruchipat, și a cărei spaimă conținea o doză bună de curiozitate.

Tremurând din cap până-n picioare, Échalot spuse:

— Tată, dacă pentru liniștea sufletului dumitale, în Iad sau în Câmpiile-Elizee, ai nevoie să ți se plătească două acatiste la sacristia din Batignolles, eu unul, nu-s bogat, dar, oricum...

— Deschide, imbecilule! îl întrerupse glasul mititel, de data aceasta puțin mânios. Sunt ultimul proprietar al palatului Fitz-Roy, de pe strada Culture. Mie mi-a încredințat scumpul duce caseta, înainte de a muri, și eu sunt cel care, la rândul meu, i-am încredințat-o bătrânului Morand, care era, oarecum, servitorul meu. Vreau s-o văd pe cea care, în curând, va fi ducesa de Clare.

Échalot se sprijini cu ambele mâini pe umerii Lirettei, și trase zăvorul care fixa oblonul. De îndată ce fereastra se deschise, se trase repede înapoi.

Fata, dimpotrivă, se repezi și se aplecă pe jumătate în afară, spre a privi mai bine.

Nu văzu nimic, decât piața pustie, când întunecată, când brusc luminată de luna prin fața căreia alergau norii, împinși de vântul de iarnă.

— Care-i acolo? întrebă mirată. Unde ești, dumneata, cel care a vorbit?

Se auzi un zgomot ca și cum două mâini de lemn ar fi aplaudat ușor.

— Bravo, drăguțică! murmură cineva în beznă.

La restaurantul Lathuile bătea ceasul. Glasul invizibil adăugă:

— Dacă trebuia să vină la miezul nopții, înseamnă că a întârziat cu trei ore... Échalot!

— Stăpâne?

— Închide la loc, amice, și citește-i micuței hârtia ta de zece, de douăzeci de ori, dacă trebuie. Până-n zori să-și știe rugăciunea pe dinafară. Dacă Pistol nu vine, totuși un altul va veni.

Se auzi din nou o tuse ușoară și seacă.

"Asta-i cu neputință", gândi Échalot. "Nu se poate ca un mort să răcească."

Lirette se aplecă mai mult și-și încordă privirile. Din întâmplare, luna ieșită de după nori lumina puternic piața, de la barăci și până la

bulevardul periferic.

Pretutindeni nu era decât pustietate și tăcere.

— Bună-seara, spuse glăsciorul, în momentul în care fereastra se redeschidea. Să lucrați repede și bine, sunteți supravegheați, copiii mei.

În clipa următoare, Échalot și Lirette, stând în fața hârtiei despăturate, își învățau cu conștiinciozitate lecția. Échalot citea mângăliturile lui, Lirette încerca să repete, după cum i se redeșteptau amintirile.

— *Petre sub unde*, silabisea Échalot. *Ciuma fiului terț, Ian...* doar de două ori l-am văzut pe colonel, și a doua oară era la înmormântarea lui, dar aş jura că el era... *Rugăm, dă musai tu...*

— Dacă i s-o fi ntâmplat vreo nenorocire domnului Pistol! murmură Lirette... *Oremus. Petra sub undecima, filii tertiam...* Așadar, crezi că era colonelul? Iată că tușește din nou, ia ascultă!

— Sunt sigur că-i el!... Și că, dacă ar vrea, mi-ar spune adevărul despre nașterea mea! În toate piesele de teatru mai interesante vei vedea că omul poate încheia pacte cu satana... *Rugăm, dă musai tu, io nu am, că averi...*

— *Regum ante januam quaerite...* tare-aș vrea să-l văd pe cel care tușește!... Și să știu că nu i s-a întâmplat nici o nenorocire sărmanului domn Pistol.

Vă scutim de restul rugăciunii latinești pe care Lirette și-o reamintea aproape fără efort ajutându-se de calambururile ortografice ale lui Échalot. Se zice că Maria Stuart — frumoasa și nefericita regină care era, oarecum, ruda Lirettei noastre, fiind sora bunicului ei — vorbea latina ca un polonez, și când, la o vârstă foarte fragedă, a venit la Paris, istoria spune cum, cocoțată pe un scăunel, a susținut în fața Curții și a doctorilor câteva teze de doctorat în limba lui Cicero.

Acum doamnele noastre nu mai au acest obicei, nefiind mai puțin fermecătoare din această cauză.

Când Lirette își reconstitui întreaga rugăciune, așa cum tata Morand o învățase odinioară cu atâta trudă, bătu din palme, dar ochii îi erau plini de lacrimi. Toate amintirile biete sale copilăriei îi umpleau inima.

— Mi se pare că încă-l mai văd pe tata Morand, în mansarda noastră de pe strada Marcadet. Atât de slab, atât de bolnav, tremurând de frig, slăbit de multele lipsuri. În felul lui, mă iubea mult, și abia acum înțeleg cât îl iubeam și eu. Cu câteva minute înainte de a închide ochii pentru ultima dată, îmi repeta: "Amintește-ți bine lecția, fetițo! În Parisul acesta mic nu cunosc pe nimeni căruia să i te pot încredința. Te încredințez ție însăși. Am îngropat în memoria ta secretul ce te va face nobilă și bogată. Așteaptă să împlinești șaisprezece ani, la șaisprezece ani poți să fugi și să te aperi... Nu vreau

să se întâmple cu tine, Clotilde Stuart, așa cum am pățit eu — născut într-un palat, îmi sfârșesc zilele într-o cocioabă; eu, care mor de sărăcie lângă un morman de aur..."

Échalot se agită, murmurând:

— Este drept că așa a sfârșit tata Morand! Este imaginea propriei mele situații, până ce taina mea va fi dezvăluită. Vreau să spun, taina nașterii mele!

Tăcu un timp și adăugă:

— Dar la ce servește *patenotul*⁽⁴³⁾ tău, fetițo, dacă ne lipsesc cuvintele în franceză ale șaradei lui latinești?

Cu ochii umezi de lacrimi, Lirette zâmbea.

— Îmi reamintesc totul, spuse. Georges! Oh! Georges! Mă tem să nu mor înainte de a-mi pune averea la picioarele tale, căci iată-mă bogată! Cunosc strada, știu unde este poarta, în spatele bisericii, mă voi duce să-l caut pe preot... Dar încă mai este acolo!

Ultimele cuvinte nu se refereau defel la preotul pe care tata Morand i-l indicase fiicei sale, înainte de a-și da sufletul.

Un al patrulea acces al tusei ușoare și seci pe care o cunoaștem bine se auzea afară, sub oblon. Se termină printr-un *hm! hm!* mai pițigăiat decât guturaiul unui copil din corul bisericii, și vocea dulceagă zise, ca și cum ar fi vorbit chiar în cabină:

— Ideea cu rugăciunea nu-i aparținea lui moș Morand, era prea prost pentru asta, bietul om! Na, poftim! Iată-mă aranjat, dacă m-am ales cu o bronșită, în loc să rămân liniștit la Père-Lachaise!

Lirette făcu un pas către fereastră.

— Mor de frică, spuse, dar vreau să-l văd!

Échalot o prinse în brațe, murmurând:

— Cu asta nu trebuie să te joci niciodată!

De afară veni un mic răs gâfâit și glasul zise:

— Și ce-ai vedea, ștregărițo? Puțină ceață, un pic de fum... Ți-ai recitat bine lecția și sunt mulțumit de tine. Însă e multă vreme de când preotul tău de la Saint-Paul este vecinul meu, la cimitir. Nu te necăji, am urmat și eu "umanul", și am avut un premiu de merit la colegiu, pe timpul drăguțului rege Louis al XV-lea și al doamnei de Pompadour. Ascultă și ia notițe, dacă ai un creion: îți voi traduce pe loc chestia aia.

Approape imediat, glasul slab dar deslușit pătrunse prin fereastră recitând: "*Oremus*, sub cea de a unsprezecea piatră în fața celei de a treia porți a casei Fiului Regilor (palatul Fitz-Roy) caută și vei găsi, potrivit cuvântului Domnului, în numele Tatălui, al Fiului și al Sfântului duh, *amen*."

În timp ce erau rostite ultimele cuvinte, un pas rapid răsună pe pământul întărit de îngheț.

— Asta e! zise glăsciorul, cândva îmi vei mulțumi...

Apoi, ceva mai departe, dar auzindu-se tot deslușit, adăugă:

— S-ar părea că amicul Pistol a trecut încă o dată prin ochiurile plasei lor!

Cu toată împotrivirea lui Échalot, Lirette trase zăvorul și întredeschise oblonul spre a privi afară.

— Este absolut singur! zise.

— Cine? întrebă Échalot, curios dar tremurând.

— Domnul Pistol, răspunse Lirette.

Zgomotul de pași încetase.

Échalot se apropiase și el de fereastră și aruncă afară o privire rapidă și înspăimântată.

Pistol stătea în picioare, la doisprezece sau cincisprezece pași depărtare de baracă. Îl vedeau din spate.

În acea poziție, deși Pistol nu era nici înalt, nici lat în spate, îți puteai închipui că interlocutorul său românea ascuns de el.

Discutau cu patimă și în șoaptă. Câteva cuvinte, ba chiar și unele frânturi de frază ajungeau până la Lirette, care asculta cu foarte mare atenție.

Auzi numele de Clément-Ciungul și pe-al lui Cadet-l'Amour. Cel care vorbea era Pistol. Trecând peste câteva cuvinte pierdute, se deslușea:

— Adunați la palat... totală dezorientare... nu-l mai vor pe Cadet-l'Amour... *să se taie ramura...*

Échalot auzi și se înfioră.

Pistol continuă:

— ...Clément-Ciungul asasinat; mai rău decât atâta: jupuit de viu...

Apoi, un soi de relatare, ale cărei cuvinte nu ajungeau până la fereastră, părând a fi strangulate în gâtulejul povestitorului.

Glasul blajin spuse:

— De data aceasta, chiar că trebuie să fi fost nostim! Parcă-l și văd pe domnul marchiz de Tupinier în podul fiarei sălbatice. Eu l-am șlefuit pe Cadet-l'Amour ăsta! Merge bine! Se auzi un mic râs acru, ca scrâșnetul unui ferăstrău, în momentul acela un enorm nor negru trecea prin fața lunii. Piața era cufundată în cel mai deplin întuneric, căci încă se mai trăia sub regimul de înțeleaptă economie care, în unele cartiere dezmoștenite, stingea gazul de iluminat la miezul nopții, între cea de-a douăzeci și șaptea și cea de-a douăzeci și opta zi a lunii.

În bezna adâncă, pasul lui Pistol se auzi din nou răsunând pe pământul întărit și cineva bătu în ușa casei rulante.

Pasul acesta tânăr și bărbătesc părea să aibă, în depărtare, un ecou timid, iar ochii Lirettei, cercetând întunericul, deslușiră vag ceva negru, lung și subțiratic, care aluneca în lungul străzii Fontaine cu o

rapiditate fantastică.

Capitolul XIV - Cea de-a unsprezecea dală

Ceea ce aluneca astfel spre strada Fontaine era un bărbat, sau, cel puțin, o siluetă omenească de lungime bărbătească însă extraordinar de subțire, înfășurată într-o haină vătuită, de culoare neagră, încheiată de sus până jos ca o sutană.

Silueta mergea cu o viteză neobișnuită, deși pasul îi era inegal și împleticit.

Contactul încălțărilor sale cu pavajul abia dacă producea un zgomot perceptibil.

Și în timp ce alerga — căci arătarea alerga — începu să fredoneze, cu glas tremurător și tușind, melodia din opereta Fra Diavolo, a lui Auber:

*Priviți sus, printre steiuri,
Viteazul curajos!
Muschet a-i stă alături,
Prieten credincios.*{44}

Cuvântul "credincios" fu însoțit de niște înflorituri pline totodată de cutezanță și decrepitudine.

Silueta omenească trecea pe sub un felinar. Își îndreptă spinarea. Lumina alunecă pe chipul său tăios ca o lamă de cuțit, biet fildeș îngălbenit și purtând ștrengărește, pe o ureche, o tichie de mătase neagră.

Să spunem că era un bătrân? Limba nu găsește alt cuvânt, dar, în cazul acesta, limba este departe de a reda realitatea.

Între proprietarul acestui chip ciudat și un bătrân exista aceeași diferență ca aceea dintre un tânăr robust și copilul înfășat în scutecele sale.

Închipuți-vă doi ochi adânciți în orbite strălucind în mijlocul unei grămezi de oase care mișcă și se ciocnesc între ele sub un înveliș de pergament scorjit.

Și arătarea aceasta era plină de vioiciune și veselie!

La colțul primei străzi ce se intersecta cu strada Fontaine staționa o trăsură particulară, cu felinare din argint șlefuit.

Îndată ce vizitiul zări fantoma noastră, se grăbi să coboare de pe capră și să deschidă portiera. Fantoma merse drept spre el, strângându-se mai bine în haina călduroasă.

— Ah! Ah! Giovanni-Battista, spuse încercând să-și îngroașe

firicelul de voce tremurătoare, l-ai recunoscut pe stăpânul tău, așa-i? Nu m-am schimbat. Eu te găsesc cam îmbătrânit, de când nu te-am mai văzut. O să vă-nmormântezi pe toți, bieții mei copii, pe toți, pe toți, oh! Da, da, pe toți!

Își înfipse mâna în șold și continuă:

— Ce vârstă ai, Battista? Eu merg pe o sută treizeci, și încă n-am renunțat să fiu un om plăcut, deși, din când în când, mi se face o înmormântare de clasa întâia. Peste cincizeci de ani, viermii te vor fi mâncat, Battista, și vezi că-ți acord o vârstă frumoasă. Uită-te la mine! Ce vrei să mănânce viermi? La mine ar muri de foame!...

Bătrânul se porni să râdă de unul singur, apoi adăugă:

— Battista, mă duc s-o vizitez pe Marguerite, care-a pus să fiu înjunghiat de două ori, și mă voi duce să-l văd pe domnul doctor Samuel, care m-a otrăvit de trei ori. Dă-i bice, *caro mio*, sunt grăbit. Mă vei lăsa pe strada Saint-Antoine, în fața bisericii Saint-Paul. Cunoaștem cartierul ăsta, Battista, nu-i așa?

Urcă treapta fără ajutor și se aruncă în fundul trăsurii, unde ceea ce umplea haina sa căptușită produse zgomotul unui sac cu oase.

Battista, o secătură încrezută din Italia, își relua locul pe capră și cupeul se îndreptă spre bulevard.

Trecuse puțin de ora patru dimineața când calul, transpirat, ajunsese în fața grilajului catedralei Saint-Paul.

Giovanni-Battista coborî și deschise portiera.

— *Tată-al-tuturor*, anunță, am sosit. *S-a luminat de ziuă?*

Fantoma ațipise în colțul său. Se trezi și se întinse, provocând din nou zgomotul acela de bile scuturate într-un sac. Îi spuse vizitiului, care aștepta:

— Nu mai am nevoie de tine, fiule, întoarce-te acasă și dormi liniștit.

Se așeză și rămase pe treptele bisericii, până ce cupeul se depărtă; apoi, în loc să intre pe strada Culture, se strecură printre dărâmăturile care se îngrămădeau în spatele palatului Fitz-Roy, a cărui grădină era tăiată de-a curmezișul de strada Mahler.

Odată ajuns lângă împrejmuirea de scânduri care înlocuia vechiul zid, privi de jur-împrejur cu atenție. Nezărind nimic suspect, se retrase cu doisprezece pași, își luă avânt ca Auriol când se pregătește să sară peste baionete și, dintr-un salt cu adevărat formidabil, se pomeni pe creasta gardului de scânduri, în spatele căruia dispăru imediat.

Dincolo de gard se afla grădina palatului, părăsită și părăginită.

Fantoma pătrunsese deja în tufișuri, în care discuta prietenește cu un câine de pază enorm pe care soții Jaffret se bizuiau, pentru apărarea proprietății lor, fără îndoială mai mult decât pe gardul de scânduri.

— Mă recunoști și tu, bătrâne Bibi, spunea fantoma. Te voi

înmormânta ca și pe ceilalți, îngerașule. Lasă-l pe stăpânul tău să treacă, are treabă!

Câinele dădu din coadă și se depărtă ascultător.

Toate ferestrele de la fațada din spate erau întunecate, cu excepția a două dintre ele — cele ale salonului situat vis-à-vis de închisoarea Force: salonul cu darurile de nuntă și cu gustarea.

Printr-una din acele ferestre își îndreptase domnișoara Clotilde binoclul către faimoasele perdele verzi ale falsului Clément-Ciungul, în după-amiaza zilei precedente, conformându-se indicațiilor domnului Buin.

Fantoma se opri să privească cele două ferestre. Era bine-dispusă.

"Marguerite are o inteligență cât ea de mare", își spuse în gând. "Samuel ar fi făcut revoluție în știință, dacă ar fi vrut; Cadet-l'Amour este unul dintre cei mai uimitori nemernici pe care i-am întâlnit în viața mea; îi au pe Comayrol, pe Jaffret și pe ceilalți... și, în plus, și o armă! Și nu mai fac nici o treabă bună pentru că nu-l mai au pe Tătuc! pe bunul Tătuc-al-tuturor care-a luat cu el, pe lumea cealaltă, talentul, norocul și averea Confreriei... Ah! mai ales averea!" — Vino, dacă vrei, Bibi! adăugă cu glas tare.

Râdea ușurel, mergând din nou către casă.

Dulăul îl urma, cu coada între picioare.

Din salonul cel mic se auzea un murmur de voci. În afară de acesta, palatul Fitz-Roy dormea din pivniță până-n mansardă.

Ușa cea mare ce dădea în grădină era încuiată cu cheia. Fantoma atinse broasca și ușa se deschise ca prin magie.

Câinele își agită coada și scoase un geamăt tandru.

— Găsești că renghiul a fost bine jucat, așa-i, Bibi? continuă fantoma. Și totuși sunt ani de zile de când ne-am retras din afaceri, după ce am făcut avere... Mă bate gândul ca i-ai dibuit pe noii tăi stăpâni, diavol bătrân ce ești! Tu, câinele colonelului, ai dreptul să-i disprețuiești pe oamenii ăștia!

Cuvântul *colonel* fu rostit cu o ciudată emfază, iar Bibi păru să se fudulească, sub blana lui zbârlită.

Fantoma străbătu coridoarele ale căror lămpi suspendate erau pe cale să se stingă. Deschise ușa dinspre peron fără eforturi mai mari decât în cazul primei uși.

Mâna sa îndemânatică, înarmată cu un instrument care poate să fi fost vrăjit, nu făcea nici un zgomot.

Câinele coborî împreună cu el treptele peronului și cotiră la stânga, în curte. Portarul dormea în loja sa. Afară, strada Culture-Sainte-Catherine era cufundată într-o adâncă tăcere. Felinarul de la poartă rămăsese aprins.

Bătrânul, urmat mereu de dulău, merse în lungul fațadei până la ultima ușă laterală, situată exact în fața cabinei portarului și al cărei

panou purta numărul trei scris în cifre romane.

Aceasta era intrarea privată a locuinței ocupate cândva de taica Morand Stuart, pe vremea când era paznicul palatului.

— A trecut mult timp de când cu întâmplarea aceea, spuse fantoma adresându-i-se câinelui. Bunicul tău, Bibi, era un ogar scoțian, și tu ești aproape un terrier: cum să mai vorbești acum despre rasă și noblețe! S-a sfârșit cu astea, prietene! Știi? Au murit toți, am murit și eu, dar ceilalți rămân în cutiile lor... Să numărăm pietrele, în loc să trăncănim.

Se așează chiar în pragul ușii marcate cu numărul III. Din locul acela și până la loja portarului exista, pe pavajul curții, o potecă dreaptă, alcătuită din mici dale de granit. Fantoma numără unsprezece asemenea pietre.

În momentul acela, perdeaua unei ferestre de la al doilea etaj se ridică. Luna, ieșind dintr-un nor, luminează vag un chip alb lipit de geam. Fantoma nu mai era singură.

La cea de-a unsprezecea dală, aceasta se opri.

— Aici este, Bibi, spuse: *Petra sub undecima*. Poate nu știi latinește... Atenție! Tu ești cel care mă păzește, ai grijă, și dacă apare cineva înainte să termin, sări la gât!

Bibi își deschise botul enorm, arătând un dublu șir de dinți ca de lup. Bătrânul izbucni în râsul lui sec, asemănător cu zgomotul unei hârâitori de fildeș.

— Ciudați mai sunt și marii actori! mormăi. Îmi este la fel de imposibil să nu-mi joc rolul, ca și să nu respir!

Se aplecă deasupra dalei, perfect netedă și ale cărei margini nu păreau să ofere posibilități de prindere. O ridică totuși la fel de ușor ca pe o pietricică.

Sub dală se afla o groapă pătrată care se adâncea lărgindu-se. Nu era profundă. În ea se putea vedea o casetă foarte mică, cu întărituri de fier.

Bătrânul îl goni pe Bibi, venit să vadă, și-i reproșă curiozitatea. Deschise caseta ce conținea câteva hârtii cu aspect mătăsos.

— Sunt mult prea voluminoase! bombăni nemulțumit. Dacă banca Angliei ar fi vrut să-mi tipărească o singură bancnotă de optzeci de milioane (le oferisem să suport costul șpaltului), totul ar încăpea în cutia ceasului meu de cupru.

Sub niște cârpe, cofretul mai conținea trei hârtii pliate, în formă de dreptunghi, ceea ce le dădea un aspect de acte publice. Bătrânul le luă, le aruncă din nou în fundul gropii și ascunse caseta sub cutele hainei sale căptușite. Pe urmă așează piatra la loc, cu grijă.

— Bibi, — zise cu glas tare, nu fără o ușoară melancolie — n-aș da nici doi bani pe banda Cadet, băiete. Ce zici, am putea s-o salvăm, bătrâne?... De fapt, am putea face tot ce-am dori, dar, la ce bun? De

acum înainte, am de gând să mă distrez cu altceva.

Printr-o lovitură cu călcâiul se încredință că dala era bine așezată și se îndreptă către peron, spunând:

— Vino cu mine, Bibi, vei vedea ceva caraghios.

În momentul în care trecea din nou pragul, ușa marcată cu numărul III se deschise încetișor și Clotilde se strecură în curte.

La început rămase nemișcată, ascultând și privind. Apoi merse drept spre cea de a unsprezecea dală și, la rândul ei, o ridică.

Poate că fantoma nu bănuia asta, dar, cine știe?...

Lampa din vestibul încă ardea pe suportul său. Bătrânul o luă și urcă vioi treptele scării principale.

Capitolul XV - Discordie în tabără

La primul etaj al palatului Fitz-Roy, în micul salon în care cadourile de nuntă încă se mai aflau expuse sub vâlul lor de muselină brodată, tot ce rămăsese din consiliul suprem al Fracurilor-Negre se reunise sub președinția Adèlei Jaffret, care tocmai se reîntorsese după expediția sa nocturnă în rolul lui Cadet-l'Amour.

În tabără domnea discordia.

Adèle, sau, dacă preferați, domnul marchiz de Tupinier, era nevoit — ca toate puterile executive — să suporte reproșurile parlamentului său.

Când guvernezi, trebuie să ai succes. Samuel și Marguerite nu vorbeau de nimic mai puțin decât despre "*a tăia ramura*", măsură analogă celei folosite de sultanii nemulțumiți de marii lor viziri. Așa se poate vedea și la teatru, în tragedii.

— Marchize, spunea frumoasa Marguerite, ne-ai dat de înțeles că te bucurai de încrederea intimă a colonelului! Că erai pe urmele marelui Secret, că știai unde să găsești formula misterioasă ce indica locul precis în care trebuia să sapi pământul spre a găsi Tezaurul...

— Și ne-ai înșelat, continuă Samuel. Ca noi toți, nu erai decât un instrument orb în mâinile Tatălui. Ne-ai condus la întâmplare, când poruncind omoruri inutile, când urzind extravagante care nu duceau, nu puteau duce decât la eșec. De cinci ani, ne pierdem timpul și ne irosim forțele pregătind acea comedie proastă a unei căsătorii între ultimii doi moștenitori ai familiei de Clare... Și iată că, în această unire, logodnica nu este o de Clare, iar logodnicul nu-i decât fiul nelegitim al nepoatei dumitale, Angèle Tupinier!... Vezi să n-o pățești!

— Sforile sunt în mâinile mele — încercă să obiecteze Adèle, căci toți "miniștrii limbuți" se aseamănă între ei. Lucrurile merg extraordinar de bine. Evenimentele n-au nimic surprinzător pentru

mine, eu sunt cel care le dirijează. Ciungul ne trăda, l-am lichidat în seara asta. Adineauri am văzut-o pe fetița bătrânului Morand, pe adevărata Tilde; aproape c-am dat de urma Secretului. Cât despre logodnicii noștri, jocul era chiar mai periculos decât vă închipuiți, căci Georges de Clare (continui să cred că el este ducele) ne-a dibuit, iar Clotilde a noastră, cea de aici, îi aparține trup și suflet. Eram acolo, între ei, ieri seară (în colivie, nu găsiți că-i tare inteligent?) în timp ce ei își spuneau tot ce aveau pe suflet. Ce nevoie avem de ei?... Să facem curățenie! Acesta-i adevăratul plan. Dacă mâine vom avea actele, îi vom alege pe acela și pe aceea care trebuie să profite de ele, iar dacă actele lipsesc, ei, bine! Mii de draci, în cel mai rău caz, le fabricăm!

Marguerite și Samuel schimbară o privire.

— Asta-i tot ce ai de propus, marchize? întrebă doctorul. Atunci putem spune că suntem pierduți... pierduți datorită dumitale!

Se ridică, imitat îndată de Marguerite, amândoi înarmați, și o armă în mâna Margueritei nu putea fi de disprețuit. Dovedise de ce era în stare.

Însă Adèle stătea deja în picioare, și cu degetele osoase strângea mânerul cuțitului lung care-l înjunghiasc pe Ciung, în podul său.

Din două salturi, Adèle se năpusti în spatele mesei. În trecere, răsturnase lampa care, căzând pe pardoseală se sparse, stingându-se.

— *Se înnoptează*, nu-i așa? strigă. Dar eu am făcut noaptea. Eu sunt stăpânul. Iată-vă patru împotriva mea, e-n ordine! Al cui îi este rândul? Vom tăia patru ramuri în loc de una!

Se repezi la doctorul Samuel care se trase înapoi, însă în clipa în care avea să lovească, o lumină slabă străpunse deodată bezna, ca și cum lampa s-ar fi reaprins singură.

Brațul Adèlei se lăsa în jos, iar celor patru adversari ai săi le scăpă același strigăt de stupefacție:

— Colonelul Bozzo!

Făptura ciudată pe care am numit-o fantoma stătea în picioare, în fața ușii închise pe jumătate, și ținea în mână lampa din vestibul.

Colonelul Bozzo — de vreme ce i se dădea acest nume glorios și înfricoșător în istoria banditismului parizian — își "aranjase intrarea", cum se spune în teatru. Poziția lui era de o îndrăzneală comică: își ridicase într-o parte tichia de mătase neagră și se proțăpise, slab și lung în haina lui căptușită, sub care caseta se contura ca o mică umflătură dreptunghiulară.

— Bună-zuua, bună-zuua, bună-zuua, prieteni dragi, spuse cu glasul său dulceag, încă și mai subțirel decât de obicei. Ți-au rămas urme ale frumuseții, Marguerite, perla mea! Samuel, fiule, nu mai ești la fel de drăguț ca altădată. Cum îți merge, Comayrol? Jaffret, ce-ți mai fac pășărelele?... Ține lampa, marchize, și scapă-mă de ea.

Adèle se supuse.

— Îmi face plăcere să vă revăd, copii... Apropie un fotoliu, Marguerite. Nu că Père-Lachaise ar fi foarte departe de aici, dar acolo îți amorțesc picioarele, he, he, he! Încă mai glumesc, din când în când, vedeți, asta mi-e firea!

Marguerite îi dădu și ea ascultare și, înainte de a se așeza, colonelul o sărută curtenitor pe amândoi obraji.

Dintre cei cinci, până acum nici unul nu rostise vreun cuvânt. Erau cu toții consternați.

Colonelul se răsturnă comod în fotoliu și începu să-și învârtască degetele mari, privindu-i rând pe rând, cu o milă disprețuitoare, pe membrii jalnicei adunări.

— Așadar, iată ce rămâne din Fracurile-Negre! spuse după o tăcere. Aceștia sunt discipolii și succesorii mei! Aceasta-i banda Cadet! Ei, bine! Ei, bine! Scumpii mei, sărmanii de voi ați încercat de mai multe ori să mă trimiteți, înainte de vreme, acolo unde mă aflu acum. Vă spusesem eu că mă veți regreta.

— Tată, spuse Marguerite cu o intonație de implorare, ai venit pentru a ne salva?

— Oarecum, oarecum, iubirea mea... pentru asta și pentru încă ceva...

— Vei fi șeful nostru?

— Ah! Ba nu! Mă simt bine așa cum sunt. Oamenii au prejudecăți împotriva lumii de dincolo...

— Nu-ți bate joc, Stăpâne, zise Samuel, la ce bun?

— Tu, doctore, replică fantoma amenințându-l cu degetul, tu ești un sceptic, știu bine. Toți medicii sunt niște păgâni. Nu-mi bat joc câtuși de puțin. Sunt mort, mort, mort, foarte mort!... Numai că, datorită buneii mele purtări, paznicul cimitirului îmi dă, din când în când, câte o noapte liberă... Dar să vorbim despre voi, drăguților, minutele mele sunt numărate și am a vă spune lucruri destul de importante — vă închipuiți doar că altminteri nu m-aș fi deranjat... Ați încurcat-o, bieții mei bebeluși, și încă rău de tot! Am discutat ieri cu cineva de la Prefectură: acolo se dizertează asupra metodei voastre de *a plăti legea*, ca și cum ar fi fost premiată la expoziție. Poate că deocamdată nu i se dă totală crezare, căci nu există ochi mai orbi ca ochii clarvăzătorilor plătiți pentru a fi microscopae. Însă, încet-încet, strada Ierusalim își împrospeștează personalul. Pe cuvânt de onoare! Am văzut acolo un șef de birou care nu are ochelari de cal! Ați încurcat-o, ați încurcat-o, ați încurcat-o! Sunteți luați în obiectiv. Trebuie să ridicați întreaga miză, și nu mâine, ci astăzi.

— Poate că ne-ai denunțat! mormăi amenințător Adèle.

— Tu, marchize, ripostă colonelul fără a se supăra, nu valorai cât *Marchef*-ul, dar, în fine, erai totuși un ucigaș bunicel. Pentru ce dracu'

l-ai schimbat pe individul ticălos care erai într-o bătrână oribilă? Marguerite — slavă Domnului! Iată un adevărat general de armată! Numai că de când a câștigat la loterie un titlu de contesă autentic, a devenit o fricoasă! Samuel, mai treacă-meargă, deși întotdeauna a fost prea prudent. Însă tu, Tupinier, hienă turbată ce ești, tu faci rău de dragul răului, ceea ce este culmea prostiei. Te înfurii, te răzbuni!... Nu replica! cunosc povestea ta de azi-noapte cu bietul Ciung...

— Trăda... vru Adèle să se dezvinovățească.

— Taci! Te-ai ospătat cu sânge, șacalule! Câine îmbătat cu măruntaiele însângerate ale vânatului, du-te să-ți potolești prin somn beția! Îți merge bine ceasul? E cinci dimineața! Să ne grăbim! Abia avem timpul necesar.

Bătrânul se instalează comod în fotoliu și continuă pe un ton tăios:

— Ați stricat comedia, bieți nenorociți ce sunteți. Treceți în mod deschis la melodramă: în deznodământ, n-aveți decât să vă mâncați între voi, dacă vreți. Fiica lui taica Morand va scăpa, deși Tupinier n-a mințit adineauri spunând că a văzut-o azi-noapte. Nu puteți face nimic împotriva ei — pentru că o protejez eu. Rămâne moștenitorul ducelui de Clare, care, în urmă cu unsprezece ani, a venit să moară chiar în casa aceasta și care mi-a încredințat documentele lui de familie, ca fiind singurul om cinstit întâlnit de el pe lumea asta, he! he! he! Era un om de gust și cu bun-simț! Moștenitorul valorează cât o avere cu venituri de o jumătate de milion — niște bani frumoși, nu-i așa? Băiatul ăsta trebuie să fie lichidat chiar azi!

— În palatul Souzay există doi tineri, obiectă Marguerite. Despre care vorbești?

Adèle ridică din umeri.

— Decât să ne înșelăm... începu cu hidosul ei surâs.

Dar colonelul o întrerupse spunând:

— Atenție! Trebuie neapărat să alegeți! Nu vi se dă decât unul din doi.

— Care? insistă Marguerite.

— Cel legitim. Celălalt este sub protecția mea.

— Și cum vom ști care e cel legitim?

— Ah! Povera⁽⁴⁵⁾! o întrerupse fantoma, așa mult ai îmbătrânit! Nu te mai pricepi să vezi în ochii unei mame, stând între cei doi fii, care este copilul iubirii sale?

Aruncă o privire spre ceas și, fără a aștepta răspunsul, adăugă:

— Nu mă mai întrerupeți! Ciungul a vorbit și, de data aceasta, a găsit urechi care să-l asculte. Poliția este alertată. Dacă vreți să mă credeți, mai bine ați părăsi palatul până în zori, iar mâine seară ați fi dincolo de frontieră. Asta e punctul unu. A doua problemă: presupun că nu vă va fi greu să găsiți un băiat de douăzeci și cinci de ani pentru a purta numele de Clare. Chiar astăzi, actul de naștere al băiatului se

va găsi la palatul Souzay. Dacă vreți, așteptați până seara (dar, în cazul acesta, până atunci ascundeți-vă bine!), adunați banda, încercuiți palatul de pe strada Pigalle — nu mai aveți nimic de menajat — trimiteți-l pe micul duce lângă răposatul său tată și veți lua cu voi, în poștalion, rente de cel puțin patru sute de mii de livre — asta e!

Se ridică.

Era înconjurat de priviri întunecate.

Marguerite spuse:

— Nu ne-am alege decât cu un proces. Poate că dumneata, Tată, ai câștiga partida, dumneata, căruia nimic nu i-a rezistat vreodată. Pe când noi...

— Haida-de! ripostă colonelul care, în mijlocul descurajării generale părea mai vesel ca niciodată. E simplu ca bună-ziua. Când micul duce pe care urmează să-l fabricați va reveni din străinătate cu actele sale, totul va merge ca pe roate... Oare drăguța ducesă Angèle mai este la fel de apetisantă? Ehe! Marchize! Ce boboc de trandafir era pe vremuri! Nu putea să te sufere, l'Amour!

Adèle își încruntă sprâncenele.

Fantoma se propti într-un șold, cu un aer de învingător, și continuă pe un ton de splendidă îngâmfare:

— Am fost tânăr vreme îndelungată — despre mine vorbesc — și bietul doctor Abel Lenoir era de-a dreptul uluit. Dar tu, marchize, rămâneai cu buza umflată. Ah! Îmi amintesc mereu cu plăcere de scumpa Angèle — ce ochi! — și am motive cu totul personale să mă interez de acela dintre fiii ei care... În fine, ne-am înțeles: vă interzic să vă atingeți de tânărul protejat de mine. Nu vi-l dau decât pe adevăratul duce... Merge bine ceasul?

Limba pendulei se apropia de ora șase.

Membrii bandei Cadet nu schimbaseră între ei nici un cuvânt, dar privirile le erau cumplit de grăitoare.

— Pleci deja, Tată? întrebă Marguerite.

— La noi, acolo, în cartierul cimitirului Père-Lachaise, niciodată nu te întorci acasă după ivirea zorilor, răspunse colonelul cu un mic râs răutăcios.

Marguerite continuă:

— Ne părăsești fără să ne fi dat nici un ajutor, decât sfatul acela neînsemnat... Dumneata, care ești atât de bogat!

— Atât de bogat, pe banii noștri! adăugă doctorul Samuel scrâșnind din dinți.

Iar Adèle Jaffret mârâi:

— Ne-am putea retrage foarte liniștiți din afaceri, dac-am poseda măcar a zecea parte din cât ne datorezi, colonele Bozzo!

În timp ce se rosteau aceste vorbe, bunul Jaffret, pe de o parte și

Comayrol, pe de alta, executau cu mare îndemânare și fără a mișca vizibil vârful picioarelor, un soi de mișcare de rotire.

În felul acesta, cercul se deplasase pe tăcute și colonelul era pe trei sferturi încercuit de ei când, în cele din urmă, răspunse:

— Adevărul este că am o avere destul de confortabilă. Dar, dacă știți cât de scump este totul *acolo!*... Niște prețuri exorbitante, pe cuvânt!

Cercul ticăloșilor fu străbătut de un fior de mânie mută.

Bunul Jaffret se mai deplasă cu două degete spre dreapta. Comayrol — cu tot atâtea către stânga.

În spatele colonelului nu rămăsese spațiu liber decât exact cât lățimea ușii întredeschise.

Capitolul XVI - Fifty thousand

Firav și fragil în haina lui căptușită, colonelul își păstra zâmbetul de fantomă blând străbătut de fulgere de malițiozitate. De două sau de trei ori își plimbase privirea batjocoritoare asupra cercului format de "dragii lui prieteni" — care se strâneau tot mai mult în jurul lui.

Nici o umbră de îngrijorare nu-i întuneca chipul, dar, cu toate acestea, membrii bandei Cadet înțelegeau, de la primul la ultimul, că bătrânul se aștepta la un atac.

Mai ales Marguerite și Samuel — care de atâtea ori îl văzuseră cum, aflat în primejdie, trecea prin moarte ca un diavol ce era — încercau să joace strâns și să nu lovească decât la sigur.

— Ce te-ar costa, murmură Marguerite, să ne înapoiezi măcar amărâta noastră de parte! Jumătate... un sfert!

— Da' ce te mai repezi, drăguța mea!... protestă cu veselie fantoma. În noaptea asta, venisem aici anume spre a căuta Tezaurul...

Toate chipurile păliră.

— Aici! îngăimă Marguerite.

Iar Adèle adăugă, cu glas înfundat:

— La noi!

— Da, da, da, copiii mei buni, răspunse colonelul, aici, la voi, și dacă marchizul — Adèle — care niciodată n-a făcut decât prostii, n-ar fi lăsat-o să scape pe fata lui moș Morand, adevărata Tilde, de mult ați fi descoperit Tezaurul, doar ascultându-i rugăciunea de seară.

Ciocăni în caseta de sub haina vătuită.

Un strigăt, unul singur, izbucni simultan din toate gâtleejurile ce gâfâiau.

— Este acolo!

Adèle adăugă:

— Asupra dumitale!

Ca și cum ar fi vrut să sporească imprudența nebună a provocării sale, colonelul își descheie haina și scoase caseta la vedere. De-o parte și de alta, Jaffret și Comayrol treceau în momentul acela în spatele lui.

Era încercuit.

— Ia te uită, ia te uită! zise cercetând pe rând, cu o privire curioasă, ochii congestionați și fețele livide care-l înconjurau. Așa ceva te impresionează!

Calmul acela imperturbabil îi făcu pe toți să aibă același gând.

— Minți, spuse Marguerite, cutia asta atât de mică nu poate conține nici a suta parte din Tezaur!

— Nu crezi? ripostă colonelul. Ei, bine! Privește!

În același timp deschise cofretul.

— Acolo sunt cel mult șazeci de mii de franci, declară imediat Adèle, evaluând din prima privire numărul hârtiilor.

Fantoma luă una dintre acestea, o despături și i-o arătă Margueritei, spunând:

— Tu, fată, știi englezește.

Marguerite simți un fel de amețeală. Citi și bolborosi:

— *Fifty thousand... pounds!* Cincizeci de mii de lire sterline! Un milion de franci! Și aici sunt mai bine de șazeci dintr-astea!

— Cu douăzeci mai multe, replică bătrânul colonel, al cărui râs scrâșni în tăcerea generală. Da, da, da! Optzeci în cap. Optzeci de milioane drăguțe!

Enunțarea acelei cifre nemaipomenite provocă un fel de *explozie*.

Ceea ce urmă se petrecu iute ca fulgerul.

Un sunet răgușit ieși din fiecare piept. Cinci cuțite sclipiră simultan. Cel al Adèlei, aruncat primul cu o violență sălbatică și țintind inima, nu întâlni decât vidul, deoarece colonelul sărise la o parte. Celelalte se izbiră de fierul cofretului, mânuit cu mare dibăcie ca o pavăză.

— Bibi! chemă în șoaptă colonelul. Aici, bătrâne.

Și adăugă:

— Sări la gât! Sugrumă!

Ușa se deschise cu putere. Jaffret și Comayrol căzură, iar Adèle Jaffret se rostogoli pe pardoseală, sub năvala enormului câine care-l înhăță de gât.

Colonelul nu mai era acolo.

În beznă camerei alăturate, un glas dulceag spuse:

— Întotdeauna ai nevoie de economiile lu' Tăticu, este ceva firesc, nu vă port pică, dragii mei copii. Afacerea de la palatul Souzay e-n ordine, credeți-mă, făceți-o, este bună, însă țineți bine minte: nimeni să nu se atingă nici măcar de un fir de păr al vechii mele prietene, Angèle, și nici de al dragului copil care... Să nu insistăm: am fost

tânăr, așa-i, marchize?... Dă-i drumul, Bibi, câine bun. Avem treabă astăzi. Eu, unul, mă duc să fac nani-nani. Îți mulțumesc, Bibi, vrei să vii cu mine?

Lăsând-o pe Adèle pe jumătate sugrumată, câinele țâșni afară.

— Ei! Marchize, uitam! mai zise glăsciorul care, acum, părea că vine de departe, ferește-te de Ciung!

Se auzi un lătrat vesel și zgomotul unei uși închizându-se undeva, jos; apoi domni tăcerea.

În salon, cei cinci Stăpâni ai bandei Cadet rămăseseră învinși și descurajați.

Marguerite și Samuel stăteau în picioare. Comayrol încă nu reușise să se ridice, bunul Jaffret gemea într-un fotoliu, iar Adèle, așezată pe covor, își spăla gâtul zdrobit cu țuică din sticla cu împletitură de nuiele.

Sentimentul ce părea că predomină printre ei era o groază superstițioasă. Nici pe de parte spaima căreia îi dau naștere lucrurile supranaturale. Cu excepția bunului Jaffret — suflet simplu și înclinat spre poezie — ei toți ar fi trecut cu ușurință peste așa ceva.

Ceea ce-i consterna era cealaltă superstiție, cu totul omenească, aceea a jucătorilor, a bandiților, a bolnavilor, și care este, pur și simplu, sentimentul unei zdrobitoare inferiorități.

— Este tânăr, spuse Marguerite, asta-ți sare-n ochi!

— E puternic! adăugă Samuel. Când m-a îmbrâncit, m-a împins până în celălalt capăt al camerei. Nu este el!

— Ba-i el! replică Adèle. Câinele l-a ascultat.

Bunul Jaffret interveni, oferind un detaliu:

— Oscioarele care se ciocnesc se află în buzunarul lui.

Iar Comayrol spuse pe un ton jalnic:

— Sub tichia lui de mătase neagră sunt buclele unui Absalon⁽⁴⁶⁾!

Din nou tăcere.

Casa începea să se trezească. Pașii servitorilor treceau încolo și încoace pe coridoare. La un semn al Margueritei; bunul Jaffret împinse zăvoarele ușilor.

— Și acum, ce-i de făcut? întrebă.

Nu răspunse nimeni.

— Eram cinci împotriva unuia singur! izbucni Marguerite furioasă.

— De-am fi fost și douăzeci... începu doctorul.

Marguerite îl întrerupse:

— Este drept că e o întâmplare diabolică, dar, la urma urmei, nimic nu dovedește că Tezaurul era ascuns chiar aici și, dacă n-ar fi fost câinele ăla afurisit, acum am avea caseta.

Samuel clătină din cap cu o mutră uluită.

— Te vei duce s-o cauți la Père-Lachaise? întrebă Comayrol pe un

ton acru.

— Dac-aș ști că o găsesc acolo!... replică Marguerite.

Își îndreptase frumosul trup înalt. Privind-o, ceilalți păreau să-și regăsească puțin din curajul pierdut. Samuel spuse:

— Contesă, e multă vreme de când n-ai mai dat o mână de ajutor. Ești, realmente, o mare doamnă, în asemenea măsură încât ai făcut din noi niște leneși. Iată-ne într-o situație cât se poate de proastă, dar tu, Marguerite, ai astăzi o înfățișare foarte bătaioasă. Dacă ne-ai spune: "Înainte!", cred că te-am urma încă o dată.

— Și mâine — la frontieră! replică Adèle. Îmi convine. Doar atât că nu mai vreau să-conduc ticăloasa voastră de barcă. Puneți-mă să lupt, voi lovi cu putere. Strămoșii mei erau cavaleri, nu diplomați. Am scurtat spada lor, făcând din ea un cuțit, asta-i tot!

Marguerite părea pierdută în visare.

— Un actor admirabil — spuse ea și cum ar fi gândit cu glas tare. Copil capricios, exploatând absurdul și imposibilul, cu aceeași ușurință cu care băcanul din colț își vinde prunele; cu regularitate, tacticos, demonul acesta care, sub mormanul lui de crime, nu-i altceva decât un mic-burghez, a recoltat milioane acolo unde alții trăiesc și mor în mizerie. Noi am participat la prosperitatea lui; ne-am prăbușit de îndată ce mâna sa a încetat să ne susțină. Asta dovedește că afacerile nu ne merg bine și că se apropie falimentul.

— Nu cumva renunți, contesă? întrebă Samuel.

În loc să răspundă, ea continuă:

— A mințit. Întotdeauna minte. În toată lumea nu sunt cunoscute decât trei bancnote ale Băncii Angliei purtând o asemenea cifră — *fifty thousand* — ceea ce înseamnă un milion de monede de aur. Șpaltul imprimeriei a fost spart în prezența Consiliului Băncii Regale, imediat după ce regina, prințul Albert și directorul general și-au primit bancnota proprie. Cum a reușit colonelul să-și procure măcar și una singură, zău dacă știu, însă ceea ce este sigur e că nu poate avea o casetă plină cu dintr-astea. Nu contează: la moartea nepotului său, posedea deja cincizeci de milioane.

— Mai bine zis: "Aveam" deja cincizeci de milioane! o corectă Samuel. Și ce-i de mirare? Se spune că Rotschild-ul din Germania are șapte miliarde, și-i cel mai puțin bogat.

— Ce nepot? întrebă Adèle.

— Cel din legenda italiană, replică Marguerite; cel care este ucis și care ucide după legea misterioasă a familiei Bozzo; cel care, lovindu-l, îi spune tatălui său: "*Îl răzbun pe tatăl tău*", și căruia tatăl, murind, îi răspunde: "*Fiul tău mă va răzbuna*"... În fine, cel care — etern asasin, paricid nemuritor — s-a numit de două secole încoace, Stăpânul Tăcerii, Beldemonio, Fra Diavolo, colonelul Bozzo și mai știu eu cum? Cel care, trăind din propria sa moarte, se regenerează prin ea

și despre care, chiar adineauri, spuneam: "Este tânăr, e puternic!"

Când Marguerite tăcu, nimeni nu vorbi. Abia după un minut, doctorul Samuel spuse:

— Fie că-i scorneală sau adevăr, cunoaștem cu toții povestea lui. Dar ce importanță mai are la ora asta, care, pentru noi, ar putea fi ultima? Să revenim la problemă și să luăm o decizie!

— Tocmai aici e problema! interveni Adèle, ai cărei ochi rotunzi străluceau îndărătul ochelarilor. Marguerite a găsit punctul slab: să comande ea — mă voi supune.

Și, pentru că toți ochii o priveau întrebător, Marguerite repetă:

— Aceasta e problema și-i doar una. Tu, Cadet-l'Amour, *știi unde-l găsești pe cavalerul Mora?*

— Strada Bondy, răspunse Adèle, casa doctorului Abel, la parter.

— Atunci, fiți atenți!

Marguerite se reculese o clipă și continuă:

— Toate instrucțiunile Tatălui trebuie să fie respectate cu sfințenie. Toate — fie că sunt sincere, fie că-s calculate cu perfidie. E absolut necesar pentru a-i inspira încredere, și este obligatoriu să aibă încredere. Peste o oră, vom părăsi această casă și nu ne vom mai întoarce în ea...

— Discutați mai departe, o întrerupse Jaffret, eu mă duc să-mi ambalez păsărelele.

Și se grăbi să iasă din cameră.

— Toți oamenii valizi ai bandei trebuie să fie pregătiți de luptă. L'Amour, ești de acord să mânuiești cuțitul de data asta?

— E meseria mea, răspunse Adèle, și veți fi mulțumiți de mine... Dar cine va plăti legea?

Marguerite înălță din umeri.

— N-o mai plătim! spuse. După aceea — sfârșitul lumii! Vom fi ori de cincizeci de ori milionari, ori morți!... Astăzi, cartierul general va fi la mine, în casa de pe strada La Rochefoucauld. Palatul meu este părăsit, la fel ca locuințele voastre. În cursul zilei — vizită la doamna ducesa. Iau asupra-mi să aflu din cuvintele ei sau să-i citesc pe chip care dintre fii este cel cu adevărat Iubit. Pe acela îl vom cruța, e bastardul; pe celălalt...

— Am priceput! zise Adèle. Și pe urmă?

— Părăsim în grabă Parisul, spre a-i da ascultare Tatălui până la capăt... iar el va fi informat imediat, căci ne spionează îndeaproape — Pistolet lucrează pentru el.

— Și pe urmă?

— Pe urmă, ei, bine! Diseară, va adormi liniștit, crezând că noi călătorim spre frontieră... și la miezul nopții, locuința lui va fi încercuită la rândul ei, ușa îi va fi forțată și vom intra în camera în care doarme...

— Bravo! izbucniră cu toții, entuziasmați.

— Iar când l'Amour îl va strânge de gât, tânăr sau bătrân și oricât de bun comandant ar fi, vă jur că va spune unde se află banii noștri!

Capitolul XVII - Un certificat de căsătorie, două certificate de naștere

Știm că domnișoara Clotilde, pupila soților Jaffret, era o fetiță drăguță, cu suflet foarte bun, inteligentă, plină de amabilitate și devotament. Însă niciodată nu ni s-a spus că ar fi fost o tânără domnișoară deprinsă cu cerințele etichetei mondene.

Poate că, din punct de vedere al educației și al bunelor maniere, palatul Fitz-Roy, locuit de ciudatul menaj — domnul și doamna Jaffret — nu egala mănăstirea "Des Oiseaux".

Inima Clotildei era stăpânită de o mare dragoste. Așa ceva ascute și dezvoltă inteligența, dar nu te îndeamnă să respecti cu strictețe micile conveniențe mondene.

În jurul bărbatului iubit, Clotilde ghicise felurite primejdii. Aceste primejdii, încerca să le înlăture așa cum se pricepea.

Deoarece era convinsă că Georges nu era defel prințul de Souza, după cum nici ea nu era domnișoara de Clare, visul ei era să fugă departe de aceste intrigi, pe care le socotea periculoase și vinovate.

În ochii ei, peștera își dăduse în vileag tâlharii. Avea două soiuri de dușmani: cei doi Jaffret, Marguerite, Samuel, Comayrol, etc., de o parte, care o țineau legată chiar în mijlocul acelei intrigi; pe de alta, ducesa de Clare, mama care, având doi fii, îl punea pe unul la adăpostul celuilalt, dăruindu-i celui dintâi dragostea, bogăția, tot ce este de dorit pe lumea aceasta, și rezervându-i celui de-al doilea tot ce înseamnă muncă, primejdie sau mizerie.

Clotilde găsisese ajutor și sfat la doctorul Abel Lenoir; însă doctorul nu ridicase nici un vâl spre a-i lămuri misterul.

Posibil să nu fi știut nici el. Mai probabil era că nu putea dezvălui un secret ce nu-i aparținea.

În mijlocul acelei nopți ale cărei douăsprezece ore conțin aproape în întregime drama noastră, o găsim singură în camera ei situată la al doilea etaj al palatului Fitz-Roy. Nu închisese un ochi, nici măcar nu se așezase pe pat. Atâta doar că-și schimbase rochia. În locul toaletei sale de logodnică, purta costumul pe care-l folosea în excursiile ei nocturne. Ai fi zis că este un mic soldat gata pentru chemarea la luptă.

După ce plecaseră toți invitații, Clotilde își dăduse seama, după anumite semne cunoscute de ea, că membrii consiliului de familie (a se citi "membrii bandei Cadet") rămăseseră pentru a delibera.

Se făcuse deja târziu. Georges nu ajunsese la trăsura cu care-l aştepta credinciosul Tardenois decât după ora două dimineaţa.

Mai întâi, Clotilde încercase să se strecoare pentru a trage cu urechea, şi n-ar fi fost pentru prima oară. Însă toate uşile salonului cu cadourile de nuntă, în care avea loc conciliabulul, erau închise şi un vânt descurajator părea să apese asupra celor care ţineau sfat.

În spatele draperiilor se vorbea puţin şi cu glas scăzut. Abia dacă, din timp în timp, se auzea vocea Adèlei, ascuţită ca ţipătul unui erete şi ale cărei sunete arţăgoase străbăteau pereţii.

Pierzându-şi nădejdea de a mai surprinde ceva, Clotilde se întoarse în camera ei. Era, din fire, veselă şi curajoasă. Poate că, amintindu-şi convorbirea ei cu Georges, avu un vis de iubire surâzătoare, dar melancolia o cuprinse curând şi, în momentul în care trecem pragul cămăruţei sale strâmte, stătea la picioarele patului, cufundată în gânduri triste.

Timpul trecea fără ca ea să-şi dea seama de durata reveriei sale.

Se auziră bătăile orologiului de la catedrala Saint-Paul; Clotilde nu le număraseră. Se uită la pendulă, dar aceasta se opri. Vrând măcar să ştie dacă se apropiau zorile, se duse la fereastră şi ridică perdeaua.

Cerul era încă întunecat şi nu se zăreau alte lumini în afară de cea a lunii, care alerga printre nori. Cu toate acestea, în curtea luminată de felinar, Clotilde văzu o mişcare.

Nu era un hoţ, căci dulăul imens care, în fiecare noapte, patrula în zona demolărilor, dădea târcoale pe caldarâm cât se poate de liniştit; dar nu era nici portarul, nici vreun alt servitor al casei — îşi dădu seama de la prima privire.

Cine să fi fost? Şi cu ce treabă se ocupa acel muncitor nocturn, fără lanternă şi cu atât de mult timp înainte de răsăritul soarelui?

Curiozitatea Clotildei era ajutată de ochii ei de optsprezece ani.

Nu recunoscuse muncitorul pentru că nu-l văzuse niciodată, însă, tot privind, desluşi natura activităţii lui. Ridica una din dalele care alcătuiau "drumul" ce ducea la uşa laterală a cabinei portarului.

Clotilde văzu groapa căscată: îl văzu şi pe muncitor aplecându-se asupra ei, scoţând un obiect şi ascunzându-l sub veşmintele sale.

Câinele ghemuit alături părea un martor gata să depună jurământ.

Clotilde mai văzu şi că, sub dale, se aruncă ceva ce i se păru a fi nişte hârtii.

Curiozitatea îi era extrem de aşâţată şi totuşi nu făcu multe eforturi spre a rezolva mental problema, deoarece, încă din prima clipă, se hotărâse să se ducă, indiferent de risc, să caute ea însăşi soluţia.

Fără îndoială, nu v-ar fi putut spune de ce anume se temea sau ce spera.

Era înconjurată de primejdii și stăpânită de febră, dar era obișnuită să nu-i fie frică noaptea. Chiar mai înainte ca fantoma să fi așezat la loc dala, Clotilde coborî tiptil scara de serviciu ce ajungea la ușa numărul III. Pentru orice eventualitate, se înarmase cu croșeta micuță de care se slujea pentru a-și încheia nasturii botinelor — slabă apărare, dar tot era ceva.

Când deschise ușa numărul III, în curte nu mai era nimeni.

Merse de-a lungul potecii de dale; însă cum s-o recunoască pe cea care fusese ridicată?

Nu poseda secretul numărului unsprezece și, pe toată adâncimea curții, erau cel puțin o sută de mici pietre pătrate.

Clotilde nici măcar n-avu timp să se întrebe. O urmă umedă și rotundă păta drumul la o distanță de șapte-opt pași de la ușă: acolo se ghemuise, la marginea gropii, dulăul de pază, cu blana lui umezită de ceața nopții.

Clotilde îngenunche și pipăi dala de lângă locul ud. Nu vreau să spun că ar fi ridicat-o cu aceeași ușurință ca vrăjitorul acela de colonel, dar, în fine, o ridică, fără alt ajutor decât cârligul ei micuț.

Luă de pe fundul gropii cele trei hârtii.

În clipa următoare, se înapoie în camera ei, gâfâind și cu inima bătându-i cu putere.

În locul ei ați fi avut scrupule? Clotilde nu avu nici unul. Despături prima hârtie de îndată ce ajunse lângă lampă și citi antetul unui certificat de căsătorie, oficiată la Briars (Selkirk), Scoția, între William-Georges-Henry Fitz-Roy Stuart de Clare de Souzay și domnișoara Françoise-Jeanne-Angèle de Tupinier de Beaugé, la 4 august 1828.

Nu știi cum v-aș putea explica, dar nu uimirea fu aceea care domină pe chipul atât de mobil și expresiv al fetei.

Fruntea i se întunecă citind numele doamnei ducese, iar de pe buze îi scăpară aceste cuvinte:

— Greșesc, n-ar trebui s-o urăsc pe mama lui!

Aruncă pe pat certificatul. Gândurile, sau poate mânia, îi săpau o cută între sprâncene.

Cea de a doua hârtie pe care o despături era actul de naștere al lui Albert-William-Henry Stuart Fitz-Roy de Clare, fiu al ducelui William și al Angèlei, născut la Glasgow, la 30 mai 1829.

— Albert! murmură. Nu Georges este ducele! Cu atât mai bine! Oh! Cu atât mai bine! Ghicisem eu!

Zâmbetul îi revenise în colțurile gurii.

Nu mai rămăsese decât o hârtie. Clotilde o desfăcu.

Dar de cum începu să citească, fu cuprinsă de o mare emoție.

— Clotilde! gândi cu glas tare. Clotilde de Clare! Aseară, eu eram Clotilde de Clare! Cu numele acesta am semnat contractul.

Încercă să râdă, însă nu izbuti și șopti:

— Oare în ceasul acesta, tot eu sunt?

Și al treilea document era un certificat de naștere, pe numele Clotilde-Marie-Elisabeth Morand Stuart Fitz-Roy de Clare, fiica lui Etienne-Nicolas Morand Stuart Fitz-Roy și a Mariei-Clotilde Gordon de Wangham, născută la Paris, pe data de 20 iunie 1837...

"Eu trebuie să am cel puțin cu un an mai mult decât atât, ba poate chiar cu doi", gândi Clotilde. "Nu sunt eu... nu pot fi eu!"

De act era prins cu un ac un pătrat mic de hârtie. Clotildei îi fu greu să descifreze scrisul tremurat:

"Fetița mea mult iubită, amândoi am trăit în mare sărăcie. Deseori am îndurat foamea spre a-ți păstra ultima bucățică de pâine. Îți mai amintești tu de sârmanul, bătrânul tău tată?"

Și cât n-ai plâns, biată micuță! Te băteam, eu, care te iubeam atât de mult! Acum îți dai bine seama că aveam dreptate. Simțeam că voi muri, lăsându-te singură. Voiam să te marchez pe dinăuntru cu un semn care să existe în tine și nu asupra ta, căci erai înconjurată de dușmani... Dacă vreodată citești aceste cuvinte, Tilde, fetița mea — și Dumnezeu știe că asta mi-e speranța — înseamnă că n-ai uitat rugăciunea care-ți arăta unde îți vei găsi numele. Iartă-mă că te-am bătut."

Deși nimic din toate acestea nu se refereau la ea, Clotilde avea ochii plini de lacrimi.

Un timp rămase nemișcată, stăpânită de o emoție de neînvins și zâmbind printre lacrimi, apoi, brusc, își îndreptă trupul:

— Nu sunt eu! repetă.

Un nume veni până pe buzele domnișoarei Clotilde, dar nu-l rosti și umerii ei frumoși se scuturară cu o mișcare disprețuitoare, poate chiar dușmănoasă.

— Odată, murmură totuși după o clipă de tăcere, a venit aici, cu tatăl ei, Échalot, și mi-a zis: "Cândva și mie mi se spunea Tilde..."

Deodată, se ridică în picioare. În depărtare începeau să se audă zgomotele nedeslușite ale marelui oraș care, cu mult înaintea zorilor, începe să-și frece ochii, murmurând.

Acum, Clotilde avea o expresie hotărâtă.

— Orice s-ar întâmpla, spuse, acestea sunt niște documente depuse spre păstrare, iar eu le voi păstra. Pe sârmanul meu Clément nu-l interesează nici cât pe mine, deoarece el nu este prinț decât grație acelei femei care-l aruncă pradă tuturor primejdiilor... mama lui, cum îi spune el! Și o iubește mai mult decât pe mine... Și ceva îmi spune că o alta este iubită și mai fierbinte... Ah! Nu voi ajunge să îmbătrânesc!

Încercă să înlocuiască lacrimile cu zâmbetul ei curajos, dar

lacrimile înceară surâsul.

— Eu, continuă ea, eu sunt prietena din copilărie, cea pe care te temi să n-o rănești. Și, în plus, mă consideră drăguță, e bun... Dar la urma urmei, nimeni nu mi-a spus că așa avea o rivală, pentru ce sunt sigură de asta? Și de ce există în mine certitudinea că voi fi învinsă?... Aud și acum vocea micuței: "Odinioară mi se spunea Tilde..."

Își șterse ochii și făcu înconjurul camerei cu privirea, strângând la sân cele trei documente.

— Haide! își spuse. Hotărârea mea este luată încă de aseară. Nu aveam de gând să stau nici o zi în plus în casa asta... cu atât mai mult acum, când port asupra mea destinul mamei lui, al fratelui lui... și al celeilalte!

Își acoperi fața cu mâinile, îngăimând printre hohote:

— Doamne! Poate că sunt nebună! Este logodnicul meu! Ieri, el, care niciodată n-a mințit, îngenunchea lângă mine și-mi spunea: "Te iubesc!" Doamne! Pentru ce sunt disperată?

Capitolul XVIII - Unde se ducea ea...

Amintirea era tot atât de veche ca și cea despre Clément însuși, căci pentru domnișoara Clotilde, prințul Georges de Souza continua să fie Clément, sărmanul copil sclav pe care-l protejase.

De prima dată când îl văzuse, Clément îi vorbise despre cealaltă micuță Tilde de la cimitir, atât de caraghioasă și atât de drăguță când își spunea rugăciunea, care nu era nici *Pater noster*, nici *Credo*, nici *Confiteor*...

Domnișoara Clotilde nu luase brusc hotărârea de a părăsi casa soților Jaffret, în care petrecuse anii copilăriei sale. Nu se purtaseră rău cu ea cei de aici.

Considerând-o un instrument, oamenii care aveau de gând să se slujească de ea o manipula cu precauție.

Și, în definitiv, speranțele bandei Cadet erau foarte departe de a fi utopice, în ceea ce privea descoperirea documentelor familiei de Clare, deoarece, vreme de mai mulți ani, tot umblând încoace și-n colo prin curtea palatului Fitz-Roy, călcaseră cu piciorul pe piatra ce acoperea chiar acele acte:

Ținând seama de soiul de punere în posesie care milita în favoarea domnișoarei Clotilde, actul de naștere scoțian ar fi fost cu siguranță suficient pentru a fi recunoscută în fața tribunalului.

Numai că domnișoara Clotilde, copilă cinstită și demnă, nu fusese niciodată complicea nemernicilor.

Ni s-a întâmplat să spunem, râzând, că nu fusese crescută la

mănăstirea Des Oiseaux. Fără a prejudicia cu nimic educația excelentă care, fără îndoială, se primește în acel institut celebru, este lucru cert că cele mai angelice domnișoare nu pot avea inima mai cinstită, nici conștiința mai curată decât pupila ticăloșilor de Jaffret, și cred că nu-i veți purta pică pentru asta...

Era ceea ce o-făcuse Dumnezeu: o fată nobilă, în orice împrejurări.

Când își plimbase în jurul ei privirile curioase și bănuitoare, repulsia cedase în fața unui vag sentiment de datorie, în fond, cei de lângă ea erau "familia ei".

Și, de altminteri, unde, în altă parte, să găsească un refugiu?

Însă paharul se umpluse; văzuse și înțelese.

Cu prilejul întrevederii cu logodnicul ei, voința nu i se exprimase clar fiindcă era domolită de o mare iubire; dar sfatul pe care i-l dăduse noaptea fusese: "Trebuie să pleci!".

Și, în momentul în care ne aflăm, noua responsabilitate ce apăsa asupra ei făcea ca hotărârea să-i fie irevocabilă.

De acum înainte, chiar dacă cel pe care-l iubea din toată inima, chiar dacă Georges i-ar fi spus să rămână, ea nu l-ar fi ascultat.

Știa cum să părăsească palatul fără a fi văzută.

Ieși, nebănuind că toți ceilalți locuitori ai casei aveau să o imite și că, mai înainte de ivirea zorilor, nu se va mai găsi nimeni în fosta locuință a familiei Fitz-Roy.

Era, cu aproximație, ora la care colonelul Bozzo se despărțea atât de brutal de banda Cadet, în micul salon.

Clotilde ieși afară din grădină. La Saint-Paul bătuseră clopotele pentru prima slujbă. Se duse drept acolo, căutând din instinct adăpost și sfat lângă Dumnezeu.

Cât timp dură serviciul divin, rămase adâncită în gândurile ei, acestea fiind totodată un chin și o rugă fierbinte.

Ar fi putut fi văzută stând îngenunchiată și mult după încheierea slujbei.

Apoi, deodată, străbătu biserica, plecând cu pași grăbiți.

Se lumina de ziuă. Trecătorii deveneau tot mai numeroși. Clotilde începu să se îndrepte cu pas sigur către strada Pavée.

Oare Dumnezeu îi trimesese sfatul cerut cu atâta ardoare?

Avea doi prieteni, doi oameni de onoare, care-i inspirau o mare încredere.

Unul era domnul Buin, directorul închisorii, care-i arătase întotdeauna o dragoste părintească. La el se ducea.

De departe, demersul i se părea simplu și firesc. De aproape, fu altceva. După ce coti pe strada Pavée, mersul i se încetini, fără a-și da seama.

Deja șovăia. Ce să-i spună? Domnul Buin aparținea administrației;

se afla sub influența unei nenorociri administrative. Din mulțimea de lucruri știute de Clotilde și care o înăbușeau, nu puține erau cele legate, direct sau indirect, de evadarea din ajun, iar prizonierul fugit era Clément — prințul Georges!

Cum să atingă acel subiect arzător? Cum să-l omită? Și, oricum, ce să dezvăluie și ce să ascundă?

Sinceritatea nu-i ceva simplu. Când ai de ales dintre elementele ce alcătuiesc adevărul, după ce să te ghidezi?

Trecând prin fața porții mari a închisorii, Clotilde se uită la ciocan, dar nu îndrăzni să-l ridice. Își continuă drumul.

Celălalt prieten al său era doctorul Abel Lenoir.

Acesta era chiar mai mult decât un prieten, era un confident.

Întregul curaj îi reveni Clotildei în timp ce urca spre piața Royale, pentru a ajunge la bulevard.

Doctorul Abel era tocmai duhovnicul de care avea nevoie. Îl iubea pe Georges și, față de mama lui, dădea dovadă de un profund devotament. Probabil se putea descurca mai bine decât oricine în labirintul afacerilor familiei de Clare și, mai presus de orice, era dușmanul înăscut, marele dușman al Fracurilor-Negre.

Oh! În privința asta, întreaga sa viață era o mărturie a urii sale!

Clotilde îi dăduse întâlnire lui Georges la doctorul Abel. Așadar, nu așteptase momentul acela pentru a apela la el.

În întregul Paris n-ar fi putut găsi un adăpost mai bun și mai sigur, și totuși nu părăsi bulevardul pentru a intra pe strada Bondy pe care se afla locuința doctorului. Merse drept înainte, în lungul teatrelor, mereu pe gânduri și tot mai abătută.

La poarta Saint-Martin, urcă într-un cupeu și-i spuse vizitiului:

— Strada Pigalle.

— Ce număr? întrebă vizitiul.

— Mergi înainte, te voi opri.

Pe strada Pigalle locuia prințul Georges de Souza.

Oare Clotilde se ducea să-l întâlnească pe el sau pe mama lui?

Dar nu — trecu prin fața palatului Souza, ca și prin fața altor două porți. Mergea mai departe: unde se ducea?

Ceea ce este sigur, e că ceva o atrăgea. Un drum, unul singur, mereu același, îl urma de când plecase de la biserica Saint-Paul.

Și dacă cineva i-ar fi cerut să rostească un cuvânt care să precizeze ținta acelui drum, poate că până în ultima clipă ar fi putut răspunde sincer: "Nu știu".

Opri și plăti trăsura în capătul de sus al străzii Pigalle și coborî pe jos bulevardul, spre piața Clichy. În momentul când dădea colțul în fața cimitirului, zări barăcile bălciului și rămase nemișcată.

— Să fie oare posibil? își spuse. Mă aflu cu adevărat aici?

Capitolul XIX - Acolo!

Acolo se găsea casa pe roate a sărmanului Échalot, pe care am părăsit-o în momentul în care Pistolet sosea cu întârziere la *rendez-vous*-ul fixat pentru acea noapte.

Domnișoara Clotilde era de bună credință când se întreba, pe tot parcursul drumului, dacă va intra la directorul închisorii, mai întâi, apoi la doctorul Abel, și poate că, într-adevăr, îi venise ideea de a ridica ciocanul la poarta palatului Souzay. Dar cine nu s-a înșelat așa, vreodată, asupra lui însuși, în ceasurile de grea cumpănă?

Ieșind din biserica Saint-Paul și chiar înainte de a intra acolo, Clotilde pornise deja s-o caute, s-o găsească pe Lirette.

Lirette era greutatea care-i apăsa pe inimă.

Tremura. Primele raze ale soarelui palid de iarnă scăldau în lumină tabăra bâlciului încă adormit. Prin împrejurimi nu se vedea nimeni.

În spatele rulotelor domnea dezordinea murdară, harababura, talmeș-balmeșul de obiecte inimaginabile și murdare care-i însoțesc pretutindeni pe nomazii bâlciului.

"Artistul nu-i așa pretențios!" vă va spune femeia-colos ieșită la pensie sau un Hercule ramolit, mâncându-și supa dintr-o tăviță spartă.

Aceste grajduri ale lui Augias^{47} alcătuiesc culisele himericului teatru al cărui parter — dacă ar fi să crezi gluma tristă de pe afiș — geme, în fiecare seară, de suverani ai unor țări străine.

Dintre toate acele palate din lemn de brad, împodobite cu bogate ornamente lipite cu pap, cel mai prăpădit era, în mod de netăgăduit, "localul" lui Échalot.

Clotilde îl recunoscuse de la prima aruncătură de ochi și totuși rămânea nemișcată. Vorbeam despre palate: în pragul oricărui palat, Clotilde ar fi fost mai puțin timidă. Aici, se temea.

Se temea să vadă și să cunoască adevărul.

Privea de departe pereții aceia subțiri dincolo de care se afla, poate, destinul ei.

În spatele acelor scânduri amărâte, lucrurile erau așa cum le-am lăsat. Atâta doar că Échalot sforăia îmbătat de vise de măreție.

În cabina mică de la capăt, Pistolet era singur cu Lirette.

Intențiile noastre nu sunt de a prezenta aici un tablou în picioare ai acestui personaj ciudat și, cu siguranță, remarcabil, care, într-o zi, luase cu asalt cel mai bun fotoliu din strada Ierusalim și care-a condus poliția după ce o învinsese. Locul său este marcat de mai înainte în episodul destinat să relateze pe larg ultima și mortala confruntare a doctorului Abel Lenoir cu colonelul Bozzo. Vom spune numai că, în

epoca în care ne aflăm cu povestirea, Clampin, zis Pistolet, viitor șef al Siguranței Publice, avea încă puținul caș la gură al ștregarului parizian, deși aprofundase foarte mult anumite studii. Citea de jos în sus cartea civilizațiilor noastre. Mulți oameni cred că aceasta este adevărata carte, ba, poate, chiar singura carte. Și, de asemenea, că acesta e sensul corect pe care trebuie să-l alegi spre a-i descifra rândurile, dacă vrei să înveți să-i cunoști pe oameni, adică să-i conduci. Deși i se refuzase un post de o mie două sute de franci, Clampin, zis Pistolet, avea o vagă bănuială că într-o bună zi se va pomeni ministru.

Nu zâmbiți — pariurile rămân deschise!

Era un omuleț frumos, cu părul creț, cu fruntea strălucind precum cea a Sfântului Ioan Botezătorul. Se vedea bine că, dacă ar vrea, ar purta foarte bine o haină elegantă — haină care, pe multe încheieturi bogate și nobile, strânge la cusături!

— Iată, deci, ce am stabilit, îi spuse domnișoarei Lirette, care-l asculta ca pe un oracol. Acum cunoști tot ce trebuie să știi. Să fii la doctorul Abel la ora opt, iar pentru rest, bazează-te pe mine.

— Și cea de a unsprezecea piatră? întrebă Lirette.

Pistolet se ridică și-și agită umerii.

— Despre lucrurile acestea, replică, nu se discută cu glas tare într-o casă deschisă la toate vânturile. Ați discutat și ați greșit. Mai mult ca sigur, groapa e goală de multă vreme! Oricum, am treburi la palatul Fitz-Roy și voi ridica dala pentru liniștea conștiinței mele... Cu rochia mea ești o bomboană, știi? Când vei fi prințesă, să-mi faci cadou un ceas — așa ceva lipsește din echipamentul meu.

Sări jos din rulotă fără a atinge scările de lemn și o luă la goană ca un cerb.

Rămasă în prag, Lirette îl urmărea cu ochi plini de respectuoasă admirație, ca și când ar fi fost vorba de un protector în toată firea și cu o bogată experiență. Însă privirea drăguței fete se schimbă brusc când se opri asupra unei femei imobile, palidă aproape ca o moartă, care se sprijinea de colțul barăcii alăturate.

— Clotilde! murmură Lirette, la început nevrând să-și creadă ochilor. E cu puțință! Domnișoara Clotilde!

Aceasta nu se mișcă. Lirette ezita, dar i se păru că domnișoara Clotilde se clatină. Se repezi la ea tocmai la timp pentru a o opri să se prăbușească.

— Veneai să mă vezi, Clotilde? întrebă.

Ochii îndurerați ai domnișoarei de Clare priveau rătăciți, în loc să răspundă, spuse:

— Pentru ce ești îmbrăcată acum ca o doamnă?

Lirette roși, dar îmbujorarea se datora plăcerii. Încerca un ciudat sentiment de victorie.

Cu biata-i voce stinsă, domnișoara de Clare adăugă:

— Condu-mă la tine.

Lirette îi dădu imediat ascultare. Era puternică. Clotilde, care abia se ținea pe picioare, fu mai curând purtată decât condusă până la cămăruța în care fusese cusută rochia de mătase.

— Arzi de febră! constată Lirette.

Domnișoara de Clare încercă să se așeze pe pat, dar capul greu păru să tragă după el trupul, și ea căzu, îngăimând:

— Ah! Cât este de frumoasă așa! Am greșit venind aici — nu mă mai îndoiesc. Pe ea o iubește! Și ea este... Ah! Da! Îi țin soarta în mâna mea!

Ochii i se închiseră în timp ce, fără să-și dea seama, atinse hârtiile pe care și le pusese în sân.

Lirette o așeză ca pe un copil pe pătuțul ei. Îi sărută îndelung fruntea. În ochi avea lacrimi de milă, dar chipul ei frumos strălucea de bucurie.

Alergă să-l trezească pe Échalot. Scuturându-l, spunea:

— Mă iubește! Ea a mărturisit! Georges! Oh! Georges!

— Ei, na-ți-o! se văita bietul om. Ai de gând să mă lași în pace? Doar dacă nu-i cumva în legătură cu nașterea mea, dacă i s-a descoperit, în sfârșit, taina!

Îl trase după ea în propria-i cămăruță și continuă:

— Sunt nevoită să mă duc la doctorul Abel, și iată singura făptură omenească (în afară de dumneata) care a fost bună cu mine. Veghează asupra ei, ți-o încredințez. Este rivala mea, însă o iubesc ca pe lumina ochilor!

Capitolul XX - Camera lui Albert

Cam pe la aceeași oră, încă nu se iviseră zorile nici pe strada Pigalle, în micul palat Souzay care dormea tăcut, tocmai la capătul aleii sale înguste.

Abia o oră mai târziu obișnuia doamna Meyer (din Prusia) să pornească la treabă, în fiecare dimineață, ducând furnizorilor știri despre stăpânii săi.

Georges era singur în camera lui, cufundat într-un somn agitat. Nu știu ce anume l-a trezit, poate un vis, căci se ridică în capul oaselor, privind în jurul său.

Ar fi cu neputință să vezi un chip de îndrăgostit mai sincer, mai fermecător și, când privirea, părăsindu-i fața, cădea pe brațul său, ți se strângea inima.

— Ah! Bravo! spuse râzând. Nu mă mai aflu în paradisul meu din

închisoarea Force! Bietul domn Buin! Încă nu știu bine de ce este nevoie de atâtea ascunzișuri și mistere, dar se pare că-i chiar adevărat că mă căsătoresc cu micuța și frumoasa mea Clotilde și, pe cinstea mea, îmi place să mă las în voia lucrurilor! Ce drăguță este! Și cât de mult mă iubește!

Fără a se uita, își aruncă spre spate brațul stâng, pentru a lua ceva de pe noptieră, și degetele lui întâlniră niște flori ofilite.

Expresia i se schimbă, de parcă raza care-i lumina zâmbetul s-ar fi stins brusc.

Își trase repede mâna: totuși, violetele nu au ghimpi!

— Ce frumoasă s-a făcut! murmură, în timp ce fruntea i se înnegura tot mai mult.

Era limpede că acum nu mai vorbea de Clotilde.

Devenit gânditor, continuă:

— Cât a crescut! Este și ea o tânără fată! Și orice aș fi făcut, privirea ochilor ei mari, sălbatici și blânzi, mă orbea în timp ce Clotilde îmi spunea vorbe de iubire. Buna, curajoasa mea Clotilde! Vreau s-o iubesc! Pe cinstea mea, vreau s-o iubesc!

Ah! spunea, desigur, adevărul; însă mâna i se întoarse la noptieră și luă buchetul de violete.

— Și toate astea, bombăni el furios, pentru că i-am trimis micuței aceleia o sărutare, într-o seară când dansa pe sârmă. Să fi avut cincisprezece ani? Am greșit, nu se trimit sărutări... Mi le-a înapoiat, ah! De față cu toată lumea! Ce rușine! Dar ce fericit eram!

Respiră mirosul florilor și închise ochii spre a le savura mai bine parfumul.

— Puțin lipsește să nu fiu sentimental ca cincizeci de trubaduri la un loc, își urmă monologul. Dar sărutul acela nu-i dă drepturi asupra mea, ce dracu'!... Și din seara aceea, timp de luni de zile, mai bine de un an, m-a urmărit! Era umbra mea! Cred — Doamne, iartă-mă! — că mi-ar fi cărat buchetul ei de violete până la capătul pământului. Este o adevărată persecuție! Intră!...

Sărută încă o dată buchetul, înainte de a și-l strecura în sân.

Ușa se deschise. Tardenois venea să spună că doamna ducesă voia să-l vadă pe Georges imediat. Bătrânul valet nici nu-și terminase vorba, că Georges și sărise din pat.

— Și Albert? întrebă.

Tardenois clătină capul cu tristețe și răspunse:

— Doamna ducesă n-a îngăduit să-l vedem în dimineața aceasta. Așa se întâmplă întotdeauna când domnul duce se simte mai rău.

Georges era deja gata. Tardenois porni mergând înaintea lui, străbătu coridorul, deschise ușa și anunță:

— Domnul duce.

Chiar și în ajun, lui Georges nu i se dădea decât titlul de prinț.

Așadar, acum, existau doi duci?

Încăperea în care intrase era o cameră mare ale cărei două ferestre aveau jaluzelele trase. În fund, un alcov larg era acoperit de niște perdele care acopereau patul.

Nu-i nevoie să știm pentru a spune: "Aici se află un bolnav." Suferința are propriile sale efluvii, așa cum plăcerea răspândește parfumul ei.

Ducesa de Clare, palidă, tristă, însă tot frumoasă, în ciuda oboselii unei nopți fără somn, stătea lângă un șemineu înalt, în care mocnea un foc blând. Alături de ea, pe o măsuță, rămăsese lampa stinsă și cartea de rugăciuni folosite în timpul veghii.

Georges se apropie repede și voi să-i sărute mâna, dar ducesa îi înconjură gâtul cu brațele și-l sărută de două-trei ori, așa cum se apleca spre ea, mai întâi pe frunte, apoi, cu un fel de patimă dureroasă, pe locul unde brațul drept ar fi trebuit să continue umărul.

— Tot ce-ai suferit în viață, de la mine vine! spuse doamna de Clare.

— Albert se simte mai rău, mamă? întrebă Georges.

— Nu, fu răspunsul. Lui Albert nu-i poate fi mai rău fără a muri. L-ai văzut aseară?

— L-am văzut.

— L-ai recunoscut?

— Mamă, spuse Georges cu glas scăzut, în timp ce privirile i se îndreptau spre pat, uneori crezi că bolnavii dorm, dar ei ascultă. Fii atentă.

Angèle clătină încet din cap.

— În dimineața asta nu ne ascultă. Oare am putut vreodată să-i refuz o fantezie? A vrut să iasă...

— În starea în care este! exclamă Georges. Dar, pentru că suntem singuri, te rog, mamă, spune-mi ce boală are.

— Îl iubești mult, nu-i așa? murmură Adèle în loc să răspundă.

— După dumneata nimeni pe lume nu-mi este mai drag!

— Nici chiar logodnica ta?

Georges se înroși. Doamna de Clare continuă, în timp ce și obrajii săi căpătau o ușoară culoare:

— Dar nu pentru a-ți vorbi despre dragul nostru bolnav te-am chemat astăzi. Noi doi, Georges, stăm foarte rar de vorbă. Când o mamă își vede unul din fii stingându-se... murind... Închipuie-ți că am crezut că a fost otrăvit... Și-mi spuneam: "Este pedeapsa lui Dumnezeu"... Îți amintești ce vesel și puternic era, și ce nebunatic, anul trecut, pe vremea aceasta? Mi se pare că încă îi mai aud hohotele de râs care-i vesteau de departe prezența...

Pe obraji i se rostogoleau lacrimi. Se întrerupse cu un suspin și Georges șopti:

— Ai spus: *otrăvit*...

— Sunt o nebună! Doctorul zice că vorbesc prostii. Dacă unul din voi ar fi să fie ținta unei tentative de asasinat...

Se opri, și Georges, într-un elan al inimii sale, încheie:

— Slavă Domnului, eu aș fi acela!

Angèle își duse mâna rece la frunte.

— Înțelege-mă, spuse cu un soi de nerăbdare, astăzi nu vreau să vorbim despre el. El! Mereu el! Niciodată decât el! Într-unele momente îmi vine să-l urăsc...

Izbea pardoseala cu piciorul, pentru că, privind-o, Georges zâmbea.

— Nu mă crezi! strigă. Ei, bine! Cu toate acestea este purul adevăr. De câte ori n-am fost pe punctul de a-l urî!

Opri cu un gest aspru protestul ce venise pe buzele lui Georges și continuă cu o bruscă volubilitate:

— Mi se împotriva! De mic copil era stăpânul meu. Oare în casa asta a existat vreodată altceva decât voința lui!

— Avea dreptul... șopti Georges vrând, de bună-credință, să calmeze mânia ei crescândă.

— Dreptul! repetă doamna de Clare cu o expresie atât de stranie, încât Georges o privi cu gura căscată.

Ea își coborî ochii și continuă, în timp ce o roșeață fugitivă îi colora obrazii:

— Pe când tu, tu erai ascultător, Georges, fiul meu, iubitul meu fiu, oricât de greu ar fi fost pentru capriciile tale de copil! O luai înaintea poruncilor mele, încercai să-mi ghicești dorințele, mă iubeai...

— Oh! Și el mamă!

— Nu știu! Tiranii nu iubesc pe nimeni. Îți spun că nu vreau să vorbesc despre el! Niciodată nu m-a părăsit; tu, tu ai fost îndepărtat, exilat...

— Era spre binele meu...

— Era... da, ai dreptate, mă temeam pentru tine...

Se opri din nou. O tulburare profundă îi chinuia conștiința.

Odinioară, lângă patul de moarte al lui William, putuse să-i spună: "Niciodată nu te-am mințit!"

Mai putea oare spune și acum că era nevinovată de orice minciună?

* * *

Povestea frumoasei Angèle Tupinier de Beaugé va fi scurtă.

La câțeva vreme după moartea soțului său, ducesa Angèle, respinsă până atunci de către familia de Clare, care contesta

legalitatea căsătoriei sale, fusese primită de nobila și nefericita prințesă d'Eppstein (Nita de Clare), mătușa ultimului duce, mulțumită intermediarii doctorului Abel Lenoir.

Foarte bogată și mai generoasă decât o regină, prințesa d'Eppstein recunoscuse sau mai curând constituise partea de avere ce-i revenea Angèlei după moartea soțului și pe care aceasta nu o putea pretinde în absența oricărui act doveditor al căsătoriei.

Doctorul Abel o îndemnase apoi să angajeze doi dintre cei mai credincioși valeți ai soțului ei: Tardenois și Larsonneur.

Intrând în casa Angèlei, acei valeți și doctorul însuși (căci rămăsese departe de ea de-a lungul unei lungi perioade de timp) găsiseră acolo doi copii, dintre care unul era, fără îndoială, moștenitorul de Clare.

Dar care?

Până atunci, Angèle nu mințise niciodată. Prințul Georges, căruia pe vremea aceea i se spunea Clément și care de curând se înapoiase în casa părintească, rămas fără un braț la castelul Bréhut, din Bretagne, era — pentru lume — "ducele". Celălalt, Albert, nu era nimic, decât cel mult pentru doctorul Abel, care deseori îl îmbrățișa pe furiș.

Dar, în timp ce doctorul combătea urmările cumplitelui supliciu impus sărmanului copil de către fiara aceea sălbatică de Tupinier, personalul casei începea să-și formeze o nouă opinie.

Se poate minți și altfel decât numai prin vorbe.

Doctorul știa că, la naștere, primul născut al Angèlei — fiu al lui Abel însuși — primise numele de Clément.

Ca o urmare a împrejurărilor, atât în timpul vieții cât și după moartea ducelui William, cei doi copii rămăseseră întotdeauna în grija exclusivă a Angèlei.

Pe de altă parte, Tardenois știa că micul duce, născut la Glasgow, purta numele de Albert.

Așadar, avusese loc o inversare de nume.

Angèle să fi fost cea care făcuse acea schimbare?

Cât despre cel al treilea nume — Georges — nu exista nici un mister, cel puțin în ceea ce-i privea pe oamenii casei. Fusese ales chiar de doctor, atunci când bietul Clément, abia vindecat și înzestrat cu brațul artificial, care crea iluzia unui trup întreg, intrase din nou în scenă ca pretendent la mâna Clotildei de Clare.

A păstra numele de Clément la Adèle Jaffret ar fi fost ceva prea temerar, ba chiar cred că și lăsând acest nume la palatul Souzay, Georges nu spera deloc să-l înșele pe Cadet-l'Amour deghizat în femeie bătrână.

Amândoi se văzuseră prea îndelungă vreme și prea de aproape pentru a nu se recunoaște.

Însă caracteristica acestui straniu carnaval la care asistăm era

tocmai transparența tuturor travestiurilor.

Cele două tabere se luptau cu cărțile pe masă, neascunzându-și jocul față de cei din afară și anume: oamenii din banda Cadet — pentru că fugeau de justiție și poliție; soldații doctorului Lenoir — fiindcă nu aveau nevoie nici de una, nici de alta.

Noi doar relatăm, nu judecăm.

În ceea ce privește ceața îngrădită cum nu se poate mai mult în jurul stării civile a celor doi tineri, Georges și Abel, dacă cineva se plânge, cu atât mai bine, căci asta ar însemna că am redat situația cu o perfectă exactitate.

Într-adevăr, nimeni, atât în casă cât și în afara ei — nici Tardenois, nici Larsonneur, nici doctorul Abel, care acum ezita cu iubirea lui părintească între Albert și Georges, nici Albert și Georges înșiși — nimeni, cu excepția ducesei Angèle, nu cunoștea adevărul.

Capitolul XXI - Georges

În cazul în care cititorul inteligent și înțelept l-ar considera pe doctorul Abel ca pe un maniac pentru că nu voia ajutorul nici al poliției, nici al justiției, noi, din partea noastră, n-am vedea în asta nici un inconvenient.

Adevărul este că nu recomandăm defel modul lui de a proceda, care este costisitor, laborios și, mai ales, periculos.

În principiu, cel mai mărunț judecător face cât toți doctorii Abel Lenoir din lume.

De câte ori și atâta timp cât se va dori, noi vom cânta laude — glorios meritate — administrației franceze. Întreaga Europă ne invidiază pentru birourile noastre, asta-i știut, dar când îmi trece prin gând că aș putea avea de-a face cu ele, mi se încrețește pielea ca la găină.

Doctorul Abel Lenoir avusese de-a face cu ele, aceasta era explicația.

* * *

Să ne reluăm povestirea.

Ultimele cuvinte ale ducesei Angèle, stând în fața lui Georges, în dormitorul lui Albert aflat în inconștiență, fuseseră:

— Ai dreptate, fiule, mă temeam pentru tine.

Făcea aluzie la primul exil al lui Georges, pe care ea însăși îl ascunsese la cioplitorul de monumente funerare din cimitirul Montmartre și care fusese răpit de către Cadet-l'Amour chiar în

noaptea morții domnului de Clare, decedat în palatul său de pe strada Culture.

— Ai dreptate, repetă ea, desigur, spre binele tău te-am îndepărtat de mine. Dar totuși, câtă diferență! Albert a rămas alături de mama lui și, în timp ce tu suferai departe, singur, ce risipă de mângâieri pentru acest copil care, niciodată, n-a ascultat decât de tirania propriilor sale capricii! Și-acum, iată-te puternic, tu, fiul meu! Iar el se stinge! Aceasta e pedeapsa!

— Pedeapsa pentru ce? întrebă Georges.

Un cuvânt vru să țâșnească de pe buzele Angèlei, dar ea îl reținu.

— Deschide fereastra, spuse, îmi arde capul.

Jaluzelele ridicate arătară o grădină destul de întinsă, înconjurată de un șir de copaci bătrâni, dincolo de care se vedea partea din spate a străzii La Rochefoucauld — ziduri înalte, în majoritate fără ferestre.

Cu greu s-ar fi găsit în Paris un loc mai retras.

Prin fereastra deschisă, aerul matinal intră în cameră ca un suflu dătător de viață.

— Spune-mi cum ți-ai petrecut noaptea, continuă ducesa. Ai reușit?

— Contractul este semnat, sub rezerva actelor lipsă, răspunse Georges.

— Nu despre asta îți vorbeam... dar, mai întâi, ai fost recunoscut?

— Deoarece l-am recunoscut pe Tupinier, trebuie să mă fi recunoscut și el la rândul său, mamă... Dar, te rog, la ce te refereai?

— Dacă te-a recunoscut, nu vreau să te mai expui. Toate acestea s-au terminat definitiv... Îți vorbeam despre adevăratul scop al comediei în care doctorul nu te-ar fi vârat dacă mi-ar fi dat crezare; despre povestea aceea ciudată: rugăciunea Oremus, cu ajutorul căreia s-ar regăsi documentele bătrânului Morand Stuart, ultimul depozitar al actului meu de căsătorie și al certificatului tău de naștere.

— Al meu? întrebă Georges cu blândețe. Actul meu de naștere, al meu? Nu cumva te înșeli, mamă?

Doamna de Clare nu răspunse. Redevenise palidă și era și mai tulburată decât la începutul întrevederii.

— Ei bine, mamă! continuă Georges, văzându-i reacția, dar ferindu-se să insiste. Frumoasa noastră Clotilde nu știe nici o boabă din Oremus... Vei vedea cât o vei iubi, când va fi aici!

— Da! rosti doamna de Clare printre dinții strânși. Va trebui s-o iubesc... când va fi aici!

— Ce spui, mamă?

— Nimic! replică Angèle cu o mânie inexplicabilă. Apoi continuă:

— N-a vrut să-ți recite rugăciunea?

— Nu-i vorba de așa ceva. Ea vrea tot ce vreau eu, dar există o greșeală. O greșeală și o înșelătorie. Soții Jaffret mi-au prezentat o fată

care nu-i fiica lui Morand Stuart, așa cum nu sunt eu fiul prințului de Souzay, duce de Clare.

Doamna de Clare îngăimă, aproape fără voia ei:

— Ce știi tu despre asta?

— Pe cinstea mea, absolut nimic! exclamă Georges, râzând. Cel puțin în ceea ce mă privește pe mine personal, însă poate că, până la sfârșit, îmi vei spune dumneata. Vrei s-o faci astăzi? Haide, cine sunt eu, mamă?

Ducesa de Clare nu se aștepta la această întrebare. Crezuse că niciodată Georges n-avea să-i ceară socoteală pentru nimic. Își întoarse privirile, murmurând vizibil stânjenită:

— Întrebând: "Ce știi tu despre asta?" nu mă refeream la tine, dragul meu. Voiam să spun: cum știi că tânăra Clotilde nu este fiica lui Morand Stuart?

— Ah! răspunse Georges roșind la rîndul său, asta-i altceva. Știu sau, cel puțin, cred că știu.

Șovăi, apoi continuă:

— Nu-ți vorbesc cu plăcere, mamă, despre vremurile când mă aflam în Bretagne. Povestea ar fi lungă și tristă...

Doamna de Clare îl întrerupse încă o dată. Părea că de la începutul convorbirii urmărește o idee — o idee care o preocupa fără încetare, dar pe care n-o exprima niciodată.

— Dacă tânăra fată nu este ceea ce ne închipuiai spuse, ar fi un motiv în plus pentru a înceta această comedie. A durat prea mult.

— Mamă, replică Georges, în urmă cu trei luni nu numeai toate acestea comedie. Clotilde și cu mine ne iubim.

Poate că doamna de Clare nu auzise. Cel puțin era ca și cum Georges n-ar fi spus nimic, fiindcă ea continuă pe un ton de totală indiferență:

— Dragul meu copil, nu te vei mai duce la palatul Fitz-Roy.

Georges o privi mirat și întrebă:

— V-ați gândit bine la ceea ce-mi cereți, doamnă? În punctul în care au ajuns lucrurile, credeți c-ar fi onorabil sau măcar posibil să mă port astfel? Îi datorez mult Clotildei — fără ea aş dormi acolo, în micul cimitir din Bretagne. Mă iubește...

— Dar tu? rosti în șoaptă Angèle, cu o rapidă încruntare a sprâncenelor. Tu o iubești?

— Tocmai îți spuseseam asta, mamă, dar nu m-ai ascultat.

Ea vru să se ridice, însă recăzu, zdrobită. Pe chip i se citea o adâncă disperare.

— Ah! suspină. O iubești! Așadar, suntem condamnați!

Apoi izbucni într-un țipăt sfâșietor:

— Tu îl vei fi ucis, tu, tu! Tu i-ai răpit sărmana lui fericire! Totul pentru tine, nimic pentru el! Ce i-a făcut el lui Dumnezeu, ca să sufere atâta! Ah! El nu mai avea nimic, nimic decât un pic de sânge în vinele slăbite: ai revenit, îți trebuie acea picătură de sânge... o vrei! Nu nega! Și totuși l-ai văzut... Și știi bine, să nu minți! Știi bine că moare din dragoste pentru ea!

Georges abia avu timp să se repeadă s-o susțină. Ducea se clătină și se lăsă pe spate moale, ca fulgerată.

Înspăimântat, el vru să cheme în ajutor, însă, așa zdrobită și albă ca o moartă cum era, ea își păstra cunoștința.

— Nu, nu, spuse. Rămâi cu mine, nu te vreau decât pe tine, nu vezi că am vorbit nebunește? Sunt atât de nefericită! Ascultă! Oare te-ai putut îndoi de inima mea, în care ocupi primul loc... locul ce ți se datorează! Oh! Georges! Dragul meu Georges! Tu ești bun, tu mă iubești, îți va fi milă de noi!

Își apropie buzele reci de fruntea lui Georges, îngenuncheat lângă ea, și continuă, cu glasul înecat de lacrimi:

— Aici, tu ești stăpânul! Nu știi dacă Dumnezeu mă va ierta, dar tu, fiule, o, fiul meu, nu mă respinge! Albert și cu mine nu avem nimic. Totul este al tău, totul, deoarece tu ești ducele de Clare!

— Mamă! În numele Cerului! îngăimă Georges, ținând-o strâns la piept, pentru ce îmi vorbești astfel? Nu te cred... Cum te-aș putea crede?!

— Te îndoiești, Georges! Îți mulțumesc, fiule... dar îți spun adevărul, ți-o jur! Iar Albert nu este complice! Dumnezeule Atotputernic! Eu sunt cea care trebuia să fiu pedepsită! De ce mi-ai pus în inimă această nebulie? Trăiam prin el, era sufletul meu... Ascultă-mă, domnule de Clare, ascultă-mă, copilul meu, dragul meu copil, să știi că eram cu adevărat de plâns, între cele două leagăne ale voastre... Nu voiam, nu, jur pe speranța mea în îndurarea lui Dumnezeu! Domnule duce, nu voiam să-ți fur numele, titlurile, averea, nu, nu!... Dar atunci, ce voiam, nenorocita de mine?...

Se smulse cu atâta putere pe spate, încât scăpă din îmbrățișarea

lui Georges, strigând cu spaimă:

— Nu știi! Nu mai știi! Sunt un suflet pierdut! Albert va muri, iată tot ce știi! Și nu-l pot salva, nici măcar cu prețul conștiinței mele! Tăcu.

Georges nu spunea nimic.

Când ea vorbi din nou, vocea i se stinge pe buze.

— Georges, fiul meu, spuse, ce pot spera din partea ta? Te iubesc, ah! Răul pe care ți l-am făcut l-am ispășit prin lacrimi de sânge. Dar el, oare există cuvinte să exprime demența adorării mele? El! Albert! Mândria mea, sclavia mea! Urăște-mă, copile, sunt de acord, disprețuiește-mă, merit asta, dar salvează-l! Ah! Te rog, redă-mi fiul! Redă-mi inima mea!

Se lăsă să alunece în genunchi mai înainte ca Georges, încă în genunchiat, să o fi putut împiedica și, în ciudățenia grupului pe care-l alcătuiau era ceva sfâșietor: mama și fiul, prosternați unul în fața celuilalt.

Georges plângea ca un copil.

Își ridică mama și, în timp ce o ajuta să se așeze în fotoliu, îi acoperea fața cu sărutări, spunând:

— Dar știam toate astea! Și încă de mult! Și-l iubesc aproape tot atâta cât îl poți iubi dumneata; numai că-l iubesc datorită dumitale, prin dumneata! Pentru că... Știi mamă, te iubesc așa cum îl iubești!

Ea îl privea cu un amestec de admirație și mirare.

Tânărul începu să râdă continuând:

— Numele meu, titlurile mele nobiliare, averea mea, toate acestea îmi pot aparține; dar oare nu el este cel care este frumos, nobil, mândru?...

— Nu, oh, nu! îl întrerupse Angèle, antrenându-se în acea discuție copilărească și totodată pasionată. Tu, tu ești cu adevărat bun, frumos și generos! Ești demn de numele tău, de bogăția ta...

Georges ripostă:

— Dacă astea toate sunt ale mele, le pot da...

— Nu! Cel puțin, nu le putem noi primi.

El se așeză lângă ea și glasul îi era plin de mângâieri când spuse:

— Mamă, toată lumea crede că el este ducele. Chiar și eu. Ah! Adineauri mințeam, nu știam nimic. În urmă cu cinci minute, aș fi jurat că el este... Și dac-aș îndrăzni să-ți mărturisesc, nici acum nu sunt foarte sigur...

Angèle îl opri printr-un gest.

— Îți mulțumesc încă o dată, fiul meu, dar nu despre asta e vorba. Ești generos, de bună credință ne oferi, în bunătatea inimii tale și ca și cum ți-ar fi indiferent, splendida situație ce-ți aparține. Din păcate, nu ne mai trebuie, ceea ce este acum în cumpănă pentru noi e viața... Și există lucruri care nu pot fi cedate.

— Nu știu nimic pe lume ce nu ți-aș putea da, mamă.
Ea îi luă mâna și, cu o mișcare rapidă și-o duse la buze.
— Ce faci! exclamă el. Așadar îți sunt cu totul străin, pentru ca să crezi că este nevoie să mă implori!
Doamna de Clare îl înconjură cu brațele-i tremurânde.
— Există lucruri ce nu pot fi date! repetă. Mi-ai spus că ea te iubește...
Georges își lăsă capul în jos.
Cercetându-l cu o privire scrutătoare, ducesa murmură:
— Vezi bine că este imposibil!
Urmă o tăcere.
Apoi glasul tremurător al lui Georges șopti:
— Cele care iubesc cu putere ghicesc. Ea se temea de tine, mamă, și azi-noapte, i-am spus chiar aceste cuvinte: "De s-ar îndura Dumnezeu să nu fiu nevoit vreodată să aleg între mama mea și tine!"

Capitolul XXII - Sacrificiul

Trecuse un timp. Doamna ducesă de Clare și fiul ei ședeau unul lângă celălalt și capul Angèlei se rezema pe umărul lui Georges. Asculta bătăile inimii lui bune.

— Nu o cunosc, spuse. O uram pentru că știam că ea era momeala, aceeași momeală întinsă fiecăruia dintre voi.

Aflu de la tine că este o sclavă — o iert; îmi spui că, acolo, în castelul din Bretagne, ți-a salvat viața — o binecuvântează. E frumoasă, nu-i așa? Da, de vreme ce Albert a ales-o... Georges al meu! Sărmanul meu copil! Nimănui nu i s-a cerut vreodată un asemenea sacrificiu...

— Poate că te înșeli, mamă, cu privire atât la natura sacrificiului, cât și la mărimea lui. Credeam că o iubesc pe Clotilde, cred asta și acum; dar ceea ce este sigur, e că niciodată nu mi-am întrebat adâncul inimii.

— Nu încerca să-mi micșorezi recunoștința! protestă Angèle.

Un gând dureros săpa cute adânci pe fruntea frumoasă a lui Georges.

— Mi-e teamă să privesc în sufletul meu! murmură.

Ducesa continuă:

— Albert nu era ca tine; își fărâmițase tinerețea în nebunii, și măcar îl credeam la adăpost de boala aceasta care-i atacă pe cei care au prea multă inimă. Capcana a cărei victimă ai fost era întinsă pentru el, pe strada Victoire, la domnișoarele Fitz-Roy și, fără tine, fără devotamentul tău frățesc, el ar fi fost cel arestat după crimă... Fata aceea, acea Clotilde, l-a respins fiindcă te iubea, și în răstimp de

câteva săptămâni l-am văzut pe Albert schimbându-se în asemenea grad, încât ne întrebam: "El să fie?" Îți amintești cât era de sclipitor, gălăgios, vesel, puternic, parcă înverșunându-se să cheltuiască, mai curând să risipească prea-plinul lui de viață?... Cumplita boală a iubirii l-a doborât și l-a zdrobit. Posomorât, tăcut, descurajat, în scurt timp n-a mai fost decât propria lui umbră. Doctorul Abel, care în cazul tău a făcut minuni, n-a avut nici o putere când a fost vorba de el, și totuși...

Se opri ca și cum s-ar fi temut că spusese prea mult.

— Și totuși, doctorul are față de Albert dragostea unui tată, încheie Georges cu simplitate.

— Față de voi doi, da! întări repede ducesa.

Era adevărat.

Georges întreabă:

— Dar pentru ce ați lăsat lucrurile să meargă atât de departe și atât de mult timp, mamă?

— Fiindcă abia azi-noapte am cunoscut durerosul secret al lui Albert, replică Angèle. Mai înainte, bănuiam, însă în noaptea aceasta mi-a spus: "Astăzi se semnează contractul, nu-i așa? Simt că ei se află acolo, semnându-mi moartea." Și a adăugat: "Aseară, când am intrat în camera lui Georges, aveam asupra mea un cuțit..."

— Oh! exclamă Georges îngrozit.

Angèle își acoperi fața cu ambele mâini.

— Am greșit spunându-ți asta, îngăimă. Cuțitul era pentru el... așa cred, sunt sigură!

— Bietul, bietul meu frate! gemu Georges, cu ochii înlăcrimați. Ați avut dreptate să vorbiți, doamnă — mi-ați permis astfel să sondez până în străfundurile chinurilor sale... și, în loc să lovească, a fost bun cu mine, afectuos, tandru ca întotdeauna.

Deodată, o privi drept în față pe doamna de Clare.

— Mi-aș da viața pentru mai puțin decât atât, spuse aproape cu voioșie.

Apoi, văzând spaima ce se ivea în ochii mamei sale, adăugă:

— Nu, nu, m-am exprimat greșit. N-am vrut să-ți fac vreo supărare...

— Ar fi prima! exclamă Angèle într-un elan de sinceră tandrețe. Jură-mi...

— Ah! Cu dragă inimă! o întrerupse Georges. Numai că mă află într-o crudă încurcătură. În timp ce dumneata mă consideri un erou, eu sunt cuprins de remușcări. Trebuie să știi ceva: înainte de a fi vorba de căsătorie...

Ducesa îl întrerupse la rândul ei, cu o adevărată explozie de speranță:

— Iubești cumva o altă femeie? întreabă.

Georges se încruntă și răspunse cu glas scăzut:

— Dacă ar fi așa, doamnă, aş încerca să-mi smulg din inimă acea dragoste. Nu ştiu dacă sunt un de Clare, dar, pe cîntea mea, am certitudinea de a fi un om corect, şi nu m-aş sluji de devotamentul meu faţă de Albert şi faţă de dumneata ca pretext pentru a-mi retrage cuvîntul dat dragei, nobilei copile care a avut încredere în mine. N-am făcut bine vorbindu-vă despre a-mi da viaţa — asemenea lucruri nu se spun; şi nici nu le faci, din cauza doliului pe care îl lasă în urma lor; dar nimic pe lume, mamă, nu mă poate împiedica să-ţi dau fericirea mea!

Spuse cuvintele acestea cu simplitate şi atinse cu un sărut degetele Angèlei, care poate că nu înţelegea cât cavalerism era în purtarea lui.

În momentul acela se auzi zgomotul uşor al trăsurii înaintînd pe nisipul aleii.

— Iată-l pe Albert! zise ducesa. Şi mai am să-ţi spun atâtea lucruri!

Fără îndoială, dacă nu înţelesese, nici nu mai era timp să încerce să ghicească şarada.

Albert venise! Nu mai exista nimic în afară de Albert!

— Vasăzică, ne-am înţeles, zise ea cu grabă. Tu te retragi, iubitul meu Georges, renunţi la ea. Săvârşeşti o minune readucându-l pe fratele tău la viaţă, dar... nu găsesc cuvintele... Cum să-ţi spun? Generozitatea ta nu este de ajuns pentru ca bietul copil să fie iubit...

Privirea pe care o ridică spre Georges era o rugă plină de înghijorare.

De îndată ce cineva se adresa inimii sale, Georges înţelegea imediat. O clipă rămase tăcut, apoi gîndi cu glas tare:

— S-ar putea. Clotilde are o inimioară bună. Voi face tot ce-mi va sta în putinţă.

— Numai că, vezi — adăugă Angèle — ar trebui ca el să nu bănuiască...

— Bineînţeles! conveni Georges, cu un zâmbet trist. Vă rog să vă bizuiţi pe mine, voi căuta să mă comport cu delicateţe... Şi cine ştie dacă fratele meu nu-mi va condamna infidelitatea?

O uşă mică situată în stînga alcovului se deschise şi apărură Albert. Era atât de palid, încât doamna de Clare nu-şi putu reţine un ţipăt de disperare.

Georges se ridicase.

La vederea lui, Albert se trase înapoi, ca sub efectul unei lovituri.

— Cred că nu vei fi gelos pe mine, spuse cu amărăciune, dacă-ţi voi mărturisi că mă întorc de la palatul Fitz-Roy — voiam s-o mai văd o dată pe Clotilde. Ghiceşti pentru ce? Pariez că mama noastră ţi-a dezvăluit jalnica mea nebunie. Fii, te rog, atent, tot ceea ce-ţi cer este

să nu mă insultî cu mila ta.

Se lăsă să cadă într-un fotoliu, lângă uşă.

"N-o fi oare prea târziu?" se întreba nefericita mamă. "Moartea l-a şi luat sub aripa ei."

Georges se îndreptă spre fratele lui, cu mâna întinsă.

— Rămâi unde eşti, îi spuse Albert cu asprime. Nu te apropia de mine.

Apoi adăugă:

— Am fost bun, dar nu mai pot, sufăr prea mult. Pentru ce m-aş mai preface că-i iubesc pe cei pe care-i urăsc şi din a căror cauză mor?

După ce-şi recăpătă cu greu suflul, continuă:

— Iartă-mă, mamă, că te supăr, însă trebuie să vorbesc.

Se întoarse spre Georges şi, aţintind asupra lui o privire sălbatică, i se adresă:

— Tu, domnule duce, tu ai rolul cel frumos, aici ca pretutindeni, acum, ca întotdeauna. O clipă am crezut că acest titlu mi se dădea pentru a se îndepărta de mine anumite primejdii ce mă ameninţau... nu ştiu care anume... Totul este dubios în casa aceasta, în care am fost atât de nefericit, făcând-o pe mama să sufere atâta...

— Tu, copilul meu iubit! protestă Angèle.

— Da, m-ai iubit mult, mamă, ah! M-ai iubit mult prea mult, şi-mi vei spune că sunt fericirea dumitale... când, de fapt, fericirea dumitale a murit... spune-i adio, poţi să mă crezi.

Respira cu greutate, în timp ce Angèle izbucni în plâns. Apoi, continuă:

— Frate, am mintea tot atât de slabă pe cât îmi e şi trupul. Am minţit: nu te pot urî, ar fi prea oribil... S-ar putea ca tu să-mi dai cheia enigmei. În dimineaţa aceasta, la palatul Fitz-Roy se petrece ceva ciudat. Eu nu sunt ca tine, îmi este interzis să intru, vizitele mi le fac de departe, din stradă. În spatele închisorii există un loc de unde se văd ferestrele Clotildei, şi eu privesc prin geamul portierei, în timp ce vizitiul rânjeşte, râzând de mine. Astăzi totuşi şi-a păstrat seriozitatea — vedea bine că era pentru ultima dată...

— Albert! imploră Angèle, nu vorbi aşa!

— Nu ştiu deloc ce se întâmplă în casa Jaffret, spuse Georges. Ieri am plecat de acolo în jur de miezul nopţii...

— Azi-dimineaţă, continuă Albert, casa era pustie. Domnişoara Clotilde a fost văzută ieşind înainte de ivirea zorilor.

— Ştiu unde este domnişoara de Clare, îl întrerupse Georges cu blândeţe.

— Ah! exclamă Albert.

— Şi mă voi duce la ea de îndată, adăugă Georges. Trebuie să-ţi aduc la cunoştinţă, frate, că, în urma unor evenimente... a unor probleme de familie, căsătoria mea cu domnişoara de Clare nu se va

mai încheia...

— Nu se va încheia! repetă Albert ca un ecou.

Angèle îl privea cu un amestec de spaimă și speranță.

Georges își sfârși fraza:

— ...ceea ce-mi redă libertatea pentru alte angajamente, luate înainte de a se fi discutat despre această unire. Sunt bucuros că mi-am recăpătat libertatea... La revedere, Albert.

De data aceasta, fratele lui fu cel care-i întinse mâna. O ușoară culoare trandafirie îi înviorase obraji.

— Dacă ai vreo neînțelegere cu familia domnișoarei de Clare, replică totuși bolnavul, mă vei ierta dacă nu-ți voi lua partea, te previn, frate. Sunt și eu bucuros, dar dacă în împrejurarea aceasta ai avut o purtare nepotrivită, domnișoara de Clare va avea în mine un apărător.

Revenea la viață văzând cu ochii.

Georges îi strânse mâna zâmbind și veni să-și ia rămas bun de la mama lui, care-i spusese:

— Se pare că viața revine în trupul lui. Domnul să te răsplătească, fiul și salvatorul meu! Du la bun sfârșit ceea ce ai început atât de bine!

Îi dădu o sărutare, o sărutare caldă, care era tot pentru Albert.

Georges zâmbi.

Există oameni (nu mulți) care se devotează atât de firesc și printr-un elan atât de spontan, încât uneori li se întâmplă să cuprindă în dăruirea lor o parte din bunul altuia. Fără acest exces, lumea i-ar considera imbecili; cu acest exces, ei sunt periculoși.

Georges încă nu ajunsese la capătul aleii ce ducea spre strada Pigalle, când gândul la Clotilde reveni cu putere în inima lui.

Atâta vreme cât rămăsese sub farmecul mamei sale, nu văzuse propria lui suferință, și era atât de obișnuit să i se dăruiască în întregime mamei sale!

Dar Clotilde!

Numele izbucni ca un țipăt în conștiința lui. Zâmbetul sincer de copil, atât de vesel, atât de tandru, zâmbetul celei care, odinioară, fusese o mângâiere a zilelor lui nefericite, trecu deodată prin fața ochilor săi. O părăsise cu câteva ceasuri mai înainte, spunându-i: "Te iubesc", și toate cuvintele schimbate în cursul acelei convorbiri de dragoste îi reveneau în minte ca tot atâtea reproșuri.

Cuvintele acelea ea le cerșise, într-un fel le câștigase cu imensa ei iubire plină de farmec; îi aparțineau ei, și iată că el, Georges, avea să ia înapoi ceea ce-i dăruise, înlocuind zâmbetul prin lacrimi! Poate că ea se afla deja la rendez-vous-ul fixat la doctorul Abel; poate că-l aștepta, fericită, căci avea în el o încredere atât de mare! Ce să-i spună? Cum să-i impună o obligație care nu-i revenea ei? Cu ce drept să-i ceară un sacrificiu pe care nimic nu i-l porunceă?

Când Georges ajunse pe strada Bondy, în fața locuinței doctorului Abel Lenoir, gândurile îi erau într-o totală confuzie. Nu mai știa, s-ar putea spune că nu mai voia nimic.

— Nu-l veți vedea pe domnul în dimineața aceasta, îl informă bătrânul valet al doctorului. Ce de du-te-vino a fost aici, începând de aseară! Adineauri a plecat domnul Pistolet, știți, băiatul acela drăguț, cu un botișor de dihor și cu ochi de viezure. Avea o mutră!... Mă pricep la asta! E ceva putred la mijloc.

— Și... a venit cineva... pentru mine? întrebă Georges.

— Da' prost mai sunt! exclamă omul. Cineva acela este o domnișoară! Vă așteaptă în salon.

Capitolul XXIII - Cântec de dragoste

Bătrânul valet se îndreptă spre salon, precedându-l pe Georges.

— Cât despre brațul dumneavoastră, zise, pentru a-ți da seama de el acum, ar trebui să-i pui o etichetă cum că nu-i din carne și oase. Și când te gândești că un om ca domnul Lenoir se ocupă de una și de alta în loc să facă medicină! Bineînțeles, nu conspiră împotriva guvernământului, dar zilnic vin pe-aici niște mutre! Și vin de dimineața până seara! Te și întrebi ce treabă poate avea cu toți oamenii aceia! Printre ei sunt, precum știți, și servitorii dumneavoastră, cel puțin domnul Larsonneur și domnul Tardenois — două persoane cumsecade, nimic de zis! Domnul Larsonneur a venit ieri, ghiciți pentru ce! Pentru a spune că Clément-Ciungul evadase din închisoarea Force. Și ce-i pasă domnului de asta? Dar, fiți liniștit, că doar noi nu facem parte din banda Cadet!

Izbucni într-un râs plin de încântare și se opri în fața ușii salonului.

După cum ne putem închipui, Georges nu-l asculta deloc.

Îi zise omului să plece, mulțumindu-i, și puse mâna pe clanța ușii.

— Aș da un an din viața mea — își spuse — ca să scap de întrevederea asta! Nu știu ce fel de inimă am: mă temeam că n-o iubesc, și acum, numai pe ea o am în suflet... mă voi arunca la picioarele ei, mă voi umili, o voi implora! Aseară ea spunea: "Cât de mult aș vrea să-l iubesc pe Albert!" Totuși, nu mă voi putea supăra dacă-i scapă vreo vorbă împotriva mamei.

Împinse ușa și intră ca un om bare se aruncă în apă dintr-o dată.

O tânără fată se ridică scoțând un mic țipăt mângâietor. Veni spre el cu brațele întinse, zâmbitoare, ca tinerețea însăși, în timp ce o rază a soarelui matinal se juca în frumoasele ei bucle. Nu era Clotilde.

— Lirette! îngăimă Georges, pe care uimirea îl făcu să se retragă.

A spune cât era de fermecătoare nu-i cu putință.

Există unele ființe care se nasc prințese, și se părea că acea copilă abandonată, care în copilărie și în tinerețe îndurase atâtea suferințe, se deghizase în fetiță aparținând burgheziei, cu mătasea care o atingea întâia oară, dar care era mai modestă decât ceea ce ar fi meritat.

Privind-o, Georges rămase uluit.

Lirette nu era o mare doamnă, oh! Nu, desigur, nici măcar o mare actriță. În ea nu găseai nimic învățat pe dinafară sau prefăcut. Însă acel ceva adorabil, a cărui denumire provoacă acum zâmbete, pentru că doamna Gibou recurge la el când folosește ceaiul și scortîșoara, sau muștarul; acel lucru mai nobil decât orice și dezonorat în mod jalnic — distincția strălucea în jurul frunții ei ca o aureolă. Avea o blândețe atât de mândră și atâta curaj în timiditatea ei! Privirea ingenuă îi sclipea de o asemenea finețe, iar sub candoarea ei se ghicea atâta inteligență! Și în flexibilitatea taliei sale, nedeplin dezvoltată, grația abunda cu atâta dărnicie!

Era o brunetă cu părul înfrumusețat de reflexe roșcate; ochii ei, de un albastru închis, pluteau în cristalul pur al acelei lacrimi care este virginitatea, iar dubla floare a buzelor ei arăta, când se deschidea într-un zâmbet, perle de fildeș — vesel sipet al sărutului.

Veni spre el, cum spuneam, curajoasă și pregătită să îndrăznească, acum că era domnișoara de Clare; dar se opri, mirată să constate că tremura mai tare decât pe vremea când aducea buchetul ei de flori.

El, Georges, bietul nostru paladin⁽⁴⁸⁾-copil, uimit văzând-o atât de strălucitor de frumoasă, își apăra inima în mod eroic. Pasiunea pătrundea în el ca un val și-l lua în stăpânire.

Rămaseră amândoi nemișcați și muți.

După o lungă tăcere, Georges, cu lacrimi în glas, spuse:

— Venisem s-o caut pe Clotilde, logodnica mea.

Nu zâmbiți! Cuvintele acestea erau tot atât de eroice ca ale cavalerului d'Assas⁽⁴⁹⁾. Și încă, pieptul cavalerului era înconjurat de vârfuri de baionete!

Cu vocea ei care pătrundea în inimă ca o armonie, Lirette răspunse:

— Clotilde sunt eu, Clotilde a lui Clément. Mi-ai dat pâinea dumitale pe marginea gropii în care dormea tatăl meu. Din acea zi suntem logodiți.

Plânseră amândoi.

Știți bine că nu așa sunt scenele de dragoste. Spun ceea ce se întâmplă. Între ei exista mai multă iubire înflăcărată, naivă și încântătoare, mai multă căldură și mai mulți fiori decât în toate scenele din lume.

Ah! Nu era o "scenă". Scenele nu sunt decât palide traduceri.

Însă Georges lupta, fiindcă nu voia să fie fericit. Spuse de parcă ea

ar fi putut pricepe:

— Am promis să i-o cedez pe Clotilde fratelui meu Albert, care este pe moarte, dar îi promisesem și ei s-o iubesc, și nu voi profita de nenorocirea ei, voi trăi și voi muri singur, jur.

Părea că-i vorbește în chineză.

În chineză? Îndrăgostitele o înțeleg. Lacrimile Lirettei zâmbeau.

— Dacă nu mă vrei, voi trăi și voi muri singură și eu, fiindcă, pentru mine, pe lume nu există decât dumneata.

El asculta, vibrând cu toată ființa. Era cântecul vrăjit din poveștile copilăriei.

Când vru să fugă, era prea târziu. Ea spusese:

— Și o iubesc și pe ea... Când soarta părea s-o favorizeze, a fost bună cu mine; m-aș bucura să fiu sora ei. Dacă este condamnată să sufere, pentru ce n-am fi doi care s-o consolăm, dumneata și cu mine?

Georges se așează pe canapea. Capul îi era amețit ca de beție.

Lirette luă loc pe un taburet, la picioarele lui.

Și privirile lor care se atrăgeau se cufundară una într-alta.

— E ca și cum în ziua aceea m-aș fi născut. Mi-o amintesc, aceea zi, de parcă ar fi singura din tot trecutul meu. Așa mică, te iubeam cum te iubesc acum și cum te voi iubi întotdeauna. Când am fost despărțiți, inima mea a plecat la dumneata. Ceea ce rămăsese din mine te căuta. Pentru mine, a trăi însemna să mă gândesc la dumneata...

— Eu nu te pot iubi! Îngăimă Georges. Oh! Nu, ar fi o lașitate să fiu atât de fericit... Atât de fericit!... Gândește numai! Dacă-i voi spune Clotildei: "Ești condamnată!" trebuie măcar să adaug: "Voi fi condamnat și eu, ca și tine!"

— Clotilde sunt eu, spuse pentru a doua oară Lirette. Eu sunt cea care te iubește!

Apoi, fără a-i lăsa timp să răspundă, continuă:

— În întâmplările acelea din copilărie te vedeam măreț. Pentru mine, întâlnirea noastră din cimitir era ca un imens poem care dura mult, mult. Partea aceea din gustarea dumitale era o mare binefacere care-mi salva viața. Încă și acum cred că chiar așa a fost. Când ai stat lângă mine, n-am mai tremurat... Dar, pe de altă parte, dumneata m-ai făcut să uit rugăciunea...

— Ah! Este adevărat! murmură Georges. Rugăciunea... Dar ce importanță mai are asta acum!

— Nu mai voiam să-i vorbesc lui Dumnezeu în latinește, explică Lirette, trebuia să-i spun lucruri pe care să le pot înțelege. Când am fugit de la cioplitorul de pietre funerare, credeam că aveam să te mai găsesc la cimitir. Te-am căutat mult, și cum mai plângeam!... Seara, în baraca bietului om care m-a adăpostit, în loc de *Oremus*-ul meu, împreunându-mi mâinile am spus: "Clément, Clément, îl vreau pe

Clément, Doamne! Să fie fericit și vesel. Scapă-l de orice rău. Fă astfel încât să-l regăsesc și, într-o zi, să-i dau și eu din pâinea mea... din toată inima!"

El asculta aceste cuvinte, care-l învăluiau ca o muzică. Gândurile parcă-i pluteau. O contempla, găsind-o clipă de clipă tot mai frumoasă.

Ea triumfa, dar numai în sinea sa, și-i rămăseseră doar atâtea lacrimi cât să-i împodobească zâmbetul cu diamante.

— Oare Dumnezeu nu îndeplinește întotdeauna rugăciunile copiilor? întrebă atenuându-și glasul cu o dulceață de nedescris. Mă vei iubi, Georges, îți vei apropia inima de buzele mele așa cum, odinioară, Clément a apropiat de ele pâinea lui. Voi aștepta... aștept... Ah! Vezi bine că mă iubesc!

Ultimul strigăt fusese de extaz.

Capul lui Georges se plecase pe pieptul ei, atras de misterioasa chemare. Nu Lirette fusese cea care-i căutase sărutul. Gurile li se întâlniseră într-un lung suspin de fericire.

Ea era regină, iar Georges, învins, se supunea legii ei, îmbătându-se de respirația ei, impregnat de răcoarea arzătoare a iubirii.

— Există oameni — spunea Lirette cu expresia unei micuțe înțelepte — care gândesc pentru noi și care ne-au plănuit acțiunile. Ziua de astăzi va vedea sfârșitul unei lupte ciudate și, poate, sângeroase. Cel la care ne aflăm aici, doctorul Abel Lenoir, lucrează pentru noi. La ordinul său m-am îmbrăcat ca o domnișoară, și prin voința lui ne-am reunit. Am regăsit cuvintele rugăciunii — la ora asta ascunzătoarea a fost scotocită bine... Îl cunoști pe domnul Pistolet?

— Da, răspunse Georges zâmbind. Este unul din oamenii doctorului.

— Ai încredere în doctor?

— Mult mai mult decât în mine însumi.

— Atunci, vino cu mine, te voi duce la cea pe care o numești Clotilde...

— Clotilde! exclamă Georges. De fapt, pentru ce n-a venit? Unde este?

— La mine.

— La tine? Domnișoara de Clare?!

— Eu sunt domnișoara de Clare, rosti Lirette, ridicându-se. Apoi adăugă: — într-adevăr, casa bietului Échalot nu este un adăpost convenabil pentru logodnica fratelui tău. O vom conduce la palatul Souzay.

— O vom... repetă Georges.

— Nu trebuie oare să mă duci la mama ta? replică Lirette, întrerupându-l.

Și, deoarece Georges ezita, încheie:

— Când vom sosi la palatul Souzay, doamna ducesă va fi în stăpânirea actelor familiei sale și a documentului ce-mi dă dreptul la numele pe care-l vom purta amândoi, frumosul meu văr de Clare.

Capitolul XXIV - Drumul spre râu

Lucrurile nu aveau să se petreacă chiar potrivit programului astfel prevăzut de domnișoara Lirette. Échalot obișnuia ca, la trezire, să-și găsească dejunul gata servit: o supă în care-ai fi pescuit cepe chiar dacă ultima ceapă ar fi dispărut din univers.

Însă astăzi, în absența Lirettei, nimeni nu se ocupase de supă.

Fidel postului ce-i fusese încredințat, luptase îndelung împotriva foamei, dar, în cele din urmă, cedând cerinței imperioase a stomacului său, se depărtase — după cum spuse mai târziu — "un minuțel" pentru a-și oferi un cârnat cu varză de trei centime, la bodega Renașterea-Ghiontului, de pe alee.

Ce înseamnă și renumele! Échalot era un mare mâncău, pe care excesele de mâncare nu-l blazaseră. Îi plăcea varza. A mai cerut una, apoi o a treia și, cu toată graba cu care înghiți această triplă provizie, când se înapoie la baracă, găsi goală camera fetei adoptate de el.

În absența lui, Clotilde își deschisese ochii.

Ardea de febră.

Uimită la vederea obiectelor care o înconjurau și pe care nu le cunoștea, se privi pe ea însăși, cum zăcea culcată pe micul pat, așa îmbrăcată cum era. Îi reveniră câteva amintiri vagi, dar când vru să și le limpezească, rezultatul fu un haos și mai încâlcit. Gândurile nu i se luminară. Dimpotrivă, se cufundă într-o beznă bruscă și totală, în străfundurile căreia nu era decât deznădejde.

Se ridică; ieși din rulotă fără măcar să privească în jurul ei. Acum, în piață era destulă lume, și populația bâlciului o remarcă pe fata palidă care mergea drept și cu pas apăsător, ca și cum ar fi fost sigură de drumul ei.

Drumul ei?

Oare avea un drum?

Se spune că, în orele funeste, alegerea hazardului este întotdeauna un blestem.

Fata porni pe primul drum pe care-l întâlni.

Cel care ducea spre Sena — mergând drept pe aleea Clichy, apoi luând-o spre Saint-Ouen — este lung. În împrejurări obișnuite, poate că Clotildei i-ar fi fost greu să-l parcurgă cu piciorul.

Astăzi, merse, așa cu febră cum era, și tot merse, anevoie și încet, dar neoprinde-se deloc.

Merse ore și ore întregi.

Nu vedea nimic din ce era în jur. Descurajarea ei o înconjura ca un zid de tenebre.

La mai bine de o leghe de piața Clichy, în fața porții castelului în care regele Louis al XVIII-lea filozofa despre prietenia puțin deocheată cu doamna du Cayla⁽⁵⁰⁾, drumul cotește la dreapta.

Clotilde nu știa că, tăind peste câmp, ar ajunge mai repede la râu, dar într-acolo porni, deși nu se vedea nici o potecă.

Cei care o întâlneau nu-i bănuiau oboseala. Pasul îi era sigur, deși încet. Își ținea capul sus. Chipul ei posomorât nu trăda nimic. Era frumoasă ca o statuie.

În partea de jos a parcului, Sena curgea în câmpia albită de promoroacă.

În timpul verii, insula Saint-Ouen — Jung buchet de verdeață (războiul încă nu sacrificase splendorii plopilor) este unul dintre cele mai îndrăgite locuri de întâlnire pentru petreceri populare; se dansează mult, se cântă în gura mare, se face dragoste, dar altfel decât la castelul Cayla; toate plăcerile vieții pariziene sunt reunite în aceste grădini ale Armidei⁽⁵¹⁾ fără pretenții. Iarna, insula e în totală părăsire.

Clotilde coborî până pe malul pustiu și înghețat. Nu simțea frigul. Se așeză pe pământ la marginea apei și-și sprijini capul pe genunchii ridicați.

Pe-acolo era o barcă, una singură și, în ea, un biet om pescuia spre a le duce seara copiilor săi ceva de mâncare.

Locuitorii din preajma râurilor cunosc bine acea atitudine a disperăților. Omul din barcă strigă:

— Hei, sărmana mea frumoasă, e frig, întoarce-te acasă.

Clotilde nu-l auzi. Și poate că încă nici nu se gândea să moară.

Ideea îi veni brusc. Privi apa și fruntea i se luminează. Gândul la un refugiu îi încolți în minte. Se ridică în picioare.

Omul din barcă strigă din nou:

— Știi, copilă, o să fiu nevoit să-mi mut barca spre a te pescui, și copiii o să plângă după supa lor.

Clotilde se opri. Auzise? Doamne, nu! Dar mâna cu care-și apăsa inima întâlnește hârtiile de la palatul Fitz-Roy.

— Nu-mi aparțin, spuse. Înainte de a pleca, trebuie să le înapoiez.

Îi întoarse râului spatele, revenind pe drum tot așa cum se dusesese, încet, cu capul drept, semănând cu o statuie care merge.

Lumina zilei scădea când Clotilde ajunse din nou în piața Clichy, plină de zgomot și de lume. Saltimbancii anunțau ultima lor reprezentație.

O singură baracă era părăsită — cea a lui Échalot.

Clotilde nu văzu nimic din toate acestea. Coti spre bulevard fără să privească nici la dreapta, nici la stânga și se îndreptă spre cimitir.

Știa încotro se ducea.

Merse în lungul bulevardului până la intersecția cu strada Clichy, pe care porni, coborând până în dreptul palatului Souzay.

Acolo, se opri.

Ca niciodată, poarta pentru trăsură a locuinței ducesei de Clare era deschisă.

Clotilde nu intră. Se așeză pe stâlpul scund pentru prășirea cailor pe care am văzut-o întâia oară pe Lirette și, oricine ar fi văzut-o în momentul acela și-ar fi dat seama de cumplitul efort pe care-l făcea spre a-și limpezi gândurile.

— Le am aici, murmură.

Mâna, dusă la inimă, mototoli hârtiile de sub rochie.

Spuse din nou:

— Nu sunt ale mele... Nu-mi aparțin!

Apoi, ridicându-se brusc:

— Clément! Dragul meu prieten! Sunt numele, sunt averea lui Clément! Fericirea îi va veni prin mine...

Rostind acel nume, glasul îi era dulce ca un cântec.

Trecu pragul și merse în lungul aleii mărginite de copaci. Cineva se ascunse între trunchiul unui arbore și zid. Era trudă zadarnică — chiar dacă nu s-ar fi ascuns deloc, Clotilde n-ar fi văzut nimic.

O clipă se opri în fața casei, care părea pustie.

Dar nu era și cazul grădinii.

Sosirea Clotildei provoacă o agitație, și mai multe siluete întunecate se strecurară în spatele tufelor de liliac desfrunzite.

— Sunt acolo amândoi, spuse fata privind casa. Cel pe care-l iubesc, cea pe care o urăsc.

Deși întunericul era aproape total (trebuie să fi fost ora șase seara), nici o lumină nu ardea pe fațada dinspre stradă a palatului.

O alta decât Clotilde ar fi remarcat, desigur, aspectul straniu pe care beznă și singurătatea i-l dădeau casei.

Nici nu se gândea să remarce ceva și, tot așa, nu i-ar fi atras atenția nici alte semne, chiar mai grave.

Intră pe ușa mare din mijloc și, străbătând vestibulul în care nu se afla nimeni, urcă pe scara principală.

La primul etaj, găsi o ușă întredeschisă și o împinse.

Era o încăpere destul de mare, mobilată cu gust delicat — o cameră de femeie.

Primul gest al Clotildei fu să se retragă, căci în întunericul minții sale apărea o lumină instinctivă: o simțea acolo pe dușmanca ei, pe mama celui pe care-l iubea atât de mult, cea care, de trei ori — în Bretagne, pe strada Victoire și la palatul Fitz-Roy — riscase viața prințului Georges pentru a salva un alt fiu, unul adorat.

— Mamă rea! spuse.

Dar zări un scăunel de rugăciune lângă fereastră, la căpătâiul patului. Se apropie și îngenunche. Apoi, prosternată, se prăbuși brusc, fără un strigăt, de parcă un resort s-ar fi rupt în ea.

Nu mai suferea.

Dacă criza ce-o zdrobise astfel pe sărmăna Clotilde în momentul în care venea să-și îndeplinească ultima datorie ar mai fi întârziat cu un minut, și-ar fi auzit numele rostit în camera alăturată, în mijlocul unei discuții ce izbucnise brusc...

Numele ei și al bărbatului iubit.

* * *

Dar, înainte de a începe relatarea evenimentelor stranii ce au avut loc în acea noapte în palatul Souzay — atât de calm, de obicei, în tristețea lui — vom reveni o clipă în urmă, rezumând în câteva cuvinte cele ce se petrecuseră în cursul zilei, spre a înlesni înțelegerea ultimului act al dramei noastre.

* * *

Cu prilejul vizitei sale zilnice, doctorul Abel Lenoir găsisese starea sănătății lui Albert mult îmbunătățită, iar pe ducesa — aproape nebună de bucurie.

Știm că doctorul era mai mult decât un doctor în casa doamnei de Clare. Cu toate acestea, ducesa ar fi fost mulțumită să-l facă să creadă că rezultatul acela miraculos se datora bunelor lui îngrijiri, dacă el n-ar fi cerut o explicație.

Dându-i-o, Angèle insistă mai mult asupra faptului că Georges era un martir fericit. Sacrificiul lui semăna cu o eliberare.

La doamna de Clare veni Pistolet să-l caute pe doctor după expediția lui la palatul Fitz-Roy.

De dimineață, după ce o părăsise pe Lirette, Pistolet pornise la treabă. În cursul întregii nopți precedente, doctorul își postase oamenii în jurul casei lui Jaffret, nu numai pentru a scoate la lumină, pe cât posibil, acțiunile bandei, ci mai ales pentru a veghea, în caz de nevoie, asupra securității prințului Georges.

Pistolet era șeful acelei poliții particulare.

Acum venea să dea raportul.

Rezumatul lui scurt și concis descrie mai întâi cu exactitate ceea ce se petrecuse după seara logodnei.

Stăpânii nu se culcaseră; fusese văzută "fantoma" intrând în grădină peste gardul de scânduri; fusese surprinsă plecarea domnișoarei Clotilde înainte de a se fi crăpat de ziua.

Dar elementele importante constau în datele culese personal de

către Pistolet, care sosise pe strada Culture chiar în momentul în care avea loc mutarea de la palat. Agenții prinseseră începutul acelei acțiuni.

Soții Jaffret păreau, într-adevăr, să-și părăsească locuința fără gând de întoarcere. Și, desigur, asta era o idee ciudată, a doua zi după semnarea unui contract, în ajunul unei căsătorii.

Cheia enigmei părea să fie vizita fantomei, dar descrierea incidentului nu-l surprinse pe doctorul Abel, care spuse doar:

Știam că vecinul meu Mora nu dormise azi-noapte la el acasă, în strada Bondy.

Cu toate acestea, dezlegarea misterului o putea constitui și povestea cu cea de-a unsprezecea dală, cea ridicată de două ori.

Doctorul era de mai înainte la curent cu tot ce-l privea pe bătrânul Morand Stuart și *Oremus*-ul său.

Ascultă cu atenție acea parte a raportului lui Pistolet.

— Din moment ce Mora auzise conversația dintre Échalot și Pistolet, vă dați seama că nu prea mai speram să găesc hârtiile sub dală. Totuși, pentru a nu trece cu vederea nimic, am intrat în curtea palatului, am numărat pietrele, am ridicat-o pe cea de a unsprezecea...

— Și? Întrebă doctorul.

— Acolo era o ascunzătoare, o ascunzătoare foarte frumoasă, însă fusese golită.

— L-ai interogat pe portar?

— Bineînțeles. N-a văzut nimic, nici măcar pe agenții noștri, și nu știe nimic în legătură cu ce s-a putut întâmpla cu stăpânii lui.

Doctorul se adânci un timp în gânduri, apoi spuse:

— Mora i-a prevenit. Sunt ascunși undeva, în Paris. Asta-i criza. Au pus mâna pe prada lor; probabil că acum încearcă să se bucure anticipat de victoria lor. Pregătește-i de acțiune pe toți oamenii de care dispunem. Ai înțeles? Pe toți! Ia-i pe Tardenois, pe Larssonneur, ia-l și pe bătrânul meu valet Guillaume, și organizează o vânătoare minuțioasă. Avem nevoie de actele acelea, le vreau!

Capitolul XXV - Un oraș cucerit

Pistolet se îndreptase spre ușă, dar se întoarce. Uitase să menționeze scena sălbatică de pe strada Vieille-du-Temple — atacul bestial asupra lui Clément-Ciungul de către Cadet-l'Amour.

— Nenorocitul acela ne poate sluji la ceva? Întrebă doctorul.

— Nu l-am revăzut de azi-noapte, răspunse Pistolet. Chiar dacă scapă, garantez că cel puțin o lună nu se va putea mișca!

— Atunci, du-te și vezi ce faci cu vânătoarea! După averea ta alergi.

Pistolet plecă, luându-i cu el pe Tardenois, pe Larsonneur și pe ceilalți valeți.

Iată pentru ce Clotilde intrase în casă fără a găsi nici un suflet de om.

Oficiul era pustiu și bucătăria la fel, fiindcă doamna Meyer (din Prusia) își luase concediu după ce le eliberase pe servitoare.

Pentru ce? Cum? Trebuie să recunoaștem, în sfârșit: pentru că dușmanul era chiar în casă.

Nu compatrioții doamnei Meyer, ci banda Cadet.

În plină zi, în Parisul pașnic, în mijlocul unui cartier foarte populat, o casă fusese luată cu asalt și rămăsese în stăpânirea invadatorului, fără ca trecătorii de pe stradă sau vecinii din locuințele din preajmă să fi bănuit cât de cât ceva.

Este necesar să relatăm amănunțit acest eveniment care, la prima privire, pare de necrezut, ca o minune ce se săvârșește în modul cel mai simplu din lume, preludiul al unor întâmplări și mai uluitoare.

Pistolet, la ordinele doctorului Lenoir, îi luă pe Tardenois, pe Larsonneur și pe ceilalți spre a-i asmuți pe urmele Fracurilor-Negre.

Peste un ceas, sosiră Georges și Lirette, care n-o mai găsiseră pe Clotilde în baraca lui Échalot.

Pentru prima dată după mulți ani, în casa Angèlei avu loc o scenă de fericire, o scenă de familie.

De fapt, nu exista nici un prilej de îngrijorare în legătură cu Clotilde, iar Lirette, intrând aici, aducea asemenea motive de speranță, încât fu primită ca o providență. Ea era salvarea lui Albert, deoarece rupea legătura ce-l înlănțuia pe Georges de Clotilde; constituia, de asemenea, o promisiune a unei ere noi din punct de vedere al averii și al securității legale, fiindcă putea dovedi, ca o mărturie vie, existența actelor care stabileau starea civilă a ducesei și a fiului ei.

Începea o nouă viață. Angèle, redevenită bună datorită speranței, nu mai voia nici subterfugii, nici ocolișuri. Îi iubea pe cei doi fii ai săi, o îndrăgea deja pe acea făptură fermecătoare care avea să fie fiica ei, o aștepta pe cealaltă...

Ah! Cât o va adora pe aceea! Pe soția lui Albert!

Acesta dormea, legănat de vise frumoase.

Doctorul tocmai plecase, promițând că va reveni.

Către ora două după-amiază, Rose Lequiel, camerista, făcând serviciul lui Tardenois, acesta fiind absent, deschise ușa unei încăperi alăturate dormitorului Angèlei și în care ducesa se afla împreună cu Lirette și cu Georges.

Rose Lequiel îi anunță pe doamna contesă Marguerite de Clare și pe domnul conte de Comayrol.

Trecuseră ani buni de când Marguerite și Angèle nu se mai văzuseră. Rivalizând cândva în frumusețe, niciodată nu simțiseră o simpatie prea puternică una pentru cealaltă. Angèle se miră de vizita ei. Pe domnul de Comayrol nu-l cunoștea.

— Poftește-i în salon, porunci.

Însă Marguerite se ivise deja în prag.

— Fără ceremonie, nu-i așa? spuse. Intrați, conte. Buna și draga mea verișoară ne va scuza.

Angèle se ridicase în picioare.

Contesa veni spre ea cu pași hotărâți, adăugând:

— Vedeți, suntem îmbrăcați ca pentru o călătorie... Bună ziua, prințe... Dragă ducesă, Georges ne-a făcut cunoscută ieri amabila intenție pe care o aveai de a veni la palatul Fitz-Roy pentru semnarea contractului.

— Într-adevăr, așa voiam, spuse Angèle, gândindu-se brusc la Albert.

Pentru a păstra planul de căsătorie schimbând mirele, trebuia să câștige bunăvoința Margueritei. Fu prima care-i întinse mâna.

Marguerite i-o strânse cu cordialitate. Ai fi zis că erau, într-adevăr, cele mai bune prietene din lume.

Contesa continuă:

— Dumneata ești cea care țineai supărarea, verișoară. Am considerat acea vorbă amabilă ca pe un prim pas, și puteți constata graba noastră de a risca un al doilea. Cu toate necazurile foarte serioase cu care ne-am confruntat astăzi, le-am spus celor din familie: "Nu voi pleca până n-o văd pe Angèle..." Permite-mi să ți-l prezint pe domnul conte de Comayrol, unul dintre martorii dragei noastre Clotilde.

Domnul conte de Comayrol salută. Era încălțat cu cizme și echipat ca pentru a face turul Europei.

Luară loc cu toții. Lirette stătea la o parte, înfricoșată fără a ști de ce. Georges nici măcar nu încerca să-și ascundă stânjeneala. Să fi sosit oare momentul explicației?

Dar gheața fu spartă de la început. Marguerite își apropie fotoliul de cel al Angèlei.

— Există o mică problemă, pe care o bănuiești, desigur, îi spuse cu glas coborât. Îl împuternicise-ți pe maestrul Souëf și, bineînțeles, noi eram de acord; însă contractul acesta e provizoriu, chiar și în concepția maestrului însuși, iar căsătoria nu se va încheia așa ușor. N-ai vrea să discuți o clipă cu mine, între patru ochi, frumoasă verișoară?

— Fără îndoială, cu mare plăcere, răspunse imediat Angèle, eu însămi am a-ți vorbi despre o anumită împrejurare...

— Eram convinsă! exclamă Marguerite cu un râs sincer. Ce

greșeală fac oamenii când nu încearcă să-și lămurească problemele printr-o discuție sinceră!... Georges, copilul meu drag, iartă-mă că fac apel la tine, trebuie să-l iei pe domnul de Comayrol pentru zece minute, ca și pe această fermecătoare domnișoară... Face parte din familie?

Lirette se ridicase în picioare. Ea fu cea care răspunse:

— Da, doamnă, fac parte din familie.

Privirea i se izbi de cea a Margueritei care zâmbi, întorcând apoi capul.

— Georges, zise Angèle, îl vei duce pe domnul conte în salon.

— Nu, oh! Nu, protestă Marguerite al cărei zâmbet căpătă o expresie ciudată. În salon se află deja cineva.

— Cineva! repetă ducesa, mirată. Cine oare?

În loc să răspundă, Marguerite întrebă:

— Salonul cel mic nu dă cumva în grădină?

— Ba da, dar...

— Nu înțelegi nimic din toate astea, nu-i așa? o întrerupse contesa, făcându-i un semn de complicitate. Prefă-te că înțelegi, ți se va da dezlegarea enigmei... Georges, duceți-vă în micul salon... Veți afla totul și-mi veți mulțumi.

Domnul de Comayrol, curtenitor, îi oferi Lirettei brațul.

Răspunzând unei priviri a Angèlei, Georges le însoți.

Toată lumea continua să zâmbească, însă în atmosferă plutea deja o neliniște de moarte.

Imediat după închiderea ușii, expresia Margueritei se schimbă.

— Acum jos măștile, te rog frumos, domnișoară Tupinier! spuse. Dumneata și cu mine nu ne putem suferi, fiindcă avem aceeași meserie și ne facem concurență...

— Doamnă!... încercă ducesa s-o întrerupă, mai mult uimită decât indignată.

— Dar, în definitiv, continuă Marguerite, între noi nu există o ură necruțătoare, dintre acelea care-ți dau o poftă de a ucide ce te furcă până-n vârful degetelor. În fond, eu sunt o fată destul de bună, să jucăm cu cărțile pe masă. Eu, verișoară, sunt o hoată, conducătoare a unor hoți.

— Oh!... gemu Angèle, încercând să se ridice.

— Și știai foarte bine acest lucru, ceea ce nu te-a împiedicat să-ți trimiți fiul la palatul Fitz-Roy — cu buchete frumoase, pe cinstea mea — să-i ceară mâna pupilei noastre. Fac parte din banda Cadet sau, mai curând, eu sunt banda Cadet! Știai și asta atât de bine, încât ai înființat banda Abel Lenoir spre a ne combate. Doctorul acesta e un om talentat, dar felul în care gândește este lipsit de logică. Draga mea, în secolul al XIX-lea, și cel mai naiv dintre comisarii de poliție valorează cât toți judecătorii din lume. Nu din cauza dumitale ne

jucăm astăzi întreaga miză, înainte de a părăsi Parisul și poate Franța, ci fiindcă azi-noapte am fost avertizați că în afacerile noastre se va amesteca un comisar de poliție.

Facu o pauză. O scrută cu privirea pe Angèle, care se așază din nou, părând să gândească intens.

Scena aceea, începută atât de ciudat, era înconjurată de o tăcere odihnitoare. Soarele de iarnă, care deja scăpăta, desena pe două fâșii de lumină de pe covor umbra broderiilor ce împodobeau muselina perdelelor din fața ferestrelor. Nu se auzea nimic, decât șoapta îndepărtată a Parisului — atât de liniștitoare și de plăcută urechii, orice s-ar spune.

Cum să te temi de grozăviile codrilor din Bondy, când auzi frumosul Paris vorbind, văzându-și de treburile și râzând?

— Știu la ce te gândești, doamnă ducesa, continuă Marguerite, căci numele de Tupinier nu cred să-ți facă plăcere și vreau să revin la obiceiurile mele din înalta societate, care, la mine, sunt o a doua... sau o a treia natură. Cuvintele "comisar de poliție" ți-au trezit interesul. Cel din cartier locuiește la trei case de palatul dumitale, așa crezi... Ei, bine, nu! El se află la celălalt capăt al pământului. Între el și dumneata mă află eu: banda Cadet!

Angèle rămase tăcută. Marguerite vorbi mai departe:

— Și te rog să remarci cât de iscusiti sunt agenții noștri. Casa ți-e plină de ei și dumneata nu auzi nici un zgomot...

— Casa mi-e plină de ei!... repetă ducesa fără să-și dea seama că pronunță cuvintele cu glas tare.

— Toată partea de casă dinspre alee, da, explică Marguerite cu amabilitate, și treaba s-a făcut de la sine, imediat după plecarea doctorului Lenoir. Avusesesi chiar dumneata grijă să-ți îndepărtezi valeții. Mai rămăseseră servitoarele, dar domnișoara Rose Lequiel a venit să le spună "din partea dumitale" că puteau să-și ia liber, începând de azi, la ora zece.

— Rose! exclamă Angèle. Din partea mea!

— Ce să-i faci, draguțo, femeia îți este devotată ca doicile din piesele de teatru, dar are patruzeci și cinci de ani, vârsta pasiunilor păstrate la cutie, iar noi dispunem de un don Juan pe nume Similor, specialist în zdrobirea inimilor bătrâne... Am intrat cât se poate de liniștiți. Cartierul nostru general este-n salon, așa că acum înțelegi pentru ce te-am rugat să nu-ți trimiți acolo fiul mult-iubit, ceea ce ar fi fost periculos pentru el. Posibilitățile de comunicație dintre dumneata și oraș sunt rupte, deși poarta mare de la alee rămâne deschisă, căci mă îndur să-ți mărturisesc că micuța Clotilde, frumoasa logodnică a fiului dumitale, nu face parte din asociația noastră. Ne-a fugit de sub nas azi-dimineață, și am unele motive să cred că poarta aceea deschisă va fi pentru ea lațul în care se prind mierlele. Avem nevoie de ea și o

vom avea. Înspre grădină, dimpotrivă, ești liberă ca pasărea cerului!...

Se ridică și deschise o fereastră.

— Atâta doar că ceea ce ai în față este o grădină de închisoare, adăugă. Acolo, în spatele arborilor, nu-i decât o singură fereastră... Și, de fapt, văd la acea fereastră pe cineva!

Ducesa se ridică repede și deschise gura să cheme în ajutor.

Marguerite râdea:

— Mai înainte, uită-te bine, spuse.

— Jaffret! murmură Angèle retrăgându-se.

— Bunul Jaffret! confirmă Marguerite cu glas mîrșos. A adus căldărașii!

Într-adevăr, Jaffret le dădea de mâncare favoriților săi și, de departe, vocea lui exersată se auzi cîntînd:

— Cip! Cip!... Cirrip! Cip!

— Bună ziua, fină! spuse un alt glas chiar sub fereastră. Să încheiem treburile repede și bine, micuța mea, trenul nu așteaptă, și afară-i un ger de crapă pietrele!

Angèle îl recunoscuse pe Cadet-l'Amour, care se plimba pe alee fumîndu-și pipa.

Recăzu zdrobită în fotoliu, murmurînd:

— Ce vreți de la mine, doamnă?

Capitolul XXVI - Alegerea!

După închiderea ferestrei, lumina scăzuse mult în budoarul în care se aflau Marguerite și Angèle.

— Ce vrem de la dumneata? repetă Marguerite, reluîndu-și fotoliul. E greu de spus, și delicat. Am fost aleasă ca purtător de cuvînt, fiindcă femeile, între ele, nu se dau înapoi în fața unui adevăr, oricît de dureros ar fi. Dar iată motivul ezitării mele!

Se opri, părănd că se reculege.

Ducesa aștepta, cu inima strînsă de o spaimă cumplită.

— Doamnă, continuă Marguerite, devenind fără voia ei gravă, ne-ai înșelat sau, cel puțin, bănuim că ai vrut să ne înșeli. Ai doi fii. Nu știi care-i cel preferat. Fie că l-ai trimis pe bastard pentru a servi drept pavază fratelui său legitim — se bîrfește așa ceva chiar printre servitorii dumitale — fie că, dimpotrivă, ai vrut ca, profitînd de întunericul care înconjoară trecutul celor doi tineri, să-i dai fiului nelegitim drepturile tînărului duce...

— Îți jur, doamnă... o întrerupse Angèle.

Dar Marguerite îi luă vorba din gură și, cu un fel de solemnitate, spuse:

— Mi-e milă de dumneata, abține-te, s-ar putea să-ți regreți amarnic cuvintele. Dacă vrei să consideri că-ți fac un serviciu, te previn că va trebui să alegi între cei doi copii ai dumitale — o alegere... mortală!

Din pieptul ducesei scăpă un geamăt adânc.

— Noi nu suntem doar hoți, așa cum ți-am spus, vorbi în continuare Marguerite. Suntem asasini. Familia de Clare, al cărei nume îl purtăm amândouă, a plătit scump acest adevăr. Bărbatul care, adineauri, te-a numit "fină", având acest drept, se află aici pentru a-l ucide pe unul dintre fiii dumitale.

Angèle, cu ochii măriți de groază, cu mâinile crispate pe brațele fotoliului, asculta cuvintele ei ca într-un vis înspăimântător.

Nu credea. Și totuși, trebuia să creadă, căci chipul Margueritei se contracta, zvâcnind cu un tic dureros.

Marguerite, ea însăși, se bazase prea mult pe duritatea inimii ei! Sinceritatea oribilă și cinică pe care și-o impusese o speria. Suferea o adevărată tortură și, dacă n-ar fi fost mărimea mizei ce se afla la capătul partidei începute, poate că ar fi dat înapoi...

Să apreciem bine situația: miza nu era averea familiei de Clare.

Drumul pe care pornise Marguerite era lung și avea multe cotituri până să ajungă la averea de Clare și, în plus, până acolo, aceasta putea să-i scape într-o mie de feluri.

Miza, adevărata miză, cea care merita întreaga spaimă și toate acele crime, ba încă și altele, era, în credința Margueritei, caseta colonelului — cele câteva hârtii, dintre care una striga: "Reprezintă cincizeci de mii de lire sterline!"

Ea știa unde se află caseta aceea, conținând șaiszeci sau optzeci de milioane.

Știa că la parterul casei locuite de doctorul Lenoir, pe strada Bondy, un bărbat, tânăr sau bătrân — ce importanță avea! — veghea singur asupra aceluia tezaur.

Este drept că bărbatul valora cât o sută alții, că era chintesența iscusinței în a face rău și că toți cei care-l atacaseră muriseră. Însă o lovitură bine ținută în inimă îi ucide pe vrăjitori tot atât de bine ca pe naivi... Și spre a răsplăti îndrăzneala unei asemenea lovituri, exista un munte de aur!

Aici, la palatul Souzay, nu se juca decât comedia destinată să adoarmă vigilența aceluia bărbat. El însuși furnizase planul, aparent imposibil și plin de ironie, și el însuși — lucru sigur, dat fiind caracterul lui — îi supraveghea execuția, aici sau acolo, de departe sau de aproape, rânjind încântat în cine știe ce ungher, ca un diletant în loja lui.

Era necesar ca piesa să fie jucată cu seriozitate și cu îndârjire, până la limitele ferocității ei absurde; trebuia ca banda Cadet să-și ia

zborul către frontieră cu ghearele pline de sânge, pentru a reveni pe furiș... și chiar și în asemenea condiții, rezultatele nu erau certe!

* * *

Știți ce făcea "fantoma", în timp ce "mult-iubiții lui copii" încercau să-i arunce praf în ochi la palatul Souzay?

Un bărbat în jur de patruzeci de ani, bine hrănit, așa cum trebuie să fie un filantrop, urca scara abruptă a locuinței lui Pistolet, pe strada Vielle-du-Temple. Ne amintim că acolo găsisese Clément-Ciungul un adăpost, în noaptea precedentă, după ce scăpase din mâinile lui Cadet-l'Amour.

Clément-Ciungul dormea pe o saltea.

În timpul zilei, venise să-l vadă doctorul Abel. Efectele tratamentului său se făceau deja simțite.

Filantropul intră fără a-l trezi pe rănit și rămase cinci minute bune să privească starea înspăimântătoare în care-l adusese Cadet-l'Amour. Apoi, îi scutură cu blândețe brațul.

— Ciungule, spuse, trezește-te, băiete... În ce hal te-a aranjat!

— Cine mă cheamă? gemu nenorocitul.

— Nici măcar nu mă recunoști! Venisem să-ți spun ceva; dacă te-ai fi putut ține pe picioare, prilejul ar fi fost bun. În seara asta, Cadet lucrează în strada Pigalle, la palatul Souzay... dar tu nu mai faci nici doi bani.

— Dumneata ești, domnule Mora? întrebă Clément. Nu te văd.

Nu poți, bietul de tine, replică celălalt, prea te-a hărtănit! Îți las băutura, încearcă să adormi iar... La noapte, pe la opt, Cadet-l'Amour va lucra în strada Pigalle... Bună seara.

Pipăind în jurul lui, Clément găsi o sticlă de țuică.

Filantropul coborâse deja scara.

* * *

Să revenim la palatul Souzay.

N-am uitat, desigur, că cel numit "colonelul" interzisese să se atingă cineva de vreun fir de păr de pe capul bastardului, și știm că Marguerite pregătise dinainte capcana ce urma să-i fie întinsă nefericitei mame.

Era ea însăși femeie, chiar dacă nu și mamă; ghicise că întreaga iubire a mamei se concentra asupra fiului dezmoștenit, asupra învinsului.

Prin acea încercare, care semăna cumva cu judecata lui Solomon, era decisă să-l lovească pe acela pe care Angèle îl va desemna drept fiu legitim al ducelui, fiind astfel convinsă că nu se va înșela, deoarece

se buzia pe minciuna izvorâtă din dragoste.

— Doamnă — spuse, încercând să-și recapete, dacă nu, calmul, cel puțin limpezimea gândirii — poate că ești îndreptățită să ne disprețuiești și să te temi de noi ca de niște criminali ce suntem, dar și nouă ne e îngăduit să nu avem încredere în dumneata. Viața nu-ți este ireproșabilă.

— Este adevărat, îngăimă Angèle izbucnind în lacrimi, este adevărat, am păcătuit; dar cum se poate să primesc o pedeapsă atât de cumplită!

— Nu avem deloc pretenția de a te pedepsi, ripostă, Marguerite, ci doar să ne luăm măsuri de siguranță. Știm că actele familiei de Clare sunt în posesia dumatăle...

— Ce acte?

— Certificatul dumatăle de căsătorie, cel de naștere al fiicei lui Morand Stuart.

— Greșiți! exclamă ducesa. Veți săvârși o crimă inutilă. Vă jur că ați fost înșelați!

— Nu-ți port pică pentru această minciună, replică Marguerite. În locul dumatăle aș face la fel.

Nu mințea; însă informația dată de fantomă, atunci când indicase palatul de Souzay ca fiind locul în care aveau să fie găsite hârtiile aflate în ascunzătoare, nu era nici ea contrară adevărului.

În toate acestea exista doar o eroare de timp. Sărmana Clotilde mergea în momentul acela pe drumul spre Saint-Ouen, tocmai spre a aduce respectivele documente la palatul Souzay, unde avea să sosească peste câteva minute.

Marguerite își recăstigase tot sângele rece. Continuă:

— Să raționăm ca și cum ai avea aceste acte, nu ne putem înșela reciproc. Există un moștenitor de Clare-Souzay, care se căsătorește cu singura moștenitoare a celeilalte ramuri a familiei de Clare. Perechea aceasta constituie bunul dumatăle și al nostru. Nu refuzăm să te includem în împărțeală. Vrei să faci parte din banda Cadet, doamnă ducasă?

Răspunsul Angèlei fu un gest de oroare.

— Nu vrei? Ai dreptate, prin asta n-ai îndepărta de buzele dumatăle cupa amărăciunilor. Ne aflăm în vârful unei pante fatale. Dacă ți-aș putea spune cât valorează pentru noi partida ce se joacă aici și care-ți pare mai mult ciudată decât barbară...

În ochi îi apărură sclipirea intensă a celor înnebuniți de setea de aur, căci vedea, ca într-un miraj, caseta, toate bancnotele acelea, și beția lăcomiei îi amețea creierul.

— Valorează... continuă cu glasul brusc alterat, dar nu m-ai crede! Sunt bogății în existența cărora nu se poate crede! Și, de altminteri, ce importanță are? Unul din cei doi tineri este în plus,

fiindcă, atâta vreme cât vor fi doi, ne vom teme de dumneata, care ți-ai dovedit șiretenia și capacitatea de a trișa, mințind pretutindeni, mințind întruna, mințind până și la patul de moarte al soțului dumitale. Pe actul de naștere al fiului lui William de Clare este înscris numele lui Albert; copilul pe care l-ai transformat într-un cioplitor de pietre se numea Clément, iar cel pe care ni l-ai trimis la palatul Fitz-Roy se numește Georges și, cât timp se găsea în închisoare... Ah! N-am avea nevoie de pumnal dac-am ști unde să lovim! Ar fi de ajuns să ne retragem lăsând să acționeze justiția... Și, cum spuneam, când era în închisoare, avea acte pe numele de Pierre Tardenois!... Pe de altă parte, cel care, aici, trece drept secretarul tânărului duce se numește Albert! Este un adevărat haos! Ai încurcat prea bine cărțile, doamnă, nu se mai vede nimic în beznă pe care-ai creat-o... Te condamnăm *să faci lumină*, să spui dumneata însăși și cu glas tare: *"Iată-l pe ducele de Clare și iată bastardul!"*

Angèle căzu în genunchi. Încerca să vorbească și nu reușea. Pe chip i se zugrăvise toată spaima pe care-o putea îndura o făptură omenească fără să moară.

— Doamnă, doamnă! bolborosi în cele din urmă, fie-ți milă de mine, îi iubesc pe amândoi!

Spunea asta așa cum copiii mici cer îndurare.

Marguerite își întoarse privirile.

— Doamnă... repetă Angèle, târându-se în genunchi, sunt în mâinile dumitale. Nu mai vreau avere! Renunț la titlurile nobiliare! Vom pleca din Franța, departe, foarte departe... atât de departe, încât nu vă vom mai supăra cu nimic. Doamnă! Oh, doamnă, nu-ți dai seama cât mă chinui. Te implor...

— Trebuie să alegi, rosti cu glas coborât Marguerite.

— Ascultă-mă! — insistă ducesa, al cărei glas se schimbă, și trebuie să recunoaștem că în ochi i se aprinse o luminiță de șiretenie, căci, chiar și în acest ceas al disperării, parțialitatea ei maternă nu dispăruse — ascultă-mă, nu vă voi mai înșela. De data asta, vi-l voi da pe adevăratul de Clare, pe cel al cărui nume se află în actul de naștere, pe ducele Albert, pentru a se însura cu Clotilde a voastră... Dar lăsați-mi să trăiască celălalt copil.

— Nu! spuse tăios Marguerite.

Dintr-un salt, Angèle fu în picioare. Tot sângele îi năvăli în obraji. Se năpusti asupra contesei, care o întâmpină fără a da înapoi.

O clipă, chipurile lor cumplite și superbe aproape se atinseră. Ochii le ardeau. Păreau două tigroaice gata să se sfâșie.

— Te voi ucide! gâfâi Angèle, am forța necesară, o știu; sunt sigură, sunt prea plină de furie... Ah! Ia seama!

În loc să se retragă, Marguerite își împinse capul înainte. Gurile li se apropiaseră, ca pentru un sărut. Și, într-un hohot de râs convulsiv,

Marguerite izbucni:

— Nebuno! Tu vorbești despre copiii tăi! Oh! Nebuno, nebună ce ești! Eu, eu mă zbat pentru optzeci de milioane!

Dintr-o singură sforțare, irezistibilă și rece ca însuși aurul, se desprinsese și porni spre ușă. În prag se întoarse spre a adăuga:

— Într-un sfert de oră, să fie aici cel ce trebuie să moară! Îl vreau, trebuie! Dacă nu, vor muri amândoi! Angèle se prăbuși ca moartă.

Capitolul XXVII - Umbre chinezești

Nu era nici o exagerare în cele spuse de Marguerite Angèlei.

Sfatul dat de colonel în noaptea precedentă, când pătrunsese în palatul Fitz-Roy, fusese urmat punct cu punct, iar seara, întreaga bandă Cadet era pe picior de război.

Oricât de decăzută ar fi fost confreria Fracurilor-Negre, ceva tot rămăsese din reductabila ei organizare. Spațiul de timp cuprins între ora șase dimineața și prânz fusese de ajuns pentru a-i chema sub drapel pe toți jucătorii de "găină" de la cafeneaua *L'Épi-Scié* și, în timp ce o garnizoană întreagă ocupa pe tăcute palatul Souzay care, văzut de afară, părea casa cea mai liniștită din lume, Piquepuce (domnul Noël), Cocotte și alte personaje abile îi goneau pe valetii doamnei de Clare spre a-i ține departe de palat.

Atâta vreme cât oamenii de serviciu nu se înapoiau, invadatorii palatului nu aveau de ce se teme.

Într-adevăr, ducesa nu întreținea relații cu nimeni, decât cu doctorul Abel, și santinelelor bandei Cadet li se dăduse ordinul de a-l lăsa pe acesta să intre, dacă s-ar fi prezentat.

Un consemn asemănător exista pentru Pistolet, și tot așa cu privire la domnișoara Clotilde.

Cât despre alți vizitatori care-ar fi putut veni din întâmplare, Amédée Similor, trădător al prieteniei lui Échalot și seducător al bătrânei Rose Lequiel, îmbrăcase livreaa familiei de Clare. Stătea undeva pe la parter, jucând la perfecție rolul de valet, și gata să răspundă că stăpânii casei lipseau.

În salonul cel mare dinspre alee se aflau șase vlăjgani, sub președinția doctorului Samuel; pe Cadet-l'Amour l-am văzut fumându-și pipa în grădină, și singura fereastră dinspre vecini cu vedere spre spatele palatului era ocupată de bunul Jaffret care, împreună cu căldărașii lui, intrase în posesia locuinței permanente a Margueritei, situată pe strada La Rochefoucauld.

Acesta era cartierul general. Deoarece toți Stăpânii din banda Cadet își abandonaseră locuințele chiar în ziua aceea (și nu o făcuseră

prea devreme), fusese ales acest loc pentru a se întâlni în caz de nevoie și a delibera.

Ca urmare a acestor dispoziții, toată partea dinspre grădină a palatului Souzay era liberă; cealaltă jumătate, cea ale cărei ferestre dădeau spre alea ce duce către strada Pigalle, era într-o stare de asediu. În ceea ce-i privea pe înșiși locuitorii palatului, știm unde se afla doamna ducesă; Albert, culcat îmbrăcat pe patul său, dormea un somn odihnitor, urmare a unei crize benefice, provocată de explicația din acea dimineață, și nu bănuia nimic. De când intraseră în casă Fracurile-Negre, nu se produsese nici un zgomot care să-l fi putut trezi.

Prințul Georges, Lirette și domnul conte de Comayrol stăteau împreună în micul salon, în care convorbirea se desfășura așa cum putea.

Nu era nimeni în camera lui Georges, nici în cea a Angèlei — în care Clotilde, îndrumată de hazard, nu avea să întârzie să intre.

Se înnoptase deja când sosi. Nimeni nu-i împiedică trecerea și împinse la nimereală prima ușă pe care o găsi întredeschisă.

La câteva secunde după Clotilde, doctorul Abel Lenoir trecu pragul porții pentru trăsură. Era îngrijorat — nu se dăduse de urma nici unuia dintre membrii bandei Cadet, iar Pistolet tocmai îl informase că, în cursul zilei, câteva descinderi ale poliției avuseseră loc simultan la palatul Fitz-Roy, la contesa Marguerite de Clare și la doctorul Samuel.

Ca și Clotilde, fu lăsat să pătrundă până în casă; fiind însă mai precaut decât biata fată, "simți", încă de la primii pași, că acolo se petrecea ceva anormal și neobișnuit.

Intră totuși, urcă scara la primul etaj și se îndreptă, după obiceiul său, către camera ducesei. Când să deschidă, auzi că în budoar se vorbea. Era sfârșitul discuției dintre Angèle și Marguerite.

Peste alte câteva clipe, o a treia persoană sosi dinspre strada Pigalle. Era un bărbat care mergea cu multă greutate și al cărui chip nu se putea vedea, fiind ascuns sub două fâșii de pânză legate în cruciș. Nefiind inclus în consemn, două santinele ascunse în spatele copacilor ieșiră din adăpostul lor și-l interpelară:

— Nu pe-aici e drumul, amice! îi spuse una dintre ele. Ieși imediat pe unde ai intrat!

Dar celălalt îl întrerupse:

— Da' ce, nu-l recunoști pe Ciung? Și în ce hal e!

Amândoi bărbații se traseră înapoi. Unul dintre ei, aproape un copil, își făcu totuși o mândrie din a-și învinge repulsia instinctivă și se apropie.

— Vasăzică, în noaptea asta o să râdem, Clément? întrebă, făcând aluzie la sinistra meserie a nefericitului. Cred că ei te așteaptă... Nu te

da mare: sunt eu, Saladin, puștiul lui Similor.

Pronunțând acel nume ilustru, se umflă în pene.

Ciungul îl împinse la o parte și trecu fără a-i răspunde.

— E-n ordine! constată Saladin întorcându-se la arborele lui. Se pare că zvonurile se adevăresc. L'Amour te-a aranjat și ești prost-dispus. Dacă nu vrei să capeți altă chelfăneală, nu te plimba prin grădină!

Ajungând la capătul aleii, Ciungul, în loc să intre în casă, coti la stânga spre gangul ce ducea spre grădină. Se strecură în spatele tufișurilor și stătu la pândă, lipit de trunchiul unui tei.

Nimic nu se clintea în jurul lui, dar, în curând, vântul serii aduse până la el un miros de pipă.

Își umflă nările și aspiră aroma, așa cum cunoscătorii degustă, la vânzător, o înghițitură de vin.

— El e, spuse, i-aș recunoaște pipa dintr-o mie!

Tăcu mîlc, ghemuit pe pământ în pofida promoroacei.

Chiar și cei care-ar fi trecut foarte aproape de el nu i-ar fi bănuit prezența.

Între timp, Marguerite se duse în micul salon, la Comayrol, Georges și Lirette.

— Doamna ducesă și cu mine ne-am înțeles, anunță. Este o reconciliere bună, așa cum trebuie. Iertați-mă dacă vă las singuri din nou. Voi reveni curând și nu vă voi mai părăsi.

Coborî scara cea mare și ieși pe ușa principală.

Pornind apoi pe drumul pe care mersese puțin mai înainte Clément-Ciungul, se duse în grădină.

— L'Amour! chemă cu precauție.

— Fir-ar al dracului! bombăni un glas răgușit, foarte aproape de ea. Tare-i frig! M-am căptușit cu un guturai strașnic!

— Ai scara?

— Nu-i lipsă de scări, se repară intrarea, aici la dreapta... Când se termină afacerea asta, azi sau mâine?

— Încă zece minute.

Contesa cercetă cu privirea fațada și se orientă. Ferestrele budoarului în care discutase cu Angèle rămăseseră luminate. Marguerite le arătă cu degetul și spuse:

— Sprijină scara acolo.

— Și pe urmă?

— Fereastră din stânga este întredeschisă. E cea la care-ai văzut-o adineauri pe Angèle...

— Pe Angèle urmează s-o aranjăm?

— Nu!... Pe un bolnav sau pe acela care n-are decât un braț. Știi bine: fie unul, fie altul — nu trebuie decât o lovitură.

— Una zdravănă!... Și pe urmă?

— Spălăm putina și, la miezul nopții, pe strada Bondy, la parter: caseta!

Lui Cadet-l'Amour îi scăpă un mormăit vesel.

În spatele copacului său, Ciungul ciulea urechea.

Angèle, rămasă singură în budoar, deschise ochii și văzu pe cineva îngenuncheat lângă ea.

— Abel! Dumnezeu mi te-a trimis! zise împreunându-și mâinile. Dacă ai venit, poate suntem salvați! Se petrec aici lucruri groaznice...

— Știu ce se-ntâmplă, o întrerupse doctorul cu o voce gravă și tristă. Nu suntem salvați. Am putut intra, dar nu știu dacă voi reuși să ies...

— Suntem cu adevărat prizonieri?

— Cât se poate de adevărat... Doamnă, voi face tot ce-mi stă în puteri ca să gădesc o scăpare, dar timpul ne presează și, în absența mea, cine știe?...

— Ai auzit totul! gemu ea. Așadar, n-am visat!

— Totul, da, am auzit totul, și totul este real, fiindcă dușmanii dumitale sălbatici sunt în stare de orice!

— Ce-i de făcut, Dumnezeule?! Marguerite se va întoarce... Cât timp am rămas leșinată?

— Cinci minute.

Frângându-și mâinile, ea se lamentă:

— Nu-mi dăduse decât un sfert de oră! Ce să fac? Ce să fac?

— Orice s-ar întâmpla, spuse doctorul cu autoritate, fiul soțului dumitale trebuie să fie salvat, doamnă.

Rostind cuvintele, glasul lui poruncea, dar tremura.

— Așadar, fiul dumitale este cel care trebuie să moară? strigă Angèle revoltată.

Doctorul își îndreptă umerii și repetă, de data aceasta vocea nemaitremurându-i:

— Doamnă, aceasta-i voința mea. Orice s-ar întâmpla, îți cer, și la nevoie îți poruncesc, fiul soțului dumitale trebuie să fie salvat! Este o datorie!

Angèle luă mâna întinsă spre ea și o sărută.

— Dacă ai fi poruncit odinioară!... spuse. Dar îți voi da ascultare: ești stăpânul meu și te iubesc! Jur că fiul ducelui de Clare va trăi!

Abel o ridică și o strânse la piept. După o îmbrățișare rapidă, doctorul ieși.

În urma lui, Angèle ieși la rândul ei. Coridorul era pustiu. Alergă, lăsând să-i scape cuvinte întretăiate, până la camera lui Albert. Înainte de a deschide ușa, își încordă auzul.

Poate că doctorul izbutise să fugă, căci dinspre vestibul nu se auzea nici un zgomot.

Dimpotrivă, în coridorul prin care trecuse Angèle părăsind

budoarul și în care se deschidea ușa propriei sale camere, răsună un pas ușor, cel puțin așa își închipui Angèle — un pas de femeie. Angèle se uită atent, străduindu-se să străpungă întunericul cu privirea, dar nu văzu nimic.

Împinse ușa și intră la cel mai iubit fiu al său.

Albert dormea și visa. Șopti în somn numele Clotildei.

Un hohot de plâns sfâșie pieptul Angèlei, care-și spuse:

— Nu la mine se gândește, iar eu — eu mă voi sacrifica pentru celălalt!

Se smulse de lângă căpătâiul copilului adorat, adăugând:

— Dacă l-aș trezi, totul ar fi pierdut! El s-ar opune...

Își încordă auzul, pentru că zgomotul acela ușor, perceput în coridor, încă îi suna în urechi.

Însă minutele îi erau numărate.

Angèle luă veioza aflată pe noptieră și străbătu camera spre a ajunge la o nișă deschisă, în fața căreia atârna o draperie. Era locul în care Albert își păstra hainele.

Angèle ridică draperia și, imediat ce trecu în spatele ei, puse pe o mobilă lampa, spre a alege un costum bărbătesc complet, ale cărui piese componente le aranjă metodic, așa cum procedezi înainte de a te îmbrăca. Se grăbea cât putea, dar mâinile ei tremurătoare îi trădau nerăbdarea.

În momentul în care își descheia rochia, zgomotul acela care o urmărea, zgomotul acela de pași, îi ajunsese din nou la ureche și, de data aceasta, provenea chiar din camera lui Albert.

În pragul garderobei stătea în picioare, între draperii, o femeie: o fată tânără, nespus de frumoasă, dar și mai palidă decât însuși Albert, despletită și purtând în ochi simptomul posomorât al nebuliei.

Cu o mână, fata își ținea mănunchi pletele bogate, cu cealaltă manevra niște foarfeci, care, tăind și scârțâind prin splendoarea buclilor blonde, acopereau pardoseala cu un morman de mătase aurie.

Ducesa de Clare n-o văzuse niciodată pe Clotilde, dar o ghici de la prima privire, căci, în uimirea ei, numele Clotildei fu cel care-i veni pe buze.

Capitolul XXVIII - Dreptul de a muri

Fata înaintă cu un pas către doamna de Clare. Ultima buclă a părului ei căzuse; aruncă foarfecile și declară:

— Da, eu sunt cea căreia i se spune Clotilde. Îl iubesc pe unul dintre fiii dumneavoastră și celălalt mă iubește; dar pe dumneavoastră vă urăsc.

— Taci, pentru Dumnezeu! îngăimă ducesa. O să-l trezești!

Clotilde continuă să înainteze. Pasul ei silențios și agil abia atingea parchetul, și totuși, mișcărilor sale aveau acea rigiditate, acea tragică măreție care, atât de adesea, însoțește pierderea rațiunii.

Își puse mâinile pe umerii doamnei de Clare și o privi îndelung, cu o atenție intensă. În fața ei, ducesa simțea o ciudată spaimă.

Razele lămpii de alături le învăluiau de jos în sus, ca luminile rampei de teatru.

Amândouă erau frumoase, fiecare în felul său, dar nu știu ce condamnare implacabilă părea să apese pe frunțile lor.

Clotilde, cu părul tăiat, a cărui absență îi dezvelea tâmplele accentuând rățacirea gândurilor ei, avea expresia îndrăzneță a adolescentelor, dar, din molipsitoarea ei veselie de odinioară nu rămăsese nici o urmă pe contururile ca de marmură sculptată ale mândrei perfecțiuni a frumuseții ei.

Angèle îi trezea mila; într-adevăr, părea tot mai frumoasă, pe măsură ce spaima și durerea o zdrobeau.

Însă încântătorul farmec al ducesei, care poate ar fi împlânzit un bărbat, nu servea, de data aceasta, la nimic.

Între femei nu se ține seama de așa ceva, dimpotrivă, și privirea acelei îndrăznețe copile de optsprezece ani nu trăda, desigur, nici o milă.

— Nu-i vina mea dacă am auzit, spuse. Am intrat întâmplător în dormitorul dumneavoastră, acolo, la celălalt capăt al coridorului. Am pierdut amintirea multor lucruri, și când vreau să mă gândesc la ele, mintea mi se tulbură. Există însă alte lucruri pe care le văd limpede...

— Și pentru ce mă urăști, sărman copil? întrebă Angèle.

— Nu vreau să mi se pună întrebări, replică Clotilde cu asprime. Lăsați-mă să vorbesc! Eram foarte obosită, umblasem mult... Ah! Ce drum trist! Și mă lăsasem învinsă de somn. Somn să fi fost? Totul murea în mine. Erați în camera alăturată, împreună cu contesa Marguerite de Clare, pe care o cunosc bine și care-i o femeie rea, ca și dumneavoastră. Și poate că am devenit rea și eu, căci îmi plăcea să vă aud plânsul. Marguerite vă tortura, consideram că-i drept...

— Dar ce ți-am făcut? exclamă Angèle.

Privirea Clotildei deveni arzătoare.

— De trei ori — replică — de trei ori, dumneavoastră, mama pe care el o iubește atât de fierbinte, l-ați expus la moarte! Iată ce mi-ați făcut!

Fruntea doamnei de Clare se plecă.

— Îmi voi plăti datoriile față de el, spuse. Pentru asta mă aflu aici.

— Vă înșelați, ripostă Clotilde, nu vă veți plăti datoria; nu vreau să muriți pentru el.

Angèle își înălță fruntea:

— Dumneata nu vrei!... repetă.

— Nu, pronunță cu glas scăzut Clotilde, nu vreau, mamă rea, femeie rea ce sunteți! Am locuit în casa în care ați venit lângă patul de moarte al soțului dumneavoastră pentru a-i înșela agonia și a-l ucide sub un sărut.

— Pe salvarea sufletului meu!... începu Angèle.

— Ah! o întrerupse Clotilde, fără emoție vizibilă și cu glasul ce-i rămânea ca de gheață, ați jurat și în noaptea aceea. Nu încercați să mă mințiți pe mine. Vă cunosc și, adineauri, eram acolo, despărțită de dumneavoastră printr-un perete subțire, atunci când v-a părăsit contesa Marguerite. Primul dumneavoastră gând (adevăratul dumneavoastră gând, cel care vă aparține) a fost de a-l preda pe Georges, duce de Clare, în locul lui Albert, rodul greșelii dumneavoastră, îndrăzniți să mă priviți în față și să-mi spuneți: "Minți!"

Angèle își lăsă ochii în jos, în timp ce un geamăt îi scăpă de pe buze.

— Un altul, continuă Clotilde, un altul v-a spus: "Trebuie ca fiul soțului dumitale să fie salvat, vreau acest lucru!"

Angèle rămase tăcută.

— Atunci, își continuă Clotilde rechizitoriul, dumneavoastră, inimă de sclavă, suflet josnic, tiran al celor îngenuncheați, dar prosternată în fața oricărui stăpân care poruncește, ați răspuns: "Fiul ducelui de Clare va trăi". Iar ideea aceasta, a sacrificiului, v-a venit mai târziu, în ultimul ceas. Nu sunteți demnă de un asemenea rol, doamnă, rolul e al meu, îl iau și mi-l asum!

Cu o mișcare puternică, dar calmă, o împinse la o parte pe Angèle și, deschindu-și rochia, puse mâna pe veșmintele bărbătești.

Privirea îndurerată a ducesei era plină de admirație.

— Nu vreau, șopti. Știi că Albert te iubește! Nu te pot lăsa să mori! Eu sunt cea condamnată!

Îmbrăcându-se, Clotilde zâmbi cu amar dispreț.

— Numiți asta "a fi condamnată", zise. Eu mă simt aleasă, desemnată de bunătatea lui Dumnezeu!

— Nu se va întâmpla așa ceva! strigă ducesa, zguduită de un elan brusc. În definitiv, cu ce drept mă insulti? Și eu vreau, și numai eu am dreptul de a vrea!...

Tăcu. Clotilde îi puse un deget pe buze și, la rândul ei, spuse:

— Liniște! Îl veți trezi!

Zâmbea cu surâsul triumfător al oamenilor simpli, care au găsit argumentul fără replică. Și, întrerupându-și îmbrăcatul, se apropie de Angèle și-i luă încheieturile mâinilor, strângându-le, fără mânie, însă cu o asemenea forță, încât celeilalte i se îndoiră genunchii.

Cu propria batistă a Angèlei — care rezista, deși zadarnic — îi legă zdravăn brațele. Și, înnodând pânza, îi vorbește, fără a ridica vocea:

— Aveți doi copii, dintre care unul, iubitul meu Georges, Clément al meu de odinioară, este domnul duce de Clare. Știu asta, acum că am aflat-o de la dumneavoastră, prin perete. Ieri încă mai credeam contrariul, fiindcă minciunile dumneavoastră mă înșelaseră. El are o inimă eroică, ah! Nu-i așa, doamnă? Îi cunoașteți la fel de bine ca mine sufletul bun... Oare Albert al dumneavoastră e un laș? Nu. Ei, bine! Dacă ar ști ce se petrece, și unul și celălalt ar cere partea de primejdie ce-i revine, care-i revine mai ales aceluia pe care doctorul Abel nu v-a poruncit să-l salvați. Așa încât, credeți-mă, nu faceți zgomot, dacă vreți să vi-l păstrați pe Albert al dumneavoastră!

Totul era atât de adevărat, încât, de data aceasta, Angèle imploră, în loc de a mai combate:

— Te rog, te rog, fie-ți milă de mine! Sufăr chinuri cumplite!...

Acum, picioarele îi erau legate, ca și mâinile.

Clotilde se îmbrăcase cu hainele bărbătești. Cu părul ei scurt și îndreptându-și trupul înalt, putea crea iluzia c-ar fi un băiat.

— Doamnă — i se adresează Angèlei care gema, acolo unde căzuse — sper că doctorul Abel a putut părăsi casa, căci n-am auzit nici un zgomot. Acum, că am câștigat marea fericire de a muri pentru acela pe care-l iubesc, nu vă mai urăsc — vă iert!

— Deci nu ești nebună, nefericită, admirabilă copilă! strigă Angèle.

— Sunt fericită! răspunde Clotilde cu un surâs strălucitor.

Angèle își simțea inima avântându-se spre ea.

Clotilde îi zâmbea blând. Apoi, aplecându-se asupra ducesei, care încerca să-i întindă brațele, adăugă:

— Dumneavoastră, care rămâneți, vă rog să faceți ceea ce eu nu voi mai putea realiza. Îmi rămăsese de îndeplinit o sarcină, v-o încredințez. Iată mai întâi ceva ce vă aparține — actul dumneavoastră de căsătorie...

— Cum?! exclamă Angèle, prin dumneata!... Dumneata ești cea...

— Iată, continuă Clotilde, certificatul de naștere al lui Clément, prințul Georges, moștenitorul legitim și unic. Promiteți-mi...

— Oh! strigă Angèle, jur pe tot ce am mai scump și mai sfânt pe lume că...

— De data aceasta vă cred... Și iată, în fine, cu ce să redați un nume și o avere celei care a fost micuța mea prietenă, Lirette, care acum este rivala mea victorioasă — Clotildei de Clare, al cărei loc l-am uzurpat fără știrea mea și prin care mi se trage moartea. Luați totul și fiți iertată, doamnă.

— Fiica mea dragă! îngăimă Angèle înecându-se în hohote, suflet nobil! Oh! Dacă ai putea să vezi în mine cât te iubesc! Rămâi...

Ascultă! Te rog! Nu muri! Ar însemna să mă ucizi de o sută de ori în chinurile acestea cumplite!

Simți buzele Clotildei atingându-i ușor fruntea; auzi ca un murmur:

— Ați spus: "fiica mea"... avusesem, într-adevăr, acest vis. Uitați cuvintele mele grele... Adio, mamă!

Angèle își pierdu cunoștința; capul ei se izbi de lemnul parchetului.

Însă timpul nu aștepta.

Clotilde, ușoară, cu fruntea sus, înfășurată în pelerina lui Albert, care-i ascundea pe jumătate fața, străbătea deja, în vârful picioarelor, camera tânărului bolnav. Acesta continua să doarmă.

Întreaga scenă durase doar câteva minute, și momentul *rendez-vous*-ului fatal impus de Marguerite nu era depășit decât cu foarte puțin.

Coridorul era pustiu și tăcut, așa cum l-am lăsat.

Clotilde își regăsi drumul, ghidându-se după lumina lămpii ce continua să ardă în budoarul în care avusese loc convorbirea Angèlei cu Marguerite.

Ușa era întredeschisă...

Clotilde intră repede, jucând până la capăt rolul unuia care-ar fi fost atras într-o cursă.

Cadet-l'Amour stătea ascuns în umbra ușii, înăuntru. Aștepta acolo de mult, și începea să-și piardă răbdarea.

I se spusese să lovească fără să-i lase timp să se întoarcă tânărului care avea să intre.

Izbi drept în inimă pe la spate, cu una din loviturile savante prin care-și câștigase renumele. Pretinsul tânăr căzu înainte, cu fața la pământ, fără măcar a scoate un strigăt.

În clipa aceea, atât în casă cât și afară, se auziră zgomote.

Răsunară pași alergând tumultuos, în toate părțile. Niște glasuri spuseră:

— Scapă cine poate!

— Vine poliția!

Și banda Cadet — căpitani și soldați de-a valma — se năpusti în grădină, ca un stol de vrăbii speriate. Erau acolo toți: Marguerite, Samuel, Comayrol, și Piquepuce, și Cocotte, și strălucitorul Similor — toți, toți, până și tânărul Saladin, care scosese primul strigăt de alarmă în curte.

Era cu neputință să se gândească să fugă pe aleea în care alergau deja agenții, conduși de doctorul Lenoir, și în urma cărora veneau Tardenois, Larssonneur și Pistolet.

Dar nu degeaba stătea de pază bunul Jaffret pe strada La Rochefoucauld. Cazul unei înfrângeri fusese prevăzut.

Căile de comunicație erau deschise între locuința Margheritei și grădinile palatului Souza. Pentru orice eventualitate, o scară se afla rezemată de zidul cel înalt.

Mai întâi trecu statul-major, urmă armata, și apoi, scara fu trasă de partea cealaltă a zidului.

Plecaseră toată lumea, cu excepția generalului.

Într-adevăr, la primul zgomot anunțând primejdia, Cadet-l'Amour, fără a se mai ocupa de victima sa, se repezise spre fereastra budoarului, al cărei pervaz îl încăleacă ușor. Era obișnuit cu genul acesta de exercițiu și era foarte sigur că, lăsându-se să alunece de a lungul barelor verticale ale scării, avea să ajungă printre primii la zidul înalt.

Numai că, de îndată ce dăduse drumul pervazului, o înjurătură i se stinse în gâtlee, și încercă, dar în zadar, să se salte înapoi sus. Simțea scara balansându-se sub greutatea trupului său.

— Lăsați gluma! strigă, deja neliniștit și cu trupul inundat de o sudoare rece. Vin agenții... Cine-i acolo, jos?

— Sunt eu, marchize, îi răspunse un glas batjocoritor.

Banditul se cutremură până-n măduva oaselor.

— Cine, tu? bolborosi printre dinții ce-i clănțăneau.

Vocea ironică răspunse:

— Eu, Clément-Ciungul, și am adus sacul în care eram legat când m-ai "aranjat", azi-noapte.

Capitolul XXIX - Sacul

Cadet-l'Amour nu mințise: oamenii poliției se auzeau pe scară și pe coridoare. Casa era în puterea lor.

Cu toate acestea, la auzul numelui de Clément-Ciungul, Cadet-l'Amour nu șovăi. Polițiștii, agenții de ordine ai orașului, închisoarea, ocna, ghilotina — toate acestea îl speriau mai puțin decât Clément-Ciungul.

— Mii de draci! mormăi amenințător, m-am distrat prea mult cu el noaptea trecută! Și, pe deasupra, am mai și înțepat strâmb, imbecilul de mine!

Chipul groaznic sfâșiat al lui Clément i se ivi în fața ochilor ca într-un coșmar, și sângele îi îngheță în vine. Din gâtlee îi ieșea deja găfâitul răgușit al fiarei încolțite. Făcu un nou efort să urce cu orice risc, în ciuda zgomotului de pași și de voci pe care le auzea chiar în budoar, în pofida cadavrului acuzator ce-l aștepta sus, evidențiind flagrant-delicțul.

Dar n-avu timp — glasul de jos, care se îneca și el în gâtlee, însă

într-un spasm de bucurie, spuse:

— Ah! Ba nu, mamă, nu, nu, nu! Vreau să te pap eu, nu te las celorlalți!

Și scara, trasă brusc la o parte, alunecă pe lângă perete, în timp ce glasul adăuga:

— Sări, marchize!

Năvala trecea din coridor în budoar, în care primul strigăt fu scos la vederea trupului Clotildei, întins cu fața în jos și care fu luat, bineînțeles, drept cel al unui bărbat tânăr, asasinat.

Când trecuse peste balcon, Cadet-l'Amour avusese grijă să tragă fereastra; dacă n-ar fi făcut-o, toată lumea s-ar fi repezit într-acolo și ar fi văzut ce se întâmpla în curte. Această precauție îi lăsă Ciungului o jumătate de minut în care să-și execute treaba, iar el profită de ea.

Cadet-l'Amour căzuse ca un bolovan, pe partea dreaptă, fără alt sunet decât un geamăt înfundat, acoperit de izbitura trupului său pe pământul tare și înghețat.

Era un ger tăios.

Piciorul banditului se frânse, iar scara, prăbușindu-se peste el, îi rupse brațul drept, la nivelul umărului.

Începea supliciul talionului.

În primul moment, Cadet-l'Amour își pierdu cunoștința. Ciungul se aruncă asupra lui cu un mârâit voluptuos — era prada lui.

Fără a-i păsa de ce se întâmplă la etaj, unde zgomotele de tot felul creșteau, îl trase pe fostul său patron de sub scară și-l târî, fără oprire, până la cel mai apropiat tufiș, în spatele căruia dispăru împreună cu el.

Acolo se opri să privească printre ramuri.

Fereastra budoarului se deschidea, lăsându-i să treacă pe cei de sus, care se aplecau peste balcon. În același timp, alți agenți soseau alergând în grădină, cotind pe lângă casă.

De sus și de jos, simultan, fu semnalată scara răsturnată.

— Noi doi să ne cărăm, Adèle, șopti Ciungul, aici nu ne-am putea amuza în voie, ăștia care vin o să ne-ncurce!

Și reîncepu să-și târască, ușurel, povara vie dar inertă. Cunoștea locurile. În seara asta, Cadet-l'Amour, urcând pe scară, îl scăpase de singura supraveghere care-l îngrijora. Avusese la dispoziție mai bine de o jumătate de oră ca să exploreze grădina în toate direcțiile.

Nu se grăbea, evitând mai ales să facă zgomot; de altminteri, agitația care avea loc sub fereastră îi era de folos. Lucrările de reparație afectau peronul parterului. Palatul avea, în zona aceea, o spărtură înconjurată de materiale de construcție, din cauza cărora primele cercetări erau îngreunate.

Ciungul, dimpotrivă, nu se rătăcea — știa perfect de bine încotro mergea.

Palatul Souzay era o casă veche, care trebuie să fi existat cu mult înainte de clădirile construite în vederea închirierii și care, acum, îl înconjurau din toate părțile. La celălalt capăt al grădinii, nu departe de locul prin care fugise banda Cadet, în zidul mare se afla o poartă. Fără îndoială, cândva slujise pentru a ieși în câmp: nimeni nu ignoră că, pe la începutul secolului, cartierul La Rochefoucauld nu era decât un grup de vile.

De mai mulți ani, poarta nu mai era folosită. Rămăsese doar ca un simbol a unor "servituți" stabilite în favoarea palatului Souzay, dându-i astfel trecere directă către strada La Rochefoucauld.

Ciungul era unul dintre acei oameni care niciodată — și din rațiuni clare — nu intră în vreun loc fără a se asigura că există și un mijloc de a ieși de acolo. Nu numai că descoperise poarta, dar o și deschisese, înarmat fiind, ca întotdeauna, cu cârligul salvator pe care hoții, cu o recunoștință plină de respect, îl numesc "*monseigneur*"^{52}, ca și cum ar fi vorba despre un episcop.

De partea cealaltă găsisese o curticică izolată, în care nu se afla nimic, decât o fântână cu pompă, învelită cu paie spre a apăra apa de gerul iernii.

Tocmai acolo se ducea Ciungul.

Oboseala și frigul îi măriseră febra. Vântul rece îi ardea carnea jupuită a feței sale chinuite. La rândul ei, rana îl înjunghia cumplit, iar ochii congestionati îl înțepau ca și cum cineva ar fi rotit în ei niște cuțite. Era slăbit și gâfâia. Abia se ținea pe picioarele tremurânde.

Dar continua să meargă. Își târa vitejește și cu bucurie desaga înșuflețită. Îi vorbea, avea poftă s-o mângâie.

— Prefă-te c-ai fi moartă, Adèle, îi spunea pe un ton sincer prietenos. Astea-s prostii. Știi bine că, noi doi, n-am terminat cu distracția. Și pe urmă, îmi convine mai mult că, pentru moment, nu te bucuri de toate facultățile tale, pentru că altminteri ai țipa ca din gură de șarpe și, deși nu-s prea deștepți, cei de la Prefectură ne-ar înhăța imediat... Da' grea mai ești, scumpeteo!

Când intrară în curtea cea mică, grădina se umplea deja de pași și de chemări. Vânătoarea era în toi.

Prima grijă a Ciungului, chiar mai înainte de a-și trage sufletul, fu să închidă atent poarta, după care înfundă cu pietricele gaura broaștei.

— Gata, Adèle, javră bătrână, îi spuse apoi. Să știi că nu sunt supărat pe tine... Ascultă! Uite-i! Sunt pe aproape... Am baftă că nu poți să urli!

Într-adevăr, dincolo de zid se auzeau glasuri spunând:

— O poartă!

— Da, dar e blocată.

— Dacă-i Cadet-l'Amour, vă spun eu că nu-l vom prinde, e mult prea șmecher!

Și vocile se pierdură. Ciungul râdea din toată inima:

— Nimic de zis, treaba-i bine făcută. Nici măcar n-au văzut că s-a umblat la încuietore, și pentru că pământul e înghețat bocnă, tu, Adèle, cuc bătrân, n-ai lăsat nici o urmă! Ah! Da, erai un animal răufăcător, dar s-a terminat, comoara mea!

Cu un oftat de mulțumire, adăugă:

— Acum, iată-ne liniștiți. O să ne apucăm de treabă așa cum trebuie, ca doi mieluși. Ai sticla la tine?

Mâna lui scotoci în buzunarul banditului, de unde scoase butelcuța îmbrăcată în nuiiele împletite și, după ce-i înlătură dopul, și-o ținu îndelung la gură.

— Brrr! se cutremură. Aveam nevoie să mă încălzesc pe dinăuntru. Ce Berezină(53), tăticule! Da' briceagu', îl ai?

Briceagul era cuțitul enorm pe care l'Amour îl purta în teaca de piele a pelerinei sale.

Da, îl avea — încă plin de sângele ultimului său omor.

Ciungul îi încercă ascuțișul vârfului și desfăcu un soi de centură prinsă la șoldul lui cu o sfoară. Adineauri, lângă scară, spusese: "Și am adus sacul." Îl adusese.

Legea talionului prindea contur. Însă diavolul acela de Ciung nu era un plagiator. Pentru a plăti datoria supliciului său, găsisese altceva decât biciul.

În prealabil, Cadet-l'Amour, tot în nesimțire, fu vârat în sac. Asta-l trezi pe jumătate și începu să geamă încet, din cauza durerilor membrelor lui frânte.

— Așteaptă un picuț, madam Jaffret, îi spunea Clément, mă silesc totuși să nu te doară... Fir-ar al dracului! Ce frig e! Ah! O să meargă bine treaba, îți garantez!

Înnodă șnurul sacului în jurul gâtului lui Cadet, care gemu mai tare, apoi îl târî până sub pompă.

— Ei! Umflatule! Ce faci, visezi vreo petrecere la barieră? Îl întrebă. Faci o mutră de parc-ai fi supărat pe mine!

Nenorocitul nu răspunse.

— Totuși trebuie să te trezesc, puicuțo. Ia să vedem, în ce parte a trupului ești mai gădilicioasă?

Prin pânza sacului, plimbă vârful cuțitului în lungul coastelor lui Cadet, care, la fiecare împunsătură, tresărea slab, dar deoarece rezultatul nu era atât de rapid cât ar fi vrut el, Clément deschise gura pacientului cu ajutorul mânerului cuțitului și-i turnă o treime din conținutul sticlei.

De data aceasta, Cadet încercă să se ridice și tot trupul i se zvârcoli intens în sac.

— La fel ca mine! exclamă Ciungul, prăpădindu-se de râs. Tot așa făceam și eu! Mă recunosc! Ah! Pișicher afurisit! Noaptea trecută tu

erai cel care se amuza!... Fii atent! Ia să vedem dacă paiele au ferit apa de îngheț.

Apucă mânerul pompei și-l apăsă cu toată puterea. Țâșni un jet de apă care udă tot sacul.

— Mă auzi, amice? Întrebă Clément. Știi ce-o să se întâmple? Într-o clipă o să devii un bloc de gheață!

Avea dreptate. Cu o rapiditate înspăimântătoare, sacul se întări ca un sicriu. Înăuntrul lui, Cadet gemea slab.

— Acum treaba merge prea repede, spuse Ciungul. Ce zici de o nghিitură, mătușico, așa, fără fasoane?

Mânerul cuțitului interveni din nou și restul de băutură curse în gura ticălosului, care gemea și plângea de mai mare mila.

— Și acum, mamă, o baie, ca să-ngroșăm plăpumioara!

Pompa intră în funcțiune.

— Asta-i pentru brațul meu, spunea Ciungul, entuziasmându-se din ce în ce mai tare, vei muri într-o sticlă, marchize! Ți-ai revenit? Atunci, la pompă! Asta-i pentru obrazii, pentru fruntea și pentru ochii mei! Hei! Patroane! Nu pleca încă; azi-noapte, eu, unul, am rezistat mult mai mult! Soartă ticăloasă! Am risipit bunătate de țuică... Încă un duș, pentru lovitura finală cu șiful!

Cadet-l'Amour nu mai gemea.

Gerul era atât de pătrunzător, încât sacul devenise un bloc de gheață.

Ciungul, beat de o furie bestială, îl propti de zid și încercă să-l sfarme cu izbituri de picior. Nereușind, îl culcă iar pe jos și, luându-și avânt, sări în sus, spre a recădea cu toată greutatea, cu călcăiele alăturate, pe racla de gheață, care crăpă cu un pârâit îngrozitor.

Pieptul zdrobit al celeilalte fiare sălbatice scoase un geamăt oribil.

Prin gaura din care-și scoase picioarele, Ciungul își înfipse cuțitul, dând douăzeci de lovituri inutile, apoi se încovrigă pe pământ și adormi, îmbătat de răzbunare.

Capitolul XXX - Deznodământul

Acesta fu sfârșitul sângerosului scelerat care dăduse numele său bandei Cadet.

A doua zi, în curtea din spate de pe strada La Rochefoucauld, fu găsit obiectul acela hidos pe care Ciungul îl lăsase acolo: trupul unui bătrân chel, legat într-un sac transformat în bloc de gheață.

Portarul declară că, în cursul serii, un bărbat, al cărui chip era înfășurat în cârpe și care părea să meargă cu mare greutate, ceruse să i se deschidă poarta cu mult înainte de miezul nopții.

Era Clément-Ciungul, care se trezise din beția lui de tigru și care se ducea la culcare.

* * *

Ne-ar mai rămâne de spus aici ce anume făcuseră în acea noapte ceilalți șefi ai bandei, contesa Marguerite, Samuel, Comayrol și bunul Jaffret, la parterul casei doctorului Lenoir, pe strada Bondy, la misteriosul personaj, domnul Mora, pe care intenționat l-am lăsat în umbră și despre care Cadet-l'Amour zicea că era însuși colonelul Bozzo, fostul Tată-al-tuturor al Fracurilor-Negre, îngropat de ani de zile în cimitirul Père-Lachaise. Dar asta nu are legătură cu banda Cadet.

Banda Cadet a murit în seara aceea, odată cu nașul său.

Acesta este prologul unei alte drame, cu totul independentă de cea de față.

Deznodământul prezentei noastre povestiri a avut loc chiar la palatul Souzay, în budoarul în care se desfășurase convorbirea între cele două doamne de Clare, Marguerite și Angèle.

Era momentul în care agenții scotoceau tufișurile în căutarea asasinului și când Ciungul încă își mai târa pe pământul înghețat sinistru povară, înainte de a descuia cu șperaclul poarta din fundul grădinii. Evenimentele, deși, sub pana noastră, poate vi s-au părut lente, se derulaseră, dimpotrivă, rapid; ceasul încă nu bătuse ora nouă.

În budoar, doctorul Abel se apleca asupra pretinsului tânăr asasinat, de al cărui adevărat sex tocmai își dăduse seama.

Clotilde, zăcând pe covor, fusese întoarsă cu fața în sus.

Doctorul interzisese să fie ridicată și dusă pe pat, într-atât de gravă îi considera starea.

Lângă ea îngenuncheaseră Lirette și prințul Georges.

Comisarul încheia procesul-verbal în camera doamnei ducese, a cărei ușă rămăsese deschisă. Prin cealaltă ușă, cea care dădea spre coridor, intră Albert, sprijinit de mama sa și de Tardenois.

Ceea ce-l trezise fusese zgomotul invaziei agenților. Se ridicase singur și tot singur dezlegase mâinile și picioarele Angèlei, revenită din leșinul ei.

Din tot ce se petrecuse, nu știa decât atât cât putuse afla din cuvintele ce-i scăpau, printre hohote de plâns, mamei deznădăjduite. Habar nu avea de nimic, deoarece, atunci când adormise, în casă fusese liniște, și asemenea lucruri nu se ghicesc.

Cu toate acestea, o presimțire de moarte îi apăsa inima.

Cel puțin, nu putea ignora tenebroasa bătălie în care era angajată familia lui; știa — și am văzut cât îl indignase — că pieptul fratelui său fusese pus de mai multe ori între el și primejdie.

Acum, un singur cuvânt avea să-l facă să înțeleagă totul.

Și la gândul acesta, Angèle suferea de mai înainte toate chinurile iadului.

În clipa în care mama și fiul treceau pragul, doctorul spunea:

— Inima încă mai bate, a mai rămas un suflu de viață, dar nu mai există nici o speranță.

— Dar cine a fost lovit? întrebă Albert. Fratele meu? A fost ucis fratele meu, pentru mine?

Îi răspunse doar tăcerea.

O simțea pe mama sa clătinându-se, în loc să-l susțină.

Lumina lămpii, nemaifiind ecranată, prin mișcarea doctorului care se ridica în picioare căzu pe fața Clotildei.

La început, Albert nu o recunoscuse, deoarece, cu părul tăiat scurt și cu veșmintele bărbătești, părea un băiat.

Sub paloarea ei de marmură, era nespus de frumoasă. Sărmanul surăs de sfidare îndrăznească, rămas în colțul buzelor, inspira totodată admirație și milă.

Albert se aplecă spre ea, deschizând larg gura și ochii.

— Oare mi-am pierdut mințile? șopti.

Apoi rosti numele Clotildei și trupul îi fu cuprins de un tremur care-l făcu pe bătrânul Tardenois să se-nfioare din creștet până-n tălpi.

— Abel! chemă doamna de Clare. Ajutor!

Și fiindcă doctorul rămânea înclinat asupra muribundeii, adăugă:

— Abel! Abel! Fiul tău moare!

— Va vorbi, spuse doctorul, pândind trezirea Clotildei.

Veni totuși spre Albert, pe care-l luă din mâinile lui Tardenois pentru a-l înconjura cu brațele sale.

Simțind că o părăsesc puterile, ducesa se prăbuși pe un scaun.

— Ea este cea care a ucis-o, nu-i așa? întrebă Albert arătând-o cu degetul pe ducesă. Fie blestemată!

Doctorul îl sărută pe frunte:

— Dumnezeu îți va ierta vorba asta și cruzimea ta, căci tu te stingi foarte de timpuriu și ai suferit foarte mult, dar n-o acuza pe mama ta: crima ei a fost aceea de a nu te iubi decât pe tine!

O voce slabă se făcu auzită în tăcerea adâncă. Spunea și ea:

— Nu-ți acuza mama, care voia să moară pentru dumneata!

Vorbele erau ale rănitei.

Ea deschise ochii și imediat își coborî privirile, căci întâlniseră lacrimile Lirettei; dar, ca spre a-și scuza gestul, spuse:

— Micuța mea prietenă, acum ești o domnișoară bogată și nobilă. Eu sunt cea care-ți aduc moștenirea și asta mă bucură mult.

— Oh! Clotilde dragă! îngăimă Lirette, te rog să trăiești, pentru ca noi, toți, să te iubim și să-ți mulțumim în genunchi!

— Sărmanul meu Clément, o întrerupse muribunda luând mâna

lui Georges, tot eu sunt cea care-ți aduce averea ta și numele tău. Am fost aspră cu mama ta, dar i-am cerut iertare... Pentru ce plângi?... Dumnezeu este bun — ce aş fi făcut eu pe pământ, de vreme ce voi vă iubiți?...

Zâmbea cu surâsul copiilor și al îngerilor.

Își ridicase puțin capul. Apropie mâinile împreunate ale lui Georges și ale Lirettei de inima ei și adăugă:

— Fiți fericiți!

Capul îi recăzu pe covor, cu o mișcare lentă și ușoară.

Murise.

— Adio, mamă, spuse Albert, mă duc la ea.

Tot ce urmă fu strigătul sfâșietor al Angèlei, care se prăbuși ca fulgerată peste trupul fiului adorat.

Alături de ei îngenunche doctorul Abel.

— Copii, le spuse lui Georges și Lirettei, aceasta este adevărata condamnată căci ea va trăi...

{1} *Căldăraș* (ornit.): Pasăre cântătoare din familia fringilidelor, ce trăiește în păduri și grădini, cu corpul și aripile negre, cu spinarea și pieptul roșii, și care se hrănește cu fructe și grăunțe. (n.t.)

{2} *Fiu de rege*: în dialectul scoțian vechi, *Fitz-Roy* înseamnă fiu de rege. (n.t.)

{3} *Găina*: traducerea cuvântului francez *poule* care, în argou, denumește un joc de biliard cu miză bănească. (n.t.)

{4} *Tour du Monde* (lb. franceză) = Înconjurul Lumii. (n.t.)

{5} *Incessu patuit dea* (lb. latină): vers al poetului Virgiliu, a cărui traducere în lb. română este: "Prin mers se trădează zeița." (n.t.)

{6} *Quakeri* (de la englezul *to quake* = a tremura): membri ai unei secte religioase întemeiate în secolul al XVIII-lea și răspândită, mai ales, în Scoția și în Statele Unite. *Quaker*-ii declară că sunt inspirați direct de Sfântul-Duh, nu acceptă împărțășania, nu depun jurământ în justiție și nu recunosc nici o ierarhie. (n.t.)

{7} *Simila similibus curantur* (lb. latină) = "Cele asemănătoare se vindecă prin leacuri asemănătoare" — maximă a medicinei homeopatice, spre deosebire de cea a medicinei clasice: *Contraria contrariis curantur* ("Contrariile se vindecă prin leacuri contrare"). (n.t.)

{8} Samuel Hahnenann (1755–1843): medic de origine germană, părintele homeopatiei. (n.t.)

{9} *Epigăstru*, *epigastre*, s. n. Partea superioară a abdomenului, cuprinsă între coaste și ombilic. – Din fr. *épigastre*. (nota lui BlankCd)

{10} *Închisoarea Force*: istoricul și descrierea alcătuirii acestei închisori din Parisul secolului al XIX-lea au fost prezentate de autor în romanul *Secretul Fracurilor Negre* (partea a II-a: *Mama Léo*). (n.t.)

{11} Perioada la care se referă autorul este cea dintre războiul Franței cu Prusia (încheiat în 1870 prin capitularea lui Napoleon al III-lea la Sedan) și data publicării romanului *La Bande Cadet* (1875). (n.t.)

{12} *Iulian*, zis *Apostatul* (331–383): împărat roman, născut la Constantinopol și nepot al lui Constantin. A renunțat la religia creștină și a favorizat renașterea păgânismului. A fost ucis în timpul unei campanii împotriva perșilor. (n.t.)

{13} Unele personaje din precedentele mele romane vor apărea în prezenta istorisire, dar aceasta alcătuiește o dramă de sine stătătoare care, spre a fi înțeleasă, nu necesită defel citirea celorlalte scrieri apărute sub titlul generic de *Fracurile-Negre* și anume: *Mănușa de Oțel*, *Turnul crimei*, *Inimă de Oțel*, *Secretul Fracurilor-Negre*, *Înghiițitorul de săbii* și *Cavalerii Tezaurului*. (n.a.)

{14} *Oremus* (lb. latină): cuvânt ce înseamnă "Să ne rugăm" și este deseori rostit de către preotul catolic, în timpul slujbei, spre a-i invita pe credincioși să se roage împreună cu el; denumire generică pentru "rugăciune". (n.t.)

{15} *Înmormântarea săracului*: titlu al unui tablou de Gustave Courbet, pictor francez din secolul al XIX-lea. (n.t.)

{16} *Pourceaugnac* (domnul de ~): comedie-balet de Molière și de Lully (1669) în trei acte și în proză. *Pourceaugnac*, un provincial venit la Paris spre a se însura, este bătaia de joc a unor intriganți ce acționează în numele unui rival. (n.t.)

{17} *Lesurques*: referire la una dintre victimele alese de *Fracurile-Negre* pentru a *plăti legea*. Vezi romanul *Secretul Fracurilor-Negre*, de același autor. (n.t.)

{18} Domnișoara (*Mademoiselle*): denumire, fără specificarea numelui, dată odinioară fiicei mai mari a fratelui regelui (*Monsieur*), sau primei prințese de sânge regal, până ce se recăsătorea. (n.t.)

{19} Paul Féval a publicat romanul *Banda Cadet* în anul 1875. (n.t.)

{20} *Waterproof* (lb. engleză în text) = pelerină de ploaie. (n.t.)

{21} *Wellington* (Arthur Wellesley, duce de ~) (1769–1852): general englez, celebru, mai ales, prin victoria de la Waterloo asupra lui Napoleon Bonaparte. (n.t.)

{22} Vezi romanul *Cavalerii Tezaurului*, de același autor. (n.t.)

{23} *Legea salică* sau *legea francilor salieni*: monument al legislației franceze, constituind un cod civil și penal. O dispoziție a acestei legi, ce excludea femeile de la succesiunea proprietății asupra pământului, a fost interpretată, mai târziu, astfel încât să le excludă de la urcarea pe tronul Franței. (n.t.)

{24} În carte veți găsi nume de regi francezi care, în ediția/edițiile românești poartă nume de: Ludovic Filip, Henric, Ludovic, Carol etc., am înlocuit aceste nume cu: Louis Philippe, Henri, Louis, Charles etc., conform ediției franceze. (nota lui BlankCd)

- [25] Paul Féval a scris romanul *Banda Cadet* în secolul al XIX-lea. (n.t.)
- [26] *Sala Favart*: sală de spectacol pariziană, denumită astfel după numele lui Charles Simon Favart (1710–1792), scriitor dramatic, autor de comedii și operete și a cărui soție, Justine Duronceray, a fost o celebră cântăreață. (n.t.)
- [27] *Marea Grecie*: nume dat odinioară Italiei de Sud și Siciliei, în care se aflau numeroase colonii grecești. (n.t.)
- [28] Vezi romanul *Turnul Crimei*, de același autor. (n.t.)
- [29] *Clarus ante claros* (lb. latină) = "Vestit printre cei străluciți" (n.t.)
- [30] Vezi romanul *Mănușa de Oțel*, de același autor. (n.t.)
- [31] Vezi romanul *Inimă de Oțel*, de același autor. (n.t.)
- [32] Vezi romanul *Mănușa de Oțel*, de același autor. (n.a.)
- [33] *Fontenoy*: localitate în Belgia, în care mareșalul de Saxe, în prezența lui Louis al XV-lea, a înfrânt armatele anglo-olandeze în anul 1745. (n.t.)
- [34] *Saint-Lazare*: leprozerie înființată la Paris în secolul al XII-lea, devenită ulterior închisoare pentru femei, până în 1940. (n.t.)
- [35] *Cavalerul de Faublas*: erou al unui roman de J.-B. Louvet de Couvray, ce descrie relele moravuri ale societății de la sfârșitul secolului al XVIII-lea. Faublas a rămas tipul seducătorului spiritual, alături de don Juan și Lovelace. (n.t.)
- [36] *Madame Gibou*: personaj inventat, presupunând o cumătră oarecare, cu obiceiuri mic-burgeze și pretenții de "casă mare". În literatura română ar corespunde Coanei Chirița. (n.t.)
- [37] *Bilboquet*: denumirea unei jucării alcătuite dintr-o bilă prevăzută cu o gaură în care trebuie să intre un bețișor de care este legată. Folosită în text ala cum s-ar spune, în lb. română: familia Titirez. (n.t.)
- [38] *Gloria*: amestec de cafea cu țuică. (n.t.)
- [39] *Nantanche*: pronunție schimonosită de Échalot a cuvintelor *No, thank you* (lb. engleză) = nu, mulțumesc. (n.t.)
- [40] *Paul de Kock* (1793–1871): scriitor francez, care în vodevilurile și romanele sale a descris în mod sarcastic mediul burghez. Échalot, lipsit de cultură, face confuzie atribuindu-i ca opere *Atala*, (roman de Chateaubriand) și *Cei trei Muschetari* (roman de Alexandre Dumas). (n.t.)
- [41] *Rodrigo Diaz de Rivas*, zis *Cid Campeador* (1043–1099): cavaler spaniol, devenit celebru prin luptele sale împotriva maurilor. Cidul este eroul multor opere literare, dintre care cea mai cunoscută este tragi-comedia *Cidul* de P. Corneille, în care Rodrigo este prezentat ca un sufler nobil, sfâșiat în lupta dintre iubire, pe de o parte, și datoria de a răzbuna onoarea tatălui, pe de alta. (n.t.)
- [42] *Guilhem* (sau *Guillen*) *de Castro y Bellvis* (1569–1631): scriitor spaniol, autor al dramei *Copilăria Cidului*, care l-a inspirat pe Corneille. (n.t.)
- [43] *Patenotul*: Échalot pronunțat stâlcit denumirea de *Pater-noster* (Tatăl nostru) a unei rugăciuni în limba latină. (n.t.)
- [44] Textul original în lb. franceză este următorul: *Voyez sur cette roche/Ce brave à l'oeil fier et hardi/Son mousquet est auprès de lui,/C'est son meilleur ami...* (n.t.)
- [45] *Povera* (lb. italiană) = sărmana (n.t.)
- [46] *Absalon*: fiul lui David. Și-a ucis fratele, Amon, și s-a revoltat împotriva tatălui său, care l-a învins în luptă. Absalon a încercat să scape prin fugă, însă părul lui lung s-a agățat de ramurile unui copac, și astfel și-a găsit moartea. (n.t.)
- [47] *Augias*: rege legendar al Elidei și unul dintre argonauți, ale cărui grajduri conțineau treizeci de mii de cai și nu fuseseră curățate de treizeci de ani. Hercule le-a curățat într-o singură zi, făcând să treacă prin ele apele fluviului Alfeu. (n.t.)
- [48] *Paladin*: a) cavaler de pe vremea lui Charlemagne; b) cavaler rătăcitor; c) om curajos și romantic. (n.t.)
- [49] *Assas* (Nicolas, cavaler d') (1733–1760): ofițer francez, celebru pentru eroismul său prin care, înconjurat de dușmani, în cursul unei ambuscade, s-a sacrificat dând alarma. (n.t.)
- [50] *Cayala* (Zoe Talon, contesă du ~) (1785–1852): favorită a regelui Louis al XVIII-lea, asupra căruia a avut un mare ascendent. (n.t.)
- [51] *Armida*: una dintre eroinele poemului Ierusalimul eliberat de Torquato Tasso. În grădinile ei fermecate, l-a reținut pe Renaud departe de armata cruciaților. (n.t.)
- [52] *Monseigneur* (lb. franceză): a) monsenior — titlu de respect acordat episcopilor; b) speraclu. (n.t.)
- [53] *Berezina*: aluzie la localitatea Berezina, aflată în Rusia și rămasă în istorie datorită

înfrângerii suferite acolo de armatele lui Napoleon (1812), din cauza frigului. (n.t.)

Table of Contents

Title page

Prolog — Salonul cu patru ferestre

Partea întâi — O evadare și un contract

Partea a doua — Clément-Ciungul